

İDARİ GÖZETİME ALTERNATİFLER: UYGULAYICILARA YÖNELİK REHBER

Mülteci
Hakları
Merkezi

İÇİNDEKİLER

Sunuş	4
Birinci Bölüm: “İdari Gözetime Alternatifler” Nedir?	16
İkinci Bölüm: Ulusal Mevzuatta İdari Gözetime Alternatifler	27
Üçüncü Bölüm: Ulusal Mevzuat Seçkisi	40
Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ilgili maddeler	42
Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ilgili maddeler	44
Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ilgili maddeler	54
Geçici Koruma Yönetmeliği ilgili maddeler	65
İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Yönetmelik tam metin.....	70
Kabul ve Barınma Merkezleri ile Geri Gönderme Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi, İşletilmesi, İşlettirilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik ilgili maddeler.....	85
İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik ilgili maddeler	87
Çocuk Koruma Kanunu ilgili maddeler.....	89
Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ilgili maddeler	93
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Refakatsiz Çocuklar Yönergesi ilgili maddeler	95
Dördüncü Bölüm: Uluslararası Mevzuat, Esnek Hukuk Kuralları ve BM Komite Kararları Seçkisi	98
Uluslararası mevzuat.....	99
Esnek hukuk kuralları	103
Birleşmiş Milletler Kaynakları Seçkisi.....	103
Avrupa Konseyi Kaynakları Seçkisi.....	112
Birleşmiş Milletler Komite Kararları Seçkisi	113

Beşinci Bölüm: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Seçkisi.....	116
Hassas Durumdaki Kişilerin İdari Gözetimine İlişkin Seçki	118
İdari Gözetimin Hukuka Uygunluk Denetimine İlişkin Seçki.....	133
Altıncı Bölüm: Başvuru Kaynakları.....	145
Türkiye’de Yayımlanan Kaynaklardan Bir Seçki.....	147
Uluslararası Kaynak Seçkisi.....	149
İdari Gözetime Alternatiflere İlişkin Bireysel Öğrenme Modülleri	154
Önemli Bağlantılar	158
Yedinci Bölüm: Belge Örnekleri	161
İdari Gözetim Kararı.....	162
İdari Gözetim Kararı Tebliğ Formu (T3)	163
Sınır Dışı ve İdari Gözetim Kararı Tebligatı (Uluslararası Koruma Başvurusunun Reddi Kararı Nedeniyle) İdari Gözetim Uzatma Kararı.....	165
İdari Gözetimin Devamına İlişkin Karar.....	168
İdari Gözetim Kararı Sonlandırılarak Salıverme Tebliğ Tebellüğ Tutanağı.....	169
Geri Gönderme Merkezinde Yapılan Uluslararası Koruma Başvurusuna İstinaden Salıverme ve İkamet İline Yönlendirme Kararı Tebliğ Tebellüğ Belgesi.....	170

SUNUŞ

Mülteci Hakları Merkezi (MHM), savaş ve zulüm nedeniyle ülkelerini terk etmek durumunda kalıp Türkiye’de sığınma arayan kişilerin ulusal ve uluslararası mevzuatta öngörülen hukuksal koruma mekanizmalarına erişimlerine destek sunan bir sivil toplum kuruluşudur. MHM, bu amaç doğrultusunda Türkiye’deki sığınmacı, mülteci ve hassas durumdaki göçmenlerin hakları ve yükümlülükleri konusunda bilgi sahibi olmalarına katkıda bulunan bilgilendirici içerik ve yayınlar hazırlamakta; kişilere Türkiye’deki hukuki ve idari prosedürler konusunda destek sağlamakta; avukatlar, sivil toplum kuruluşu çalışanları ve akademisyenler başta olmak üzere ilgili paydaşlara yönelik seminerler düzenlemekte ve başvuru kaynağı niteliğinde yayınlar hazırlamakta; bu alandaki mevzuat ve politikaların geliştirilmesi için gerek kamu kurum ve kuruluşları gerekse barolar ve sivil toplum kuruluşları ve diğer kurumlarla iş birliğinde bulunmakta ve Türkiye’deki göç yönetimi alanındaki mevzuat ve düzenlemelerin uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesine katkıda bulunmak amacıyla savunuculuk çalışmalarını yürütmektedir.

Göç ve sığınma alanının en tartışmalı konularından biri yabancıların idari gözetimidir. İdari gözetim ile kastedilen, en genel ifadeyle, ülkeye giriş, ülkeden çıkış ya da ülkede kalış kurallarına uymayan yabancıların sınır dışı edilme de dahil olmak üzere işlemleri yapılırken özgürlüklerinden mahrum bırakılarak bir yerde tutulmaları uygulamasıdır. Bir yandan ulusal mevzuatımızda, uluslararası standartlarla da uyumlu bir biçimde, göç yönetimi amaçlarına hizmet etmek üzere idari makamlara herhangi bir mahkeme kararı olmaksızın kişileri özgürlüklerinden yoksun bırakma kararı alma yetkisi tanınmış; diğer yandan ise bu yetkinin çerçevesi kişi hak ve hürriyetini de koruyacak şekilde yasal düzenlemelerle çizilmiştir. Bu alana dair yasal mevzuat ihtiyaçlar doğrultusunda gelişmekte olup uluslararası kuruluşların uygulamaya ışık tutması için hazırladıkları kılavuzlarla ve özellikle de mahkemelerin ortaya koyduğu içtihatlarla birlikte mütemediyen yeniden şekillenmektedir. Yabancıların idari gözetimine dair hukuki konular ve uygulamaya ilişkin bu dinamizm, göç yönetimi amaçlarına erişmek için gerçekleştirilecek her türlü idari işlem ve eylemin insan haklarına uygun olmasını güvence altına almak açısından da son derece kıymetlidir.

İdari gözetime alternatif tedbirler de işte böyle bir bağlamda ortaya çıkmış bir kavramdır. Sınır dışı işlemleri ya da tabi oldukları diğer idari veya yargısal süreçler devam ederken idari gözetim altında tutulan kişilerin, idari gözetime kıyasla daha az kısıtlayıcı, idari gözetime “alternatif” oluşturacak başka tedbir veya yükümlülüklerle tabi tutulması anlamına gelen bu kavram, etkili ve insan haklarına saygılı bir göç yönetiminin önemli bileşenlerinden biri haline gelmektedir.

“Alternatif” nedir?

Türkiye’de ve dünyada düzenli göç hareketleri gibi düzensiz göç hareketleri de her geçen gün hem artmakta hem de daha karmaşık hale gelmektedir. Düzensiz göçü yönetmek için kullanılan önemli yöntemlerden birisi de idari gözetimdir. Sınır dışı işlemlerinin tamamlanabilmesi için kişilerin bir yerde alıkonması ve tutulması ilk bakışta tek etkili ve sonuç verici yöntem gibi görülebilmektedir. Ancak göç yönetimi kapsamında yapılan idari gözetim işlemi son derece maliyetlidir. Bu maliyetin bir boyutu harca-

nan kaynaktır: idari gözetim merkezlerinin inşasından burada çalışacak personelin istihdamına ve gözetim altında tutulan kişilerin bakımının masrafına kadar çok ciddi bir bütçe ve insan kaynağı maliyeti vardır. Diğer yandan, düzensiz hareketler içerisinde hassas durumda bulunan çok sayıda kişi de vardır. Bunlar arasında ülkesine sınır dışı edilmesi durumunda zulüm riski altında olacak mülteciler, gözetim altına alınmasının ciddi zarar verebileceği kimisi ailesinden ayrı düşmüş çocuklar, hamile kadınlar, ciddi sağlık sorunu olan kişiler, işkence veya cinsel şiddet mağdurları gibi farklı kırılmalıkları olan kişiler bulunmaktadır. Bu kişilerin idari gözetim altında tutulması ya da idari gözetim altındayken çeşitli nedenlerle tespit edilemeyerek ülkelerine geri gönderilmeleri telafisi mümkün olmayabilecek zararlar ve hak ihlalleri yaratma riski taşımaktadır. Bu tür insan hakları ihlallerinin de hem bireyler hem de devletler üzerinde önemli bir maliyeti vardır. Bütün bu risk ve endişeler neticesinde, idari gözetim alternatif tedbirler (kısaca "alternatifler" veya "İGA'lar") göçü daha etkili ve insan haklarına saygılı bir biçimde yönetebilme arayışının bir sonucu olarak tasarlanmış ve hayata geçirilmeye başlanmıştır. Her ne kadar başlangıçta göç yönetimi kapsamında yapılan idari gözetim uygulamasına karşı bir farkındalık yaratma ve daha az kısıtlayıcı yöntemleri kullanmaya yönelik bir savunuculuk aracı olarak ortaya çıkmış olsa da artık alternatifler uluslararası hukuk ve ulusal mevzuatlarda tanımlanıyor ve farklı göçmen topluluklarına yönelik farklı tür alternatif yükümlülük uygulamaları hayata geçiriliyor. Bunlara paralel olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başta olmak üzere pek çok ulusal veya uluslararası mahkeme idari gözetimin gerekliliği ve ölçülülüğü değerlendirilmelerinde (özellikle de refakatsiz çocuklar başta olmak üzere hassas gruplar söz konusu olduğunda) alternatif tedbirlere başvurulup başvurulmadığını inceliyor ve bu alanda önemli bir içtihat oluşturuyor. Çıkan bu kararlar da bir yandan daha iyi bir uygulamaya ışık tutuyor diğer yandan hak savunucularının alternatiflerin hayata geçirilmesi için farklı ülkelerde gösterdikleri çabaları güçlendiriyor.

İdari gözetim alternatifleri uluslararası kamuoyunun gündemine taşıyan kurumların başında gelen [International Detention Coalition](#) [IDC, Uluslararası İdari Gözetim Koalisyonu], idari gözetim alternatifleri şu şekilde tanımlamaktadır:

Göç statüleri nedeniyle kişilerin alıkonmadığı her tür yasa, politika veya uygulama

IDC tarafından geliştirilen bu tanımın hukuki bir tanım olmaktan ziyade, devletleri ve ilgili makamları alıkonmaya alternatif yöntemleri benimsemeye teşvik etmeyi amaçlayan bir savunuculuk aracı olduğu iddia edilebilir. 75 farklı ülkeden sivil toplum kuruluşlarının bir araya geldiği bir ağ yapılanması olan IDC farklı göç dinamiklerine, yasal mevzuata ve önceliklere sahip ülkelerde alternatiflerin uygulanmasını sağlayacak ortak bir küresel söylem oluşturmak amacıyla böylesi geniş bir tanım benimsemiştir. Bu sayede alternatifler farklı bağlamlarda ve farklı usullerde uygulanmaya başlanmış olmakla birlikte ortak bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Alternatifleri uygulanması çağrısı ile ifade edilen son derece açıktır: göç yönetimi kapsamında kişilerin alıkonmadığı, daha az kısıtlayıcı modeller kurgulansın, tanımlansın ve hayata geçirilsin.

Alternatifler neden önemli?

Göç hareketlerinin ve özellikle de düzensiz göçün yönetilmesi çok zor olan bir alan olduğu ve her geçen gün daha da zorlaştığı bir dönemdeyiz. Küresel eğilimler, zorla yerinden edilen insanların sayısında bir azalmaya işaret etmiyor. Buna ilaveten iklim değişikliği ve iktisadi güçlükler benzeri sebeplerle insanlar başka ülkelere göç etmeye devam ediyorlar. Savaş ve zulüm olaylarının yanı sıra müreffeh ülkelerin göçmenleri kabul etmeme yönündeki tavrı neticesinde de bu göç hareketlerinin önemli bir kısmı düzensiz yollarla gerçekleşiyor.

Göç dinamikleri ve düzensiz göç hareketleri farklı bölge ve ülkelerde farklı şekillerde tezahür ediyor. Kimi ülkeler ağırlıklı olarak göçmen üreten ülke, kimileri göçmen ağırlayan ülke veya geçiş ülkesi olarak tanımlanabiliyor. Türkiye gibi ülkeler ise her üç kategoriye de farklı düzeylerde girebiliyor. Böylesi karmaşık hareketlerin olduğu, toplulukların profillerinin, amaçlarının ve ihtiyaçlarının farklılaştığı ve Türkiye örneğinde de olduğu gibi hareket halindeki nüfusun çok büyük olduğu ülkelerde, göç yönetimi son derece zor bir hal alabiliyor. Bu bağlamda, farklı ülkeler kendi dinamiklerini göz önüne alarak kısa, orta ve uzun vadeli farklı yöntemler geliştirme yoluna giriyorlar.

Düzensiz göç yönetiminde, ülkede kalış hakkı bulunmayan kişilerin geri gönderilmesi süreçlerinde idari gözetim önemli bir araç olarak karşımıza çıkıyor. Ancak idari gözetimin de çeşitli zorlukları bulunmakta. Bu kapsamda idari gözetime alternatif tedbirler daha etkili ve insan haklarına saygılı bir göç yönetimi için farklı bir yaklaşım sunabilmektedir. IDC, uluslararası ölçekte bir bakış açısı geliştirebilmesine ve her ülkenin kendi özel koşulları için bir çerçeve oluşturulabilmesine katkı sağlayacak şekilde idari gözetim ve idari gözetime alternatifleri karşılaştırdığı şöyle bir tablo sunmaktadır:

İdari Gözetim ve İdari Gözetime Alternatiflerin Karşılaştırması	
<p>İdari Gözetim</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Maliyetlidir ▪ Kişi sağlığı ve refahı için zararlıdır ▪ İnsan haklarıyla çelişir ▪ Kişilerin vaka çözüm süreçlerine katılımını teşvik etmez ▪ Caydırıcılık açısından etkin bir yöntem değildir ▪ Kişilerin buldukları ülkeden ayrılarak üçüncü bir ülkeye doğru hareket etmelerine neden olabilir ▪ Hükümetleri, hukuksuz idari gözetim uygulamaları ve bu uygulamaların sağlık üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle açılan davalarla karşı karşıya bırakabilir 	<p>Alternatif Tedbirler</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Maliyeti idari gözetim uygulamalarına göre daha azdır ▪ Kişinin sağlığı ve refahını gözetir ▪ İnsan haklarına saygılıdır ve bu hakların kullanılmasını sağlar ▪ Vaka çözüm sürecine katılımı güçlendirir ▪ Kişilerin gönüllü ve kendi imkanlarıyla ülkeden ayrılma oranını artırır ▪ Geçiş aşamasında olan hassas durumdaki kişilerin durumlarını stabilize etmelerine yardımcı olabilir ▪ Haksız idari gözetim uygulamalarını önler, kalabalık ve uzun süreli idari gözetim uygulamalarını azaltır
<p>IDC, <i>İdari Gözetime Alternatifler: Göç Yönetimi Kapsamındaki gerekli olmayan idari gözetimi önlemeye yönelik Elkitabı</i> [<i>There Are Alternatives: A Handbook for Preventing Unnecessary Immigration Detention</i>]</p>	

Böylesi bir yaklaşım, göç yönetimi açısından alternatiflerin esnek bir araç olmasını sağlıyor. Her ülkenin kendi bağlamı, göç yönetim kapasitesi ve sınır dışı prosedürlerine tabi tutulan yabancıların profillerini göz önüne alarak farklı modeller geliştirebilmesine olanak tanıyor. Bu sayede, her bağlam ve her topluluk için yeknesak bir model ve süreç öngören idari gözetim uygulaması yerine kişilerin özel ve öznel durumları temelinde farklı usul ve yöntemler belirlenebilmesinin önünü açarak hem kişi hak ve özgürlüklerini daha fazla gözetim hem de yönetmek istediği topluluğun koşullarına ve imkanlarına daha uyumlu ve hayata geçirilebilir tedbir ve/veya yükümlülük türleri ortaya çıkartıyor. Alternatiflerin kısa süre içerisinde pek çok farklı ülkede benimsenerek yasal mevzuatta kendisine yer bulmasının ve uygulanmaya başlanmasının belki de en önemli sebebi işte bu esnek ve kişi odaklı vaka yönetim ve çözüm olanakları sunabilme özelliğidir. Peki, idari gözetime alternatifler uygulamada nasıl etkili bir yöntem olarak kullanılabilir?

Etkili bir İGA uygulamasına doğru

İdari gözetim başta sınır dışı etme işlemlerini hayata geçirebilmek için olmak üzere göç yönetiminin önemli bir bileşenidir. Ancak amaç eğer düzensiz göçü daha etkili bir şekilde yönetmek ve bunu yaparken insan haklarına saygılı bir uygulama geliştirmek ise farklı modellere de başvurulabilir. Alternatif tedbirler işte bu noktada farklı yaklaşımlar geliştirebilmemize olanak tanıyor. Alternatif tedbirlerin en etkili ve sonuç verici şekilde uygulanması elbette her ülkede farklı olacaktır. Örneğin, bir transit ülkede (yani göçmenlerin orta veya uzun vadede yerleşmek amacıyla gelmedikleri, başka bir ülkeye geçmeden önce kısa süre kaldıkları ya da sadece güzergah üzerinde olduğu için geçtikleri bir ülke) uygulanacak alternatif tedbirler ile göçmenlerin nihai olarak varmaya çalıştıkları, son durak olarak tanımlanan bir ülkede uygulanacak tedbirler birbirlerinden elbette farklı olacaktır. Türkiye gibi hem geçiş ülkesi hem varış ülkesi olan, düzensiz hareket halindeki topluluğun çok farklı profillerden oluştuğu bir bağlamda ise karma ve farklı durumlara çözüm oluşturabilecek bir sisteme ihtiyaç olduğu açıktır. Peki böylesi bir ihtiyacı geliştirmeye ışık tutabilecek ne gibi farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir?

International Detention Coalition kurumu bu alanda yaptığı öncü çalışması *İdari Gözetime Alternatifler* kitabında "topluluk temelli yerleştirme" olarak isimlendirdiği bir model öneriyor. Bu model iki konuyu temel alıyor. Bunlardan birincisi özgürlük. Yetkili makamların göç yönetimi kapsamında idari gözetim uygulamasına ilk değil son tedbir olarak başvurmasını, bir diğer ifadeyle kişinin özgür kalacağı diğer seçeneklerin hayata geçmesinin mümkün olmaması durumunda kişinin kapatılmasını öneriyor. İkincisi ise, asgari standartlar. Alternatif tedbirlerin ancak kişilere asgari standartlarda bir kalış koşulu sağlanırsa uygulanabileceği, öbür türlü gerçekçi bir yaklaşım olmayacağı vurgulanıyor.

IDC tarafından önerilen topluluk temelli yerleştirme modeli¹

Model, bu iki temel konu üzerine kurulu olup merkezine de vaka yönetimini alıyor. Her bir kişinin durumunun ve seçeneklerinin sistemli bir biçimde değerlendirilmesi ve bir karar alınması akabinde vakanın bu doğrultuda, kişinin de katılımıyla yönetilmesi ve neticelendirilmesi olarak ifade edebileceğimiz vaka yönetimi yaklaşımı bu modelin en güçlü yanı olarak değerlendirilebilir. Sistematik tespit ve tarama işlemlerini de içeren vaka yönetimi yaklaşımı, karmaşık ve yoğun bir düzensiz göç hareketinin yaşandığı Türkiye için de son derece önemlidir. Çeşitli sebeplerle hakkında idari gözetim kararı alınabilecek kişiler etkin ve etkili bir tarama sisteminden geçirilebilirse, hiç idari gözetime alınmadan alternatif tedbirler uygulanacak kişiler tespit edilebilir. Böylece, örneğin aile bireyleri Türkiye’de olan kişiler sınır dışı işlemleri boyunca aile bireylerinin yanında kalabilirler ya da refakatsiz çocuklar, işlemleri devam ederken devlet koruması altına alınabilir ve böylece olası bir uzun süreli idari gözetim sürecinde oluşabilecek ruhsal ve fiziksel zararlara karşı korunmuş olurlar.

İdari gözetime alternatifler konusunda hem kuramsal hem de uygulamaya dönük çok kıymetli çalışmalar yürüten bir diğer kurum ise Avrupa Konseyi’dir. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Yürütme Komitesi (Council of Europe Steering Committee for Human Rights, CDDH) 2017 yılında *İnsan Hakları ve Göç: Göç Bağlamında Etkin İdari Gözetim*

1 International Detention Coalition. *İdari Gözetime Alternatifler*. Kitabın İngilizcesi için [bkz.](#) Mülteci Hakları Merkezi tarafından yapılmış Türkçe çevirisi için [bkz.](#)

Alternatiflerinin Hukuki ve Uygulama Boyutu başlıklı analizini yayımlamıştır.² Bu çalışma, başlığından da anlaşılacağı üzere, idari gözetime alternatif tedbirlerin hem hukuki hem de uygulama boyutunu bir arada ele alan son derece kapsamlı bir çalışmadır.

CDDH alternatiflerin etkililiğinin üç kriter ekseninde değerlendirilebileceğini ifade etmektedir³:

1. Göç prosedürlerine uyumun (aşağıdaki başlıkları da içerecek bir biçimde) sağlanması:
  - Hızlı ve adil vaka çözümü
  - Gönüllü ve zorunlu geri dönüşlerin kolaylaştırılması
  - Kaçma ve kaybolmanın azaltılması
  - Göç süreçleri esnasında suç işleme riskini en aza indirmek
2. İnsan haklarına saygı duyulması ve temel ihtiyaçların karşılanması
3. Maliyetin uygun olmasının teşvik edilmesi

Buradan da anlaşılacağı üzere ancak bu üç kriterin üçü de bir arada karşılanabiliyorsa bir alternatif etkili olabilir. Böylece, hem devletlerin göç yönetimini ve bu bağlamda sınırdışı işlemlerini etkili bir biçimde yerine getirilmesi teşvik edilmekte hem de bunu yaparken kişi hak ve özgürlüklerinin korunması gözetilmektedir. Bu iki birbiriyle çatıştığı varsayılan (kimi zaman da çatışan) önceliğin bir arada hayata geçirilebilmesiyle alternatif tedbirleri etkili bir biçimde uygulanabilir hale getirmektedir.

Örneğin, maliyeti çok düşük olan ve kişi özgürlüğüne büyük bir kısıtlama getirmeyen ayda bir imza atma tipi bir bildirim yükümlülüğü uygulanıyor. Ancak tedbire tabi olan kişi yükümlülüğüne hiçbir mazeret olmaksızın uymuyor. Böyle bir durumda, bu vaka özelinde getirilen tedbirin etkili olmadığını söylemek gerekir çünkü son kertede yükümlülüğe uyulmamaktadır ve kaçma kaybolma riskini artırmaktadır. Bir başka örnek olarak fiziksel engelli olduğu için idari gözetime alınmayan ama oturduğu yerden üç otobüs değiştirerek ulaşabildiği bir yere haftada bir imza yükümlülüğü getirilen bir vakayı düşünelim. Bu durumda da kişi muhtemelen yükümlülüğünü yerine getiremeyecektir çünkü yerine getiremeyeceği ya da getirmesi zor bir yükümlülük öngörülmüştür. Bu örnekte de yine etkili bir alternatif tedbir uygulamasından bahsedilemeyeceği açıktır. Dolayısıyla, her bir vaka özelinde bu üç kriterin bir arada değerlendirilebileceği bir sistem oluşturmak, alternatif tedbirlerin etkili bir şekilde uygulanabilmesinin temelini oluşturmaktadır.

Böyle bir sistemi oluşturabilmenin temel koşulu da **tarama ve tespit prosedürlerinin** tanımlanmış ve işlevsel olmasıdır. Etkili bir göç yönetiminde vaka özelinde karar alabilmek gerekir. Düzensiz göçmenlerin çok farklı profilden kişiler olduğu düşünülecek olursa, sistematik ve iyi yapılandırılmış bir tarama ve tespit prosedürü vakalar özelinde doğru kararlar alınmasını sağlayarak vakaların daha başarılı bir şekilde yönetilmesini sağlayacaktır. CDDH tarafından da vurgulandığı gibi, bu prosedür ne

2 Yayının İngilizce versiyonu için [bkz.](#) Türkçe çevirisi için [bkz.](#)

3 A.g.e. s.91. Bu üç kriter belirlenirken, CDDH idari gözetime alternatifler alanında 2014 yılında yayımlanmış bir diğer önemli rapordan faydalanmıştır: European Migration Network (EMN), *Synthesis Report – The Use of Detention and Alternatives to Detention in the Context of Immigration Policies.* [Bkz.](#)

kadar erken bir aşamada gerçekleşirse alternatif tedbirler de o kadar etkili bir şekilde uygulanabilecektir.⁴

Etkili bir İGA tedbirin bir diğer önemli unsuru ise **bilgiye erişimdir**. Kişiler hakları ve yükümlülükleriyle bunlara uymanın ve uymamanın olası sonuçlarını bilirlerse, kendi geleceklerine dair kararları en baştan daha sağlıklı bir şekilde alırlar. Bunun sonucunda da yükümlülüklerin daha fazla yerine getirirler. Bu sayede, örneğin, alternatif tedbir uygulanan kişiler arasında kaçma kaybolma oranının azalması sağlanacak, sınır gönüllü geri dönüş prosedürlerine kişilerin daha erken bir aşamadan hazırlanmalarını mümkün kılacaktır.⁵ Kişilere sağlanan bilginin anlayacakları bir dilde olması ve anlayacakları bir şekilde kendilerine aktarılması da son derece önemlidir. Göçe dair prosedürlerle idari gözetim, alternatif yükümlülükler ve benzeri konuların son derece teknik ve bu alana aşına olmayan kişiler için anlaşılması zor olabileceği göz önüne alınarak, bilgilendirmelerin olabildiğince açık ve anlaşılır olması için çaba gösterilmelidir.

Hukuki bilgilendirme, danışmanlık ve destek etkili bir alternatif tedbir uygulamasının ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmektedir.⁶ Kişilerin karar verici merciler dışında bağımsız bir kişi veya kuruluştan destek alabilmeleri, tabi oldukları prosedürlere ve karar vericilere olan güveni artırdığı gibi, kendi süreçlerinin adil bir şekilde işletildiğine dair algıyı da kuvvetlendirmektedir. Kişilerin önlerindeki bütün hukuki seçenekleri öğrendikten sonra kendi kararlarını vermeleri de süreçlerle daha uyumlu bir şekilde hareket etmelerine olumlu yönde etki etmektedir. Ek olarak, hukuki destek kişilerin uluslararası koruma ihtiyaçları olup olmadığını ya da insan ticareti mağduru olup olmadıklarını ve benzeri diğer özel durumlarının tespit edilebilmesinde hayati bir rol oynamaktadır. Etkili bir alternatif tedbirin ayrılmaz bir parçası olan insan haklarına saygının tekil vakada uygulanabilmesi ancak bağımsız hukuki desteğe erişimle mümkündür.

Alternatifler ancak bir **güven ilişkisi** içerisinde hedeflenen sonuçları elde edecek şekilde uygulanabilir. Kişiler kendileri hakkında alınan kararların, idari ve yargısal süreçlerin adil olduğunu düşündüklerinde kendilerine getirilen yükümlülüklere uymaya daha yatkın olurlar. Eğer hakkaniyetli bir sürece tabi olmadıklarını düşünürlerse, haklarında alınan kararlara uymama ihtimalleri de artacaktır. Alınan karar hukuka uygun olsa dahi kişilerin beklentilerini karşılamayabilir ve kişiler yükümlülüklerine uymama yönünde davranma yoluna gidebilirler. Ancak kişilerin göç sistemine güvenmesi, bütün ihtimalleri ve yolları tükettiklerine inanmaları, geri dönüş süreçleri dahil olmak üzere daha uyumlu davranmalarına zemin oluşturmaktadır.⁷

IDC tarafından önerilen modelde de olduğu gibi, CDDH tarafından önerilen etkili alternatif uygulamaları bileşenlerinden birisi **vaka yönetimidir**. Vaka yönetiminin en önemli yanı, bireysel bir yaklaşım getirmesi, kişiye özgü bir süreç yönetimini mümkün kılmasıdır. Vaka yönetimi yaklaşımı ile vakanın kendine özgü koşulları dikkate alınarak en uygun alternatif tedbir tercih edilecek ve vaka sonuçlanıncaya kadar takip edilecek yol haritası en baştan belirlenebilecektir. Vaka yönetiminin bir diğer önemli yanı ise

4 A.g.e., s. 94.

5 A.g.e., s. 96.

6 A.g.e., s. 96.

7 A.g.e., s. 97.

yukarıda ifade edilen hukuki destek, hassas durum tespiti, prosedürlere güvenin tesis edilmesi gibi diğer bileşenlerin hayata geçmesini mümkün kılmıştır. Vakaya dair farklı ihtiyaçlar ile vakaya müdahil olması gereken farklı kişi ve kurumlar böylece tek bir yerden tespit edilip bunların koordinasyon içerisinde çalışması mümkün olacaktır. Son olarak, vaka yönetimi yaklaşımı vakayı sonuçlandırmayı, bir diğer ifadeyle, kişinin sürecinin uzun yıllara yayılmasının, sürüncemede kalmasının veya çözümsüz bırakılmasının önüne geçmeyi hedefler. Kişinin geri dönüşünün sağlanmasından bir ikamet türüyle kalış hakkı kazanmasına kadar uzanan bir yelpazede vakanın bir sonuca ulaşması, vaka yönetiminin nihai amacıdır. Böylelikle, etkili bir göç yönetiminin de önemli bir unsurunu oluşturur.

Son olarak, alternatif tedbirler ancak ve ancak **insan haklarına ve insan onuruna saygılı bir yaklaşım** ile uygulanırsa amacına ulaşır. Kişilerin temel hakları mutlaka gözetilmeli, geri dönüş süreçleri dahil bütün süreçler kişileri haysiyetleri dikkate alınmalıdır.

Türkiye’de idari gözetime alternatif tedbirler

Hem IDC hem de CDDH tarafından sunulan genel yaklaşımlar, son yıllarda süratle karmaşık bir göç ve sığınma ülkesi haline gelen Türkiye için son derece yol göstericidir. Türkiye’den yandan üç milyonun üzerinde kayıtlı sığınmacıya (üç milyonun üzerine geçici koruma kapsamındaki Suriye’den gelen kişiler ile üç yüz binin üzerinde uluslararası koruma prosedürüne tabi başta Afganistan, Irak, İran gibi çeşitli ülkelere gelenler) ev sahipliği yapmakta diğer yandan da düzensiz göç hareketlerinin yöneldiği bir ülke olma konumundadır. İnsan hareketliliğinin hem büyüklüğü ve yoğunluğu hem de karmaşıklığı, göçü yönetmesi oldukça güç bir olgu haline getirmektedir. Düzensiz göçün yoğun olduğu, yılda üç yüz bine yaklaşan yakalamaların yapıldığı ve yakalanan kişilerin sınır dışı prosedürüne tabi tutulduğu Türkiye’de sınır dışı etme amacıyla idari gözetim sıklıkla başvurulan bir yöntemdir. Ancak tam da bahsettiğimiz yüksek sayılar ve karmaşık profilde kişilerin bu süreçlere tabi olması, idari gözetime alternatif tedbirlerin etkili bir biçimde uygulanmasını da zaruri kılmaktadır.

Türkiye’de iki tür idari gözetim vardır. Bunlardan ilki ve uygulamada neredeyse hiç başvurulmayan yöntem uluslararası koruma başvurusu yapan kişilerin, bu başvurularının değerlendirildiği süreçte en fazla 30 gün süreyle gözetim altına alınmasıdır. Uluslararası koruma başvurusu yapan kişiler Türkiye’de kural olarak idari gözetim altına alınmazlar, ancak belli koşullarda (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 68. maddesinde sıralanan durumlar) bu yöntemle başvurulabilir. Bunun yerine başvuruda bulunan kişiler Göç İdaresi Başkanlığı tarafından yönlendirildikleri şehirlere gider ve burada adreslerini beyan etme ve düzenli bildirim yükümlülüğünü yerine getirme koşullarıyla başvuru süreçleri tamamlanıncaya kadar ikamet ederler. Bu, kişilerin özgürlüğünü temel alan son derece olumlu bir uygulamadır.⁸

8 Dünyada pek çok ülkede, sığınma başvurusu yapan kişiler bu süreç tamamlanıncaya kadar idari gözetim altında tutulmaktadır. Türkiye’de ise idari gözetim neredeyse sadece sınır dışı etme amacıyla yapıldığından ötürü, “idari gözetim” ya da “alternatifler” dendiğinde genelde sınır dışı prosedürü ilk olarak akla gelmektedir. Uluslararası koruma prosedüründeki kişilerin kendilerine gösterilen yerde serbest ikamet etmesi, bir diğer ifadeyle “uydu il” uygulaması, Türkiye’de bir İGA olarak tanımlanmamakla birlikte, başvuru sahiplerinin kapatıl-

Türkiye’de esas uygulanan idari gözetim türü, sınır dışı etme amacıyla idari gözetimdir. Bu uygulama uyarınca, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 53. maddede sayılan sebeplerden biri nedeniyle haklarında sınır dışı etme kararı alan kişilerden yine aynı kanunun 57. maddesinde sıralanan koşulları karşılayanlar hakkında bir idari gözetim kararı alınmaktadır. Türkiye’de yıllık olarak kaç kişinin idari gözetim altına alındığına ilişkin resmi bir veri paylaşılmamaktadır. Ancak düzensiz hareket halindeyken yakalanan kişiler (haklarında alternatif tedbir uygulanacak olsa dahi) öncelikle idari gözetim altına alındıklarından ötürü, yakalama verileri idari gözetim uygulamasına ışık tutmaktadır. 2022 yılında 285.027, 2023 yılında ise 254.008 kişinin Türkiye’de düzensiz bulunurken ya da düzensiz hareket halindeyken yakalandığı göz önüne alındığında, çok büyük bir nüfusun idari gözetime tabi olduğunu düşünebiliriz. Böylesi büyük bir nüfusu gözetim altında tutmak, bu esnada sınır dışı işlemlerini yürütmek ve tamamlamak ise oldukça zordur. Bu sebeple, bu yönetimi daha etkili hale getirecek alternatif tedbirler Türkiye bağlamında son derece önemlidir.

Zaten bütün bu değerlendirmeler ışığında 2019 yılında idari gözetime alternatif yükümlülükler Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na eklemiştir (Madde 57/A) ve böylelikle alternatifler Türkiye’de hukuki bir zemin kazanmıştır. 2022 yılında da İdari Gözetime Alternatif Yükümlülükler İlişkin Yönetmelik yayımlanmış ve böylelikle uygulamanın çerçevesi de çizilmiştir. Bu doğrultuda, yedi adet alternatif yükümlülük tanımlanmıştır. Bunlar belirli bir adreste ikamet etme, belirtilen düzende bildirimde bulunma, aile temelli geri dönüş, geri dönüş danışmanlığı, kamu yararına hizmetlerde gönüllülük esasıyla görev alma (usul ve esasları henüz belirlenmemiştir), teminat ve elektronik izleme (mobil uygulama ve elektronik kelepçe) olarak sıralanmaktadır.

Türkiye’de İdari Gözetime Alternatif Yükümlülükler

1. Belirli bir adreste ikamet etme
2. Bildirimde bulunma
3. Aile temelli geri dönüş
4. Geri dönüş danışmanlığı
5. Kamu yararına hizmetlerde gönüllülük esasıyla görev alma
6. Teminat
7. Elektronik izleme

İdari gözetime alternatif yükümlülüklerle ilgili olarak göz önünde bulundurulması gereken birkaç önemli husus vardır. Bunlardan ilki, idari gözetime alternatif tedbirlerin uluslararası koruma prosedürünün bileşeni değil, sınır dışı etme sürecinin bir bileşeni olmasıdır. Bir diğer ifadeyle, Türkiye’de alternatif yükümlülüğe tabi kişiler, sınır dışı etme sürecinde olan ancak bu işlemleri tamamlanırken idari gözetim altına tutulmayan kişilerdir. Uluslararası koruma başvuru sahipleri ile geçici koruma kapsamındaki kişiler hakkında, başvuruları sonuçlanmadan ya da statüleri sona ermeden bir sınır dışı etme kararı alınmayacağı için, bu kişiler alternatif tedbirlere tabi değildirler. Bu son derece önemli ve uygulayıcıların dikkat etmesi gereken bir noktadır.

madığı bu uygulamalar başka ülke örnekleriyle kıyaslandığında olumlu bir İGA uygulaması olarak değerlendirilmektedir.

Yine benzer bir biçimde, uluslararası koruma kapsamında uydu iline yönlendirilen kişilere getirilen bildirim yükümlüğü ile alternatif tedbir olarak tanımlanan bildirim yükümlülüğü birbiriyile karıştırılmamalıdır. Birinde kişi uluslararası koruma prosedüründedir ve yaptığı başvuru değerlendirilmektedir. Diğerinde ise kişi sınır dışı etme prosedüründedir ve sürecin sonunda sınır dışı edilecektir. Ancak her ikisi de "imza yükümlülüğü" olarak adlandırıldığından bazen karıştırılabildiği gözlemlenmektedir.

Bir diğer önemli olan ayırım ise, özel ihtiyaç sahipleri ve/veya hassas durumda olan kişiler ile ilgilidir. Yönetmelikte özel ihtiyaç sahipleri ve hassas durumdaki kişiler tanımlanmaktadır. Ancak bu kişiler kırılgan bir durumda olmakla birlikte yine sınır dışı etme prosedürüne tabi kişilerdir. Bu kırılganlıkları nedeniyle idari gözetim altında değil, alternatif yükümlülükler kapsamında özgürlüklerini daha az kısıtlayacak şekilde ve ihtiyaç duydukları hizmet ve desteğe daha rahat ulaşabilecekleri koşullarda kalmaları öngörülmüştür. Ancak bu orta - uzun vadeli bir kalış hakkı değil, sınır dışı işlemlerinin yürütüldüğü süreçle sınırlıdır. Bir diğer ifadeyle, Yönetmelikte belirtilen özel ihtiyaç sahibi ve hassas durumda olan kişi olarak tespit edilerek kayıt altına alınmaları, kişilerin uluslararası koruma prosedürüne alındıkları anlamına gelmemektedir.

Yönetmelikte tanımlanan özel ihtiyaç sahibi kişiler:

1. Refakatsiz çocuklar
2. Engelliler
3. Yaşlılar
4. Hamile kadınlar
5. Ciddi sağlık sorunu bulunanlar
6. Beraberinde çocuğu olan yalnız anne ve babalar
7. İşkence mağdurları
8. Cinsel saldırı ya da diğer fiziksel, cinsel ya da psikolojik şiddete maruz kalmış kişiler

Yönetmelikte tanımlanan hassas durumda olan kişiler:

1. Özel ihtiyaç sahipleri
2. Alkol veya madde bağımlıları
3. Fiziksel veya psikolojik hastalığı olanlar
4. Kendisine veya başkasına zarar verme eğilimi bulunanlar
5. Bulaşıcı hastalığı olanlar
6. İnsan ticareti mağdurları ya da bu yönde kuvvetli şüphe duyulanlar
7. Risk altında çocuklar
8. BMMYK tarafından kırılgan grup olarak tanımlanan kişiler

İdari gözetime alternatif yükümlülüklerin kanun ve yönetmelikle belirlenmesiyle birlikte, düzensiz göç hareketleri içerisinde yakalanan başta refakatsiz çocuklar ve risk altındaki kadınlar olmak üzere kırılgan durumdaki kişilerin taranması ve tespitine dair bir farkındalık ve hassasiyetin gelişmekte olduğu gözlemlenmektedir. Bu son derece önemli bir gelişme olup hak savunucuları tarafından da yakından takip edilmesi gereken bir konudur. Sınır dışı etme ve idari gözetim işlemlerinin hukuka uygun olarak yapılması, kişi hak ve hürriyetinin korunması için bu tarama ve tespit süreçlerinin titizlikle yürütülmesi son derece elzemdir.

Elbette bunların gerçekleştirilmesi için idari gözetim altındaki kişilerin bağımsız hukuki desteğe erişebilmeleri, CDDH raporunda da belirtildiği üzere, oldukça hayatidir. Ancak bu alanda önümüzde katetmemiz gereken uzun bir yol bulunmaktadır. Avrupa Komisyonu'nun 2023 yılında yayımladığı [Türkiye Raporu](#) kapsamında sunulan verilere göre, 2022 yılında idari gözetim altına alınan kişilerden 939'u adli yardım kapsamında atanan bir avukat ile görüşmüş (bir diğer ifadeyle, baronun sağladığı ücretsiz hukuki destekten faydalanmış) ve 37.876 kişi ise bir özel avukatla görüşmüştür. Bu sayılar oldukça yüksek görünmekle birlikte, 2022 yılında yaklaşık 280.000 düzensiz durumda bulunan yabancının yakalandığı göz önüne alındığında (bunların hepsinin idari gözetim altına alındığını ve başka sebeplerle bir idari gözetim işlemi yapılmadığını varsayarak), sınır dışı etme amacıyla idari gözetim altına alınan kişilerin sadece yaklaşık %15'i bir avukat ile görüşme imkanına erişebilmektedir. Bu son derece düşük bir oran olup idari gözetim altındaki kişilerin hukuki desteğe ve avukata erişiminin artırılması gerektiği ortadadır.

Alternatifler, idari gözetim uygulamasına tabi olan kişilerin sayısının bu kadar yüksek olduğu, geri gönderme merkezlerinin fiziki ve personel kapasitesinin böylesi yüksek sayıları karşılamaya yetmediği bir durumda özellikle hassas durumdaki göçmenler ve mülteciler için daha da fazla önem kazanmaktadır. Bu hassas grupların idari gözetim altındayken hukuki desteğe ve ihtiyaç duydukları diğer hizmetlere erişmeleri oldukça zordur. Ek olarak, uluslararası koruma ihtiyacı olan, ülkesine geri gönderilmesi durumunda zulüm riski altında olan kişilerin ilgili prosedürlere erişebilmeleri de idari gözetim altındayken oldukça zordur. Ancak etkili bir İGA yükümlülükler uygulamasıyla bu kadar sınırlı kaynağın olduğu bir bağlamda oluşabilecek hak ihlallerinin önüne geçmek mümkün olabilecektir.

Bu Rehberde neler var?

Mülteci Hakları Merkezi olarak hem idari gözetim altındaki kişilerin hem de alternatif yükümlülüklerle tabi tutulan kişilerin hukuki güvencelere erişmelerini sağlamak, bu alandaki politika ve mevzuatın uluslararası standartlarla uyumlu olarak gelişmesine katkıda bulunmak ve konuya ilgi duyan avukatlar, sivil toplum kuruluşu çalışanları ve diğer tüm hak savunucularının uzmanlık ve donanımlarını artırmak için pek çok farklı faaliyet yürütüyoruz. *İdari Gözetime Alternatifler: Uygulayıcılara Yönelik Rehber* çalışmamız da bu faaliyetlerimiz kapsamında hazırladığımız yayınlarımız arasında yer alıyor.

Bu çalışma ile alternatif tedbirlere dair ulusal ve uluslararası mevzuat ile esnek hukuk metinlerini bir araya getirmeyi ve bu alanda yapılmış önemli çalışmaları derledik. Umuyoruz ki hem uygulayıcılar hem de idari gözetim ve alternatif tedbirlere ilgi duyan diğer kişilerin faydalanacağı bir yayın olmuştur.

“İdari Gözetime Alternatifler’ Nedir?” başlıklı ilk bölümde, bu alanda çalışma yürüten saygın uluslararası kuruluşların alternatifleri nasıl tanımladıklarına yer verdik. Bunlara ilave olarak Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerine ilişkin Yönetmelik kapsamında ifade edilen yükümlülükler ve bunların tanımlarına yer verdik.

Rehberimizin ikinci bölümü olan “Ulusal Mevzuatta İdari Gözetime Alternatif Yükümlülükler” başlıklı kısımda ise özellikle Yönetmelikte alternatiflerin nasıl tanımlandığı, hangi durumlarda ne tür usuller içerisinde uygulanmasının ön görüldüğünü kapsamlı bir biçimde ele aldık.

Bu iki açıklamalı bölümden sonra üçüncü bölümde idari gözetim ve alternatifler ile ilgili ulusal mevzuatımızdan bir seçki hazırladık. Dördüncü bölümde ise bu alandaki önemli uluslararası metinlere yer verdik. Bir yandan uluslararası ve bölgesel sözleşmelerin ilgili kısımlarını sunarken diğer yandan alternatiflerin uygulanması alanında yol gösterici nitelikte olan esnek hukuk metinlerinden de bir seçki hazırladık.

Beşinci bölümde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarından hareketle hazırladığımız seçkiyi bulabilirsiniz. Bu bölümde, Mahkemenin idari gözetim altındaki hassas kişilerin başvurularında yaptığı gereklilik ve ölçülülük değerlendirmesi ile idari gözetimin hukuka uygunluğu incelemelerini merkeze alan kararları bir araya getirdik.

Altıncı bölümde, idari gözetime alternatifler alanında yapılmış başlıca çalışmaları ve raporları bir araya getirdiğimiz bir kaynakçayı bulabilirsiniz. Yedinci ve son bölümde ise idari gözetim ve alternatif tedbirlere ilişkin Göç İdari Başkanlığınca düzenlenen çeşitli belge örneklerini okurlarla paylaşıyoruz.

Bu çalışma Merve Çavuşoğlu ve Ece Öz Saraç Kaprol’un katkılarıyla Öykü Tümer Esen tarafından yayına hazırlandı. Dijital tasarım ve uygulama Savaş Yıldırım tarafından yapıldı.

Bu yayın, Mülteci Hakları Merkezi tarafından, Hollanda Mülteci Konseyi ve İsviçre Federal Dışişleri Bakanlığı Barış ve İnsan Hakları Dairesi’nin mali ve teknik katkılarıyla yürütülen proje kapsamında hazırlanmıştır. Yayının içeriği İsviçre Hükümetinin ve Hollanda Mülteci Konseyi’nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Sadece dijital baskısı olan bu yayınınızın çalışmalarınız için faydalı bir kaynak olacağını umuyoruz.

1. BÖLÜM

“İDARİ GÖZETİME ALTERNATİFLER” NEDİR?

İdari gözetime alternatifler (İGA’lar veya alternatifler) 2019 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda yapılan bir değişiklikle kendisine ulusal mevzuatımızda ilk defa yer bulmuş olup 2022 yılında yayımlanan İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Yönetmelik ile daha kapsamlı bir şekilde tanımlanmış ve uygulama usul ve esaslarının çerçevesi çizilmiştir.

Bu bölümde, ilk olarak ulusal mevzuatımızda idari gözetimin ne olduğu ne nasıl tanımlandığına bakacak, sonrasında ise hem Yönetmelik ile getirilen hem de farklı uluslararası kuruluşların önerdiği alternatif yükümlülükleri inceleyeceğiz.

İdari gözetim nedir?

Alternatiflerin ne olduğuna bakmadan önce ulusal mevzuata idari gözetimin nasıl tanımlandığını incelemek yerinde olacaktır. Göç yönetimi kapsamında yapılan yabancıların idari gözetimi, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda (YUKK) tanımlanmıştır. İki tür idari gözetim öngörülmektedir. Bunlardan biri, YUKK Madde 68 kapsamında tanımlanan uluslararası koruma başvuru sahibinin idari gözetimi, diğeri ise Madde 57 kapsamında tanımlanan sınır dışı etme amacıyla idari gözetimdir. Her iki uygulama da idari gözetim olarak tanımlanmış olmakla birlikte, ilki yasanın Uluslararası Koruma başlıklı üçüncü kısmının genel usulleri düzenleyen ikinci bölümünün altında yer alırken ikincisine Yabancılar başlıklı ikinci kısmın altında sınır dışı etme prosedürlerini düzenleyen dördüncü bölüm içerisinde yer verilmiştir. Dolayısıyla, iki tür idari gözetim yasanın mimarisi içerisinde tamamen farklı prosedürlerle ilişkilidir.

Uluslararası koruma başvuru sahibinin idari gözetimi

Uluslararası koruma başvuru sahibinin idari gözetimi uygulamada çok fazla karşılaşmayan bir idari gözetim türüdür. Türkiye’ye sığınma aramak için gelerek ilgili makamlara uluslararası koruma başvurusunda bulunan kişiler, başvuru yaptıklarından ötürü idari gözetim altına alınmamaktadırlar. Genel uygulama, YUKK’un 65, 69 ve 71. maddelerinde öngörüldüğü şekilde, başvuruda bulunan kişilerin başvurularının alınarak kayıt işlemlerinin tamamlanması ya da kendilerine gösterilecek ile giderek orada işlemlerini tamamlamalarıdır. Başvuru ve kayıt tamamlandıktan sonra kişilerin kendileri için belirlenen bir ilde serbest ikamet ederek başvurularının değerlendirilmesini ve sonuçlandırılmasını beklemeleri gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle, başvuruda bulunan kişiler bir yerde kapalı tutulmazlar ve kendilerine gösterilen ilde (bu illere “uydu il” adı verilmektedir) kalırlar (örneğin ev kiralayarak vb.). Bu durumdaki kişilerin idari gözetim altına alınması hem yasada hem de uygulamada son derece istisnaidir.

YUKK Madde 68 uyarınca, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş kişiler ancak şu durumlarda idari gözetim altına alınabilirler:

- Kimlik veya vatandaşlık bilgilerinin doğruluyla ilgili ciddi şüphe varsa, bu bilgilerin tespiti amacıyla
- Sınır kapılarında usulüne aykırı surette ülkeye girmekten alıkonması amacıyla
- İdari gözetim altına alınmaması durumunda başvurusuna temel oluşturan unsurların belirlenemeyecek olması halinde.

Bu durumlar haricinde, kişiler sadece uluslararası koruma başvurusu yaptıkları için idari gözetim altına alınamamaktadırlar. Ancak uluslararası koruma başvurusunun değerlendirme sürecini etkileyebilecek durumların oluşma ihtimali olduğunda ve sınır kapılarında yapılacak değerlendirmelerde böyle bir yöntem kullanılabilirdiği belirtilmiştir.

İdari gözetim özgürlüklerin idari makamların kararıyla kısıtlanması anlamına gelen çok ciddi bir tedbir olduğu için, karar alma usulü ve itiraz yolları da çok kapsamlı bir biçimde belirlenmiştir. Bu doğrultuda, idari gözetim kararının bireysel alınacağı açıkça ifade edilmiş olup kişilerin uydu illere yönlendirilerek bildirim yükümlülüğü ile kalmalarına izin vermenin yeterli bir tedbir olup olmayacağına öncelikli biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda sağlanan bir diğer usul güvencesi ise idari gözetim kararının hangi gerekçelerle alındığının, idari gözetimin ne kadar süreceğinin ve bu karara itiraz usulünün ilgili kişiye, varsa yasal temsilcine ya da avukatına yazılı olarak bildirilmesidir. Kişilerin avukat, noter, yasal temsilci ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği görevlileriyle görüşmeleri de güvence altına alınmıştır.

Başvuru sahibinin idari gözetiminin üst sınır otuz gün olarak belirlenmiştir. Ancak bu bir üst sınır olduğundan, esas olan işlemlerin bir an önce tamamlanması ve idari gözetimin sonlanmasıdır. Benzer bir biçimde, eğer idari gözetim kararının alınmasına neden olan şartlar otuz günlük süre dolmadan ortadan kalkarsa, idari gözetim bu sürenin dolmasını beklemeden derhal sonlandırılmalıdır. İdari gözetim kararına itiraz etmek isteyen başvuru sahipleri sulh ceza hakimine başvurabilirler. Bu başvuru idari gözetimi durdurmamaktadır ve hakimın vereceği karar kesindir.

Başvuru sahibinin idari gözetimi, en başta ifade edildiği gibi, oldukça istisnai uygulanan bir idari gözetim türüdür. Hem yasadaki çerçeveye hem de uygulama, bir önceki bölümde ifade edilen alternatif tedbir uygulama yaklaşımıyla oldukça uyumludur. Alternatifler, kişilerin idari gözetime alınmamasını, kişinin özgürlüğünün esas kural olarak kabul edilmesini önermektedir. Uluslararası koruma başvurusunda bulunan kişilerin gözetim altına alınmayarak belirli bir adreste ikamet etme ve bildirimde bulunma yükümlülükleriyle serbest olmaları bu yaklaşımla uyumludur.

Ancak uygulamada iki açıdan zorlukla karşılaşmaktadır. Bunlardan ilki, uluslararası koruma başvurusunun değerlendirildiği süreçte kendisine gösterilen uydu ilde kalan başvuru sahiplerine sağlanan maddi desteğin son derece sınırlı olmasıdır. İş piyasasına erişimde yaşanan sıkıntılar, uluslararası koruma kapsamındaki kişilere konaklama desteği sağlanamaması ve diğer zorluklar, alternatif tedbirlerin olmazsa olmazı olan (bir önceki bölümde IDC tarafından hazırlanan topluluk temelli yerleştirme modelinde ifade edilen) asgari standartların sağlanması koşulunun karşılanamamasına yol açmaktadır. Her ne kadar YUKK'ta uydu il uygulaması bir alternatif tedbir olarak tanımlanmış olmasa da (alternatifler sadece sınır dışı prosedürü kapsamında tanımlanmıştır) göç yönetimi kapsamında kullanılan önemli bir araç olan “uydu ile yönlendirme sistemi” bu eksiklik nedeniyle etkili bir araç olma özelliğini çeşitli durumlarda kaybedebilmektedir.

Bir diğer zorluk ise hakkında sınır dışı etme kararı alınan kişilerin uluslararası koruma başvurusunda bulunmaları durumunda ortaya çıkmaktadır. Düzensiz durumdayken yakalanan kişiler hakkında, öncelikle bir tarama ve tespit süreci işletilememekte ve bu durumdaki kişiler hakkında derhal bir sınır dışı etme kararı alınmaktadır. Her ne kadar YUKK hem Madde 4 hem de Madde 55 kapsamında geri göndermeme ilkesi tanımlanmış ve bu durumdaki kişiler için Madde 79'da tanımlanan hızlandırılmış değerlendirme usulüyle başvurularının değerlendirilmesi öngörülmüş olsa da kişiler hakkında bir defa sınır dışı etme kararı alınınca, kişilerin uluslararası koruma prosedürüne erişimleri önünde ciddi zorluklar oluşmaktadır. İlerleyen kısımda

da görüleceği üzere, hakkında sınır dışı etme kararı alınanların çok büyük bir kısmı için idari gözetim kararı da alındığından ötürü, aslında uluslararası koruma başvurusunda bulunma arzusunda olan kişiler YUKK'un Uluslararası Koruma başlıklı üçüncü kısımındaki maddeler uyarınca kendilerine sağlanabilecek daha az kısıtlayıcı bir uygulama olan "uydu ile yönlendirilme" yerine idari gözetim altında uzun süre kalabilmektedirler.

Sınır dışı etme amacıyla idari gözetim

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında tanımlanan ikinci idari gözetim türü ise sınır dışı etme amacıyla idari gözetimdir. Yasanın 54. maddesi, hakkında sınır dışı etme kararı alınacak yabancıları tanımlamaktadır.

YUKK Madde 54 kapsamında hakkında sınır dışı etme kararı alınacak yabancılar:

- 5237 sayılı Kanununun 59'uncu maddesi kapsamında sınır dışı edilmesi gerektiği değerlendirilenler¹
- Terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar
- Türkiye'ye giriş, vize ve ikamet izinleri için yapılan işlemlerde gerçek dışı bilgi ve sahte belge kullananlar
- Türkiye'de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar
- Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar
- Vize veya vize muafiyeti süresini on günden fazla aşanlar veya vizesi iptal edilenler
- İkamet izinleri iptal edilenler
- İkamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenler
- Çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler
- Türkiye'ye yasal giriş veya Türkiye'den yasal çıkış hükümlerini ihlal edenler ya da bu hükümleri ihlale teşebbüs edenler
- Hakkında Türkiye'ye giriş yasağı bulunmasına rağmen Türkiye'ye geldiği tespit edilenler
- Uluslararası koruma başvurusu reddedilen, uluslararası korumadan hariçte tutulan, başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilen, başvurusunu geri çeken, başvurusu geri çekilmiş sayılan, uluslararası koruma statüleri sona eren veya iptal edilenlerden haklarında verilen son karardan sonra bu Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunmayanlar
- İkamet izni uzatma başvuruları reddedilenlerden, on gün içinde Türkiye'den çıkış yapmayanlar
- Uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilenler

1 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Madde 59: İşlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edilen yabancı, denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezasının infazına veya koşullu salıverilmesine karar verildikten ve her halde cezasının infazı tamamlandıktan sonra, durumu, sınır dışı işlemleriyle ilgili olarak değerlendirilmek üzere derhal İçişleri Bakanlığına bildirilir.

Yasada işaret edilen bu koşulları karşılayan kişiler, kolluk tarafından yakalanmaları halinde kırk sekiz saat içerisinde haklarında bir karar sınır dışı etme kararı alınıp alınmayacağı değerlendirilir. Bu değerlendirme neticesinde sınır dışı edilmeye karar verilen kişilerin, sınır dışı işlemleri süresince idari gözetim altında tutulup tutulmayacağına dair de ayrı bir değerlendirme yapılır. Bir diğer ifadeyle, hakkında sınır dışı etme kararı alınan herkes değil ancak belirli bir grup için bir idari gözetim kararı alınabilmektedir. İdari gözetim kararı alınma koşulları şunlardır:

YUKK Madde 57 kapsamında, haklarında sınır dışı etme kararı alınan yabancılarından idari gözetim altına alınacak kişiler:

- Kaçma ve kaybolma riski bulunanlar
- Türkiye’ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal edenler
- Sahte ya da asılsız belge kullananlar
- Kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye’den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayanlar
- Kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar

Hakkında sınır dışı etme kararı alınmış olup bu yukarıda sayılan koşulları karşılayan kişiler için ya idari gözetim kararı ya da idari gözetime alternatif yükümlülük (Madde 57/A uyarınca) alınması öngörülmektedir.

Türkiye’de idari gözetim “geri gönderme merkezi” adı verilen yerlerde yapılır (YUKK Madde 58). Kişiler bu geri gönderme merkezlerinde en fazla altı ay tutulabilirler. Ancak bazı durumlarda (sınır dışı etme işlemlerinin yabancıнын iş birliği yapmaması veya ülkesiyle ilgili doğru bilgi ya da belgeleri vermemesi nedeniyle tamamlanamaması hâlinde) bu süre altı ay kadar daha uzatabilir. Bir diğer ifadeyle, Türkiye’de sınır dışı etme amacıyla idari gözetimin süresi en fazla on iki ay olabilir.

Tutma süresinin üst sınırı on iki ay olmakla birlikte, kararlar altı ay ya da on iki ay için alınmamaktadır. İdari gözetim kararı bir ay için alınmakta ve her ay yapılan bireysel inceleme ile gözden geçirilmektedir. Eğer idari gözetimin devamı zaruri değilse, kişinin derhal serbest bırakılması gerekmektedir. Uluslararası koruma sahibinin idari gözetimi için geçerli olan diğer usul güvenceleri (kararın yazılı olarak tebliğ edilmesi, itirazın sulh ceza hakimliğine yapılması, kişilerin avukatına erişebilmeleri vb.) sınır dışı etme amacıyla yapılan idari gözetim için de geçerlidir.

YUKK, Türkiye’de kalış hakkı olmayan ve sınır dışı edilecek herkes için değil, belirli koşulları sağlayan kişiler için bir idari gözetim uygulaması öngörmektedir. İlaveten, idari gözetim kararının bireysel bir inceleme sonucunda verilmesini, her ay düzenli olarak gözden geçirilmesini ve karara sulh ceza hakimliğine itiraz etme yolunu göstermesi kişilerin özgürlüğünü güvence altına almak açısından son derece önemlidir. Bu haliyle YUKK, göç yönetimi kapsamında genelleyen bir yaklaşım yerine bireysel inceleme ve değerlendirmeye imkan tanıyan ve yine idari gözetim kararı alınsa dahi itiraz yollarını açık tutan bir yaklaşım sunmaktadır.

Yine yasa maddeleri incelendiğinde görüleceği üzere, 57. madde kapsamında sıralanan kişiler hakkında ya idari gözetim ya da idari gözetime alternatif tedbir kararı alınması öngörülmektedir. İdari gözetime alternatif tedbirler, alternatif bir idari gözetim olarak tanımlanmamış, idari gözetim yerine daha az kısıtlayıcı bir yükümlülük olarak ifade edilmişlerdir. Bir başka ifadeyle, alternatifler, haklarında idari gözetim

kararı alınmayacak kişiler için öngörülmüş bir tedbir değildir. Yasanın bu mimarisi alternatiflere dair yaklaşımın çerçevesini oluşturduğu için kıymetlidir.

İdari gözetime alternatif nedir?

Ulusal mevzuatımızda idari gözetimin nasıl tanımlandığını, çerçevesini, süresini ve idari gözetim altındaki kişiler için getirilen güvenceleri en genel hatlarıyla ifade ettik. İdari gözetime alternatifler de yine sınır dışı etme amacıyla idari gözetimin tanımlandığı YUKK'un Yabancılar başlıklı ikinci kısmının Sınır Dışı Etme başlıklı dördüncü bölümü içerisinde tanımlanmıştır. Madde 57/A altında düzenlenen alternatiflerin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar ise İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerine İlişkin Yönetmelik (Yönetmelik) kapsamında düzenlenmiştir.

Ulusal mevzuatımızdaki alternatif yükümlülükler, kaynağını uluslararası hukuk ve Avrupa hukukundan almaktadır. Göç yönetimi kapsamında uygulanan idari gözetim hakkında olduğu kadar son on yılda idari gözetime alternatiflerle ilgili olarak da ciddi bir külliyat oluşmaktadır. Özellikle refakatsiz çocuklar, risk altındaki kadınlar, engelliler ve diğer hassas durumdaki kişilerin idari gözetim altına alınmamasını güvence altına alınması ve bu durumdaki kişilerin uyması gereken yükümlülükleri bireysel koşullarına uygun olacak şekilde belirlenmesi giderek daha fazla ülke tarafından iyi uygulama olarak kabul edilmekte ve bu yönde yasal düzenlemeler yapılmaktadır.

Elbette her ülke kendi koşulları, yönetim kapasitesi ve düzenli/düzensiz göç hareketliliğinin niteliği ve boyutu doğrultusunda gereken düzenlemeleri hayata geçirmektedir. İdari gözetime alternatifleri uluslararası kamuoyunun gündemine taşıyan kurumların başında gelen [International Detention Coalition](#) [IDC, Uluslararası İdari Gözetim Koalisyonu], idari gözetime alternatifleri şu şekilde tanımlamaktadır:

Göç statüleri nedeniyle kişilerin alıkonmadığı her tür yasa, politika veya uygulama.

IDC, *İdari Gözetime Alternatifler: Göç Yönetimi Kapsamındaki gerekli olmayan idari gözetimi önlemeye yönelik [Elkitabı](#) [There Are Alternatives: A Handbook for Preventing Unnecessary Immigration Detention]*

Bu elbette çok genel ve esnek bir tanımdır. Gücünü ise tam da bu özelliğinden almaktadır. Alternatiflere dair bir hukuki tanım olmaktan ziyade bir savunuculuk yaklaşımını yansıtan bu ifade, her ülkenin kendi öznel koşulları içerisinde alternatif tedbirleri benimsemesine de olanak sağlamaktadır.

İdari gözetime alternatifler üzerinde uzlaşmış bir tanım olmamakla birlikte, belirli minimum standartların belirlenmesi, hukuki bir çerçevesinin çizilmesinin de iyi bir uygulama için elzem olduğu açıktır. İdari gözetime alternatifler konusunda hem kuramsal hem de uygulamaya dönük çok kıymetli çalışmalar yürüten Avrupa Konseyi İnsan Hakları Yürütme Komitesi (Council of Europe Steering Committee for Human Rights, CDDH) 2017 yılında tam da bu boşluğu dolduracak ve üye devletler için bir temel oluşturma niteliğine sahip *İnsan Hakları ve Göç: Göç Bağlamında Etkin İdari Gözetim*

Alternatiflerinin Hukuki ve Uygulama Boyutu başlıklı analiz raporunu yayımlamıştır.² Bu çalışma, başlığından da anlaşılacağı üzere, idari gözetime alternatif tedbirlerin hem hukuki hem de uygulama boyutunu bir arada ele alan son derece kapsamlı bir çalışmadır.

CDDH tarafından da ifade edildiği üzere, idari gözetime alternatifler için uzlaşmış bir tanım yoktur ve bu hukuki bir terim olmaktan ziyade idari gözetimden kaçınan çeşitli uygulamalara atıfta bulunan bir terimdir. Alternatiflere dair varılan genel uzlaşma ise kişilerin kapatılmadığı, temel insan haklarına saygı gösteren ve idari gözetim harici bireysel seçeneklere imkan tanıyan tedbirler olduğu yönündedir.³

YUKK kapsamında tanımlanan idari gözetim ve alternatifler, Avrupa Konseyi'nin bu görüşleriyle uyumludur. Yönetmelikte idari gözetime alternatif yükümlülük şu şekilde tanımlanmıştır:

İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Yönetmelik Madde 4/1-i

İdari gözetime alternatif yükümlülük: Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancıların idari gözetim altına alınması yerine, özgürlüğünü kısıtlamayacak ya da daha az kısıtlayacak şekilde uygulanan idari tedbirler.

Her ne kadar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında idari gözetime alternatif tedbirleri devletlerin hassas durumdaki kişiler bağlamında değerlendirmeleri yükümlülüğü ifade edilse de diğer Avrupa Konseyi kurumları bu yükümlülüğün her vaka geçerli olduğunu ifade etmektedirler. Genel uzlaşma, idari gözetimin ancak yasada açıkça yer alması, özgürlükten yoksun bırakmanın gerekliliğine dair değerlendirmenin bireysel olarak yapılması, daha az sınırlayıcı tedbirlerin etkili bir biçimde uygulanmayacağı sonucuna her bir vaka özelinde varılması durumunda uygulanabilir olduğu yönündedir.⁴

Yönetmelikte de bu yaklaşımı görülmektedir. İGA yükümlülük kararına dair değerlendirme sürecini açıklayan 7. madde uyarınca, bu değerlendirmenin bireysel yapılacağı açıkça ifade edilmiştir. Ancak, kişinin özel ihtiyaç sahibi veya hassas durumda olan birey olup olmadığı, yaşı, sağlık durumu, cinsiyeti, ailevi durumu gibi özelliklerin dikkate alınacağı da belirtilmiştir. Dolayısıyla, alternatif yükümlülüğün uygulanıp uygulanmayacağına dair yapılan değerlendirme sadece bir hassas durum değerlendirmesi olmamakla birlikte, kişilerin özel durumlarının alınacak kararda önemli bir belirleyici olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

2 Yayının İngilizce versiyonu için [bkz.](#) Türkçe çevirisi için [bkz.](#)

3 A.g.e., s. 17-18.

4 A.g.e., s. 32-33.

Alternatif türleri

Hem Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi hem de Avrupa Konseyi tarafından da ifade edilen yukarıda genel hatlarıyla yer verilen genel ilkeler, farklı ülkelerde farklı tip uygulamalarla hayata geçmektedir. Bir önceki bölümde de ifade edildiği üzere, önemli olan bu hukuki ve ilkesel çerçeve içerisinde göç yönetimi amaçlarına ulaşmak için en etkili ve uygulanabilir usulleri geliştirmek ve hayata geçirmektedir. Bu yaklaşım neticesinde de elbette farklı ülkelerdeki farklı ihtiyaçlar doğrultusunda farklı alternatif türleri geliştirilmiştir.

Türkiye açısından da karşılaştırmalı inceleme fırsatı sunduğu için, CDDH tarafından derlenen farklı idari gözetime alternatif türlerini ve bunların özelliklerini aşağıdaki tabloda bir özet halinde sunuyoruz.

İdari Gözetime Alternatif Türleri ⁵	
Kamu makamlarına kayıt	Seyahat belgesi veya vizesi olmayan kişilerin yetkili makamlara kayıt olmalarını talep eden bir tedbirdir. Bu tedbir kapsamında, kayıt tamamlandıktan sonra kendilerine bir tür geçici belge sağlanabilmektedir. Hatta gerekli görülürse kişilerin kimlik belgelerini veya seyahat belgelerini yetkili makamlara teslim etmeleri de istenebilir.
Geçici ikamet izinleri	Yasal kalış hakkı veren her türlü ikamet izni için kullanılan genel bir terimdir. Kişilerin idari gözetimde olmaları yerine, haklarında geçici bir ikamet izni düzenlenmesini ön gören bir alternatiftir. Bu izin, devam eden bir sığınma veya göçmenlik başvurusu sürecinde düzenlenebileceği gibi sınır dışı veya geri dönüş sürecinde olan kişiler için de sağlanabilir.
Vaka yönetimi ya da vaka çalışanı desteği	İkamet başvurusu, geri dönüş vb. herhangi bir süreçteki yabancılara sağlanacak bireyselleşmiş kapsamlı bir destek mekanizmasını ifade eder. Temel amaç vakanın bir nihayete erdirilmesidir. Bu tür tedbirlerin ortak noktası bir vaka yöneticisinin olmasıdır. Vaka yöneticisinin görevi kişinin ihtiyaç duyduğu bilgiye, hukuki desteğe, sağlık ve eğitim gibi hak ve hizmetlere erişiminin sağlanmasıdır.
Aile temelli konaklama	Özellikle refakatsiz veya ailesinden ayrı düşmüş çocukların barınmasına ilişkin tedbirlere verilen genel addir. Akraba bakımı, koruyucu aile vb. tedbirleri içerir.
Tesislerde konaklama	Kişilerin geri gönderme merkezlerinde değil, kendilerine gösterilen tesislerde belirli kuralları yerine getirerek (ancak geri gönderme merkezi gibi kapatmanın olmadığı bir biçimde) konaklamaları. Bu tesisler özel daireler şeklinde değil (açık ya da yarı açık merkezlerde olduğu gibi) toplu olarak kalınan yerlerdir. Standartları çok yüksek ve herkese uygun olmadığı için genelde geçici konaklama seçeneği olarak tercih edilmektedirler.

5 A.g.e., s. 100 – 116.

Açık ya da yarı açık merkezler	Bireylerin veya ailelerin konaklayabildikleri, genelde sığınmacılara sağlanan ama diğer göçmenlerin de ağırlanabildikleri barınma merkezleridir. Kişilerin başvurularının değerlendirilip sonuçlandırılınca ya da değin bu merkezlerde kalmaları istenebilir.
Düzenli bildirim	Yükümlülüğe tabi kişinin yetkili makama düzenli aralıklarla giderek kendisini tanıtmaması, yükümlülüklerini yerine getirdiğini bildirmemesi şeklinde uygulanan bir alternatiftir. Kişilerin bizzat bir yere giderek imza vermesi şeklinde olabileceği gibi telefonla da olabilir.
Belirli bir yerde ikamet	Yetkili makamların gösterdikleri yerde ikamet etme. Bu bir şehir de olabilir, belirli bir mahalle de olabilir bir barınma merkezi de ya da bir sponsorun evi de olabilir.
Denetim	Kişi özgür bir şekilde ikamet eder ancak bir kamu görevlisinin ya da atanan bir temsilcinin (sivil toplum temsilcisi veya din görevlisi gibi) denetlemesine tabiidir.
Geri dönüş danışmanlığı	Gönüllü geri dönüş sürecinde olan kişilerin faydalanabileceği bir tedbir türüdür. Genelde seyahat işlemlerinde destek, maddi yardım vb. hizmetleri de içeren bir süreçtir.
Geri dönüş evleri / merkezleri	Özellikle başvurusu olumsuz neticelenmiş sığınmacıların ve gönüllü geri dönüş sürecinde olan kişilerin dönüş işlemleri tamamlanıncaya kadar kısa süreyle konaklamaları için öngörülen yerlerdir. Genellikle vaka yönetimi ve belirli bir yerde ikamet etme yükümlükleriyle birlikte uygulanır.
Teminat, kefalet, kefil veya güvence	Kişilerin bir teminat ödemesiyle, bir kişi veya kurumun kefil olmasıyla ya da yetkili makamlarla bir anlaşma yapmalarıyla idari gözetimin sonlandırılmasıdır. Özellikle kaçma ve kaybolma riski olduğu değerlendirilen vakalarda uygulanan bir tedbirdir.
Elektronik izleme	Bu yükümlülük genelde ceza hukuku kapsamında kullanılmakta olup idari gözetime alternatif olarak birçok Avrupa ülkesinde uygulanmamaktadır.

Yukarıda paylaşılan liste, Avrupa ülkelerinde uygulanan farklı alternatif türlerinin bir derlemesi niteliğindedir. Türkiye’de bu alternatiflerin hepsi bulunmamaktadır. Mevcut durumda, mevzuatımız yedi tür alternatif yükümlülük tanımlamaktadır. Bunlar belirli bir adreste ikamet etme, belirtilen düzende bildirimde bulunma, aile temelli geri dönüş, geri dönüş danışmanlığı, kamu yararına hizmetlerde gönüllülük esasıyla görev alma (usul ve esasları henüz belirlenmemiştir), teminat ve elektronik izleme (mobil uygulama ve elektronik kelepçe) olarak sıralanmaktadır.

Türkiye’de İdari Gözetime Alternatif Yükümlülük Türleri ve Tanımları	
Aile temelli geri dönüş	Düzensiz göçmenlerin sınır dışı etme kararı yerine getirilinceye kadar, Türkiye’de yasal olarak bulunan birinci ve ikinci dereceden akrabalarının yanında kalmalarını öngören yükümlülük
Belirli adreste ikamet etme	Düzensiz göçmenlerin sınır dışı etme kararı yerine getirilinceye kadar belirli bir adreste kalmalarını öngören yükümlülük
Bildirimde bulunma	Düzensiz göçmenlerin sınır dışı etme kararı yerine getirilinceye kadar belirli aralıklarla İl Müdürlüğüne bildirimde bulunmalarını öngören yükümlülük
Elektronik izleme	Düzensiz göçmenlerin teknolojik yöntem ve araçlarla izlenmesini, gözetim ve denetim altında tutulmasını sağlayan yükümlülük
Geri dönüş danışmanlığı	Düzensiz göçmenin ülkesine geri dönüşünü teşvik etmek ve hak ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirmek için görevlendirilen geri dönüş danışmanı yoluyla yabancıнын ülkeden gönüllü olarak çıkışını sağlamayı amaçlayan mekanizma
Teminat	Düzensiz göçmenlerin sınır dışı etme kararı yerine getirilinceye kadar ülke içinde serbest kalmaları için Başkanlık tarafından belirlenecek tutarda güvence bedeli yatırımları şeklinde uygulanacak yükümlülük
Kamu yararına hizmetlerde gönüllülük esasıyla görev alma	<i>Usul ve esaslarının İçişleri Bakanlığı tarafından düzenleneceği belirtilmiş olup, Yönetmelikte tanımı yapılmamıştır.</i>

Yönetmelik 4’üncü maddede yer verdiği tanımlarda “düzensiz göçmen” ifadesini kullanmakta olup, Yönetmeliğin diğer maddelerinde “hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancılar” ifadesi kullanıldığı göze çarpmaktadır. Ne YUKK ne de diğer yönetmeliklerde “düzensiz göçmen” tanımı yapılmaktadır. İdari gözetime alternatif tedbirlerin hakkında sınır dışı etme kararı alınan kişiler (ve hatta YUKK Madde 57 kapsamında sıralanan hakkında idari gözetim ya da alternatif tedbir kararı alınacak yabancılar) ile sınırlı tutulduğu hem YUKK hem de Yönetmelik açıkça ifade etmektedir. Bu sebeple, “düzensiz göçmen” tanımı herhangi bir karışıklığa yol açmamalıdır. Ancak burada ifade edilenin, Türkiye’ye giriş, Türkiye’den çıkış veya Türkiye’de kalış kurallarını karşılamayan yabancılar olduğu, İngilizce “*irregular migrant*” teriminin karşılığı şeklinde kullanıldığı söylenebilir.

En sık başvurulan alternatif tedbirler belirli bir adreste ikamet etme ve bildirimde bulunma yükümlülükleridir. Göç İdaresi Başkanlığı’nın geri dönüş danışmanlığı alternatif tedbirinin etkili bir biçimde uygulanmasına yönelik çalışmaları devam etmekte olup, önümüzdeki süreçte bu alternatif tedbirin daha yaygın olarak kullanılması bek-

lenmektedir. Kamu yararına hizmetlerde görev alma yükümlülüğüne ilişkin herhangi bir açıklama bulunmamaktadır. Yönetmelikte usul ve esaslarının İçişleri Bakanlığı tarafından belirleneceği belirtilmiş olup bu yönde kamuoyuna yansıyan bir gelişme henüz olmamıştır. Teminat yükümlülüğünün pilot çalışma olarak uygulanmaya başlandığı ifade edilmekte olup henüz yaygın kullanılan bir alternatif tedbir olmadığını belirtmek gerekmektedir. Son olarak, elektronik izleme için de (hem mobil uygulama hem de elektronik kelepçe) çeşitli teknik alt yapı çalışmaları devam etmekte olduğu Göç İdari Başkanlığı tarafından çeşitli temaslarda ifade edilmiştir. Avrupa ve birçok farklı ülkede elektronik izleme konusunda çeşitli endişe ve soru işaretleri bulunmasından ötürü bu tedbirler ceza hukuku kapsamına girmeyen idari gözetim ve alternatifler alanında kullanılmamaktadır. Yönetmelikte iki tür elektronik izleme tanımlanmıştır. Bunlardan ilki, yabancıların iletişim cihazlarına yüklenecek mobil uygulama yoluyla bildirimde bulunmaları ve konumlarının belirlenmesi, ikincisi ise elektronik kelepçe yoluyla izlemedir. Yönetmelikte tanımlanan, çeşitli usul güvenceleri de getirilen elektronik kelepçe uygulaması henüz uygulanmaya başlanmamıştır.

2. BÖLÜM

ULUSAL MEVZUATTA İDARİ GÖZETİME ALTERNATİFLER

Giriş

2019 yılı aralık ayında Türkiye'deki göç ve sığınma hukukunu düzenleyen temel kanun niteliğindeki 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda (YUKK) yapılan değişiklik ile Türk hukukuna giren "idari gözetime alternatifler", gerek mevzuat gerekse uygulama açısından Türkiye'de nispeten yeni bir kavramdır. Anılan kanunun "sınır dışı etme üzere idari gözetim ve süresi" başlıklı 57. maddesinde yapılan değişiklik ve yine kanuna eklenen "idari gözetime alternatif yükümlülükler" başlıklı 57/A maddesiyle birlikte "idari gözetime alternatif yükümlülükler" kavramı ulusal mevzuatımızda ilk kez ve açıkça yer bulmuştur. Aralık 2019'dan önce, uluslararası koruma başvuru sahiplerinin idari gözetimini düzenleyen YUKK Madde 68 hükmü, idari gözetim altına alma gerekliliğinin bireysel olarak değerlendirilmesini ve kişileri idari gözetim altına almadan önce daha az zorlayıcı alternatiflerin değerlendirilmesini zaten gerektiriyordu¹. Fakat haklarında sınır dışı etme kararı alınan yabancılar için benzer bir hüküm mevcut değildi. 2019 yılında yapılan değişiklikle birlikte haklarında sınır dışı etme kararı alınan yabancıların, belirli koşullarda, idari gözetime alternatif yükümlülüklerle toplum içerisinde serbest yaşamalarına imkân verilmesi öngörüldü.

Yapılan değişiklikler ile YUKK yedi farklı idari gözetime alternatif yükümlülüğü içerir hale gelmiştir. Bu alternatif yükümlülükler sırasıyla: belli bir adreste ikamet etme, bildirimde bulunma, aile temelli geri dönüş, geri dönüş danışmanlığı, kamu yararına hizmetlerde gönüllülük esasıyla görev alma, teminat ve elektronik izleme yükümlülükleridir. İdari gözetime alternatif yükümlülükleri mevzuatımıza açıkça tanıştıran YUKK 57/A hükmü, bu yükümlülüklerin uygulanabileceği azami süreyi (yirmi dört ay) ve hakında yükümlülük getirilen kişilerin bu yükümlülükleri konusunda bilgilendirilme hakkını düzenlemek ve yükümlülük ihlalinin idari gözetime alınma ile sonuçlanabileceğini belirtmekle sınırlı kalmıştır.

Asgari standartları ortaya koyan 2019 değişiklikleri, idari gözetime alternatiflerin usul ve esas yönünden kapsamına açıklık getirecek ikincil bir mevzuatı gerekli kılmıştır. Aradan geçen üç yılın ardından 14 Eylül 2022'de yayımlanmasıyla yürürlüğe giren **İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerine İlişkin Yönetmelik** (kısaca Yönetmelik olarak anılacaktır) mevzuatımızdaki bu boşluğu kapatmış ve alternatif tedbirlerin göç yönetimi bağlamında daha etkin biçimde uygulanmasının önünü açmıştır.

Yönetmelik, idari gözetime alternatif yükümlülüklerin hangi durumlarda, kimler bakımından ve ne şekilde uygulanacağını ortaya koyarak asli mevzuattaki önemli boşlukları doldurmuş ve gerek yabancılar ve onların temsilcileri gerekse göç yetkilileri de dahil olmak üzere tüm muhataplar için önemli ölçüde netlik sağlamıştır.

Yönetmelik idari gözetime alternatif yükümlülükleri, "hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancıların idari gözetim altına alınması yerine, özgürlüğünü kısıtlamayacak ya da daha az kısıtlayacak şekilde uygulanan idari tedbirler" şeklinde tanımlamaktadır.

Aşağıda ayrıntılarına yer verilecek pek çok önemli unsurun yanı sıra Yönetmelik, Türkiye'nin göç mevzuatına "**hassas durumda olan kişi**" şeklinde yeni bir yasal te-

1 YUKK Madde 71 kapsamında, uluslararası koruma başvuru sahipleri için getirilen belirli bir adreste ikamet etme ve düzenli bildirim yükümlülükleri, mevzuatımızda bir "idari gözetime alternatif yükümlülük" olarak tanımlanmamaktadır. Ancak uluslararası alanda, bu tür uygulamalar kişilerin özgürlüklerini daha az kısıtlayan bir tedbir ya da yükümlülük oldukları için "alternatif" olarak adlandırılmaktadır.

rim kazandırmıştır. Ayrıca, Yönetmelikle birlikte, YUKK'ta sadece uluslararası koruma prosedürleri kapsamında rastlanılan **“özel ihtiyaç sahibi”** kavramı, sınır dışı ve idari gözetim prosedürlerine de teşmil edilmiştir. Bu haliyle Yönetmelik, bir kişiyi idari gözetim altına almadan önce yapılacak olan değerlendirmede kişinin hassas durumda ya da özel ihtiyaç sahibi olup olmadığının da soruşturulmasını gerektirmektedir. Belirtmek gerekir ki özel ihtiyaç sahibi tanımı doğrudan YUKK'tan iktibas edilmiştir. Bu doğrultuda, idari gözetime alternatif yükümlülükler kapsamında özel ihtiyaç sahipleri, YUKK'ta olduğu gibi refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, ciddi sağlık sorunu bulunan, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer fiziksel, cinsel ya da psikolojik şiddete maruz kalmış kişileri ifade etmektedir (Yönetmelik Madde 4/1-o). Hassas durumda olan kişi ise Yönetmelik'te şu şekilde tanımlanmıştır: “Özel ihtiyaç sahibi, alkol veya madde bağımlısı olan, fiziksel veya psikolojik hastalığı, kendisine veya başkasına zarar verme eğilimi bulunan, bulaşıcı hastalığı olan, insan ticareti mağduru olduğu ya da olabileceği yönünde kuvvetli şüphe duyulan, risk altında çocuk veya Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından kırılğan grup olarak tanımlanan kişiler” (Yönetmelik Madde 4/1-ö).²

Bu bölümün devamında başta Yönetmelik olmak üzere mevzuatımızda idari gözetime alternatif tedbirlerin ne şekilde düzenlendiği çeşitli başlıklar altında ele alınacaktır.

Alternatif yükümlülüklerle ilişkin değerlendirme ne zaman yapılmalı?

Yönetmelik uyarınca hakkında sınır dışı etme kararı alınan bir yabancının idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulup tutulmayacağı kural olarak **yabancıyı idari gözetim altına almadan önce** değerlendirilmelidir (m. 7/1). Bununla birlikte böyle bir değerlendirme, yabancı hakkında yapılan işlemlerin her aşamasında ve herhangi bir süre beklenmeksizin yapılabilir (m. 7/5). Örneğin:

- Böyle bir değerlendirmenin yabancının idari gözetim altına alınmadan yapılmasının mümkün olmadığı hallerde, yabancı öncelikle idari gözetim altına alınacak ve geri gönderme merkezine teslim alınması akabinde kendisiyle yapılacak mülakat sonucunda idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulup tutulmayacağı öncelikli olarak değerlendirilecektir (m.7/2).
- Yine böyle bir değerlendirme, kişinin geri gönderme merkezine götürülmesine ilişkin kırk sekiz saatlik sürede de yapılabilir. Hakkında sınır dışı etme ve idari gözetim kararı alınmış fakat henüz geri gönderme merkezine sevk edilmemiş olan kişilerden, idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulması gerektiği tespit edilenlerin idari gözetim kararları sonlandırılacak ve bu kişiler idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulacaktır (m.7/4).
- Benzer şekilde geri gönderme merkezinde tutulan kişiler hakkında alınan idari gözetim kararlarının devamına veya uzatılmasına ilişkin yapılacak değerlendirmede de kişinin idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulup tutulmayacağı da değerlendirilecektir (m. 7/3).

2 Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından kırılğan addedilen kişilerle ilgili daha fazla bilgi almak için BMMYK ile International Detention Coalition (IDC, Uluslararası İdari Gözetim Koalisyonu) ortak yayını [Vulnerability Screening Tool](#) incelenebilir. Bu kıymetli çalışma, Mülteci-Der tarafından çevrilerek Türkçeye kazandırılmıştır. Bkz. [Hassasiyet Tarama Aracı](#).

Alternatif yükümlülüklerle ilişkin değerlendirme nasıl yapılacaktır?

Bir kişinin idari gözetime alternatif tedbirlere tabi tutulup tutulmayacağına ya da hangi yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulacağına ilişkin değerlendirme/karar

- (Göç İdaresi Başkanlığının talimatı üzerine veya re'sen) Valilikler tarafından (m. 5/1 ve 5/3),
- (Kural olarak) idari gözetime alınmadan evvel,
- (Her bir kişi için) bireysel olarak,
- Kişinin özel ihtiyaç sahibi veya hassas durumda olan bir birey olup olmadığı, yaşı, sağlık durumu, cinsiyeti, ailevi durumu gibi özellikleri dikkate alınarak (m. 7/1),
- Özgürlük ve güvenlik hakkı, aile bütünlüğü ve çocuğun yüksek yararı ile kamu düzeni, kamu sağlığı ve kamu güvenliği dengesi gözetilerek yapılır/alınır (5/4).

Yönetmelikle birlikte idari gözetim tedbirine, ancak, alternatif yükümlülük/yükümlülüklerin uygulanmasının mümkün olmaması veya söz konusu yükümlülük/yükümlülüklerin sınır dışı etme amacını gerçekleştirmek bakımından yeterli gelmeyeceğinin anlaşılması üzerine başvurulabileceği açıkça düzenlenmiştir (m. 7/1). Bu sayede mevzuatımız, idari gözetimin uygulama kapsamını ve idari makamların bu konudaki takdir marjını daraltmış ve idari gözetime ancak gerekli olduğu sürece başvurulabileceğini öngören uluslararası standartlarla uyumlu hale gelmiştir.

Ayrıca herhangi bir alternatif yükümlülüğe tabi tutulan kişiye, kendi talebine istinaden veya şartların değişmesi halinde, idari makamlarca re'sen yeni bir alternatif yükümlülük getirilebilecek ya da kişinin tabi tutulduğu yükümlülük değiştirilebilecektir (m. 6/2).

İdari gözetime alternatiflerin kişi bakımından kapsamı

Bir kişi hakkında sınır dışı etme prosedürleri kapsamında idari gözetime alternatif yükümlülük getirilebilmesi için her şeyden önce ortada bir sınır dışı etme kararı mevcut olmalıdır. Bu doğrultuda, örneğin, YUKK'un hakkında sınır dışı etme kararı alınamayacak kişileri düzenleyen 55. maddesi kapsamında olan kişiler³ bakımından idari gözetim ya da idari gözetime alternatif tedbirlere başvurulamayacaktır (m.6/2). Benzer bir biçimde, hakkında alınan sınır dışı etme kararı iptal edilen, kaldırılan veya geri alınan kişiler bakımından da idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle başvurulamayacak ve şayet varsa tabi tutulduğu yükümlülük/yükümlülükler sonlandırılacaktır (m. 6/3).

İlave olarak, idari gözetime alternatif tedbirler, ancak idari gözetim tedbirine konu olabilecek kişiler bakımından uygulama alanına sahiptir. Yönetmelik, hangi hallerde

3 YUKK Madde 55, hakkında sınır dışı etme kararı alınamayacak yabancılar şu şekilde sıralanmaktadır:

- Geri gönderileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağına ya da tutulacağına dair ciddi emareler bulunanlar
- Seyahat etmesi halinde ciddi sağlık durumu, yaşı veya hamileliği nedeniyle riskle karşılaşacak olanlar
- Hayati tehlike arz eden bir sağlık sorunu nedeniyle tedavi görürken geri gönderileceği ülkede tedavi göremeyecek olanlar
- Mağdurlara yardım programı tarafından desteklenen insan ticareti mağdurları
- Tedavileri tamamlanıncaya kadar ciddi psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları

idari gözetime alternatif tedbirlere başvurulabileceğini sınırlı sayım yoluyla düzenlemiştir. Yönetmeliğin 6. maddesinin 1. fıkrasına göre hakkında idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülükler uygulanabilecek kişiler şunlardır:

Yönetmelik m. 6/1 uyarınca hakkında idari gözetime alternatif yükümlülük/ yükümlülükler uygulanabilecek kişiler

Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancılardan; kaçma ve kaybolma riski bulunan, Türkiye'ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal eden, sahte ya da asılsız belge kullanan, kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayan, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlardan:

- İdari gözetim süresi dolanlar,
- İdari gözetim kararı alınmaksızın idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklere tabi tutulması uygun görülenler,
- Başkanlığın talimatıyla ya da resen valilik tarafından yapılan değerlendirme sonucunda idari gözetimi sonlandırılanlar,
- Sulh ceza hakimi kararına istinaden valilik tarafından idari gözetimi sonlandırılanlar

Hükmün ilk paragrafı, YUKK'un 57. maddesinin idari gözetimin kişi bakımından kapsamını düzenleyen 2. fıkrasından alınmıştır. Hakkında sınır dışı etme kararı olup kaçma ve kaybolma riski bulunan, Türkiye'ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal eden, sahte ya da asılsız belge kullanan, kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayan, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturan kişiler hakkında ya idari gözetim tedbirine başvurulacak ya da idari gözetime alternatif yükümlülük getirilecektir (YUKK m. 57/2).

Sınır dışı etme ve idari gözetimin kişi yönünden kapsamı dahilinde kalma şartlarına ilave olarak hangi kişiler bakımından idari gözetime alternatif tedbirlere başvurulabileceği sınırlı sayım yoluyla düzenlenmiştir. Bu kapsamda, ilk olarak, yasada öngörülen azami idari gözetim süresi dolduğu halde sınır dışı edilememiş kişiler hakkında idari gözetime alternatif tedbirler uygulanacaktır. İkinci olarak, ilk değerlendirme aşamasında idari gözetim kararı alınmaksızın idari gözetime alternatif yükümlülüklere tabi tutulması uygun görülenler hakkında da alternatif yükümlülüklere başvurulacaktır. Üçüncü olarak, idari makamlar tarafından yapılan değerlendirme sonucunda idari gözetimin devamında zaruret görülmeyp saliverilen kişiler hakkında da alternatif yükümlülükler uygulama alanı bulacaktır. Dördüncü ve son olarak, idari gözetim kararına karşı sulh ceza hakimine yapılan itiraz sonucu idari gözetimi sonlandırılanlar hakkında da idari gözetime alternatif yükümlülükler getirilebilecektir.

Yönetmelik her ne kadar idari gözetimi bir son çare tedbiri olarak düzenlese de bazı kişi grupları yönünden idari gözetim lehine bir karine yaratmakta ve bu kişiler bakımından idari gözetime alternatifler yerine idari gözetim tedbirine başvurulmasının esas olduğunu belirtmektedir. Yönetmeliğin 6. maddesinin 4. fıkrasına göre aşağıda sıralanan kişiler için alternatif tedbirler değil, idari gözetim esas alınması gereken uygulamadır.

Yönetmelik m.6/4 uyarınca öncelikli olarak idari gözetim altına alınması esas olanlar:

Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancılardan; kaçma ve kaybolma riski bulunan, Türkiye'ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal eden, sahte ya da asılsız belge kullanan, kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayan, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanların, aşağıdaki durumlardan birinin ya da birkaçının varlığı halinde, öncelikli olarak idari gözetim altına alınması esastır:

- İdari gözetim altına alınmaması durumunda ülkesiyle ilgili doğru bilgi ve belgeye ulaşılamayacak olması.
- Kimlik ve uyruğunun tespit edilmesi amacıyla idari gözetim altına alınması gerekmesi.
- Yabancı'nın idare ile iş birliği yapmaması.
- Yabancı'nın idari gözetim altına alınmaması durumunda ülkesine geri gönderilemeyecek olması.

İdari gözetime alternatif yükümlülük türleri

Mevzuatımız yedi farklı idari gözetime alternatif tedbir düzenlemektedir. Bu tedbirler şunlardır:

- Belli adreste ikamet etme
- Bildirimde bulunma
- Aile temelli geri dönüş
- Geri dönüş danışmanlığı
- Kamu yararına hizmetlerde gönüllülük esasıyla görev alma
- Teminat
- Elektronik izleme

Belli adreste ikamet etme:

Belli adreste ikamet etme yükümlülüğü, kişilerin, sınır dışı etme kararı yerine getirilinceye kadar belirli bir adreste kalmalarını öngören yükümlülüğü ifade etmektedir. İdari makamlar, kişinin sınır dışı sürecinde ikamet edeceği bir il tayin edecek ve ilgili kişi bu şehirde ikamet edeceği adresi İl Göç İdaresi Müdürlüğüne (İGİM) bildirecektir (m. 8/1). Kişinin, bildirilen adreste ikamet ettiği sistemsel olarak teyit edilemiyorsa kira kontratı veya kira kontratı olmaması durumunda yanında kalacağı kişilerin yazılı muvafakatı aranmaktadır (m. 8/3 ve m. 8/4). Kişinin bildirdiği adreste ikamet edip etmediği kolluk tahkikatı marifetiyle teyit edilebilecektir (m. 8/5). Kişilerin, haklarında işlem yapılan ilde ikamet etme yükümlülüğüne tabi tutulmasının esas olduğu düzenlenmektedir (m. 8/6).

İkamet iline ilişkin değişiklik talepleri, dayanak teşkil edebilecek belgelerle birlikte ve yazılı biçimde İGİM'e yapılmalıdır. Talebe ilişkin değerlendirme, kişiyi bu yükümlülüğe tabi tutan İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından yapılacak ve kişinin sağlık durumu, güvenlik riski, eğitim durumu ve aile bağları gibi özel durumları göz önünde bulundurulacaktır. Sayılan özel durumlardan herhangi birinin bulunmadığı durumlarda ilgili İGİM, Başkanlığın yazılı görüşünü alacaktır. İlave olarak, her hâlükârda hakkında

YUKK'un 54'üncü maddesinin birinci fıkrasının b⁴ ve/veya k⁵ bendinden işlem yapılan yabancılar için Başkanlığın uygun görüşünün alınması zorunlu tutulmuştur. Değişiklik talebinin olumlu değerlendirilmesi durumunda, İGİM'ler arası koordinasyonu sağlamak adına talebi değerlendiren İGİM'in yeni yükümlülük ilinin göç idaresi müdürlüğüne değişiklik gerekçesini de içerecek şekilde bilgi vermesi gerekmektedir (m. 8/7). Ancak, YUKK 54. maddesinin birinci fıkrasının b, d⁶ ve/veya k bentleri kapsamında olan yabancılar hakkında yalnızca belirli adreste ikamet etme yükümlülüğünün getirilmesi mümkün değildir. Bu kişiler hakkında kaçma ve kaybolmalarını önlemek için belirli bir adreste ikamet etme yükümlülüğüne ilave başka alternatif yükümlülüklerin uygulanması gerektiği açıkça belirtilmiştir (m. 8/8).

Bildirim yükümlülüğü:

Bildirim yükümlülüğü, kişilerin, sınır dışı etme kararı yerine getirilinceye kadar belirli aralıklarla İGİM'e bildirimde bulunmalarını öngören yükümlülüğü ifade etmektedir. İdari makamlar, kişinin sınır dışı sürecinde bildirim yükümlülüğünü yerine getireceği ili, bildirim sıklığını ve bildirim usulünü tayin edecek ve ilgili kişi belirtilen adreste ve sıklıkta bildirim yükümlülüğünü yerine getirecektir.

Bildirim yükümlülüğünün parmak izi, ses tanıma uygulaması ya da ıslak imza yoluyla yerine getirilmesi mümkündür. Fakat, ıslak imza yerine mümkün olduğunca biyometrik verilerin kullanımının önceliklendirilmesi öngörülmektedir (m. 9/1 ve m. 9/2).

İlgili yazılım ve donanımın geliştirilmesiyle uygulanmaya başlayacak olan ses tanıma uygulaması yoluyla bildirim usulünde yükümlü kişi İGİM'in belirleyeceği sürelerde ve usulde yükümlülüğünü yerine getirecektir. Yükümlülüğün ne şekilde yerine getirileceği ilgili kişiye yazılı şekilde tebliğ edilecektir (m. 10/3). Kişinin yükümlülüğünü yol izin belgesi olarak (on beş günden uzun süreli olmamak kaydıyla) başka bir ilde yerine getirmeyi talep ettiği durumlarda bildirim yükümlülüğü seyahat ettiği ilde yerine getirilecek, buna ilişkin takip yükümlülüğüne tabi tutan İGİM'in sorumluluğunda olacaktır (m. 10/5). Bildirim sıklığının bir aydan fazla olamayacağı düzenlenmişse de minimum bildirim aralığı düzenlenmemiştir (m. 9/3).

Belli adreste ikamet etme yükümlülüğünde olduğu gibi bildirim yükümlülüğü bakımından da kişinin, hakkında işlem yapılan ilde bu yükümlülüğüne tabi tutulmasının esas olduğu düzenlenmiştir (m. 9/4). Aynı şekilde, bildirim ilini değiştirme talepleri dayanak teşkil edebilecek belgelerle birlikte ve yazılı biçimde İl Göç İdaresi Müdürlüğüne yapılmalıdır. Talebe ilişkin değerlendirme, kişiyi bu yükümlülüğüne tabi tutan İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından yapılacak ve kişinin sağlık durumu, güvenlik riski, eğitim durumu ve aile bağları gibi özel durumları göz önünde bulundurulacaktır. Sayılan özel durumlardan herhangi birinin bulunmadığı durumlarda ilgili İGİM, Başkanlığın yazılı görüşünü alacaktır. İlave olarak, her hâlükârda hakkında YUKK'un 54'üncü maddesinin birinci fıkrasının b ve/veya k bendinden işlem yapılan yabancılar için Başkanlığın

-
- 4 YUKK Madde 54/1-b: "Terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar"
  - 5 YUKK Madde 54/1-k: "Uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilenler"
  - 6 YUKK Madde 54/1-d: "kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar"

uygun görüşünün alınması zorunlu tutulmuştur. Değişiklik talebinin olumlu değerlendirilmesi durumunda, İGİM'ler arası koordinasyonu sağlamak adına talebi değerlendiren İGİM'in yeni yükümlülük ilinin göç idaresi müdürlüğüne değişiklik gerekçesini de içerecek şekilde bilgi vermesi gerekmektedir (m. 9/5).

Kanun'un 54'üncü maddesinin birinci fıkrasının b, d ve/veya k bentleri kapsamında olan yabancılar için yalnızca belirli adreste ikamet etme yükümlülüğünün getirilmesi mümkün değildir. Bu kişiler hakkında kaçma ve kaybolmalarını önlemek amacıyla belirli bir adreste ikamet etme yükümlülüğüne ilave alternatif yükümlülük/yükümlülükler de getirilecektir (m. 9/6).

Aile temelli geri dönüş:

Aile temelli geri dönüş, kişinin sınır dışı etme kararı yerine getirilinceye kadar, Türkiye'de yasal olarak bulunan birinci ve ikinci dereceden akrabalarının yanında kalmalarını öngören yükümlülüğü ifade etmektedir. Bu yükümlülük yalnızca ilgilinin talebi üzerine uygulanabilir ve bu talep yazılı alınmalıdır. Kişinin kendisi, yasal temsilcisi veya Türkiye'de yasal olarak bulunan birinci ve ikinci dereceden akrabaları, İGİM'e aile bağlarının tespitine ilişkin bilgi ve belgeleri (pasaport, kimlik kartı, sürücü belgesi, Başkanlık veya valilik tarafından tanzim edilen belgeler vb.) sunmakla yükümlüdür. Ayrıca, kişinin birinci veya ikinci dereceden akrabaları yükümlü kişinin sınır dışı etme sürecinde ilgili İGİM ile iş birliği yapacaklarını ve kişinin seyahat masraflarını karşılayacaklarını taahhüt ettikleri bir yazılı muvafakat sunacaklardır. Böyle bir muvafakatin alınmaması halinde söz konusu aile temelli geri dönüş tedbiri uygulanamayacaktır (m. 11).

Geri dönüş danışmanlığı:

Gönüllü geri dönüş danışmanlığı, hakkında sınır dışı etme kararı alınan kişinin, ülkesine geri dönüşünü teşvik etmek ile hak ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirmek için görevlendirilen geri dönüş danışmanı yoluyla ülkeden gönüllü olarak çıkışlarını sağlamayı amaçlayan yükümlülüğü ifade etmektedir. Göç İdaresi Başkanlığı tarafından görevlendirilecek ve yetkilendirilecek geri dönüş danışmanları, yükümlü kişiyi ülkesine veya üçüncü bir ülkeye çıkışının sağlanması sürecinde hak ve yükümlülüklerine ilişkin bilgilendirecek, menşe ülkesiyle ilgili doğru bilgi ve belgelerin tespit edilmesi, ülke temsilciliğiyle iş birliği yapması ve gönüllü olarak ülkesine veya üçüncü bir ülkeye dönmesi konusunda teşvik edecektir. Fakat YUKK'un geri gönderme yasağını düzenleyen 4. maddesi hükümleri saklı olup bu tedbir, kişinin işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere çıkışının sağlanması amacıyla kullanılmayacaktır. Yükümlülüğe tabi tutulan kişiye hak ve yükümlülükleri yazılı olarak tebliğ edilecektir. Bu tedbir kapsamında çıkışı sağlanan kişiler hakkında durumlarına uygun tahdit veri girişi yapılacaktır (m. 12).

Ayrıca, bu yükümlülük kapsamındaki kişilerden Göç İdaresi Başkanlığı'nın uygun gördüğü kişilere YUKK Madde 60/A kapsamında aynı veya nakdi destek sağlanabileceği düzenlenmektedir (m. 12/2). Ayrıca gönüllü geri dönüşlere ilişkin çalışmaların uluslararası kuruluşlar, kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği halinde yürütülebileceği belirtilmektedir (YUKK m. 60/2 ve m. 87/2).

Kamu yararına hizmetlerde gönüllülük esasına göre çalışma:

Bu alternatif yükümlülüğe ilişkin usul ve esaslar henüz düzenlenmemiştir. Yükümlülüğün usul ve kapsamının İçişleri Bakanlığı tarafından ileride düzenlenmesi planlanmaktadır (m. 13).

Teminat:

Teminat yükümlülüğü, kişilerin sınır dışı etme kararı yerine getirilinceye kadar ülke içinde serbest kalmaları için Göç İdaresi Başkanlığı tarafından belirlenecek tutarda güvence bedelini yatırmaları şeklinde uygulanacak yükümlülüğü ifade etmektedir. Teminat tutarı, 14 Eylül 2022 yürürlük tarihli Yönetmelikte yüz bin Türk Lirası olarak belirlenmiş, fakat bu tutarın her yıl bir önceki yıla ilişkin olarak 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında, takvim yılı başından geçerli olmak üzere artırılacağı öngörülmüştür (m. 14/2).

Ayrıca, YUKK'un 54'üncü maddesinin birinci fıkrasının b, ç⁷ ve/veya k bentleri kapsamında olan yabancılar teminat yükümlülüğüne tabi tutulamayacaktır (m. 14/11).

Teminat tedbirinin uygulanmasında izlenecek usul şu şekildedir:

- Kişi hakkında teminat yükümlülüğü getirilmeden evvel, insan ticareti mağduru olup olmadığının belirlenmesi ve tacirler tarafından teminat yatırılmasının önüne geçilmesi amacıyla mülakat yapılması zorunlu tutulmuştur. Yapılan mülakat neticesinde insan ticareti mağduru olduğu konusunda kuvvetli şüphe tespit edilen kişiler hakkında teminat tedbiri uygulanamayacak ve bu kişiler hakkında insan ticareti mağdurlarının korunmasına ilişkin mevzuat hükümleri uygulanacaktır (m. 14/9).
- Kişinin teminat tedbirine tabi tutulmasında sakınca bulunmayan hallerde, Göç İdaresi Başkanlığı tarafından belirlenen sabit teminat tutarı ilgili muhasebe birimi hesabına yatırılacaktır. Teminat tutarı, hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancı veya onun adına işlem yapmak üzere yetkilendirilmiş kişi tarafından yatırılabilir (m. 14/3).
- Belirlenen tutarın yatırılması tek başına yeterli olmayıp bu işleme ilişkin dekontun ilgili İGİM'e teslim edilmesi gerekmektedir (m. 14/3).
- Kişinin ülkeden çıkış işlemlerinin tamamlanmasının akabinde ilgili teminat tutarının iade edilebilmesi için kişiden veya yasal temsilcisinden teminat iadesine ilişkin talep ve hesap numarası bilgileri yazılı olarak alınacaktır (m. 14/6).
- Dekontun teslim edilmesi akabinde kişinin idari gözetimi sonlandırılacak (m. 14/4) ve kişi hakkında bildirim yükümlülüğü getirilecektir. Bildirim aralığı ve usulünü ilgili İGİM tayin edecek ve kişiyi bu konuda bilgilendirecektir (m. 14/5).
- Kişiye ülkeden çıkış yapması için bir aydan az ve altı aydan fazla olmamak kaydıyla belirli bir süre tanınacaktır (m. 14/8). Fakat mücbir sebeplerin varlığı halinde bu süre işlemeyecektir (m. 14/10). Yönetmelik, mücbir sebebi, idari gözetime alternatif yükümlülüğün yerine getirilmesine engel teşkil edebilecek nitelikte kişinin kusurunu ortadan kaldıran öngörülemeyen olay, olgu ve durumu olarak tariflemektedir (m. 4/1-n).

7 YUKK Madde 54/1-ç: "Türkiye'de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar"

- Sınır dışı etme kararının icra edilmesi, ülkeden çıkış yaptığının tespit edilmesi veya sınır dışı etme kararının idare mahkemesi tarafından iptal edilmesi durumlarında, teminat miktarı bildirilen hesap numarasına -faiz ödemesi olmaksızın- iade edilecektir (m. 14/7).
- Kişinin kendisine tanınan süre içerisinde ülkeden çıkış yapmaması ya da (bildirim gibi) yükümlülüklerine uymaması durumunda, teminat meblağı Hazineye gelir olarak kaydedilecektir (m. 14/8).

Elektronik İzleme:

Elektronik izleme tedbiri, hakkında sınır dışı etme kararı alınan kişilerin teknolojik yöntem ve araçlarla izlenmesini, gözetim ve denetim altında tutulmasını sağlayan yükümlülüğü ifade etmekte olup mevzuatımızda en kapsamlı şekilde düzenlenmiş alternatif tedbirdir. Bu tedbirin iki şekilde uygulanabileceği öngörülmüştür: Bunlardan ilki kişinin iletişim cihazlarına yüklenecek mobil bir uygulama vasıtasıyla bildirimde bulunması ve bu yolla konunun belirlenmesi, ikincisi ise elektronik kelepçe yoluyla izlemedir (m. 15/1 ve m. 15/2).

Bir kişinin elektronik izleme yükümlülüğüne tabi tutulmasına karar verildiğinde öncelikli olarak özel ihtiyaç sahibi ya da hassas durumda olup olmadığı ve kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından tehdit oluşturup oluşturmadığı değerlendirilecektir. Elektronik izleme yoluyla izlenmesi uygun görülen fakat özel ihtiyaç sahibi ya da hassas durumda olduğu anlaşılan kişiler hakkında yalnızca mobil uygulama yoluyla izleme usulü uygulanabilecek olup bu kişilerin elektronik kelepçe yükümlülüğüne tabi tutulması mümkün değildir (m. 15/3 ve m. 15/4).

Diğer alternatif tedbirlerden farklı olarak elektronik izleme yükümlülüğü için itiraz mercii açıkça düzenlenmiştir. İdari gözetim tedbirinde olduğu gibi elektronik izleme yükümlülüğü içinde itiraz makamı sulh ceza hakimlikleridir. Yine idari gözetim tedbirinde olduğu gibi, yükümlülüğe ilişkin şartların ortadan kalktığı veya değiştiği iddiasıyla sulh ceza hakimliğine süre sınırı olmaksızın yeniden başvurulabilmesi mümkündür. Sulh ceza hakimliği tarafından elektronik izleme yükümlülüğünün sonlandırılmasına karar verilmesi durumunda, söz konusu yükümlülük derhal sonlandırılacaktır. Fakat, gerekli görülmesi halinde kişinin başka alternatif yükümlülük/yükümlülükler tabi tutulabilmesi mümkündür (m. 18).

Mobil uygulama yoluyla izlemede, ilgili İGİM tarafından yükümlülüğe tabi kişinin iletişim cihazına ilgili mobil uygulamanın yüklenmesi sağlanacak, bildirim aralığı tayin edilecek ve kişi, uygulamanın kullanımına dair yazılı şekilde bilgilendirilecektir. Mobil uygulama yoluyla izleme yükümlülüğüne tabi tutulan kişilere ilave olarak Yönetmeliğin 9. maddesinde düzenlenen bildirimde bulunma yükümlülüğü getirilemeyecektir. Kişinin on beş günden uzun süreli olmamak kaydıyla yol izin belgesi olarak yükümlülüğünü başka bir ilde yerine getirmeyi talep ettiği durumlarda, bildirim yükümlülüğü seyahat ettiği ilde yerine getirilecek, buna ilişkin takip yükümlülüğüne tabi tutan İGİM'in sorumluluğunda olacaktır (m. 16). Kişinin temelli olarak mobil uygulama yoluyla izlendiği ili değiştirme taleplerinde "bildirimde bulunma" ve "belli bir adreste ikamet etme" yükümlülüklerindeki usul izlenecektir.

Elektronik kelepçe yoluyla izleme tedbiri ise ancak sınırlı sebeplerin varlığı halinde uygulanabilecek olan bir tedbir olarak tasarlanmıştır. Bir kişinin elektronik kelepçe yükümlülüğüne tabi tutulabilmesi için iki kümülatif şartın mevcut olması gerekmektedir.

dir. Bu kapsamda, kişinin elektronik kelepçe yoluyla elektronik izleme yükümlülüğüne tabi tutulabilmesi için hem hakkında YUKK'un 54'üncü maddesinin birinci fıkrasının b, d ve/veya k bentleri kapsamında sınır dışı etme kararı alınmış olması hem de idari gözetim süresinin dolması, sulh ceza hakimliği kararıyla idari gözetiminin sonlandırılması, güvenlik ve istihbarat birimlerinin görüşleri doğrultusunda elektronik kelepçe takılmasının zaruri görülmesi ve başkanlık tarafından elektronik kelepçe ile takip edilmesine karar verilmesi sebeplerinden birinin karşılanıyor olması gerekir(m. 17).

**İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Yönetmelik
Madde 17 uyarınca elektronik kelepçe yoluyla elektronik izleme
yükümlülüğüne tabi tutulabilecek yabancılar**

Hakkında Kanunun 54'üncü maddesinin birinci fıkrasının b, d ve/veya k bentlerinden sınır dışı etme kararı alınan yabancılar ancak aşağıdaki sebeplerden birinin varlığı halinde, elektronik kelepçe yoluyla elektronik izleme yükümlülüğüne tabi tutulabilir:

- İdari gözetim süresinin dolması.
- Sulh ceza hakimliği kararıyla idari gözetimlerinin sonlandırılması.
- Güvenlik ve istihbarat birimlerinin görüşleri doğrultusunda elektronik kelepçe takılmasının zaruri görülmesi.
- Başkanlık tarafından elektronik kelepçe ile takip edilmesine karar verilmesi.

Diğer alternatif tedbirlerden farklı olarak, elektronik kelepçe tedbirinde karar makamı Valilikler (İGİM) değil Göç İdaresi Başkanlığıdır. Bir kişinin elektronik kelepçe yoluyla izleme yükümlülüğüne tabi tutulmasına resen veya İl Müdürlüğünün talebi doğrultusunda Başkanlık tarafından karar verilecektir (m. 17/3). Mevzuatta öngörülen azami idari gözetim süresi dolan ya da sulh ceza hakimliği kararıyla idari gözetimi sonlandırılan kişilerden İGİM tarafından elektronik kelepçe yükümlülüğüne tabi tutulması gerektiği değerlendirilenlere ilişkin olarak Başkanlığa yazılı yolla görüşü sorulacaktır. Konuya ilişkin olarak güvenlik ve istihbarat birimlerinin görüşünü alan Başkanlık, talebi uygun görmesi halinde önce Başkanın onayını alacak ve söz konusu onayları ilgili İGİM'e yazılı biçimde bildirecektir. Talebin uygun görülmemesi halinde de ilgili İGİM Başkanlık tarafından yazılı yolla bilgilendirilecektir (m. 17/4). Güvenlik ve istihbarat birimlerinin görüşleri doğrultusunda elektronik kelepçe takılmasının zaruri görülen ya da Başkanlık tarafından elektronik kelepçe ile takip edilmesine karar verilenler hakkında ise doğrudan Başkan'ın onayı alınacak ve ilgili İGİM başkanlık tarafından konuya ilişkin yazılı biçimde bilgilendirilecektir (m. 17/5).

Anılan prosedürlerin neticesinde elektronik kelepçe yoluyla izlenmesi uygun görülen kişilere kolluk veya özel güvenlik personeli tarafından elektronik kelepçe takılacak ve aktif hale getirilecektir (m. 17/6). Yükümlü kişi elektronik kelepçenin kullanımı sırasında uyması gereken kurallar ve bu kurallara uymamanın sonuçları hakkında İGİM tarafından yazılı şekilde bilgilendirilecektir (m. 17/7). Elektronik kelepçe yükümlülüğüne tabi tutulan ile ilişkin değişiklik talepleri yazılı bir dilekçe yoluyla alınacak ve karar süreci Başkanlığın görüşü çerçevesinde yürütülecektir (m. 17/8).

Kişinin elektronik kelepçenin kullanımı sırasında uyması gereken kurallara aykırı davrandığının tespiti halinde ilgili kolluk birimi bilgilendirilecek ve kolluk, kişinin ye-

niden idari gözetim altına alınması amacıyla kişiyi yakalandığı yerdeki İGİM'e teslim edecektir (m. 17/9).

Elektronik kelepçe, kolluk veya özel güvenlik tarafından çıkarılabilecektir. Elektronik kelepçenin hangi hallerde çıkarılabileceği Yönetmelikte açıkça düzenlenmiştir (m. 17/10). Buna göre elektronik kelepçe sulh ceza hakimliği kararıyla, yükümlünün sınır dışı edilmesi, gönüllü geri dönüş yapması veya kendi isteğiyle ülkeden çıkış yapması veya ölmesi durumunda, Göç İdaresi Başkanlığının veya İçişleri Bakanlığının talimatıyla, tam teşekküllü bir devlet hastanesinden elektronik kelepçenin çıkarılması gerektiğine ilişkin rapor alınması durumunda ve son olarak mücbir sebeplerin varlığı halinde çıkarılabilecektir.

İdari Gözetime Alternatiflerin Sona Ermesi

Gerek YUKK (m. 57/2) gerekse İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerine ilişkin Yönetmelik (m. 20/1), idari gözetime alternatif tedbirlerin **en fazla 24 ay** boyunca uygulanabileceğini açık biçimde düzenlemektedir. Her iki hüküm de emredici biçimde kaleme alınmış olup herhangi bir nedenle bu sürenin uzatılması mümkün değildir. Öte yandan teminat yükümlülüğüne ilişkin süreler saklı tutulmuştur (m. 20/1).

Yönetmelik alternatif tedbirlerin hangi hallerde sonlandırılacağını tahdidi biçimde düzenlemiştir. Yönetmeliğin 20. maddesinin 2. fıkrası uyarınca idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülükler, aşağıdaki şartların biri veya birkaçının varlığı halinde sonlandırılacaktır:

- Sulh ceza hâkimi veya idare mahkemesi kararıyla.
- Yabancıнын sınır dışı edilmesi, gönüllü geri dönüş yapması veya kendiliğinden ülkeden çıkış yapması durumunda.
- İdari gözetime alternatif yükümlülüklerine ilişkin yirmi dört aylık sürenin dolması durumunda.
- Başkanlık talimatıyla.
- Yabancıнын yükümlülüğünü ihlal etmesi halinde.
- İl Müdürlüğü tarafından, yabancıнын idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerinin devamında zaruret görülmemesi durumunda.
- Yabancıнын idari gözetim altına alınması halinde.
- Yabancı hakkında alınan sınır dışı etme kararının iptal edilmesi, kaldırılması veya geri alınması durumunda.
- Yabancıнын ölmesi halinde.

Yönetmeliğe göre, idari makamlar, idari gözetime alternatif tedbirlerin mahkeme kararıyla sona erdirildiği durumlarda ya da mahkemece yürütmenin durdurulması kararı verilmesi halinde, mahkeme kararının gerekçesi göz önünde bulundurularak mümkün olması halinde, yabancı hakkında yeni bir alternatif yükümlülük getirme yetkisine sahiptir. Fakat bu durumda, getirilen yeni yükümlülük her halükarda mahkeme kararıyla sona erdirilen yükümlülükten daha kısıtlayıcı olamayacaktır (m. 21/4). Bu kapsamda, örneğin, mahkeme kararıyla bildirim yükümlülüğünün sona erdirildiği bir durumda idari makamlar kişi hakkında daha çok kısıtlama içeren elektronik kelepçe yükümlülüğünü getiremeyecektir.

Öte yandan, her ne kadar Yönetmelik tarafından idari gözetime alternatif tedbirlerin mahkeme kararıyla sona erdirilmesine atıfta bulunulsa da elektronik kelepçe haricindeki tedbirler bakımından herhangi bir idari veya adli itiraz usulünün açık-

ça öngörülmediğini ve dolayısıyla ortada bir kanun boşluğu olduğunu söylemek de mümkündür.

İdari gözetime alternatif yükümlülüklere uyulmamasının sonuçları

İGA Yönetmeliği alternatif yükümlülüklere uymamanın yaptırımını belli şartların gerçekleşmesi halinde idari gözetim altına alma şeklinde düzenlemektedir. YUKK'ta ise teminat yükümlülüğü dışındaki alternatif yükümlülüklere uyulmaması halinde bin Türk Lirası idari para cezasına hükmedileceğini düzenlenmektedir (YUKK m. 102/1-e).

Yönetmeliğe göre (m. 21/1), idari gözetim altına alınma ile sonuçlanacak haller şunlardır:

- Belirli adreste ikamet etme yükümlülüğüne tabi tutulan yabancıнын adresini terk ettiğinin tespit edilmesi.
- Bildirimde bulunma yükümlülüğüne tabi tutulan yabancıнын iki kez üst üste bildirimde bulunmaması.
- Aile temelli geri dönüş yükümlülüğüne tabi tutulan yabancıнын adresini terk ettiğinin tespit edilmesi.
- Geri dönüş danışmanlığı verilen yabancıнын iki kez geri dönüş danışmanı ile görüşmeye gelmemesi.
- Elektronik izlemenin bir türü olarak mobil uygulama yoluyla bildirimde bulunma yükümlülüğüne tabi tutulan yabancıнын iki kez üst üste bildirimde bulunmaması veya yükümlülüğe tabi tutulduğu il dışında olduğunun tespit edilmesi.
- Elektronik izlemenin bir türü olarak elektronik kelepçe yükümlülüğüne tabi tutulan yabancıнын kuralları ihlal ettiğinin tespit edilmesi.

Bu hallerden birinin veya birkaçının varlığı halinde öncelikle mücbir sebeplerin varlığı araştırılacaktır. Herhangi bir mücbir sebep bulunmaması halinde yükümlü kişi, idari gözetim altına alınacaktır. Yükümlülüklerini ihlal ettiği için idari gözetim altına alınan kişilerin, uygun görülmesi halinde, yeniden alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulması mümkündür (m. 21/2).

3. BÖLÜM

ULUSAL MEVZUAT SEÇKİSİ

Bu bölümde, idari gözetime alternatifler bağlamında en fazla kullanılan mevzuat düzenlemelerinin ilgili kısımları bir araya getirilmiştir. İdari gözetime alternatifleri sınır dışı ve idari gözetim gibi müesseselerden ayrı düşünmek mümkün olmadığından uygun düştüğü ölçüde bu konulara değen mevzuat düzenlemelerine de bu bölüm altında yer verilmiştir.

Bu kapsamda ilk olarak, idari gözetim ve idari gözetime alternatif tedbirler söz konusu olduğunda gündeme gelebilecek kişi hak ve hürriyetlerini ve bunların sınırlandırmasına ilişkin genel rejimi düzenleyen Anayasa maddelerine yer verilmiştir. Devamında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Kanunun Uygulama Yönetmeliği ve Geçici Koruma Yönetmeliği bünyesinde konuya değen ilgili hükümler eklenmiştir. İdari gözetime alternatif tedbirlere ilişkin en kapsamlı mevzuat düzenlememiz olan 14 Eylül 2022 yürürlük tarihli İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Yönetmelik tam metniyle bu bölümde yer almıştır.

Düzensiz göç hareketlilikleri içindeki en hassas gruplardan birini oluşturmaları sebebiyle çocuklara ilişkin düzenlemelere de genel hatlarıyla ve ayrı bir başlık altında bu bölümde yer verilmiştir.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI - İLGİLİ MADDELER

Madde 10: Kanun önünde eşitlik – Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde [...] kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.

Madde 13: Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması (Değişik: 3/10/2001-4709/2 md.) – Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

Madde 16: Yabancıların durumu – Temel hak ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

Madde 17: Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı – Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz.

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

Madde 18: Zorla çalıştırma yasağı – Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır.

Şekil ve şartları kanunla düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar; olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler; ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları, zorla çalıştırma sayılmaz.

Madde 19: Kişi hürriyeti ve güvenliği – Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir. Şekil ve şartları kanunda gösterilen: [...] veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; [...] usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz. [...]

Yakalanan veya tutuklanan kişilere, yakalama veya tutuklama sebepleri ve haklarındaki iddialar herhalde yazılı ve bunun hemen mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal, toplu suçlarda en geç hakim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir. [...]

Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir.

(Değişik: 3/10/2001-4709/4 md.) Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir.

Madde 20: Özel hayatın gizliliği – Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. [...]

Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.

Madde 36: Hak arama hürriyeti – Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz

Madde 38: Suç ve cezalara ilişkin esaslar – [...]

İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir.

Madde 40: Temel hak ve hürriyetlerin korunması – Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

(Ek fıkra: 3/10/2001-4709/16 md.) Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, Resmî görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.

YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU – İLGİLİ MADDELER

Madde 3: Tanımlar – (1) Bu Kanunun uygulanmasında; [...]

- d) Başvuru sahibi: Uluslararası koruma talebinde bulunan ve henüz başvurusu hakkında son karar verilmemiş olan kişiyi,
  - e) Çocuk: Henüz on sekiz yaşını doldurmamış ve ergin olmamış kişiyi, [...]
  - l) Özel ihtiyaç sahibi: Başvuru sahibi ile uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden; refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişiyi,
  - m) Refakatsiz çocuk: Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuğu, [...]
  - z) Kabul edilemeyen yolcu: Ülkeye giriş yapabilmek veya ülkeden transit geçebilmek için sınır kapılarına gelen ancak mevzuatta aranan koşulları taşımadığından ülkeye girişine veya ülkeden transit geçişine izin verilmeyen kişiyi, [...]
- ifade eder.

Madde 4: Geri gönderme yasağı – (1) Bu Kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.

Madde 6: Belge kontrolü – (1) Yabancı, pasaport veya pasaport yerine geçen belge ya da belgelerini, Türkiye'ye giriş ve Türkiye'den çıkışlarda görevlilere göstermek zorundadır.

- (2) Sınır geçişlerine ilişkin belge kontrolleri, taşıtlarda seyir hâlinde de yerine getirilebilir.
- (3) Havalimanlarının transit alanlarını kullanan yabancılar, yetkili makamlarca kontrol tabi tutulabilirler.
- (4) Türkiye'ye girişlerde, yabancıların 7'nci madde kapsamında olup olmadığı kontrol edilir.
- (5) Bu maddenin uygulanmasında, kapsamlı kontrole tabi tutulması gerekli görülenler en fazla dört saat bekletilebilir. Yabancı, bu süre içerisinde her an ülkesine dönebileceği gibi dört saatlik süreyle sınırlı kalmaksızın ülkeye kabul ile ilgili işlemlerin sonuçlanmasını da bekleyebilir. Kapsamlı kontrol işlemlerine dair usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

Madde 7: Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyecek yabancılar – (1) Aşağıdaki yabancılar, kabul edilemeyen yolcu kapsamına alınır ve Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyerek geri çevrilir:

- a) Pasaportu, pasaport yerine geçen belgesi, vizesi veya ikamet ya da çalışma izni

- olmayanlar ile bu belgeleri veya izinleri hileli yollarla edindiği veya sahte olduğu anlaşılanlar
- b) Vize, vize muafiyeti veya ikamet izin süresinin bitiminden itibaren en az altmış gün süreli pasaport veya pasaport yerine geçen belgesi olmayanlar
  - c) 15 inci maddenin ikinci fıkrası saklı kalmak kaydıyla, vize muafiyeti kapsamında olsalar dahi, 15 inci maddenin birinci fıkrasında sayılan yabancılar
- (2) Bu maddeyle ilgili olarak yapılan işlemler, geri çevrilen yabancılara tebliğ edilir. Tebligatta, yabancıların karara karşı itiraz haklarını etkin şekilde nasıl kullanabilecekleri ve bu süreçteki diğer yasal hak ve yükümlülükleri de yer alır.
- (3) (Ek:6/12/2019-7196/70 md.) Bu madde kapsamındaki yabancılar, işlemleri sonuçlanıncaya kadar sınır kapılarında kendileri için belirlenen alanlarda bekletilir

Madde 8: Uluslararası koruma başvurusuna ilişkin uygulama – (1) 5'inci, 6'ncı ve 7'nci maddelerde yer alan şartlar, uluslararası koruma başvurusu yapmayı engelleyici şekilde yorumlanamaz ve uygulanamaz.

Madde 46: İnsani ikamet izni – (1) Aşağıda belirtilen hâllerde, diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmadan, Bakanlıkça belirlenen sürelerle sınırlı olmak kaydıyla ve Genel Müdürlüğün onayı alınarak valiliklerce insani ikamet izni verilebilir ve bu izinler uzatılabilir:

- a) Çocuğun yüksek yararı söz konusu olduğunda
  - b) Haklarında sınır dışı etme veya Türkiye'ye giriş yasağı kararı alındığı hâlde, yabancıların Türkiye'den çıkışları yaptırılmadığında ya da Türkiye'den ayrılmaları makul veya mümkün görülmediğinde
  - c) 55'inci madde uyarınca yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alınmadığında
  - ç) 53'üncü, 72'nci ve 77'nci maddelere göre yapılan işlemlere karşı yargı yoluna başvurulduğunda
  - d) Başvuru sahibinin ilk iltica ülkesi veya güvenli üçüncü ülkeye geri gönderilmesi işlemlerinin devamı süresince
  - e) Acil nedenlerden dolayı veya ülke menfaatlerinin korunması ile kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından Türkiye'ye girişine ve Türkiye'de kalmasına izin verilmesi gereken yabancıların, ikamet izni verilmesine engel teşkil eden durumları sebebiyle diğer ikamet izinlerinden birini alma imkânı bulunmadığında
  - f) Olağanüstü durumlarda
- (2) İnsani ikamet izni alan yabancılar, iznin verilmiş tarihinden itibaren en geç yirmi iş günü içinde adres kayıt sistemine kayıt yaptırmak zorundadır.

Madde 52: Sınır dışı etme – (1) Yabancılar, sınır dışı etme kararıyla, menşe ülkesine veya transit gideceği ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilebilir.

Madde 53: Sınır dışı etme kararı – (1) Sınır dışı etme kararı, Genel Müdürlüğün talimatı üzerine veya resen valiliklerce alınır.

- (2) Karar, gerekçeleriyle birlikte hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancıya veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancı, bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kendisi veya yasal temsilcisi, kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında bilgilendirilir.

(3) Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde idare mahkemesine başvurabilir. Mahkemeye başvuran kişi, sınır dışı etme kararını veren makama da başvurusunu bildirir. Mahkemeye yapılan başvurular on beş gün içinde sonuçlandırılır. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesindir. Yabancıların rızası saklı kalmak kaydıyla, dava açma süresi içinde veya yargı yoluna başvurulması hâlinde yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilmez.

Madde 54: Sınır dışı etme kararı alınacaklar - (1) Aşağıda sayılan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınır:

- a) 5237 sayılı Kanununun 59 uncu maddesi kapsamında sınır dışı edilmesi gerektiği değerlendirilenler
  - b) Terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar
  - c) Türkiye'ye giriş, vize ve ikamet izinleri için yapılan işlemlerde gerçek dışı bilgi ve sahte belge kullananlar
  - ç) Türkiye'de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar
  - d) Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar
  - e) Vize veya vize muafiyeti süresini on günden fazla aşanlar veya vizesi iptal edilenler
  - f) İkamet izinleri iptal edilenler
  - g) İkamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenler
  - ğ) Çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler
  - h) Türkiye'ye yasal giriş veya Türkiye'den yasal çıkış hükümlerini ihlal edenler ya da bu hükümleri ihlale teşebbüs edenler
  - ı) Hakkında Türkiye'ye giriş yasağı bulunmasına rağmen Türkiye'ye geldiği tespit edilenler
  - i) Uluslararası koruma başvurusu reddedilen, uluslararası korumadan hariçte tutulan, başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilen, başvurusunu geri çeken, başvurusu geri çekilmiş sayılan, uluslararası koruma statüleri sona eren veya iptal edilenlerden haklarında verilen son karardan sonra bu Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunmayanlar
  - j) İkamet izni uzatma başvuruları reddedilenlerden, on gün içinde Türkiye'den çıkış yapmayanlar
  - k) (Ek: 3/10/2016-KHK-676/36 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7070/31 md.) Uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilenler.
- (2) (Değişik: 3/10/2016-KHK-676/36 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7070/31 md.) Bu maddenin birinci fıkrasının (b), (d) ve (k) bentleri kapsamında oldukları değerlendirilen uluslararası koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler hakkında uluslararası koruma işlemlerinin her aşamasında sınır dışı etme kararı alınabilir.

Madde 55: Sınır dışı etme kararı alınmayacaklar - (1) 54'üncü madde kapsamında olsalar dahi, aşağıdaki yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınmaz:

- Sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunanlar
  - Ciddi sağlık sorunları, yaş ve hamilelik durumu nedeniyle seyahat etmesi riskli görülenler
  - Hayati tehlike arz eden hastalıkları için tedavisi devam etmekte iken sınır dışı edileceği ülkede tedavi imkânı bulunmayanlar
  - Mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları
  - Tedavileri tamamlanincaya kadar, psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları
- (2) Birinci fıkrada kapsamındaki değerlendirmeler, herkes için ayrı yapılır. Bu kişilerden, belli bir adreste ikamet etmeleri, istenilen şekil ve sürelerde bildirimde bulunmaları istenebilir.

Madde 56: Türkiye'yi terke davet - (1) Sınır dışı etme kararı alınanlara, sınır dışı etme kararında belirtilmek kaydıyla, Türkiye'yi terk edebilmeleri için on beş günden az olmamak üzere otuz güne kadar süre tanınır. Ancak, kaçma ve kaybolma riski bulunanlara, yasal giriş veya yasal çıkış kurallarını ihlal edenlere, sahte belge kullananlara, asılsız belgelerle ikamet izni almaya çalışanlara veya aldığı tespit edilenlere, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlara bu süre tanınmaz.

- (2) Türkiye'den çıkış için süre tanınan kişilere, Çıkış İzin Belgesi verilir. Bu belge hiçbir harca tabi değildir. Vize ve ikamet harçları ile bunların cezalarına ilişkin yükümlülükler saklıdır.

Madde 57: Sınır dışı etmek üzere idari gözetim ve süresi - (1) 54'üncü madde kapsamındaki yabancılar, kolluk tarafından yakalanmaları hâlinde, haklarında karar verilmek üzere derhâl valiliğe bildirilir. Bu kişilerden, sınır dışı etme kararı alınması gerektiği değerlendirilenler hakkında, sınır dışı etme kararı valilik tarafından alınır. Değerlendirme ve karar süresi kırk sekiz saati geçemez.

- (2) (Değişik:6/12/2019-7196/77 md.) Hakkında sınır dışı etme kararı alınanlardan; kaçma ve kaybolma riski bulunan, Türkiye'ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal eden, sahte ya da asılsız belge kullanan, kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayan, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar hakkında valilik tarafından idari gözetim kararı alınır ya da 57/A maddesi uyarınca idari gözetime alternatif yükümlülükler getirilir. Hakkında idari gözetim kararı alınan yabancılar, yakalamayı yapan kolluk birimince geri gönderme merkezlerine kırk sekiz saat içinde götürülür.
- (3) Geri gönderme merkezlerindeki idari gözetim süresi altı ayı geçemez. Ancak bu süre, sınır dışı etme işlemlerinin yabancıнын iş birliği yapmaması veya ülkesiyle ilgili doğru bilgi ya da belgeleri vermemesi nedeniyle tamamlanamaması hâlinde, en fazla altı ay daha uzatılabilir.
- (4) (Değişik:6/12/2019-7196/77 md.) İdari gözetimin devamında zaruret olup olmadığı, valilik tarafından her ay düzenli olarak değerlendirilir. Gerek görüldüğünde, otuz günlük süre beklenmez. İdari gözetimin devamında zaruret görülmeyen yabancılar için idari gözetim derhâl sonlandırılır. Bu yabancılarla, 57/A maddesi uyarınca idari gözetime alternatif yükümlülükler getirilir.

- (5) İdari gözetim kararı, idari gözetim süresinin uzatılması ve her ay düzenli olarak yapılan değerlendirmelerin sonuçları, gerekçesiyle birlikte yabancıya veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Aynı zamanda, idari gözetim altına alınan kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa, kendisi veya yasal temsilcisi kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında bilgilendirilir.
- (6) İdari gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetim kararına karşı sulh ceza hâkimine başvurabilir. Başvuru idari gözetimi durdurmaz. Dilekçenin idareye verilmesi hâlinde, dilekçe yetkili sulh ceza hâkimine derhâl ulaştırılır. Sulh ceza hâkimi incelemeyi beş gün içinde sonuçlandırır. Sulh ceza hâkiminin kararı kesindir. İdari gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetim şartlarının ortadan kalktığı veya değiştiği iddiasıyla yeniden sulh ceza hâkimine başvurabilir.
- (7) İdari gözetim işlemine karşı yargı yoluna başvuranlardan, avukatlık ücretlerini karşılama imkânı bulunmayanlara, talepleri hâlinde 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu hükümlerine göre avukatlık hizmeti sağlanır.
- (8) (Ek:6/12/2019-7196/77 md.) İdari gözetim altına alınan yabancıların uyruklarının tespit edilmesi amacıyla elektronik ve iletişim cihazları incelenebilir. İnceleme sonucunda elde edilen veriler bu amaç dışında kullanılmaz.

Madde 57/A: İdari gözetime alternatif yükümlülükler (Ek:6/12/2019-7196/78 md.) – (1) 57'nci maddenin ikinci fıkrasında sayılan yabancılarla ya da idari gözetimi sonlandırılan yabancılarla aşağıdaki idari gözetime alternatif yükümlülükler getirilebilir:

- a) Belirli adreste ikamet etme
  - b) Bildirimde bulunma
  - c) Aile temelli geri dönüş
  - ç) Geri dönüş danışmanlığı
  - d) Kamu yararına hizmetlerde gönüllülük esasıyla görev alma
  - e) Teminat
  - f) Elektronik izleme
- (2) Yabancıya birinci fıkradaki yükümlülüklerden bir ya da birkaçının getirilmesi durumunda, bu süre yirmi dört ayı geçemez.
  - (3) 57'nci maddenin ikinci fıkrası kapsamında olup da idari gözetim altına alınmayan yabancılarla bu maddenin birinci fıkrasında sayılan yükümlülüklerden birinin ya da birkaçının getirilmesi zorunludur.
  - (4) İdari gözetime alternatif yükümlülüklere tabi tutulduğu, yabancıya veya yasal temsilcisine ya da avukatına gerekçeleri ile birlikte tebliğ edilir. Hakkında idari gözetime alternatif yükümlülükler getirilen yabancı, bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kendisi veya yasal temsilcisi, kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında bilgilendirilir.
  - (5) Elektronik izleme yükümlülüğüne tabi tutulan yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı bu karara karşı sulh ceza hâkimine başvurabilir. Başvuru yabancıya tabi tutulduğu idari yükümlülüğü durdurmaz. Sulh ceza hâkimi incelemeyi beş gün içinde sonuçlandırır. Sulh ceza hâkiminin kararı kesindir.
  - (6) İdari gözetime alternatif yükümlülüklere uymayan yabancılar idari gözetim altına alınabilir.

- (7) Yabancıya teminat yükümlülüğü getirilmesi ve yabancıya teminat süresi içerisinde mücbir sebepler ve mahkeme sürecinin sona ermemesi halleri saklı kalmak kaydıyla Türkiye'den çıkmaması durumunda teminat Hazineye irat kaydedilir.
- (8) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça düzenlenir.

Madde 58: Geri gönderme merkezleri – (1) İdari gözetime alınan yabancılar, geri gönderme merkezlerinde tutulurlar.

- (2) Geri gönderme merkezleri Bakanlık tarafından işletilir. Bakanlık, kamu kurum ve kuruluşları, Türkiye Kızılay Derneği veya kamu yararına çalışan derneklerden göç alanında uzmanlığı bulunanlarla protokol yaparak bu merkezleri işletirebilir.
- (3) Geri gönderme merkezlerinin kurulması, yönetimi, işletilmesi, devri, denetimi ve sınır dışı edilmek amacıyla idari gözetimde bulunan yabancıların geri gönderme merkezlerine nakil işlemleriyle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

Madde 59: Geri gönderme merkezlerinde sağlanacak hizmetler – (1) Geri gönderme merkezlerinde;

- a) Yabancı tarafından bedeli karşılanamayan acil ve temel sağlık hizmetleri ücretsiz verilir,
- b) Yabancıya; yakınlarına, notere, yasal temsilciye ve avukata erişme ve bunlarla görüşme yapabilme, ayrıca telefon hizmetlerine erişme imkânı sağlanır,
- c) Yabancıya; ziyaretçileri, vatandaşı olduğu ülke konsolosluk yetkilisi, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği görevlisiyle görüşebilme imkânı sağlanır,
- ç) Çocukların yüksek yararları gözetilir, aileler ayrı yerlerde barındırılır,
- d) Çocukların eğitim ve öğretimden yararlandırılmaları hususunda, Millî Eğitim Bakanlığınca gerekli tedbirler alınır.
- (2) Göç alanında uzmanlığı bulunan ilgili sivil toplum kuruluşu temsilcileri, Genel Müdürlüğün izniyle geri gönderme merkezlerini ziyaret edebilirler.

Madde 60: Sınır dışı etme kararının yerine getirilmesi – (1) Geri gönderme merkezlerindeki yabancılar, kolluk birimi tarafından sınır kapılarına götürülür.

- (2) Geri gönderme merkezlerine sevk edilmesine gerek kalmadan sınır dışı edilecek olan yabancılar, Genel Müdürlük taşra teşkilatının koordinesinde kolluk birimlerinde sınır kapılarına götürülür.
- (3) (Değişik:6/12/2019-7196/80 md.) Sınır dışı edilecek yabancıların seyahat masrafları kendilerince karşılanır. Seyahat masraflarının karşılanması hususunda aşağıdaki hükümler uygulanır:
- a) Yabancıya mevcut parası sınır dışı seyahat masraflarının tamamını karşılamaya yetiyorsa sınır dışı seyahat masrafları yabancıya mevcut parasından karşılanır ve artan tutar kendisine bırakılır.
- b) Yabancıya hiç parası yoksa seyahat masraflarının tamamı Genel Müdürlükçe karşılanır.
- c) Yabancıya mevcut parası seyahat masraflarının tamamını karşılamaya yetmiyorsa;
- 1) Seyahat masrafları Genel Müdürlükçe karşılanır ve yabancıya mevcut parasının Genel Müdürlükçe her mali yıl başında belirlenen sınır dışı edilecek

yabancıların temel gereksinimlerini karşılamaya yetecek tutar kadar kısmı kendisine bırakılarak artan kısmı seyahat masrafları karşılığında Hazineye gelir kaydedilir.

- 2) Yabancıнын mevcut parası temel gereksinimlerini karşılamaya yetecek tutarın altındaysa seyahat masrafının tamamı Genel Müdürlükçe karşılanır ve mevcut parası kendisine bırakılır.
- ç) Masraflar geri ödenmediği sürece, yabancıların Türkiye'ye girişine izin verilmeyebilir.
- (4) Genel Müdürlük sınır dışı işlemleriyle ilgili olarak uluslararası kuruluşlar, ilgili ülke makamları ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapabilir.
- (5) Yabancıların pasaportları veya diğer belgeleri, sınır dışı edilinceye kadar tutulabilir ve sınır dışı işlemlerinde kullanılmak üzere biletleri paraya çevrilebilir.
- (6) Gerçek veya tüzel kişiler, kalışlarını veya dönüşlerini garanti ettikleri yabancıların sınır dışı edilme masraflarını ödemekle yükümlüdür. Yabancıyı izinsiz çalıştıran işveren veya işveren vekillerinin, yabancıнын sınır dışı edilme işlemleri konusundaki yükümlülükleri hakkında 4817 sayılı Kanununun 21'inci maddesinin üçüncü fıkrası hükmü uygulanır.

Madde 60/A: Gönüllü geri dönüş - (Ek:6/12/2019-7196/81 md.) - (1) Hakkında sınır dışı etme kararı alınmış ve menşe ülkesine gönüllü olarak geri dönmek isteyen düzensiz göçmenlerden Genel Müdürlüğün uygun gördüğü kişilere aynı veya nakdi destek sağlanabilir.

- (2) Düzensiz göçmenlerin gönüllü geri dönüşlerine ilişkin çalışmalar uluslararası kuruluşlar, kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği halinde yürütülebilir.

Madde 65: Başvuru - [...]

- (4) Makul bir süre içinde valiliklere kendiliğinden uluslararası koruma başvurusunda bulunanlar hakkında; yasa dışı girişlerinin veya kalışlarının geçerli nedenlerini açıklamak kaydıyla, Türkiye'ye yasal giriş şartlarını ihlal etmek veya Türkiye'de yasal şekilde bulunmaktan dolayı cezai işlem yapılmaz.
- (5) Hürriyeti kısıtlanan kişilerin uluslararası koruma başvuruları, valiliğe derhâl bildirilir. Başvuruların alınması ve değerlendirilmesi, diğer adli ve idari işlemlerin ya da tedbir ve yaptırımların uygulanmasını engellemez.

Madde 66: Refakatsiz çocuklar - (Değişik:6/12/2019-7196/82 md.) (1) Uluslararası koruma başvurusunda bulunan refakatsiz çocuklar hakkında aşağıdaki hükümler uygulanır:

- a) Refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esastır. Başvuru alındığı andan itibaren, haklarında 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu hükümleri uygulanır.
- b) Fiziki görünümü ile beyan ettiği yaşı uyumlu görülmeyen yabancıların Bakanlıkça sağlık kuruluşlarında yaş tespiti yaptırılarak on sekiz yaşından küçük olduğu tespit edilenler, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı il müdürlüklerine teslim edilir.
- c) Refakatsiz çocuğun görüşü dikkate alınarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler

Bakanlığı tarafından, uygun konaklama yerlerine veya yetişkin akrabalarının veya koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilir.

MADDE 68: Başvuru sahiplerinin idari gözetimi – (1) Başvuru sahipleri, sadece uluslararası koruma başvurusunda bulunmalarından dolayı idari gözetim altına alınamaz.

(2) Başvuru sahiplerinin idari gözetim altına alınması istisnai bir işlemdir. Başvuru sahibi sadece aşağıdaki hâllerde idari gözetim altına alınabilir:

- a) Kimlik veya vatandaşlık bilgilerinin doğruluğuyla ilgili ciddi şüphe varsa, bu bilgilerin tespiti amacıyla
  - b) Sınır kapılarında usulüne aykırı surette ülkeye girmekten alıkonulması amacıyla
  - c) İdari gözetim altına alınmaması durumunda başvurusuna temel oluşturan unsurların belirlenemeyecek olması hâlinde
  - ç) Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehlike oluşturması hâlinde
- (3) İdari gözetimin gerekip gerekmediği bireysel olarak değerlendirilir. İkinci fıkrada belirtilen hâllerde; idari gözetim altına alınmadan önce, 71 inci maddede belirtilen ikamet zorunluluğu ve bildirim yükümlülüğünün yeterli olup olmayacağı öncelikle değerlendirilir. Valilik, idari gözetim yerine başka usuller belirleyebilir. Bu tedbirler yeterli olmadığı takdirde, idari gözetim uygulanır.
- (4) İdari gözetim kararı, idari gözetim altına alınma gerekçelerini ve gözetimin süresini içerecek şekilde idari gözetim altına alınan kişiye veya yasal temsilcisine ya da avukatına yazılı olarak tebliğ edilir. İdari gözetim altına alınan kişi bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kararın sonucu ve itiraz usulleri hakkında kendisi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir.
- (5) Başvuru sahibinin idari gözetim süresi otuz günü geçemez. İdari gözetim altına alınan kişilerin işlemleri en kısa sürede tamamlanır. İdari gözetim, şartları ortadan kalktığı takdirde derhâl sonlandırılır.
- (6) İdari gözetimin her aşamasında, kararı alan makam tarafından, idari gözetim sonlandırılarak, 71 inci maddede belirtilen yükümlülüklerin veya başka tedbirlerin yerine getirilmesi istenebilir.
- (7) İdari gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetime karşı sulh ceza hâkimine başvurabilir. Başvuru idari gözetimi durdurmaz. Dilekçenin idareye verilmesi hâlinde, dilekçe yetkili sulh ceza hâkimine derhâl ulaştırılır. Sulh ceza hâkimi incelemeyi beş gün içinde sonuçlandırır. Sulh ceza hâkiminin kararı kesindir. İdari gözetim altına alınan kişi veya yasal temsilcisi ya da avukatı, idari gözetim şartlarının ortadan kalktığı veya değiştiği iddiasıyla yeniden sulh ceza hâkimine başvurabilir.
- (8) İkinci fıkra uyarınca idari gözetim altına alınan kişi, usul ve esasları yönetmelikle belirlenmek üzere ziyaretçi kabul edebilir. İdari gözetim altına alınan kişiye yasal temsilcisi, avukat, noter ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği görevlileriyle görüşme imkânı sağlanır

Madde 71: İkamet zorunluluğu ve bildirim yükümlülüğü – (1) Başvuru sahibine, kendisine gösterilen kabul ve barınma merkezinde, belirli bir yerde veya ilde ikamet etme zorunluluğu ile istenilen şekil ve sürelerde bildirimde bulunma gibi idari

yükümlülükler getirilebilir. (2) Başvuru sahibi, adres kayıt sistemine kayıt yaptırmak ve ikamet adresini valiliğe bildirmekle yükümlüdür.

Madde 77: Başvurunun geri çekilmesi veya geri çekilmiş sayılması – (1) Başvuru sahibinin; [...]

- c) İdari gözetim altında bulunduğu yerden kaçması, [...]
hâllerinde başvurusu geri çekilmiş kabul edilerek değerlendirme durdurulur.

Madde 79: Hızlandırılmış değerlendirme – (1) Başvuru sahibinin; [...]

- ç) Sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altında olması, [...]
hâllerinde, başvurusu hızlandırılmış olarak değerlendirilir.
(2) Başvurusu hızlandırılmış olarak değerlendirilen başvuru sahibiyle, başvuru tarihinden itibaren en geç üç gün içinde mülakat yapılır. Başvuru, mülakattan sonra en geç beş gün içinde sonuçlandırılır.
(3) Bu maddeye göre değerlendirilen başvurulardan, incelenmesinin uzun süreceği anlaşılabilir, hızlandırılmış değerlendirilmeden çıkarılabilir.
(4) Refakatsiz çocukların başvuruları hızlandırılmış olarak değerlendirilemez.

Madde 87: Gönüllü geri dönüş desteği – (1) Başvuru sahibi ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden, gönüllü olarak geri dönmek isteyenlere, aynı ve nakdi destek sağlanabilir.

- (2) Genel Müdürlük, gönüllü geri dönüş çalışmalarını, uluslararası kuruluşlar, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde yapabilir.

Madde 95: Kabul ve barınma merkezleri – (1) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişinin, barınma ihtiyaçlarını kendisinin karşılaması esastır.

- (2) Genel Müdürlük, başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişinin barınma, işe, sağlık, sosyal ve diğer ihtiyaçlarının karşılanacağı kabul ve barınma merkezleri kurabilir.
(3) Merkezlerde özel ihtiyaç sahiplerinin barındırılmasına öncelik verilir.
(4) Kabul ve barınma merkezleri, valilikler tarafından işletilir. Genel Müdürlük, merkezleri; kamu kurum ve kuruluşlarıyla, Türkiye Kızılay Derneği ve göç alanında uzmanlığı bulunan kamu yararına çalışan derneklerle protokol yaparak işletirebilir.
(5) Kabul ve barınma merkezi dışında ikamet eden başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler ve aile üyeleri bu merkezlerdeki hizmetlerden yararlandırılabilir.
(6) Kabul ve barınma merkezlerinde sağlanan hizmetler, satın alma yoluyla da yürütülebilir.
(7) İmkânlar ölçüsünde merkezlerde kalan ailelerin bütünlüğü korunur.
(8) Göç alanında uzmanlığı bulunan ilgili sivil toplum kuruluşu temsilcileri, Genel Müdürlüğün izniyle kabul ve barınma merkezlerini ziyaret edebilirler.
(9) Kabul ve barınma merkezlerinin kurulması, yönetimi ve işletilmesiyle ilgili usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.

Madde 97: Davete uyma yükümlülüğü – (1) Yabancılar, başvuru sahipleri ve uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler;

- a) Türkiye'ye girişi veya Türkiye'de kalışı hakkında inceleme ihtiyacının doğması,
- b) Hakkında sınır dışı etme kararı alınma ihtimalinin bulunması,
- c) Bu Kanunun uygulanmasıyla ilgili işlemlerin bildirimi, nedenleriyle ilgili valiliğe veya Genel Müdürlüğe davet edilebilirler.

Davete uyulmadığında veya uyulmayacağına ilişkin ciddi şüphe olması durumunda yabancılar davet edilmeksizin kolluk tarafından getirilebilirler. Bu işlem, idari gözetim olarak uygulanamaz ve bilgi alma süresi dört saati geçemez.

Madde 102: İdari para cezası – (1) Diğer kanunlara göre daha ağır bir ceza gerektirmediği takdirde;[...]

- c) 56 ncı maddenin birinci fıkrasında tanınan sürede Türkiye'den ayrılmayanlar hakkında bin Türk Lirası,
  - ç) 57 nci, 58 inci, 60 ıncı ve 68 inci maddeler kapsamındaki işlemler sırasında kaçanlar hakkında bin Türk Lirası, [...]
  - e) (Ek:6/12/2019-7196/88 md.) 57/A maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (c), (ç), (d) ve (f) bentlerinde yer alan yükümlülüklere uymayanlara bin Türk Lirası, idari para cezası uygulanır. [...]
- (4) Bu maddedeki idari para cezalarının uygulanması, Kanunda öngörülen diğer idari tedbirlerin uygulanmasına engel teşkil etmez.
- (5) Bu maddedeki idari para cezaları, valilik veya Genel Müdürlük ya da kolluk birimlerince uygulanır. Verilen para cezaları tebliğ tarihinden itibaren otuz gün içinde ödenir.
- (6) (Ek: 15/8/2017-KHK-694/171 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7078/165 md.) Bakanlıkça bu Kanun kapsamında yürürlüğe konulan düzenlemelerde belirtilen yükümlülükler uymayanlara Genel Müdürlük veya valilikler tarafından beş yüz Türk Lirasından on bin Türk Lirasına kadar idari para cezası verilebilir

YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNUNUN UYGULANMASINA İLİŞKİN YÖNETMELİK – İLGİLİ MADDELER

Madde 3 Tanımlar – (1) Bu Yönetmelikte geçen; [...]

- e) Çocuk: Henüz on sekiz yaşını doldurmamış ve ergin olmamış kişiyi,
  - h) Geri gönderme merkezi: İdari gözetim kararı alınan yabancıların geçici olarak tutulduğu ve bu süre zarfında temel insani ihtiyaçların karşılandığı merkezi, [...]
  - o) İnsan ticareti mağduru: İnsan ticareti suçuna maruz kalan veya kaldığı yönünde kuvvetli şüphe duyulan gerçek kişiyi,
  - ö) Kabul edilemez yolcu: Ülkeye giriş yapabilmek veya ülkeden transit geçebilmek için sınır kapılarına gelen ancak mevzuatta aranan koşulları taşımadığından ülkeye girişine ya da ülkeden transit geçişine izin verilmeyen kişiyi,
  - p) Kabul ve barınma merkezi: Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahiplerinin temel insani ihtiyaçlarının karşılandığı merkezi, [...]
  - v) Özel ihtiyaç sahibi: Refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişiyi,
  - y) Refakatsiz çocuk: Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuğu,
  - bb) Sınır dışı etmek üzere idari gözetim: Hakkında sınır dışı etme kararı alınanlardan; kaçma ve kaybolma riski bulunan, Türkiye'ye giriş veya Türkiye'den çıkış kurallarını ihlal eden, sahte ya da asılsız belge kullanan, kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayan, idari yükümlülükler getirilerek idari gözetimi sonlandırılanlardan bu yükümlülüklerini yerine getirmeyen, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanların sınır dışı edilinceye kadar Kanunda öngörülen süreye uygun olarak geri gönderme merkezinde tutulmasını, [...]
- ifade eder.

Madde 4: Geri Gönderme Yasağı– (1) Geri gönderme yasağı, Kanun kapsamına giren yabancıların tamamı için uygulanır.

(2) Türkiye'de kalma hakkı bulunmayan yabancıların, sınır dışı edilmeden veya ülkeden gönderilmeden önce;

- a) Sınır dışı edilecekleri yahut gönderilecekleri yerde işkenceye, insanlık dışı veya hut onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulup tutulmayacağı,
- b) Irkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunup bulunmayacağı, hususları valilik tarafından resen araştırılır. (3) Yabancı, yapılan araştırma sonucunda tehlikelerle karşılaşılacağına anlaşıldığı ülkeye sınır dışı edilemez veya gönderilemez. Bu kişiler hakkında Kanunun uluslararası koruma, ikamet veya

sınır dışı etmeye ilişkin diğer hükümlerine göre işlem tesis edilir ve Genel Müdürlüğe derhal bilgi verilir.

- (4) Araştırma esnasında, yabancidan konuyla ilgili bilgi ve belge istenebileceği gibi-menşe ülke bilgilerinden de yararlanır.

Madde 6: Ülkeye girişte kapsamlı kontrol işlemi – (1) Yabancı hakkında Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyecek kişilerden olduğuna yönelik şüphe duyulması halinde, giriş işlemlerinden sorumlu kolluk birimi tarafından kapsamlı kontrol işlemi gerçekleştirilir.

- (2) Kapsamlı kontrol işlemi, idari gözetim işlemi olmayıp en fazla dört saat içinde tamamlanır. Bu süreye adli işlemlerde geçen süre dâhil değildir. Eğer dört saatlik süre aşılabırsa yabancının rızası aranır. Kapsamlı kontrol süresi içinde yabancı ülkesine dönebileceği gibi ülkeye kabul ile ilgili işlemlerin sonuçlanmasını da bekleyebilir.
- (3) Kapsamlı kontrol işlemi, yabancının güvenliği ve kişisel mahremiyeti gözetilerek, pasaport kontrol noktasına yakın ve ayrı bir yerde gerçekleştirilir. Kontrol süresince yabancının temel ihtiyaçlarına erişimi sağlanır. Yabancı, kontrolün amacı ve usulü hakkında bilgilendirilir.
- (4) Kapsamlı kontrol işlemi genel olarak;
- Seyahat belgelerinin kontrolü ve incelenmesi,
  - Ülkeye giriş kayıtlarıyla ilgili sınırlamaların gözden geçirilmesi,
  - Adli ve idari makamlar tarafından işleme konu olup olmadığının belirlenmesi,
  - Uluslararası seviyede aranıp aranmadığının belirlenmesi,
  - Ülkeye geliş amacının tespit edilmesi,
  - Türkiye'de geçimini ne şekilde sağlayacağını açıklığa kavuşturulması,
  - Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyecek yabancılar ile vize verilmeyecek yabancılardan olup olmadığının araştırılması,
  - Kamu güvenliği açısından gerekli görülen diğer hususları, kapsar.
- (5) Kapsamlı kontrole ilişkin iş ve işlemler sınır kapılarının bağlı olduğu valiliklerce sonuçlandırılır.

Madde 7: Kabul edilemez yolcunun tespiti ve genel hükümler – (1) Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyecek kişilerden olduğu belirlenen yabancılar ile yine aynı kapsamda olup da sınır kapılarında uluslararası koruma başvurusunda bulunan ve haklarında verilen son kararlar başvuru reddedilenler, kabul edilemez yolcu olarak işlem görür ve bu yabancılar hakkında 7/11/2015 tarihli ve 29525 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Hava Yolu Taşıyıcılarının Yükümlülüklerine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile Kanunun 98 inci maddesi kapsamında çıkarılacak diğer yönetmelikler çerçevesinde işlem yapılır.

- (2) Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyecek kişilerden olduğu belirlenen yabancılardan kamu düzeni veya güvenliği açısından sakıncalı görülenler ile Türkiye'ye girişte kullanacağı belgeleri hileli yollarla edinenler veya bu belgelerin sahteciliğe konu olduğu tespit edilenler ivedilikle Genel Müdürlüğe bildirilir.
- (3) Kabul edilemez yolcunun ülkeden ayrılış işlemleri için taşıyıcıyla gerekli koordinasyon sağlanır.
- (4) Yabancı ve taşıyıcıya tebliğ edilen karar, yabancının haklarını ve itiraz usullerini de kapsar.

Madde 24: Gözaltında ve cezaevinde tutulanlar ile hakkında idari gözetim kararı bulunan yabancıların durumu – (1) Aşağıda sayılan yabancılar, haklarında işlem tesis edildikten sonra vize yahut ikamet izni ihlali yapmış sayılmazlar:

- a) Gözaltında bulunanlar.
  - b) Tutuklu veya hükümlü olarak cezaevinde kalanlar.
  - c) Hakkında idari gözetim kararı alınanlar.
  - ç) Geri gönderme merkezlerinde bekletilenler.
- (2) Birinci fıkra kapsamına girmeden önce vize veya ikamet izni ihlali varsa, ihlalde bulunulan süreler için genel hükümlere göre işlem yapılır varsa ikamet izinleri iptal edilir.
- (3) Bu maddede sayılan yabancıların ikamet izin talepleri değerlendirmeye alınmaz, yabancı kimlik numarası verilmesine ilişkin usul ve esaslar Genel Müdürlükçe belirlenir.

Madde 44: İnsani ikamet izninin verilmesi, uzatılması veya iptali – (1) İnsani ikamet izni işlemleri, Genel Müdürlüğün veya valiliğin talebi üzerine başlatılır.

- (2) Valilik, insani ikamet izinlerinin süresi içinde, bu izinlerin verilmesine dayanak teşkil eden şartların ortadan kalkıp kalkmadığına ilişkin resen değerlendirme yaparak, Bakanlığa bilgi verir. İnsani ikamet izni Bakanlığın onayı alınmak kaydıyla, iznin verilmesini zorunlu kılan şartlar ortadan kalktığına ilişkin valiliklerce iptal edilir veya uzatılmaz. Valilik, Bakanlığın onayı doğrultusunda insani ikamet izninin iptali veya uzatılmasına ilişkin kararı, ikamet izni süresi bitmeden en geç on beş gün önce yabancıya bildirir.
- (3) İnsani ikamet iznine sahip olanlar, bu izinlerinin süresi içinde uzun dönem ikamet izni hariç olmak üzere, şartlarını taşıdıkları diğer ikamet izinlerinden birisi için başvurabilirler.
- (4) İnsani ikamet izni ile geçirilen süreler, Kanunda öngörülen ikamet izin sürelerinin toplanmasında hesaba katılmaz.
- (5) İnsani ikamet izni alan yabancılar, iznin veriliş tarihinden itibaren en geç yirmi iş günü içinde adres kayıt sistemine kayıt yaptırmak zorundadır.
- (6) İnsani ikamet izinleri Harçlar Kanunu hükümlerine tabidir. İnsani ikamet izni şartlarının oluşması halinde daha önce ikamet süresinin ihlali nedeniyle hesaplanan harcın ödenmemesi insani ikamet izni verilmesine engel teşkil etmez.
- (7) İnsani ikamet izninin iptali veya uzatılmaması kararı yabancıya ya da yasal temsilcisine veya avukatına tebliğ edilir.

Madde 51: Sınır dışı etme – (1) Yabancılar, sınır dışı etme kararıyla, menşe ülkesi-ne, transit gideceği ülkeye, Türkiye'ye gelmek üzere transit geçtiği ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilebilir.

- (2) Yabancıların sınır dışı edileceği ülkenin tespitinde; vatandaşlık durumu, gönderilmesi planlanan ülkeye kabul edilip edilmeyeceği ve varsa gidebileceği üçüncü bir ülkeye ilişkin talebi göz önünde bulundurulur.

Madde 52: Sınır dışı etme kararı – (1) Kanunun 55 inci maddesinde belirtilen yabancıların yanı sıra aşağıdaki yabancılar hakkında da sınır dışı etme kararı alınmaz:

- a) Vizesi veya ikamet izinleri iptal edilenlerden on gün içinde çıkış yapmak üzere kendiliğinden sınır kapılarına gelenler.

- b) Vize veya vize muafiyeti süresini on günden fazla aşanlardan çıkış yapmak üzere kendiliğinden sınır kapılarına gelenler.
  - c) Vize alarak veya vize muafiyetiyle gelen ve ikamet izni talepleri reddedilenlerden vize süresi veya vize muafiyeti sürelerini kullananlar.
  - ç) İkamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenlerden çıkış yapmak üzere kendiliğinden sınır kapılarına gelenler.
  - d) İkamet izni uzatma başvuruları reddedilenlerden, on gün içinde Türkiye'den çıkış yapmayanlardan çıkış yapmak üzere kendiliğinden sınır kapılarına gelenler.
  - e) Uluslararası koruma başvurusunu geri çeken ya da geri çekmiş sayılan yabancılardan dava hakkından feragat ettiğini ve gönüllü olarak ülkesine dönmek istediğini yazılı olarak beyan edenler.
  - f) Uluslararası koruma başvurusunu geri çeken ya da geri çekmiş sayılan yabancılardan dava hakkından feragat ettiğini yazılı olarak beyan eden ve Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunanlar.
  - g) Mahkemece kesin karar verilene kadar, Uluslararası koruma başvuru sahiplerinden kabul edilemez başvuru ve hızlandırılmış değerlendirme çerçevesinde yargı yoluna başvuranlar.
- (2) Kanunun 54 üncü maddesi kapsamında sınır dışı etme kararı alınacaklarla ilgili olarak aşağıdaki hususlar da göz önünde bulundurulur:
- a) Kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturan yabancıların belirlenmesinde, kamu kurum ve kuruluşlarından görüş alınabilir.
  - b) Kamu sağlığı yönünden tehdit teşkil eden yabancıların belirlenmesinde sağlık raporu dikkate alınır. (3) Çalışma izni iptal edilen yabancıların durumları Kanunun 54 üncü maddesi kapsamında değerlendirilmek üzere ilgili kurum tarafından Genel Müdürlüğe bildirilir.
- (4) Çalışma iznini amacına uygun kullanmadığı tespit edilenler hakkında Kanunun 54 üncü maddesinin birinci fıkrasının (ğ) bendi hükmü uygulanır.
- (5) Sınır dışı etme kararına ilişkin yapılan değerlendirme sonucunda, sınır dışı etme kararı alınması gerekmiyorsa, valilik tarafından sınır dışı etme kararı alınmasına yer olmadığına dair karar alınır ve yabancıya tebliğ edilir.

Madde 53: Sınır dışı etme, Türkiye'yi terke davet ve idari gözetim kararı alınmasında süre, bu süre içinde yabancının muhafazası – (1) Sınır dışı etme, Türkiye'yi terke davet ve idari gözetim kararı en geç kırk sekiz saat içinde alınır.

- (2) Kolluk tarafından yakalanan yabancılarda;
- a) Kırk sekiz saatlik süre, geri gönderme merkezi bulunan illerde yabancının geri gönderme merkezine teslim edildiği andan itibaren başlar.
  - b) Yabancının yakalandığı ilde geri gönderme merkezi yoksa veya geri gönderme merkezi doluysa kırk sekiz saatlik süre kolluğun yabancı ile ilgili derlediği belgeleri tutanakla il müdürlüğüne ilettiği andan itibaren başlar.
  - c) Kolluk, yabancıya ait bilgi ve belgeleri en kısa sürede il müdürlüğüne iletir. Yabancının kimliğine ilişkin bilgi ve belgelere ulaşılamadığı durumlarda, yabancının beyanı esas alınabilir.
- (3) İl müdürlüğü tarafından tespit edilen yabancılarda;

- a) Kırk sekiz saatlik süre, yabancıнын il müdürlüğünde hazır bulunmasından itibaren başlar.
  - b) Yabancıнын muhafazası için kolluk kuvvetlerinden görevli talep edilir ve yabancıнын sınır dışı işlemleri yapıłana kadar veya geri gönderme merkezine sevk edilene kadar genel kolluk tarafından muhafazası sağlanır.
- (4) İkinci ve üçüncü fıkrada kapsamında kolluk tarafından muhafaza edilen yabancıların işe ve diğer ihtiyaçlarına ilişkin masraflar il müdürlüğü tarafından karşılanır.
- (5) Sınır dışı edilmesi gerektiğı, yokluğunda tespit edilen yabancılar hakkında da sınır dışı kararı alınabilir.

Madde 54: Sınır dışı etme kararının alınması – (1) Sınır dışı etme kararı, her yabancı için ayrı ayrı alınır.

- (2) Karara esas olacak değerlendirme, il müdürlüğünce yapılır. Değerlendirmenin yapılacağı yere ilişkin koordinasyon, il müdürlüğünce sağlanır. Buna göre;
  - a) İl Müdürlüğü bünyesinde,
  - b) Geri gönderme merkezlerinde,
  - c) İl Müdürlüğü tarafından uygun bulunan başka bir yerde, değerlendirme yapılabilir.
- (3) Yabancıнын yakalandığı ilde geri gönderme merkezi varsa, il müdürlüğünün geri gönderme merkezinin kapasite durumu hakkındaki bildirim alındıktan sonra yabancı kolluk tarafından geri gönderme merkezine götürülür. Sınır dışı ve buna ilişkin diğer kararlar geri gönderme merkezinde alınır.
- (4) Valilikçe gerekli hallerde, sorumluluk bölgesine göre ilave emniyet tedbirleri alınabilir. Sahil Güvenlik Komutanlığı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı ve Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğünün görev alanı içerisinde yakalanan yabancıların, değerlendirme yapılacağı yere götürülmesi ise mülki idare amirince belirlenen kolluk kuvvetleri tarafından yerine getirilir.
- (5) Yabancı hakkında, Kanunun 54'üncü maddesinde sayılan hallerden birinin gerçekleşmesi halinde her olay için yalnızca bir sınır dışı etme kararı alınır. Sınır dışı etme kararı alınan yabancıнын başka bir ile gönderilmesi halinde gönderildiğı il tarafından aynı sebepten ayrıca sınır dışı etme kararı alınmaz. İlk sınır dışı etme kararı esas alınarak sınır dışı etme işlemlerine devam edilir.
- (6) Düzensiz göçmenlerin durumları yetkili makamlarca tespit edilmeden önce üçüncü bir ülkeye gitmek ya da menşee ülkesine geri dönmek isteğıyle il müdürlüklerine kendiliğinden başvuranlar hakkında sınır dışı etme kararı alınır. Genel güvenlik yönünden tehdit oluşturmayacağına kanaat getirilenler Kanunun 57 nci maddesinin dördüncü fıkrasına göre uygun bir adrese yerleştirilir ve sınır dışı etme işlemleri buradan takip edilir.

Madde 55: Genel kolluk personelinin görevlendirilmesi – (1) Genel kolluğun, sınır dışı edilecek kişilerden olduğunu değerlendirdiğı veya tespit ettiğı yabancıları il müdürlüğüne bildirmesinden sonra, il müdürlüğü sorumluluk alanına göre kollukla temasa geçerek sınır dışı etme ve sevk işlemleri için personel görevlendirilmesini talep eder. İl müdürlüğü, yakalamayı yapan genel kolluk veya sorumluluk bölgesi gözetilerek diğer genel kolluk birimlerinden de görevlendirme talep edebilir. [...]

- (3) Sınır dışı edilecek yabancıların geri gönderme merkezlerine veya sınır kapılarına ya da buldukları geri gönderme merkezinden başka bir geri gönderme merkezine sevkleri vb. işlemler sırasında valilik tarafından ihtiyaç duyulan sayıda genel kolluk personeli görevlendirilir. Valilikler, gerekli hallerde sorumluluk sahası gözetmeksinin de genel kolluk personeli görevlendirebilir. Yabancıların konsolosluk, hastane, mahkeme gibi yerlere götürülmeleri kolluk refakatinde sağlanır.
- (4) Görevlendirilen genel kolluk personeli, yabancıların sevkinde güvenlik önlemlerinin yanı sıra, yabancıların kaçma ve kaybolmalarını engellemek amacıyla her türlü tedbiri alır.
- (5) Geri gönderme merkezlerinde bulunan veya hakkında sınır dışı etme ve idari gözetim kararı bulunan ancak geri gönderme merkezine alınmadan, doğrudan tedavi amacıyla sağlık birimlerine götürülen yabancılarla ilgili olarak;
  - a) Tedavisine sağlık birimlerinde yatarak devam edilmesi sağlık raporuyla belgelenenlerin idari gözetimlerinin sonlandırılmasına ilişkin değerlendirme, genel güvenlikle ilgili risk oluşturabilecek durumlar hariç olmak üzere valiliklerce yapılır.
  - b) İdari gözetimin devamına karar verilmesi halinde yabancıların durumu il müdürlüğünce genel kolluk birimine bildirilir. Genel kolluk birimleri, güvenlik dahil yabancıların kaçma ve kaybolma risk değerlendirmesini yapar, buna göre alınacak tedbirlerin mahiyetini belirler ve uygular.

Madde 56: Sınır dışı etme kararının alınması ve tebliği – (1) Sınır dışı etme kararı, yabancıların yakalandığı, işlem gördüğü veya tespit edildiği ildeki valilik tarafından resen veya Genel Müdürlüğün istemi üzerine alınır.

- (2) Sınır dışı etme kararında, yabancıların doğrudan sınır dışı edileceği, Türkiye'yi terke davet edildiği veya idari gözetime tabi tutulduğu hususlarından biri yer alır.
- (3) Sınır dışı etme kararı ilgiliye tebliğ edilir. Tebligatta, sınır dışı etme kararına karşı idare mahkemesine başvurulması halinde, sınır dışı etme kararını alan makama bilgi verilmesi gerektiği de belirtilir.

Madde 57: Sınır dışı etme kararının uygulanmaması veya iptali – (1) Sınır dışı etme kararı alındıktan sonra, Kanununun 55 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında olduğu anlaşılan yabancı hakkında öncelikle üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilmesi ihtimali değerlendirilir. Yabancıların üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilmesi mümkün olmadığında sınır dışı etme kararı uygulanmaz ve yabancıya insani ikamet izni verilir. İnsani ikamet izni süresince yabancıların ülkesine veya gidebileceği üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilme olanakları araştırılmaya devam edilir. Sınır dışı etme engelinin ortadan kalkması halinde insani ikamet izni iptal edilir ve yeni bir karar alınmaksızın sınır dışı etme işlemi tamamlanır. (2) Sınır dışı etme kararı alındıktan sonra, Kanununun 55 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentleri kapsamında olduğu anlaşılan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı uygulanmaz ve yabancıya insani ikamet izni verilir. İnsani ikamet izni süresince yabancıların sağlık durumu takip edilir. Sınır dışı etme engelinin ortadan kalkması halinde insani ikamet izni iptal edilir ve yeni bir karar alınmaksızın sınır dışı etme işlemi tamamlanır.

- (3) Adli makamlarca sınır dışı etme kararının iptaline dair karar verilen yabancıların sınır dışı ve varsa idari gözetim kararları sonlandırılır. Ülkemizde yasal kalışları ile ilgili gerekli çalışmalar yapılır.

- (4) Birinci ve ikinci fıkra kapsamındaki değerlendirmeler, herkes için ayrı yapılır. Bu kişilerden, belli bir adreste ikamet etmeleri, istenilen şekil ve sürelerde bildirimde bulunmaları istenebilir.

Madde 58: Türkiye'yi terke davet – (1) Kanununun 54'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) ve (d) bentleri dışındaki yabancılar, Kanununun 56'ncı maddesindeki şartları taşımaları kaydıyla Türkiye'yi terke davet edilebilir.

- (2) Sınır dışı etme kararında belirtilmek kaydıyla on beş günden az olmamak üzere otuz güne kadar süre tanınarak Türkiye'yi terke davet edilen ve çıkış izin belgesi düzenlenenlerden, tanınan sürede kabul edilebilir mazereti olmaksızın çıkış yapmayanlar hakkında valilik tarafından idari gözetim kararı alınır. [...]

Madde 59: Sınır dışı etmek üzere idari gözetim – (1) Sınır dışı etmek üzere idari gözetim kararı alınmasında; kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturan yabancılar belirlenirken güvenlik birimlerinden, kamu sağlığı yönünden tehdit oluşturan yabancıların belirlenmesinde ise Sağlık Bakanlığının ilgili birimlerinden görüş alınabilir.

- (2) İkamet izni uygun görülmeyen, ikamet izinleri iptal edilen yabancılardan; sahte ya da asılsız belge kullandıkları veya kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturdukları anlaşılanlar idari gözetim altına alınır.
- (3) İdari gözetim altındaki yabancıların sınır dışı etme kararına karşı idareye verdiği dava dilekçesi yetkili idare mahkemesine, idari gözetim kararlarına karşı verdiği itiraz dilekçesi ise yetkili sulh ceza hâkimine derhâl ulaştırılır.
- (4) İdari gözetim altındaki yabancıların sadece sınır dışı etme kararına karşı idare mahkemesine başvurması, idari gözetimi durdurmaz. İdare sınır dışı etme kararına karşı yargı yoluna gidildiği bilgisini edindiği andan itibaren sınır dışı etme işlemini durdurur.
- (5) Yabancı hakkında alınan sınır dışı etme kararı, idari gözetim kararı, idari gözetim süresinin uzatılması kararı ve her ay düzenli olarak yapılan değerlendirmelerin sonuçları ile yapılan işlemlerin gerekçeleri ve tebligat formları istenilen sürede sulh ceza hâkimine gönderilir. İdari gözetim kararına karşı sulh ceza hâkimine başvuru yapılmış olması tek başına sınır dışı etme işlemini durdurmaz.
- (6) Yabancıların yokluğunda dosya üzerinden yapılan değerlendirmeyle alınan sınır dışı etme kararına istinaden alınacak idari gözetim kararının süresi yabancı yakalandığı an başlar.
- (7) Kanununun 57'nci maddesinde idari gözetim için öngörülen sürelerde sınır dışı etme işlemleri gerçekleştirilemeyen yabancıların idari gözetimleri belli idari yükümlülükler getirilerek derhal sonlandırılır.

Madde 61: İdari gözetim kararının gözden geçirilmesi – (1) İdari gözetim, devamında zaruret olup olmadığı hususunun belirlenmesi amacıyla her ay gözden geçirilir.

- (2) Aşağıdaki hallerde idari gözetimin devamında zaruret görülmeyebilir:
- a) Sınır dışı etme kararının, yabancıların idari gözetime alınmasından itibaren altı ay içinde yerine getirilemeyeceğinin öngörülmesi.
- b) İdari gözetim altında bulunan yabancıların, sınır dışı etme kararı alınmayacaklar kapsamına girdiğiyle ilgili ciddi emarelerin ortaya çıkması.

- c) Yabancı hakkında idari gözetim kararı alınmasına esas teşkil eden kaçma ve kaybolma riskinin ortadan kalkması.
- ç) Yabancı'nın gönüllü geri dönüş desteğine başvurması.
- (3) İkinci fıkradaki işlemlerin yerine getirilmesinde Kanununun 54'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) ve (d) bentleri hükümleri saklıdır.

Madde 62: Sınır dışı etme kararının uygulanması – (1) Sınır dışı etme kararının yerine getirilmesi, il müdürlüğü veya geri gönderme merkezi müdürlüğü koordinasyonunda kolluk birimleri tarafından yapılır. (2) Sınır dışı etme veya idari gözetim kararlarının alınması, yabancıların geri gönderme merkezlerine veya sınır kapılarına götürülmesi ve sınır dışı etme işleminin yerine getirilmesinde valilikçe görevlendirme yapılır. [...]

Madde 63: Sınır dışı edileceklerin gönüllü geri dönüş talepleri – (1) Hakkında idari gözetim kararı alınan yabancılardan ülkelerine veya üçüncü bir ülkeye gönüllü geri dönüş talebi olanlar, seyahatlerine engel bir durumları yoksa geri gönderme merkezlerine sevk edilmeden ve Kanununun 53'üncü maddesindeki süreye bağlı kalınmadan doğrudan ülkelerine veya istedikleri üçüncü ülkeye gönderilebilirler. (2) Geri gönderme merkezinde iken gönüllü geri dönüş talebinde bulunan yabancılar il müdürlüğünün koordinasyonunda genel kolluk tarafından sınır kapısına götürülür. Bunlar hakkındaki sınır dışı ve idari gözetim kararları, sınır kapısına intikal edildiğinde sonlandırılır ve çıkış işlemleri "gönüllülük temelinde dönüş" veya "gönüllü terk" olarak kayıtlara geçirilir.

Madde 67: Diğer makamlara yapılan başvurular – (1) Uluslararası koruma başvuruları sınır kapısı ya da ülke içinde kolluk birimleri ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarına yapılmak istendiğinde bu birimler konuyu derhal il müdürlüğüne bildirir. (2) Hürriyeti kısıtlanan kişilerin yapacağı uluslararası koruma başvuruları, derhal il müdürlüğüne bildirilir. Başvuruların alınması ve değerlendirilmesi, diğer adli ve idari işlemlerin ya da tedbir ve yaptırımların uygulanmasını engellemez. (3) Uluslararası koruma işlemlerinin mahiyeti ve bu tür başvurular karşısında yerine getirilecek görevler hakkında Genel Müdürlük veya il müdürlükleri, başta kolluk birimleri olmak üzere ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının bilgilendirilmesi amaçlı çalışmalar yapar.

Madde 80: Hızlandırılmış değerlendirme – (1) Kanununun 79 uncu maddesinin birinci fıkrasında belirtilen hallerde, uluslararası koruma başvuruları hızlandırılmış olarak değerlendirilir. (2) Hızlandırılmış değerlendirme, başvurunun uluslararası koruma hükümleri kapsamında ayrıntılı şekilde incelenmesine engel oluşturmaz. (3) Değerlendirmenin, Kanununun 79 uncu maddesinin ikinci fıkrasında belirlenen süreden uzun süreceği anlaşılanlar, hızlandırılmış değerlendirmeden çıkarılabilir. (4) Uluslararası koruma başvurularının, başvuru yerine ve şekline bakılmaksızın hızlandırılmış değerlendirme çerçevesinde yürütülmesine il müdürlüğü tarafından karar verilir.

- (5) Değerlendirmenin herhangi bir aşamasında, uluslararası koruma başvurusu Genel Müdürlük veya il müdürlüğü tarafından hızlandırılmış değerlendirme kapsamına alınabilir.

Madde 113: Özel ihtiyaç sahipleri – (1) Başvuru sahiplerinin; refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişi olup olmadığı öncelikle tespit edilir.

(2) Uluslararası koruma işlemlerinin herhangi bir aşamasında özel ihtiyaç sahibi olduğu anlaşılanlara, tüm iş ve işlemlerinde öncelik tanınır, gerekli her türlü kolaylık gösterilir ve durumları kayıt altına alınır.

(3) Uluslararası koruma kapsamında işlemleri yürütülenlerden işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış olduğu değerlendirilenlerin tedavileri için ilgili kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar ile iş birliği yapılabilir.

Madde 121: Gönüllü geri dönüş desteği – (1) Kanun kapsamındaki yabancılardan gönüllü olarak menşe ülkelerine ya da üçüncü bir ülkeye dönmek isteyenlere, geri dönüşlerini kolaylaştırmak ve uyum sağlamalarına katkıda bulunmak maksadıyla aşağıda belirtilen usuller çerçevesinde gönüllü geri dönüş desteği verilebilir:

- Gönüllü geri dönüş yapacak kişiye sağlanacak desteğe ilişkin karar, valiliğin teklifi üzerine Genel Müdürlük tarafından alınır.
  - Destek, aynı veya nakdi olabileceği gibi mesleki eğitim şeklinde de olabilir ve Türkiye’de ya da yabancıların menşe ülkesinde verilebilir.
  - Destekten yararlanarak menşe ülkelerine dönen yabancılar hakkında Türkiye’ye giriş yasağı kararı alınmayabilir.
- (2) İdari gözetim altında olup da gönüllü geri dönüş desteğine başvuranlar, dönüş işlemlerinin kolaylaştırılması ve takibi amacıyla, ayrı bir merkeze alınabilir veya haklarındaki idari gözetimin sonlandırılmasına karar verilebilir.
- (3) Genel Müdürlük, gönüllü geri dönüş desteğinin sağlanması ve uygulanmasıyla ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, ilgili ülke makamları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapabilir ve uluslararası kuruluşların fonlarından yararlanabilir.
- (4) Gönüllü geri dönüş talebinde bulunup da bu talebini geri çeken uluslararası koruma statü sahiplerinin statüleri korunur. Başvuru sahiplerinin işlemleri kaldığı yerden devam eder.
- (5) Gönüllü olarak geri dönüş yapan uluslararası koruma statüsü sahiplerinin statüleri sona erdirilir.

Madde 122: Çocukların iş ve işlemlerinde dikkat edilecek hususlar – (1) Özel kanunlardaki hükümler hariç yabancı çocuğa ilişkin iş ve işlemlerde aşağıdaki hususlar gözetilir:

- Ortak velayet durumunda anne ve babanın birlikte muvafakatı aranır. Muvafakat, başvurunun yapılacağı idari mercilerin önünde de verilebilir. Eşlerden biri ve çocuk ayrı ülkelerde ise çocuk için başvuruda bulunan anne ya da babadan, diğer eşin bu taleple ilgili muvafakatı istenir.

- b) Velayetin kendisinde olduğunu belgeleyen anne ya da baba, işlemleri tek başına yapabilir.
- c) Yasal temsilci ile çocuğun farklı ülkelerde olduğu durumda, yasal temsilcinin yetkili makam huzurunda verilmiş onayı ve refakatçinin çocuğun bakımını üstlendiğine ilişkin taahhüdünün olması kaydıyla, çocuğun refakatine bırakıldığı kişiye çocuk hakkında işlemleri yapma hakkı tanınır.
- ç) Çocuğun yüksek yararı söz konusu olduğunda çocuk hakkında idare herhangi bir muvafakat, talep veya başvuru olmaksızın Kanun kapsamındaki iş ve işlemleri resen başlatır ve karara bağlar.
- d) Çocuklarla ilgili hükümlerde uluslararası korumaya ilişkin hususlar saklıdır.

Madde 123: Refakatsiz çocuklar – (1) Kanunen ya da örf ve adet gereği kendinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuklar hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.

(2) Refakatsiz çocuklarla ilgili tüm işlemlerde, çocuğun yüksek yararı gözetilerek aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulur:

- a) Refakatsiz çocuk derhal Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından koruma altına alınır ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından, uygun barınma yerlerine veya yetişkin akrabalarının ya da koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilir.
- b) Yaşı, bir belge ile kanıtlanamayan ve on sekiz yaşından büyük olabileceği şüphesi bulunan başvuru sahiplerinin ve düzensiz göçmenlerin, fiziksel ve psikolojik değerlendirmesini içeren kapsamlı yaş tespiti valiliklerce yaptırılır.
- c) Yaş tespiti yapılacak yabancılara, işlemin amacı ve süreci hakkında bilgi verilir. Tespit işlemi sonucunda yabancıyla ilgili tereddüt giderilemediği takdirde, çocuk olduğu kabul edilir.
- ç) Yaş tespiti istenen başvuru sahibi veya düzensiz göçmen, hakkında kesin rapor verilmeye kadar yetkili kamu kuruluşunca ya da bu kuruluşça uygun görülecek başka bir yerde barındırılır.
- d) On altı yaşını doldurmuş olanlar, düzensiz göçmen ise özel koşullar sağlandığında geri gönderme merkezlerinde; başvuru sahibi veya uluslararası koruma statü sahibi ise kabul ve barınma merkezlerinde de barındırılabilir.
- e) Mümkün olduğu ölçüde, çocukların yararı, yaşları ve olgunluk düzeyleri dikkate alınarak, kardeşler bir arada bulundurulur. Zorunlu olmadığı sürece barınma yerlerinde değişiklik yapılmaz.
- f) Çocukların mülakatları, onlara en uygun ortamlarda yapılır. Çocuklarla yapılan mülakatlarda, idare tarafından belirlenen psikolog, çocuk gelişimci, sosyal çalışmacı, ebeveyni veya yasal temsilcisi hazır bulundurulabilir. Söz konusu uzmanlar ilgili kurumlardan talep edilir.
- g) Yapılacak bütün görüşmeler, çocukların psikolojik, duygusal ve fiziksel gelişimleri konusunda yeterli bilgiye sahip nitelikli personel tarafından yapılır.
- ğ) Karar aşamasında, çocuğun bütün taleplerini açık bir biçimde ifade edememiş olabileceği dikkate alınır.
- h) Mülakat görevlisi, mülakat raporunu hazırlarken çocukların mülakatına katılan uzmanın görüşlerinden de faydalanabilir.

- ı) Tam teşekküllü bir devlet hastanesi veya Adli Tıp Kurumundan alınan yaş tespit raporu doğrultusunda on sekiz yaş ve üzerinde olduğu tespit edilenler hakkında, yetişkin düzensiz göçmen ya da başvuru sahiplerinin tabi olduğu usuller uygulanır.

Madde 125: Geri gönderme merkezleri ile kabul ve barınma merkezleri - (1)
Geri gönderme merkezleri ile kabul ve barınma merkezlerine ilişkin usul ve esaslar, 22/4/2014 tarihli ve 28980 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Kabul ve Barınma Merkezleri ile Geri Gönderme Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi, İşletilmesi, İşlettirilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik çerçevesinde düzenlenir.

GEÇİCİ KORUMA YÖNETMELİĞİ – İLGİLİ MADDELER

Madde 3: Tanımlar - (1) Bu Yönetmeliğin uygulanmasında; [...]

- d) Çocuk: Henüz on sekiz yaşını doldurmamış ve ergin olmamış kişiyi,
- e) (Değişik:RG-25/12/2019-30989-CK-1851/1 md.) Geçici barınma merkezi: Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılar ile Bakanlık tarafından uygun görülen kişilerin toplu olarak barınma ve yaşlerinin sağlanması amacıyla kurulan merkezleri,
- f) Geçici koruma: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumayı,
- g) Geçici korunan: Geçici koruma sağlanan yabancıyı, [...]
- l) Özel ihtiyaç sahibi: Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılardan, refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişiyi,
- m) Refakatsiz çocuk: Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuğu,
- n) Sevk merkezi: Geçici koruma amacıyla ülkemize gelen yabancıların, geçici barınma merkezlerine sevk edilinceye veya geçici barınma merkezi dışında kalacaklarsa ikametlerine yönlendirilinceye kadar kayıt ve diğer işlemler için geçici olarak bekletildikleri yerleri, [...]

ifade eder.

Madde 6: Geri gönderme yasağı - (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez.

(2) Genel Müdürlük, ilgili mevzuata göre ülkemizden gönderilmesi gerektiği halde, birinci fıkra kapsamında ülkemizden gönderilemeyecek yabancılar hakkında idari tedbirler alabilir.

Madde 8: Geçici koruma kapsamına alınmayacak yabancılar - (1) Aşağıdaki hallerde, yabancı geçici korumadan yararlandırılmaz, yararlandırılmışsa geçici koruması iptal edilir.

- a) Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1967 Protokolüyle değişik 28/7/1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin 1 inci maddesinin (F) fıkrasında belirtilen fiillerden suçlu olduğuna dair ciddi kanaat bulunanlar.
- b) Türkiye dışında hangi saikle olursa olsun zalimce eylemler yaptığını düşündürecek nedenleri bulunanlar.
- c) Bu fıkranın (a) ve (b) bentlerinde belirtilen suç ya da fiillerin işlenmesine iştirak eden veya bu fiillerin işlenmesini tahrik edenler.

- ç) Ülkesinde silahlı çatışmaya katılmış olduğu halde bu faaliyetlerini kalıcı olarak sonlandırmayanlar.
- d) Terör eylemlerinde bulunduğu veya planladığı ya da bu eylemlere iştirak ettiği tespit edilenler.
- e) Ciddi bir suçtan mahkûm olarak topluma karşı tehdit oluşturabileceği değerlendirilenler ile milli güvenlik, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu değerlendirilenler.
- f) Türkiye’de işlenmesi hâlinde hapis cezası verilmesini gerektiren suç veya suçları daha önce işleyen ve bu suçun cezasını çekmemek için menşe veya ikamet ülkesini terk edenler.
- g) Uluslararası mahkemelerce hakkında insanlık suçu işlediğine dair karar verilmiş kişiler.
- ğ) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun Dördüncü Kısım Yedinci Bölümünde yer alan suçlardan birini işleyenler.
- (2) Birinci fıkra kapsamındaki kararlar bireysel olarak Genel Müdürlük tarafından alınır ve ilgili yabancuya bildirilir. (Ek cümle: RG-25/12/2019-30989-CK-1851/3 md.) Genel Müdürlük bu yetkisini, kısmen veya tamamen valiliklere devredebilir.
- (3) Birinci fıkra kapsamında olanlar, ülkelerine dönüşleri sağlanıncaya kadar, insani nedenlerle mevcut geçici barınma merkezlerinin özel bir bölümünde veya ayrı geçici barınma merkezi ya da valiliklerce belirlenen yerlerde, Kanunda belirtilen idari gözetim kararı alınmaksızın da barındırılabilir. Bu yabancıların aile üyeleri, talep etmeleri halinde, aile üyelerinin geçici koruma durumlarına bakılmaksızın aynı yerde de barındırılabilir.
- (4) Geçici koruma kapsamına alınmayan kişilerin ülkelerine geri dönüşleri sağlanıncaya kadar haklarında yapılacak tüm iş ve işlemlere ilişkin usul ve esaslar Bakanlık tarafından belirlenir.
- (5) Geçici barınma merkezi yönetimi, acil ihtiyaç durumlarında ya da kamu kurum ve kuruluşlarının talebi üzerine birinci fıkra kapsamındaki yabancıların geçici barınma merkezinden kısa süreli olarak ayrılmasına izin verebilir. Geçici barınma merkezi yönetimi tarafından gerekli görülen durumlarda, geçici barınma merkezinden kısa süreli olarak ayrılacak bu kişilere kolluk görevlilerinin eşlik etmesi talep edilebilir. Bu yabancıların geçici barınma merkezinden kısa süreli ayrılmasına ilişkin hususlar, geçici barınma merkezlerinin kuruluş ve yönetimi ile ilgili düzenlemeler kapsamında belirlenir.

Madde 18: Silahtan arındırma ve sivillerden ayrı tutma - (1) Acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya herhangi bir şekilde ülkeye girmiş bulunan asker olmayan silahlı unsurlar ile ülkesinin silahlı kuvvetlerinin mensubu olup da askeri hizmetini tek taraflı olarak sonlandırmış olan yabancılardan, 8 inci madde kapsamına girmeyenler, sınırda Kara Kuvvetleri Komutanlığı Hudut Birlikleri, deniz yetki alanlarında Sahil Güvenlik Komutanlığı, sınır kapılarında ve ülke içinde ilgili kolluk birimleri tarafından silahtan arındırıldıktan sonra sevk ve yerleştirme işlemleri yapılmak üzere en kısa sürede yetkili kolluk kuvvetine teslim edilir.

- (2) Silahtan arındırma işlemleri mutlaka sivillerden ayrı ve güvenli mahallerde gerçekleştirilir. Bu yabancılar, kimlik bilgileri, ülkeye girişi tarihi ve yeri ile gerekli görülen diğer bilgileri de içeren tutanakla birlikte ilgili birimler tarafından, bu durumda

olan yabancılar için belirlenmiş olan yerlere yerleştirilmek üzere en kısa sürede sevk edilir.

- (3) Bu madde kapsamındaki yabancıların aile üyeleri; aynı yerde barındırılabilir, herhangi bir sakınca bulunmaması durumunda geçici korunanların bulunduğu ayrı bir geçici barınma merkezinde veya Genel Müdürlükçe belirlenen bir ilde ya da valilik tarafından belirlenen yerde ikamet edebilir

Madde 19: Sevk merkezlerinde yapılacak ilk işlemler - (1) Sevk merkezlerinde, geçici koruma amacıyla ülkemize gelen yabancıların kimlik tespiti ve kayıt işlemleri, Genel Müdürlük tarafından yapılır. İhtiyaç duyulması halinde, valilik tarafından ilgili mevzuat çerçevesinde geçici süreyle personel görevlendirilebilir.

- (2) Sevk merkezlerinin kapasitesinin yetersiz olması durumunda, bu yabancıların işlemleri valilikler tarafından belirlenecek yerlerde de yürütülebilir.
- (3) Kayıt sırasında yabancılar, kimlik bilgilerini doğru olarak bildirmek, varsa kimliklerini ispata yarar belgelerini yetkili makamlara teslim etmek ve yetkililerle işbirliği yapmakla yükümlüdür.
- (4) Üçüncü fıkra kapsamındaki bilgi ve belgelerden gerekli görülenlerin, gizliliğe riayet edilerek ilgilinin dosyasında muhafaza edilmek üzere kopyaları alınır ve asılları kendisine teslim edilir.
- (5) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılar, geçici korumayla ilgili süreç, hak ve yükümlülükleri ile diğer hususlarda anlayabilecekleri dilde bilgilendirilir. İhtiyaç duyulduğu takdirde bilgilendirmeye ilgili broşür ve doküman hazırlanabilir.

Madde 20: Sağlık kontrolleri - (1) Sevk merkezine gelen yabancıardan acil sağlık hizmetine ihtiyacı olduğu değerlendirilenlere bu hizmet öncelikli olarak sağlanır.

- (2) Kamu sağlığını tehlikeye düşürebileceği gözlemlenen bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılar, Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenecek usul ve esaslara göre sağlık kontrolünden geçirilir ve ihtiyaç duyulması halinde konuyla ilgili gerekli tedbirler alınır.

Madde 23: Geçici barınma merkezlerine sevk işlemleri - (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılar, (...) sevk merkezinden doğrudan veya illere yerleştirildikten sonra, valiliklerle eşgüdüm içerisinde Genel Müdürlükçe uygun görülecek geçici barınma merkezine en kısa sürede yönlendirilir. Sevk işleminin kolluk refakatinde veya refakatsiz olarak yapılmasına ilişkin değerlendirme valilik tarafından yapılır.

- (2) Genel Müdürlük tarafından belirlenen geçici barınma merkezine sevk yapılırken yabancıların talebi, ailevi durumu ve özel ihtiyaç sahibi olup olmadığı gibi hususlar göz önünde bulundurulur.
- (3) Genel Müdürlük veya valilik tarafından belirlenen özel ihtiyaç sahiplerinin geçici barınma merkezlerinde barındırılmasına öncelik verilir. (4) (Mülga: 8/1/2018-2018/11208 K.)

Madde 30: Sosyal hizmetler ve yardımlar - (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancıardan ihtiyaç sahibi olanlar, 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun 3 üncü maddesinde belirtilen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulunun belirleyeceği usul ve esaslar çerçevesinde anılan Kanun kapsamındaki sosyal yardımlardan yararlandırılabilir.

- (2) (Değişik: 8/1/2018-2018/11208 K.) Bu Yönetmelik kapsamındaki özel ihtiyaç sahiplerinin geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında yararlanacakları sosyal hizmetler ve yardımlar ile bu yabancılara sağlanacak psikososyal destek çalışmaları Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kontrolünde ve sorumluluğunda yürütülür. Yürütülen iş ve işlemlere ilişkin usul ve esaslar Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından belirlenir.
- (3) (Ek: 8/1/2018-2018/11208 K.) Refakatsiz çocuklar, esas olarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinesinde barındırılır. Ancak uygun koşullar sağlandığında refakatsiz çocuklar, geçici barınma merkezlerinin ayrı bir bölümünde, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının kontrol ve sorumluluğunda Genel Müdürlük ile işbirliği halinde barındırılabilir.
- (4) (Ek: 8/1/2018-2018/11208 K.) Geçici barınma merkezleri içinde ve dışında yaşayan özel ihtiyaç sahiplerinin sosyal hizmet ve psikososyal destek gereksinimlerinin belirlenmesi amacıyla yapılacak hane ziyaretleri, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslara göre gerçekleştirilir.
- (5) (Ek: 8/1/2018-2018/11208 K.) Geçici barınma merkezleri içinde ve dışında uluslararası ve ulusal sivil toplum kuruluşları tarafından verilmesi planlanan sosyal hizmet ile psikososyal destek hizmetlerinin takibi ve kontrolü Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca belirlenir.

Madde 36: Sevk merkezlerinin kurulması ve yönetimi - (1) Sevk merkezlerinin kurulması, yönetimi ve bu merkezlerdeki hizmetler, valilikler tarafından sağlanır.

Madde 37: Geçici barınma merkezlerinin kurulması, yönetimi ve işletilmesi - (1) (Değişik: 8/1/2018-2018/11208 K.) Ülkemize yönelik kitlesel nüfus hareketi olması halinde acil durumun gerektirdiği koşullar ve ihtiyaçlar çerçevesinde geçici barınma merkezleri, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri alınarak Genel Müdürlüğün koordinasyonunda AFAD tarafından kurularak Genel Müdürlüğe devredilir. Genel Müdürlük, ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşlarının görüşlerini alarak valiliklerle eşgüdüm içinde geçici barınma merkezlerinin kullanımına son verilmesine ya da kapatılmasına karar verir.

- (2) Geçici barınma merkezleri, Genel Müdürlük tarafından işletilir veya işletirilir.
- (3) Geçici barınma merkezlerinin yönetimi, işletilmesi ve güvenliğinin sağlanması ile geçici barınma merkezlerinde barındırılanların tabi olacağı diğer hükümlere ilişkin usul ve esaslar, ilgili kamu kurum ve kuruluşların görüşleri alınarak Genel Müdürlük (...) tarafından (...) belirlenir.

Madde 38: Geçici barınma merkezlerinde sağlanacak hizmetler - (1) Geçici barınma merkezlerinde bulunanlara beslenme, barınma, sağlık, sosyal hizmetler ve yardımlar, eğitim ve benzeri hizmetler imkânlar ölçüsünde sağlanır.

- (2) Geçici barınma merkezlerinin dışında kalan geçici korunanlar, bu merkezlerdeki hizmetlerden imkânlar ölçüsünde yararlandırılabilir.
- (3) Geçici barınma merkezlerinde aileler ve özel ihtiyaç sahipleri için yer tahsis edilmesi amacıyla gerekli düzenlemeler yapılır.
- (4) (Ek:RG-25/12/2019-30989-CK-1851/18 md.) Geçici korunanlar ile Bakanlık tarafından uygun görülen kişilerin geçici barınma merkezlerinde kalışlarına izin verilir.

- (5) (Ek:RG-25/12/2019-30989-CK-1851/18 md.) Geçici barınma merkezinde kalışları Bakanlık tarafından uygun görülen kişilere sağlanacak yardım ve desteğin kapsamı, kişilerin durumları değerlendirilerek Bakanlıkça belirlenir.

Madde 39: Geçici barınma merkezlerini ziyaret - (1) Yabancı ülke heyetleri, uluslararası kuruluş ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri, basın mensupları, bilimsel amaçlı araştırma yapanlar ile diğer kurum ve kuruluş temsilcilerinin geçici barınma merkezlerini ziyaret etmesine ilişkin usul ve esaslar, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşleri alınarak Dışişleri Bakanlığı ve Genel Müdürlük tarafından müşterek olarak belirlenir ve valilikler tarafından uygulanır.

Madde 42: Gönüllü geri dönüş - (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılardan gönüllü olarak ülkesine dönüş yapacaklara gerekli kolaylık gösterilir ve imkânlar ölçüsünde destek sağlanabilir.

- (2) Genel Müdürlük, gönüllü geri dönüş çalışmalarını, ilgili ülke makamları, kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içinde planlayabilir, proje ve program hazırlayabilir ve uygulayabilir.
- (3) Genel Müdürlük, gönüllü geri dönüş işlemlerinin uygulanması amacıyla uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapabilir.
- (4) Gönüllü geri dönüş işlemlerinin uygulanmasına dair usul ve esaslar ile gönüllü geri dönüş yapanlara sağlanabilecek yardımlar Genel Müdürlük tarafından belirlenir ve valilikler tarafından uygulanır

Madde 48: Özel ihtiyaç sahipleri - (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılardan özel ihtiyaç sahibi olanlara sağlanacak başta sağlık hizmetleri, psiko-sosyal destek, rehabilitasyon olmak üzere, her tür yardım ve destek imkânlar ölçüsünde öncelikli ve bedelsiz olarak sağlanır.

- (2) Çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararı gözetilerek ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.
- (3) 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve ilgili Yönetmelik kapsamında şiddet mağduru olduğu değerlendirilen yabancılar hakkında derhal önleyici ve koruyucu tedbirler alınır.
- (4) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılardan insan ticareti mağduru olabileceği değerlendirilenler hakkında ilgili mevzuat kapsamında gerekli tedbirler derhal alınır

Madde 53: Avukatlık hizmetleri - (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılar, ücretleri kendilerince karşılanmak kaydıyla idari işlemler sırasında avukat tarafından temsil edilebilir. 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanununun adli yardıma ilişkin hükümleri saklıdır.

İDARİ GÖZETİME ALTERNATİF YÜKÜMLÜLÜKLERE İLİŞKİN YÖNETMELİK

TAM METİN

BİRİNCİ BÖLÜM

Başlangıç Hükümleri

Amaç

Madde 1- (1) Bu Yönetmeliğin amacı, 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda yer alan idari gözetime alternatif yükümlülüklerle ilişkin hükümlerin uygulanması hakkında usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

Madde 2- (1) Bu Yönetmelik, 6458 sayılı Kanunun 57 nci ve 57/A maddeleri kapsamında, hakkında sınır dışı etme kararı alınan ve idari gözetime alternatif yükümlülüklerle tabi tutulan düzensiz göçmenlere ilişkin yürütülecek iş ve işlemleri kapsar.

Dayanak

Madde 3- (1) Bu Yönetmelik, 6458 sayılı Kanunun 57/A maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

Madde 4- (1) Bu Yönetmelikte geçen;

- Aile: Yabancıнын eşini, ergin olmayan çocuğu ile bağımlı ergin çocuğunu,
- Aile temelli geri dönüş: Düzensiz göçmenlerin sınır dışı etme kararı yerine getirilinceye kadar, Türkiye’de yasal olarak bulunan birinci ve ikinci dereceden akrabalarının yanında kalmalarını öngören yükümlülüğü,
- Bakan: İçişleri Bakanını,
- Bakanlık: İçişleri Bakanlığını,
- Başkanlık: Göç İdaresi Başkanlığını,
- Belirli adreste ikamet etme: Düzensiz göçmenlerin sınır dışı etme kararı yerine getirilinceye kadar belirli bir adreste kalmalarını öngören yükümlülüğü,
- Bildirimde bulunma: Düzensiz göçmenlerin sınır dışı etme kararı yerine getirilinceye kadar belirli aralıklarla İl Müdürlüğüne bildirimde bulunmalarını öngören yükümlülüğü,
- Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi,
- Elektronik izleme: Düzensiz göçmenlerin teknolojik yöntem ve araçlarla izlenmesini, gözetim ve denetim altında tutulmasını sağlayan yükümlülüğü,
- Geri dönüş danışmanlığı: Düzensiz göçmenin ülkesine geri dönüşünü teşvik etmek ve hak ve yükümlülükleri konusunda bilgilendirmek için görevlendirilen geri dönüş danışmanı yoluyla yabancıнын ülkeden gönüllü olarak çıkışını sağlamayı amaçlayan mekanizmayı,

- i) Geri dönüş danışmanı: Geri dönüş danışmanı yetki belgesine sahip ve Başkanlık tarafından görevlendirilen kişiyi,
- ii) İdari gözetime alternatif yükümlülük: Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancı-
nın idari gözetim altına alınması yerine, özgürlüğünü kısıtlamayacak ya da daha
az kısıtlayacak şekilde uygulanan idari tedbirleri,
- j) İkamet adresi: Türkiye’de adres kayıt sisteminde kayıtlı olunan yerleşim yerini,
- k) İl Müdürlüğü: İl Göç İdaresi Müdürlüğünü,
- l) Kanun: 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu-
nu,
- m) Menşe ülke: Yabancı-
nın vatandaşı olduğu ya da uyuşunu taşıdığı ülkeyi, vatansız
kişiler söz konusu olduğunda ise önceki mutlak ikamet ülkesini,
- n) Mücbir sebep: İdari gözetime alternatif yükümlülüğün yerine getirilmesine engel
teşkil edebilecek nitelikte kişinin kusurunu ortadan kaldıran öngörülemez olay,
olgu ve durumu,
- o) Özel ihtiyaç sahibi: Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancı-
lardan, refakatsiz çocuk,
engelli, yaşlı, hamile, ciddi sağlık sorunu bulunan, beraberinde çocuğu olan yalnız
anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer fiziksel, cinsel ya da psiko-
lojik şiddete maruz kalmış kişiyi,
- ö) Hassas durumda olan kişi: Özel ihtiyaç sahibi, alkol veya madde bağımlısı olan, fi-
ziksel veya psikolojik hastalığı, kendisine veya başkasına zarar verme eğilimi bulu-
nan, bulaşıcı hastalığı olan, insan ticareti mağduru olduğu ya da olabileceği yönün-
de kuvvetli şüphe duyulan, risk altında çocuk veya Birleşmiş Milletler Mülteciler
Yüksek Komiserliği tarafından kırılabilir grup olarak tanımlanan kişileri,
- p) Refakatsiz çocuk: Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı süre, kanunen
ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın
Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuğu,
- r) Sınır dışı etme kararının geri alınması: Yabancı hakkında sınır dışı etme kararı alın-
dıktan sonra Kanunun 55 inci maddesi kapsamında olduğunun tespit edilmesi ya
da sınır dışı etme kararının sehven alınmış olması sebebiyle yabancı hakkında alın-
an sınır dışı etme kararının sonlandırılması,
- s) Sınır dışı etme kararının kaldırılması: Yabancı-
nın sınır dışı edilmesi ya da gönül-
lü geri dönüş kapsamında ülkeden çıkışının sağlanması veya başkaca bir sebeple
hakkında alınan sınır dışı etme kararının sonlandırılması,
- ş) Sınır dışı etme kararının iptali: Mahkeme kararına istinaden yabancı hakkında alın-
an sınır dışı etme kararının sonlandırılması,
- t) Teminat: Düzensiz göçmenlerin sınır dışı etme kararı yerine getirilinceye kadar
ülke içinde serbest kalmaları için Başkanlık tarafından belirlenecek tutarda güven-
ce bedeli yatırımları şeklinde uygulanacak yükümlülüğü,
- u) Teminat süresi: İl Müdürlüğü tarafından yabancı-
nın teminat yükümlülüğüne tabi
tutulduğu süreyi,
- ü) Üçüncü ülke: Göç eden kişinin vatandaşı olmadığı ya da uyuşunu taşımadığı men-
şe ülkesi dışındaki ülkeyi,
- v) Vatansız kişi: Hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı bulunmayan ve yabancı sayı-
lan kişiyi,
- y) Yabancı: Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişiyi,
ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Değerlendirme ve Karar

Yetki ve kapsam

Madde 5- (1) İdari gözetime alternatif yükümlülükler, hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancılara Başkanlığın talimatı üzerine veya resen valilikler tarafından uygulanabilir.

- (2) İdari gözetime alternatif yükümlülüklerin takibini sağlamak amacıyla İl Müdürlükleri bünyesinde bir birim kurulur.
- (3) Yabancıнын idari gözetime alternatif yükümlülüklerle tabi tutulup tutulmayacağına ve hangi yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulacağına ilişkin değerlendirme valilik tarafından yapılır. Yapılan değerlendirmeye istinaden yabancıнын idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulmasına ilişkin karar valilikler tarafından alınır.
- (4) İdari gözetime alternatif yükümlülüklerle tabi tutulup tutulmayacağına ilişkin değerlendirme yapılırken yabancıнын özgürlük ve güvenlik hakkı, aile bütünlüğü, çocuğun yüksek yararı ve kamu düzeni, kamu sağlığı ve kamu güvenliği dengesi gözetilir.

İdari gözetime alternatif yükümlülüğe tabi tutulacaklar

Madde 6- (1) Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancılardan; kaçma ve kaybolma riski bulunan, Türkiye'ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal eden, sahte ya da asılsız belge kullanan, kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayan, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlardan;

- a) İdari gözetim süresi dolanlar,
  - b) İdari gözetim kararı alınmaksızın idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulması uygun görülenler,
  - c) Başkanlığın talimatıyla ya da resen valilik tarafından yapılan değerlendirme sonucunda idari gözetimi sonlandırılanlar,
  - ç) Sulh ceza hakimi kararına istinaden valilik tarafından idari gözetimi sonlandırılanlar, hakkında idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülükler uygulanır.
- (2) Kanunun 55'inci maddesi kapsamında olan yabancılar idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulamaz.
  - (3) Yabancı hakkında alınan sınır dışı etme kararının iptal edilmesi, kaldırılması veya geri alınması durumunda, yabancı idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulmaz ve varsa yabancıнын tabi tutulduğu yükümlülük/yükümlülükler sonlandırılır.
  - (4) Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancılardan; kaçma ve kaybolma riski bulunan, Türkiye'ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal eden, sahte ya da asılsız belge kullanan, kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayan, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanların, aşağıdaki durumlardan birinin ya da birkaçının varlığı halinde, öncelikli olarak idari gözetim altına alınması esastır:
    - a) İdari gözetim altına alınmaması durumunda ülkesiyle ilgili doğru bilgi ve belgelere ulaşılamayacak olması.

- b) Kimlik ve uyruğunun tespit edilmesi amacıyla idari gözetim altına alınması gerekmesi.
- c) Yabancıнын idare ile iş birliği yapmaması.
- ç) Yabancıнын idari gözetim altına alınmaması durumunda ülkesine geri gönderilemeyecek olması.

Değerlendirmeye ilişkin süreç

Madde 7- (1) Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancıнын idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulup tutulmayacağıнын idari gözetim altına alınmadan önce değerlendirilmesi esastır. İdari gözetim veya idari gözetime alternatif yükümlülüklerle ilişkin yapılacak olan değerlendirme bireysel yapılıır. Yapılacak olan değerlendirmede, kişinin özel ihtiyaç sahibi veya hassas durumda olan bir birey olup olmadığı, yaşı, sağlık durumu, cinsiyeti, ailevi durumu gibi özellikleri dikkate alınır. Ancak, alternatif yükümlülük/yükümlülüklerin uygulanmasının mümkün olmaması veya söz konusu yükümlülük/yükümlülüklerin yeterli olmaması durumunda idari gözetime başvurulabilir.

- (2) Yabancı hakkında idari gözetime alternatif yükümlülüklerle ilişkin değerlendirmenin idari gözetim altına alınmadan yapılmasının mümkün olmadığı hallerde, yabancı öncelikle idari gözetim altına alınır ve geri gönderme merkezine teslim alınması akabinde yabancıyla mülakat yapılarak idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulup tutulmayacağı öncelikli olarak değerlendirilir.
- (3) Hakkında idari gözetim kararı alınarak geri gönderme merkezinde barındırılan yabancıların idari gözetim kararının devamına veya uzatılmasına ilişkin yapılacak değerlendirmede, kişinin idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulup tutulmayacağı da değerlendirilir.
- (4) Hakkında sınır dışı etme ve idari gözetim kararı alınan yabancılarından, geri gönderme merkezine götürülmelerine ilişkin kırk sekiz saatlik sürede idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulması gerektiği tespit edilenlerin idari gözetim kararları sonlandırılır ve bu yabancılar idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulur.
- (5) Bir yabancıнын idari gözetime alternatif yükümlülüklerle tabi tutulup tutulamayacağına ilişkin olarak, yabancı hakkında yapılan işlemlerin her aşamasında ve herhangi bir süre beklenmeksizin değerlendirme yapılabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İdari Gözetime Alternatif Yükümlülükler

Belirli adreste ikamet etme

Madde 8- (1) Belirli adreste ikamet etme yükümlülüğüne tabi tutulan yabancı, sınır dışı edilinceye kadar ikamet edeceği adresi İl Müdürlüğüne bildirir.

(2) Yabancıнын beyan ettiği adresin doğruluğu İl Müdürlüğüne sistemsel olarak teyit edilir.

(3) Yabancıнын belirli adreste ikamet etme yükümlülüğüne tabi tutulabilmesi için, adresin ikinci fıkra kapsamında teyit edilmesi akabinde, yabancıнын imzalamış olduğu kira kontratı veya kira kontratı olmaması durumunda yanında kalacağı kişilerin yazılı muvafakatı aranır. Yükümlülüğe tabi tutulacak kişinin yanında kalacağı kişilerin de beyan edilen adreste oturup oturmadığı sistemsel olarak veya gerekli belgeler yoluyla teyit edilir.

(4) Yükümlülüğe tabi tutulacak yabancıнын beyan ettiği adreste ikamet ettiği sistemsel olarak teyit edilebiliyorsa üçüncü fıkradaki şartlar aranmaz.

(5) Belirli adreste ikamet etme yükümlülüğüne tabi tutulan yabancıların adres bilgileri kolluk birimlerine bildirilir. Yabancıнын belirttiği adreste bulunup bulunmadığı, İl Müdürlüğüne talebine istinaden sorumluluk sahası gözetilerek ilgili kolluk birimlerinde yapılacak mahalli tahkikatla tespit edilir.

(6) Yabancıнын, hakkında işlem yapıldığı ilde ikamet etme yükümlülüğüne tabi tutulması esastır.

(7) Yabancı, başka bir ilde ikamet etmek için yazılı talepte bulunduysa;

a) Talebe ilişkin değerlendirme, yabancıyı yükümlülüğe tabi tutan İl Müdürlüğü tarafından yapılır.

b) Yapılacak değerlendirmede, yabancıнын sağlık durumu, güvenlik riski, eğitim durumu ve aile bağları gibi özel durumları göz önünde bulundurulur. Yabancı, talebine dayanak teşkil edebilecek belgeleri İl Müdürlüğüne sunar. Söz konusu gerekçelerden herhangi birinin bulunmadığı durumlarda Başkanlığın yazılı görüşü alınır. Ayrıca, her hâlükârda hakkında Kanununun 54 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) ve/veya (k) bendinden işlem yapılan yabancılar için Başkanlığın uygun görüşünün alınması zorunludur.

c) Yabancıнын talebinin uygun görülmesi halinde, yükümlülüğünü yerine getireceği ildeki İl Müdürlüğüne yabancıнын il değişikliğinin gerekçesini de içerecek şekilde bilgi verilir.

ç) Yabancıнын takibini, yükümlülüğünü yerine getireceği ildeki İl Müdürlüğü yapar.

(8) Kanununun 54'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b), (d) ve/veya (k) bentleri kapsamında olan yabancılar yalnızca belirli adreste ikamet etme yükümlülüğüne tabi tutulamaz. Bu yabancılar, kaybolmalarını engellemek amacı ile belirli adreste ikamet etme dışında ilave alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle de tabi tutulur.

Bildirimde bulunma

Madde 9- (1) Bildirimde bulunma yükümlülüğüne tabi tutulan yabancı, bu yükümlülüğünü aşağıdakilerden biri ya da birkaçı yoluyla yerine getirebilir:

a) Parmak izi verilerinin doğrulanması.

- b) Ses tanıma uygulaması.
c) İl Müdürlüğünde ıslak imza atma.
- (2) Bildirimde bulunma yükümlülüğünde, İl Müdürlüğü tarafından mümkün olduğunca biyometrik verilerin kullanımı önceliklendirilir.
- (3) Yabancı'nın hangi aralıklarda ve birinci fıkrada sayılanlardan hangi usulle bildirimde bulunacağına, yabancıya ilişkin gerekli değerlendirme yapıldıktan sonra İl Müdürlüğü tarafından karar verilir. Yabancı'nın bildirimde bulunma yükümlülüğündeki bildirim aralıkları bir aydan fazla olamaz.
- (4) Yabancı'nın, hakkında işlem yapıldığı ilde bildirimde bulunma yükümlülüğüne tabi tutulması esastır.
- (5) Yabancı, başka bir ilde bildirimde bulunmak için yazılı talepte bulunduysa;
a) Talebe ilişkin değerlendirme, yabancıyı yükümlülüğe tabi tutan İl Müdürlüğü tarafından yapılır.
b) Yapılacak değerlendirmede, yabancı'nın sağlık durumu, güvenlik riski, eğitim durumu ve aile bağları gibi özel durumları göz önünde bulundurulur. Yabancı, talebine dayanak teşkil edebilecek belgeleri İl Müdürlüğüne sunar. Söz konusu gerekçelerden herhangi birinin bulunmadığı durumlarda Başkanlığın yazılı görüşü alınır. Ayrıca, her hâlükârda hakkında Kanunun 54 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) ve/veya (k) bendinden işlem yapılan yabancılar için Başkanlığın uygun görüşünün alınması zorunludur.
c) Yabancı'nın talebinin uygun görülmesi halinde, yükümlülüğünü yerine getireceği ildeki İl Müdürlüğüne yabancı'nın il değişikliğinin gerekçesini de içerecek şekilde bilgi verilir.
ç) Yabancı'nın takibini, yükümlülüğünü yerine getireceği ildeki İl Müdürlüğü yapar.
- (6) Kanunun 54'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b), (d) ve/veya (k) bentleri kapsamında olan yabancılar yalnızca bildirimde bulunma yükümlülüğüne tabi tutulmaz. Bu yabancılar, kaybolmalarını engellemek amacı ile bildirimde bulunma yükümlülüğü dışında ilave alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle de tabi tutulur.

Ses tanıma

Madde 10- (1) Yabancı'nın ses tanıma uygulaması yoluyla takibini sağlayacak yazılım ve donanım Başkanlık ve/veya yetkilendireceği kurum ya da kuruluş tarafından geliştirilir/temin edilir.

- (2) Başkanlık, ses tanıma yazılımının ne şekilde kullanılacağı konusunda İl Müdürlüklerini bilgilendirir.
- (3) İl Müdürlükleri, ses tanıma yazılımı yoluyla yabancı'nın yükümlülüğünü ne şekilde yerine getireceğini yabancıya yazılı şekilde tebliğ eder.
- (4) Ses tanıma yazılımı yoluyla yükümlülüğe tabi tutulan yabancı, İl Müdürlüğünün belirleyeceği sürelerde bu yazılım yoluyla bildirimde bulunur.
- (5) Yabancı'nın on beş günden fazla olmamak kaydıyla, yükümlülüğe tabi tutulan ilden başka bir ile seyahat etmeyi talep etmesi ve bu talebin İl Müdürlüğünce uygun görülerek kişiye yol izin belgesi düzenlenmesi durumunda, yabancı yükümlülüğünü gittiği ilde yerine getirir. Yükümlülüğün yerine getirilip getirilmediği, yabancıyı yükümlülüğe tabi tutan İl Müdürlüğü tarafından takip edilir.
- (6) Yabancı, ses tanıma yoluyla bildirim yükümlülüğünü başka bir ilde yerine getirmek için yazılı talepte bulunduysa;

- a) Talebe ilişkin değerlendirme, yabancıyı yükümlülüğe tabi tutan İl Müdürlüğü tarafından yapılır.
- b) Yapılacak değerlendirmede, yabancıнын sağlık durumu, güvenlik riski, eğitim durumu ve aile bağları gibi özel durumları göz önünde bulundurulur. Yabancı, talebine dayanak teşkil edebilecek belgeleri İl Müdürlüğüne sunar. Söz konusu gerekçelerden herhangi birinin bulunmadığı durumlarda Başkanlığın yazılı görüşü alınır. Ayrıca, her hâlükârda hakkında Kanunun 54 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) ve/veya (k) bendinden işlem yapılan yabancılar için Başkanlığın uygun görüşünün alınması zorunludur.
- c) Yabancıнын talebinin uygun görülmesi halinde, yükümlülüğünü yerine getireceği ildeki İl Müdürlüğüne yabancıнын il değişikliğinin gerekçesini de içerecek şekilde bilgi verilir.
- ç) Yabancıнын takibini, beşinci fıkra hükümleri saklı kalmak kaydıyla, yükümlülüğünü yerine getireceği ildeki İl Müdürlüğü yapar.

Aile temelli geri dönüş

Madde 11- (1) Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancı, aile temelli geri dönüş yükümlülüğüne tabi tutulmayı talep etmesi halinde, sınır dışı etme kararı yerine getirilinceye kadar Türkiye’de yasal olarak bulunan birinci ve ikinci dereceden akrabalarının yanında kalabilir.

- (2) Aile temelli geri dönüş yükümlülüğüne tabi tutulacak yabancıнын aile bağlarının tespitine ilişkin bilgi ve belgeler (pasaport, kimlik kartı, sürücü belgesi, Başkanlık veya valilik tarafından tanzim edilen belgeler gibi) yabancıнын kendisi, yasal temsilcisi veya birinci fıkrada sayılan akrabaları tarafından İl Müdürlüğüne sunulur.
- (3) Aile temelli geri dönüş yükümlülüğü yabancıнын talebi dışında gerçekleştirilemez. Yabancıнын aile temelli geri dönüş yükümlülüğüne tabi tutulma talebi yazılı olarak alınır.
- (4) Aile temelli geri dönüş yükümlülüğüne tabi tutulan yabancıнын yanında kalacağı akrabalarından da yazılı muvafakat alınır. Söz konusu muvafakatta kişiler, yabancıнын sınır dışı etme sürecinde İl Müdürlüğü ile iş birliği yapacaklarını ve yabancıнын seyahat masraflarını karşılayacaklarını da taahhüt ederler.
- (5) Dördüncü fıkrada belirtilen muvafakatin alınamaması durumunda, yabancı aile temelli geri dönüş yükümlülüğüne tabi tutulamaz.

Geri dönüş danışmanlığı

Madde 12- (1) Geri dönüş danışmanlığı, hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancıнын, menşe ülkesiyle ilgili doğru bilgi ve belgelerin tespit edilmesi, ülkesine veya üçüncü bir ülkeye çıkışının sağlanması sürecinde hak ve yükümlülüklerine ilişkin bilgilendirilmesi, ülke temsilciliğiyle iş birliği yapması ve gönüllü olarak ülkesine veya üçüncü bir ülkeye dönmesi konusunda teşvik edilmesi amacıyla uygulanır.

- (2) Geri dönüş danışmanı yoluyla ülkesine veya üçüncü bir ülkeye çıkışı sağlanan yabancıya Kanunun 60/A maddesinin birinci fıkrası kapsamında destek sağlanabilir.
- (3) Geri dönüş danışmanlığı kapsamında ülkesine veya üçüncü bir ülkeye çıkışı sağlayacak yabancılar hakkında yapılan iş ve işlemlerde Kanunun 4’üncü maddesi hükümleri saklıdır.

- (4) Geri dönüş danışmanlığı kapsamında ülkesine veya üçüncü bir ülkeye çıkışı sağlanacak yabancıya hak ve yükümlülükleri yazılı olarak tebliğ edilir.
- (5) Geri dönüş danışmanlığı kapsamında ülkeden çıkışı sağlanan yabancılar hakkında durumuna uygun tahdit veri girişi yapılır.

Kamu yararına hizmetlerde gönüllülük esasıyla görev alma

Madde 13- (1) Kamu yararına hizmetlerde gönüllülük esasıyla görev alma alternatif yükümlülüğüne ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça düzenlenir.

Teminat

Madde 14- (1) Teminat tutarı, hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancı veya yabancı adına işlem yapmak üzere yabancıнын yetkilendirdiği kişi tarafından, ilgili muhasebe birimi hesabına yatırılır.

- (2) Teminat tutarı, yüz bin Türk Lirasıdır. Bu tutar, her yıl bir önceki yıla ilişkin olarak 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında, takvim yılı başından geçerli olmak üzere artırılarak Başkanlık tarafından İl Müdürlüklerine bildirilir.
- (3) Yabancı veya yabancı adına işlem yapmak üzere yabancıнын yetkilendirdiği kişi, belirlenen tutarı yatırmaması sonrasında, bu işleme ilişkin dekontu İl Müdürlüğüne teslim etmekle yükümlüdür. Söz konusu belge İl Müdürlüğü tarafından yabancıнын dosyasında muhafaza edilir.
- (4) Dekontun İl Müdürlüğüne teslim edilmesinin ardından yabancıнын idari gözetimi sonlandırılır.
- (5) Teminat yükümlülüğüne tabi tutulan yabancılar, aynı zamanda bildirimde bulunma yükümlülüğüne de tabi tutulur. Birlikte uygulanan bu idari gözetime alternatif yükümlülükte, bildirim yükümlülüğü, İl Müdürlüğünün belirlediği aralıklarla uygulanır.
- (6) Teminatın iadesi için İl Müdürlüğü tarafından, yabancıdan ya da yasal temsilcisinden, teminat iadesine ilişkin talep ve hesap numarası bilgileri yazılı olarak alınır.
- (7) Yabancıнын sınır dışı etme kararının yerine getirilmesi, yabancıнын Ülkemizden çıkışı yaptığının tespit edilmesi veya sınır dışı etme kararının idare mahkemesi tarafından iptal edilmesi durumlarında, yatırılan teminat miktarı yabancıнын ya da yasal temsilcisinin bildirdiği hesap numarasına iade edilir. Yabancıнын idari gözetime alternatif yükümlülük bağlamında yatırdığı teminat tutarına ilişkin faiz ödemesi yapılmaz.
- (8) Teminat yatıran yabancıya Ülkemizden çıkışı yapması için tanınan süre, bir aydan az ve altı aydan fazla olamaz. Şahsın kendisine tanınan bu süre içinde ülkeden çıkışı yapmaması ya da yükümlülüklerine uymaması durumunda, teminat meblağı Hazineye gelir olarak kaydedilir.
- (9) Teminat yükümlülüğü getirilecek yabancılarla, insan ticareti mağduru olup olmadıklarının belirlenmesi ve tacirleri tarafından teminat yatırılmasının önüne geçilmesi amacıyla mülakat yapılması zorunludur. İnsan ticareti mağduru olduğu konusunda kuvvetli şüphe bulunan yabancılarla ilgili olarak 17/3/2016 tarihli ve 29656 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan İnsan Ticaretiyle Mücadele ve Mağdurların Korunması Hakkında Yönetmelik kapsamında işlem yürütülür.
- (10) Mücbir sebeplerin varlığı halinde sekizinci fıkrada belirtilen süre işlemez.
- (11) Kanununun 54’üncü maddesinin birinci fıkrasının (b), (ç) ve/veya (k) bentleri kapsamında olan yabancılar teminat yükümlülüğüne tabi tutulamaz.

Elektronik izleme

Madde 15- (1) Elektronik izleme, hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancının, bu işlemler yerine getirilinceye kadar, ülke içerisinde takip ve kontrolünün sağlanması amacıyla uygulanır.

- (2) Elektronik izleme yükümlülüğü aşağıdaki şekillerde uygulanabilir:
- Yabancıların iletişim cihazlarına yüklenecek mobil uygulama yoluyla bildirimde bulunmaları ve konularının belirlenmesi.
  - Elektronik kelepçe yoluyla izleme.
- (3) Elektronik izleme yükümlülüğüne tabi tutulacak yabancının, özel ihtiyaç sahibi ya da hassas durumda olup olmadığı ve kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından tehdit oluşturup oluşturmadığı öncelikli olarak değerlendirilir.
- (4) Elektronik izleme yükümlülüğüne tabi tutulması gereken ancak özel ihtiyaç sahibi ya da hassas durumda olduğu tespit edilen yabancıya ikinci fıkranın (a) bendi kapsamında yükümlülük getirilir. Bu yabancılara ikinci fıkranın (a) bendi haricinde ilave olarak bildirimde bulunma yükümlülüğü uygulanmaz.

Mobil uygulama

Madde 16- (1) Yabancının iletişim cihazlarına yüklenecek mobil uygulama Başkanlık ve/veya yetkilendireceği kurum ya da kuruluş tarafından geliştirilir/temin edilir.

- (2) Başkanlık, mobil uygulamanın ne şekilde kullanılacağı konusunda İl Müdürlüklerini bilgilendirir.
- (3) İl Müdürlüğü, bu yükümlülüğe tabi tutacağı yabancının iletişim cihazına bu uygulamayı yüklemesini sağlar ve yabancıyı uygulamanın kullanımına ilişkin olarak yazılı şekilde bilgilendirir.
- (4) Mobil uygulama yoluyla elektronik izleme yükümlülüğüne tabi tutulan yabancı, İl Müdürlüğünün belirleyeceği sürelerde söz konusu uygulama yoluyla İl Müdürlüğüne bildirimde bulunur.
- (5) Yabancının on beş günden fazla olmamak kaydıyla, yükümlülüğe tabi tutulan ilden başka bir ile seyahat etmeyi talep etmesi ve bu talebin İl Müdürlüğüne uygun görülerek kişiye yol izin belgesi düzenlenmesi durumunda, yabancı mobil uygulama yoluyla elektronik izleme yükümlülüğünü gittiği ilde yerine getirir. Yükümlülüğün yerine getirilip getirilmediği, yabancıyı yükümlülüğe tabi tutan İl Müdürlüğü tarafından takip edilir.
- (6) Yabancı, mobil uygulama yoluyla bildirim yükümlülüğünü başka bir ilde yerine getirmek için yazılı talepte bulunduysa;
- Talebe ilişkin değerlendirme, yabancıyı yükümlülüğe tabi tutan İl Müdürlüğü tarafından yapılır.
  - Yapılacak değerlendirmede, yabancının sağlık durumu, güvenlik riski, eğitim durumu ve aile bağları gibi özel durumları göz önünde bulundurulur. Yabancı, talebine dayanak teşkil edebilecek belgeleri İl Müdürlüğüne sunar. Ayrıca, hakkında Kanununun 54'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) ve/veya (k) bendinden işlem yapılan yabancılar için Başkanlığın uygun görüşü alınır.
  - Yabancının talebinin uygun görülmesi halinde, yükümlülüğünü yerine getireceği ildeki İl Müdürlüğüne yabancının il değişikliğinin gerekçesini de içerecek şekilde yazılı bilgi verilir.

- ç) Yabancıнын takibini, beşinci fıkraya hükümleri saklı kalmak kaydıyla, yükümlülüğünü yerine getireceği ildeki İl Müdürlüğü yapar.

Elektronik kelepçe

Madde 17- (1) Elektronik kelepçe, hakkında Kanunun 54'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b), (d) ve/veya (k) bentlerinden sınır dışı etme kararı alınan yabancıların, teknolojik yöntem ve araçlarla izlenmesini, gözetim ve denetim altında tutulmasını sağlayan yöntemdir.

- (2) Hakkında Kanunun 54'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b), (d) ve/veya (k) bentlerinden sınır dışı etme kararı alınan yabancılar ancak aşağıdaki sebeplerden birinin varlığı halinde, elektronik kelepçe yoluyla elektronik izleme yükümlülüğüne tabi tutulabilir:
- İdari gözetim süresinin dolması.
  - Sulh ceza hakimliği kararıyla idari gözetimlerinin sonlandırılması.
  - Güvenlik ve istihbarat birimlerinin görüşleri doğrultusunda elektronik kelepçe takılmasının zaruri görülmesi.
  - Başkanlık tarafından elektronik kelepçe ile takip edilmesine karar verilmesi.
- (3) Bir yabancıнын elektronik kelepçe yoluyla izleme yükümlülüğüne tabi tutulmasına resen veya İl Müdürlüğünün talebi doğrultusunda Başkanlık tarafından karar verilir.
- (4) İkinci fıkranın (a) veya (b) bendi kapsamındaki yabancılarından İl Müdürlüğü tarafından elektronik kelepçe yoluyla yükümlülüğe tabi tutulması gerektiği değerlendirilenlere ilişkin olarak;
- Gerekli onayın alınması amacıyla Başkanlığa görüş sorulur.
  - İl Müdürlüğünün yazılı talebine istinaden, Başkanlık konuya ilişkin olarak güvenlik ve istihbarat birimlerinin görüşünü alır.
  - Elektronik kelepçe takılmasının uygun görülmesi halinde Başkan onayı alınır ve söz konusu onaylar İl Müdürlüğüne yazılı olarak bildirilir. Yabancıya kelepçe takılmasının uygun görülmemesi halinde ise yine Başkanlık İl Müdürlüğünü yazılı olarak bilgilendirir. İl Müdürlüğü, Başkanlığın talimatı doğrultusunda işlem yapar.
- (5) İkinci fıkranın (c) ve (ç) bentleri kapsamında elektronik kelepçe yoluyla izleme yükümlülüğü getirilen yabancılarla ilgili olarak doğrudan Başkanlık tarafından Başkan onayı alınır ve Başkanlık konuya ilişkin olarak İl Müdürlüklerini yazılı olarak bilgilendirir. İl Müdürlüğü, Başkanlığın talimatı doğrultusunda işlem yapar.
- (6) Elektronik kelepçe takılması uygun görülen yabancıya, kolluk veya özel güvenlik personeli tarafından elektronik kelepçe takılır ve aktif hale getirilir. Elektronik kelepçenin takılması ve aktif hale getirilmesi akabinde kelepçeyi takan ve aktif hale getiren personel tarafından tutanak tutulur.
- (7) Elektronik kelepçe yoluyla yükümlülüğe tabi tutulan yabancıya, elektronik kelepçenin kullanımı ile uyulması gereken kurallar ve uymamanın sonuçları konusunda İl Müdürlüğü tarafından yazılı olarak bilgi verilir.
- (8) Yabancıнын söz konusu yükümlülüğü başka ilde yerine getirmeyi talep etmesi halinde, İl Müdürlüğü tarafından dilekçesi alınır ve iş ve işlemler Başkanlığın görüşü çerçevesinde yürütülür.

- (9) Yabancıнын kurallara aykırı davrandığıнын belirlenmesi halinde, ilgili kolluk birimi derhal bilgilendirilir. İlgili kolluk birimi yabancıнын yeniden idari gözetim altına alınabilmesi amacıyla yabancıyı ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde yakalandığı yerdeki İl Müdürlüğüne teslim eder.
- (10) Elektronik kelepçe, aşağıda sayılan durumlardan birinin varlığı halinde kolluk veya özel güvenlik personeli tarafından çıkarılır:
- Sulh ceza hakimliği kararıyla.
  - Yabancıнын sınır dışı edilmesi, gönüllü geri dönüş yapması veya kendi isteğiyle ülkeden çıkış yapması durumunda.
  - Başkanlık veya Bakanlık talimatıyla.
  - Yabancıнын ölmesi durumunda.
  - Tam teşekküllü Devlet hastanesinden elektronik kelepçenin çıkarılması gerektiğine ilişkin alınacak rapor doğrultusunda.
  - Mücbir sebeplerin varlığı halinde.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Elektronik izlemeye ilişkin yargı yolu

Madde 18- (1) Elektronik izleme yükümlülüğüne karşı yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı sulh ceza hakimine başvurabilir.

- (2) Başvuru yapılmış olması, elektronik izleme yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.
- (3) Elektronik izleme yükümlülüğüne ilişkin şartların ortadan kalktığı veya değiştiği iddiasıyla yeniden sulh ceza hakimine başvurulabilir.
- (4) Sulh ceza hakimi tarafından elektronik izleme yükümlülüğünün sonlandırılmasına karar verilmesi durumunda, söz konusu yükümlülük derhal sonlandırılır. Ancak, gerekli görülmesi halinde yabancı başka alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulabilir.

Düzensiz göçmenlerin takibine ilişkin birimlerin görevleri

Madde 19 - (1) Düzensiz göçmenlerin takibine ilişkin birimlerde görev yapan personel aşağıdaki iş ve işlemleri titizlikle yerine getirmekle görevlidir:

- a) Geri gönderme merkezinde kalmakta iken idari gözetimi sonlandırılarak idari gözetim alternatif yükümlülük getirilen yabancıların tabi tutulduğu yükümlülüğe uygun veri girişleri ve kaydını yapmak, yabancıların yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğini takip etmek, yerine getirmiyorsa bunu sağlamak, yükümlülüğün yerine getirilmesi sağlanamıyorsa gerekli tahdit veri girişlerini ve yazışmalarını yapmak, gerekli hallerde Başkanlığa bilgi vermek.
- b) Hakkında sınır dışı etme kararı alınan ancak idari gözetim kararı alınmaksızın idari gözetim alternatif yükümlülüğe tabi tutulan yabancıların, tabi tutulan yükümlülüğe göre veri girişlerini ve kaydını yapmak, yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğini takip etmek, yerine getirmiyorsa bunu sağlamak, yükümlülüğün yerine getirilmesi sağlanamıyorsa gerekli tahdit veri girişlerini ve yazışmalarını yapmak, gerekli hallerde Başkanlığa bilgi vermek.
- c) Yabancıların tabi tutuldukları yükümlülüklerle ilişkin olarak GöçNet modülüne yapılması gereken veri girişlerini aksatılmadan zamanında ve tüm sekmeler dolacak şekilde yapmak.
- ç) GöçNet modülünden bağımsız olarak, tüm bildirim yükümlülükleri için detaylı istatistik veri tutmak.
- d) İdari gözetim alternatif yükümlülüğe tabi tutulan ve düzensiz göçmenlerin takibine ilişkin birimler tarafından takibi yapılan tüm yabancılarla ilişkin istatistikleri her ayın ilk haftası içerisinde aylık olarak Düzensiz Göçmen İzleme Daire Başkanlığına e-posta yoluyla ve bilahare üst yazıyla bildirmek.
- e) Islak imza yoluyla bildirimde bulunma yükümlülüğüne tabi tutulan yabancılar için gerekli listeleri hazırlamak ve bu listeleri düzenli olarak takip etmek.
- f) Getirilen yükümlülüklerin takibi için kiosk cihazlarının aktif kullanılmasını sağlamak, kioskların düzenli çalışmasını takip etmek, konuya ilişkin olarak GöçNet proje sorumlularını bilgilendirmek.
- g) Yükümlülüğünü başka bir ilde yerine getirmeyi talep eden ve bu talebi uygun görülen yabancıların yol izin belgelerini düzenlemek, yabancıların gittiği ilde yüküm-

- lülüğünü yerine getirebilmesi için ilgili İl Müdürlüğüne bilgi vermek ve buna ilişkin olarak GöçNet sisteminde gerekli işlemleri yapmak.
- ğ) Belirli adreste ikamet etme yükümlülüğü getirilen yabancılara ilişkin olarak, ihtiyaç duyulması halinde kolluk marifeti ile mahalli tahkikatlarını yaptırmak.
- h) İdari gözetime alternatif yükümlülüklere tabi tutulan yabancılara, yükümlülüklerini yerine getiremeyecek olmalarına ilişkin mücbir sebepleri olması durumunda, yabancılara durumlarına ilişkin evrakları (sağlık raporu, doğum raporu gibi) talep etmek ve kayıt altına alarak dosyalarında muhafaza etmek.
- ı) Her yabancı için güncel tutulan bir takip dosyası oluşturmak.
- i) Geri dönüş danışmanlığı kapsamında ülkesine dönüş yapacak olan yabancılara geri dönüş danışmanı ile yapacağı görüşmelerin tutanağını teslim alarak kayıt altına alıp yabancının dosyasında muhafaza etmek.
- j) Teminat yükümlülüğüne tabi tutulan yabancılara ilişkin olarak, teminatın yatırıldığına dair dekontu teslim alarak kayıt altına almak, muhafaza etmek, yabancının bildirimde bulunma yükümlülüğüne tabi tutulmasını sağlamak, gerekli durumlarda teminat iadesini veya gelir kaydedilmesine ilişkin iş ve işlemlerin yürütülmesini sağlamak.
- k) Mobil uygulama yoluyla elektronik izleme yükümlülüğüne tabi tutulan yabancılara telefonlarına Başkanlığın geliştirdiği uygulamayı yüklemek, yabancının bildirim aralıklarını belirlemek, bildirim takip etmek ve yabancıyı bu konuda yazılı olarak bilgilendirmek.
- l) Elektronik kelepçe takılacak yabancılara ilişkin idari iş ve işlemleri takip etmek.
- m) Yabancılara idari gözetime alternatif yükümlülükleriyle ilgili üretilen evrakların e-arşiv sistemine taranmasını ve arşiv kayıtlarının güncel tutulmasını sağlamak.
- n) İdari gözetime alternatif yükümlülük getirilen yabancılara için yükümlülüğe tabi tutulduklarını gösteren barkodlu/karekodlu belgeleri hazırlamak ve dosyasında muhafaza ederek bir nüshasını yabancıya teslim etmek.
- o) Yabancılara idari gözetime alternatif yükümlülüğünün sonlandırılması durumunda gerekli veri girişlerini yapmak ve/veya kaldırmak.
- ö) Başkanlığın verdiği diğer görevleri yapmak.

İdari gözetime alternatif yükümlülüklerin sonlandırılması

Madde 20- (1) Yabancılara idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklere tabi tutuldukları süre, her halükarda yirmi dört ayı geçemez. Teminat yükümlülüğüne ilişkin süreler saklıdır.

- (2) İdari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülükler, aşağıdaki şartların biri veya birkaçının varlığı halinde sonlandırılır:
- a) Sulh ceza hâkimi veya idare mahkemesi kararıyla.
- b) Yabancının sınır dışı edilmesi, gönüllü geri dönüş yapması veya kendiliğinden ülkeden çıkış yapması durumunda.
- c) İdari gözetime alternatif yükümlülüklerle ilişkin yirmi dört aylık sürenin dolması durumunda.
- ç) Başkanlık talimatıyla.
- d) Yabancının yükümlülüğünü ihlal etmesi halinde.
- e) İl Müdürlüğü tarafından, yabancılara idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerinin devamında zaruret görülmemesi durumunda.

- f) Yabancıнын idari gözetim altına alınması halinde.
- g) Yabancı hakkında alınan sınır dışı etme kararının iptal edilmesi, kaldırılması veya geri alınması durumunda.
- ğ) Yabancıнын ölmesi halinde.

Çeşitli hükümler

Madde 21- (1) Bu Yönetmelikte ayrıca bir hüküm bulunmaması kaydıyla, aşağıdaki hallerden birinin veya birkaçının varlığı halinde yabancıyı yükümlülüğe tabi tutan İl Müdürlüğü tarafından derhal ilgili kolluk birimlerine haber verilir ve yabancı idari gözetim altına alınır:

- a) Belirli adreste ikamet etme yükümlülüğüne tabi tutulan yabancıнын adresini terk ettiğinin tespit edilmesi.
  - b) Bildirimde bulunma yükümlülüğüne tabi tutulan yabancıнын iki kez üst üste bildirimde bulunmaması.
  - c) Aile temelli geri dönüş yükümlülüğüne tabi tutulan yabancıнын adresini terk ettiğinin tespit edilmesi.
  - ç) Geri dönüş danışmanlığı verilen yabancıнын iki kez geri dönüş danışmanı ile görüşmeye gelmemesi.
  - d) Elektronik izlemenin bir türü olarak mobil uygulama yoluyla bildirimde bulunma yükümlülüğüne tabi tutulan yabancıнын iki kez üst üste bildirimde bulunmaması veya yükümlülüğe tabi tutulduğu il dışında olduğunun tespit edilmesi.
  - e) Elektronik izlemenin bir türü olarak elektronik kelepçe yükümlülüğüne tabi tutulan yabancıнын kuralları ihlal ettiğinin tespit edilmesi.
- (2) Bir yabancıнын idari gözetime alternatif yükümlülüğüne uymadığının tespit edilmesi halinde, öncelikli olarak mücbir sebeplerin varlığı değerlendirilir. Herhangi bir mücbir sebep bulunmaması durumunda, yabancı birinci fıkra kapsamında idari gözetim altına alınır. İdari gözetim altına alınan yabancılar, İl Müdürlüğünün değerlendirmesi neticesinde yeniden idari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulabilir.
- (3) Herhangi bir alternatif yükümlülüğe tabi tutulan yabancıya, yabancıнын talebine istinaden veya şartların değişmesi halinde, yeni bir alternatif yükümlülük getirilebilir ya da yabancıнын tabi tutulduğu yükümlülük değiştirilebilir.
- (4) İdari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerin mahkeme kararı sonucunda sonlandırılması veya mahkemece yürütmenin durdurulması kararı verilmesi halinde, mahkeme kararının gerekçesi göz önünde bulundurularak mümkün olması halinde yabancıya yeni bir alternatif yükümlülük getirilebilir. Ancak, her halükarda yabancıнын tabi tutulacağı yeni alternatif yükümlülük, mahkemenin sonlandırılmasına karar verdiği yükümlülükten daha kısıtlayıcı olamaz.
- (5) İdari gözetime alternatif yükümlülük/yükümlülüklerle tabi tutulan yabancılar, bu yükümlülüğe tabi tutulduklarını gösteren barkodlu/karekodlu bir belge düzenlenir.
- (6) İdari gözetime alternatif yükümlülüklerle tabi tutulan yabancılar ilişkin olarak İl Müdürlüğü tarafından, sınır dışı etmeye ilişkin çalışmalar ivedilikle yürütülür. Yabancıнын seyahat belgesinin temin edilmesi ve uçuş planlamasının yapılabilmesi amacıyla, yabancı İl Müdürlüğüne davet edilebilir. Gerekli planlamaları yapılan yabancıнын, Kanununun 53'üncü maddesinin üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak kaydıyla, Ülkemizden ivedilikle çıkışının sağlanması esastır.

Hüküm bulunmayan haller

Madde 22- (1) Bu Yönetmelikte hüküm bulunmayan hallerde ilgili diğer mevzuat hükümleri uygulanır.

Tereddütlerin giderilmesi

Madde 23- (1) Bu Yönetmeliğin uygulanmasından doğacak tereddütleri gidermeye Bakanlık yetkilidir.

Yürürlük

Madde 24- (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 25- (1) Bu Yönetmelik hükümlerini İçişleri Bakanı yürütür.

KABUL VE BARINMA MERKEZLERİ İLE GERİ GÖNDERME MERKEZLERİNİN KURULMASI, YÖNETİMİ, İŞLETİLMESİ, İŞLETTİRİLMESİ VE DENETİMİ HAKKINDA YÖNETMELİK – İLGİLİ MADDELER

Madde 3: Tanımlar – (1) Bu Yönetmeliğin uygulanmasında; [...]

- b) Geçici merkez: Olağanüstü veya acil durumların ortaya çıkması halinde kabul ve barınma veya geri gönderme merkezi olarak kurulan merkezleri, [...]
  - c) Genel Müdürlük: Göç İdaresi Genel Müdürlüğünü, ç) Geri gönderme merkezi: İdari gözetim altına alınan yabancıların barındırılmaları ve kontrol altında tutulmaları amacıyla kurulan ve doğrudan işletilen veya kamu kurum ve kuruluşlarıyla, Türkiye Kızılay Derneği veya kamu yararına çalışan derneklerden göç alanında uzmanlığı bulunanlarla protokol yapılarak işlettirilen merkezleri, [...]
  - ğ) Kabul ve barınma merkezi: Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerinin beslenme, barınma, sağlık, sosyal ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Genel Müdürlük tarafından kurulan, valiliklerce (il müdürlüğü) doğrudan işletilen veya kamu kurum ve kuruluşları, Türkiye Kızılay Derneği veya kamu yararına çalışan derneklerden göç alanında uzmanlığı bulunanlarla protokol yapılarak işlettirilen merkezleri, [...]
  - ı) Merkez: Kabul ve barınma ile geri gönderme merkezlerini, [...]
  - k) Özel ihtiyaç sahibi: Başvuru sahibi ile uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden, refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişiyi,
  - l) Refakatsiz çocuk: Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan kişileri,
- ifade eder.

Madde 4: Merkezlerin çalışma esasları – (1) Merkezlerin kurulması, işletilmesi ve işlettirilmesinde ve bu Yönetmelik kapsamında verilecek hizmetlerin yerine getirilmesinde aşağıdaki usul ve esaslara göre hareket edilir:

- a) Yaşam hakkının korunması.
- b) İnsan odaklı yaklaşım.
- c) Refakatsiz çocuğun yüksek yararının gözetilmesi.
- ç) Özel ihtiyaç sahiplerine öncelik tanınması.
- d) Kişisel bilgilerin gizli tutulması.
- e) Yapılacak işlemlerde ilgililerin bilgilendirilmesi.
- f) Barınanların sosyal ve psikolojik açıdan güçlendirilmesi.
- g) Barınanların inanç ve ibadet özgürlüklerine saygı gösterilmesi.

ğ) Barınanlara dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin hizmet verilmesi.

Madde 14: Merkezlerde verilecek hizmetler – (1) Merkezlerde verilecek hizmetler şunlardır:

- a) Barınma ve beslenme.
  - b) İç ve dış güvenlik.
  - c) Yabancı tarafından bedeli karşılanamayan acil ve temel sağlık hizmetleri.
  - ç) Psikolojik ve sosyal destek faaliyetleri.
  - d) Özel ihtiyaç sahiplerine uygun alanların tahsis edilmesi.
  - e) Barınanların kıymetli eşyalarının emanete alınması.
  - f) Merkezler arası nakil ve sınır dışı nakil işlemleri.
  - g) Genel Müdürlükçe uygun görülen diğer hizmetler.
- (2) Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerin sağlanması ile buna ilişkin standartlar Genel Müdürlük tarafından belirlenir.

İNSAN TİCARETİYLE MÜCADELE VE MAĞDURLARIN KORUNMASI HAKKINDA YÖNETMELİK – İLGİLİ MADDELER

Madde 3: Tanımlar – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

- ğ) Gönüllü ve güvenli geri dönüş programı: Yabancı mağdurun tanımlama işlemi sonrasında, destek programının uygulandığı sırada veya program bitiminde destek programından yararlanmak istemediğini beyan veya talep etmesi hâlinde Genel Müdürlüğün koordinasyonu dâhilinde Müdürlük tarafından kendi ülkesine veya güvenli üçüncü ülkeye gönderilmesini,
- i) İnsan ticareti: 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 80 inci maddesinde yaptırıma bağlanan fiilleri,
- n) Mağdur: İnsan ticareti suçuna maruz kalan veya kaldığı yönünde kuvvetli şüphe duyulan gerçek kişiyi, o) Mağdur destek hizmetleri: Düşünme süresinde ve sonrasında mağdurun güvenliği, sağlığı ve özel durumu gözetilerek, bilgilendirme ve rıza esasına dayalı olarak verilen mağdur destek programı ile gönüllü ve güvenli geri dönüş programını, ö) Mağdur destek programı: İnsan ticareti mağduruna düşünme süresi boyunca, mağdurun güvenliği, sağlığı ve özel durumu gözetilerek, bilgilendirme ve rıza esasına dayalı olarak verilen barınma, sağlık hizmetlerinden yararlanma, eğitim-öğretim, psiko-sosyal, hukuki ve sosyal hizmetler ile iş gücü piyasasına erişim, maddi-manevi destek ve tercümanlık hizmeti sağlanması ve buna benzer hizmetleri içeren program ile yargılama sürecinde Adalet Bakanlığı ile koordineli olarak verilecek destek programını, [...] ifade eder.

Madde 18: Mağdur tanımlamasındaki esaslar - [...]

- (7) Mağdur olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe duyulan kişiler, tanımlama sürecinde sınır dışı işlemine konu edilmez. [...]

Madde 20: İkamet izni – (1) Mağdur olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe duyulan yabancılara, yaşadıklarının etkisinden kurtulabilmesi ve yetkililerle işbirliği yapıp yapmayacağına karar verebilmesi amacıyla Valiliklerce otuz gün süreli ikamet izni verilir.

- (2) Otuz günlük ikamet izni süresinde mağdurun güvenliği ve özel durumu göz önünde bulundurularak, mağdurun ülkede kalmak istemesi hâlinde sığınma evinde barındırılması esastır.
- (3) Bu ikamet izninde, Kanunda sayılan diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmaz.
- (4) Genel Müdürlük veri tabanına, tanımlanan mağdurun kişisel verilerinin gizliliği esas alınarak, Müdürlüklerde yetkilendirilen personel tarafından gerekli veri giriş işlemleri yapılır.
- (5) Yabancı uyruklu mağdur ve çocuğuna, 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanununun 88 inci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendine göre ikamet izni verilir. Mağdurun daha önceki dönemlerde vize ve ikamet süresi ihlalinden kaynaklanan cezalarının bulunması, ikamet izni düzenlemesine engel teşkil etmez.

- (6) Mağdur olan veya olduğu yönünde kuvvetli şüphe duyulan kişilere verilen düşünme süresi esnasında veya bitiminde destek programından faydalanmak istemediğini ve yetkililerle işbirliği yapmayacağını yazılı olarak açıkça beyan eden kişi de mağdur olarak tanımlanır. Bu durumda, mağdurlara yabancılara ilişkin genel hükümler uygulanır.

Madde 25: Sığınma evleri – (1) Genel Müdürlük, uzman personelin görev yaptığı, mağdurların fiziki, psikolojik tedavilerine erişimi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasına yönelik destek ve izleme hizmetlerinin verildiği, çalışmaları yedi gün yirmi dört saat esasına göre yürütülen sığınma evleri kurar, işletir veya tamamını ya da bir kısım hizmetlerini protokol yaparak işlettirebilir. (2) Muhtemel veya tanımlanan mağdurlar, Müdürlüğe ait sığınma evlerine, mümkün olmaması halinde kamu kurum ve kuruluşlarına, mahalli idarelere, sivil toplum kuruluşlarına ait sığınma evleri veya benzeri hizmet kuruluşlarından birine yerleştirilir.

- (3) Sığınma evlerinin yeri gizlidir. Müdürlük, kolluk, sığınma evi görevlileri, diğer görevliler ve destek programından yararlanan mağdurlar gizlilik kurallarına riayet etmek zorundadır.
- (4) Genel Müdürlüğe ait geri gönderme ve kabul barınma merkezlerinde; mağdurların ön tanımlama, tanımlama, sığınma evine sevk, gönüllü ve güvenli geri dönüş işlemleri sırasında kısa süreli kalabileceği ayrı mekânlar tahsis edilebilir. Bu yerler, ikinci fıkrada belirtilen yerlerde kalma imkânı bulunmaması hâlinde yabancı mağdur için hazır bulundurulur.

Madde 30: Gönüllü ve güvenli geri dönüş programı – (1) Gönüllü ve güvenli geri dönüş programı, mağdurun destek programından yararlanmak istemediğini, destek programı uygulandığı sırada veya program bitiminde talep etmesi hâlinde Genel Müdürlüğün koordinasyonu altında Müdürlük tarafından gerçekleştirilir.

- (2) Müdürlük tarafından, mağdurun kendi ülkesine veya üçüncü bir ülkeye gitmek istediği durumda, güvenli çıkışının sağlanması ve gerekli koruma önlemlerinin alınabilmesi amacıyla Genel Müdürlüğe bilgi verilir.
- (3) Mağdurların sığınma evlerindeki destek programı bitiminde ülkelerine gönüllü ve güvenli geri dönüş işlemlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla havalimanlarına sevkleri sığınmaevi görevlilerince, diğer durumlarda da Valilik görevlisi veya protokol yapılan kurum veya kuruluşun yetkilisi tarafından gerçekleştirilir.
- (4) Kişinin hayatı veya vücut bütünlüğü bakımından yakın bir tehlikenin mevcut olması hâlinde kolluk refakati talep edilebilir.
- (5) Ulaşım ve diğer giderler Müdürlük veya protokol hükümlerine göre ilgili kurum veya kuruluş tarafından karşılanır.
- (6) Mağdurların ülkemizden çıkış ve belge kontrol işlemleri, söz konusu mağdurlar pasaport kontrol noktasına götürülmeden, belgeler üzerinden tamamlanır ve kişiler doğrudan uçağın veya diğer ulaşım vasıtalarının kapisına götürülür.
- (7) Mağdurların ülkeden çıkışlarında, vize ve ikamet süresi ihlallerinden kaynaklanan cezaların bulunduğu durumlarda, çıkış işlemleri 492 sayılı Kanununun 88 inci maddesinin birinci fıkrasının (g) bendine göre gerçekleştirilir.
- (8) Mağdurun vatandaşı olduğu ülke makamları, mağdurun dönüş tarihi ve konu olduğu insan ticareti olayı ile ilgili olarak mağdurun rızasına dayanılarak bilgilendirilir.

ÇOCUK KORUMA KANUNU – İLGİLİ MADDELER

Madde 3: Tanımlar - (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

- a) Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda,
  1. Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu, [...]
- b) Mahkeme: Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerini,
- c) Çocuk hâkimi: Hakkında kovuşturma başlatılmış olanlar hariç, suça sürüklenen çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında uygulanacak tedbir kararlarını veren çocuk mahkemesi hâkimini,
- d) Kurum: Bu Kanun kapsamındaki çocuğun bakılıp gözetildiği, hakkında verilen tedbir kararlarının yerine getirildiği resmî veya özel kurumları, [...] ifade eder.

Madde 4: Temel İlkeler - (1) Bu Kanunun uygulanmasında, çocuğun haklarının korunması amacıyla;

- a) Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması,
  - b) Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi,
  - c) Çocuk ve ailesinin herhangi bir nedenle ayrımcılığa tâbi tutulmaması,
  - d) Çocuk ve ailesi bilgilendirilmek suretiyle karar sürecine katılımlarının sağlanması,
  - e) Çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları,
  - f) İnsan haklarına dayalı, adil, etkili ve süratli bir usûl izlenmesi,
  - g) Soruşturma ve kovuşturma sürecinde çocuğun durumuna uygun özel ihtimam gösterilmesi,
  - h) Kararların alınmasında ve uygulanmasında, çocuğun yaşına ve gelişimine uygun eğitimini ve öğrenimini, kişiliğini ve toplumsal sorumluluğunu geliştirmesinin desteklenmesi,
  - i) Çocuklar hakkında özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler ile hapis cezasına en son çare olarak başvurulması, j) Tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanması,
  - k) Çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları,
  - l) Çocuklar hakkında yürütülen işlemlerde, yargılama ve kararların yerine getirilmesinde kimliğinin başkaları tarafından belirlenememesine yönelik önlemler alınması,
- İlkeleri gözetilir

Madde 5: Koruyucu ve destekleyici tedbirler - (1) Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;

- a) Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,
  - b) Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,
  - c) Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,
  - d) Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,
  - e) Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya,
- Yönelik tedbirdir. [...]

Madde 6: Kuruma başvuru - (1) Adlî ve idarî merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bildirmekle yükümlüdür. Çocuk ile çocuğun bakımından sorumlu kimseler çocuğun korunma altına alınması amacıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna başvurabilir.

(2) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kendisine bildirilen olaylarla ilgili olarak gerekli araştırmayı derhâl yapar.

Madde 7: Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınması - (1) Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuk hâkimi tarafından alınabilir.

- (2) Tedbir kararı verilmeden önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılabilir.
- (3) Tedbirin türü kararda gösterilir. Bir veya birden fazla tedbire karar verilebilir.
- (4) Hâkim, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbire karar verdiği çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilir.
- (5) Hâkim, çocuğun gelişimini göz önünde bulundurarak koruyucu ve destekleyici tedbirin kaldırılmasına veya değiştirilmesine karar verebilir. Bu karar acele hâllerde, çocuğun bulunduğu yer hâkimi tarafından da verilebilir. Ancak bu durumda karar, önceki kararı alan hâkim veya mahkemeye bildirilir.
- (6) Tedbirin uygulanması, on sekiz yaşın doldurulmasıyla kendiliğinden sona erer. Ancak hâkim, eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için ve rızası alınmak suretiyle tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam edilmesine karar verebilir.
- (7) Mahkeme, korunma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine

rine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir.

Madde 8: Tedbirlerde yetki - (1) Korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun menfaatleri bakımından kendisinin, ana, baba, vasisi veya birlikte yaşadığı kimselerin bulunduğu yerdeki çocuk hâkimince alınır.

(2) Tedbir kararlarının uygulanması, kararı veren hâkim veya mahkemece en geç üçer aylık sürelerle incelettilir.

(3) Hâkim veya mahkeme; denetim memurları, çocuğun velisi, vasisi, bakım ve gözetimini üstlenen kimselerin, tedbir kararını yerine getiren kişi ve kuruluşun temsilcisi ile Cumhuriyet savcısının talebi üzerine veya re'sen çocuğa uygulanan tedbirin sonuçlarını inceleyerek kaldırabilir, süresini uzatabilir veya değiştirebilir.

Madde 9: Acil korunma kararı alınması - (1) Derhâl korunma altına alınmasını gerektiren bir durumun varlığı hâlinde çocuk, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından bakım ve gözetim altına alındıktan sonra acil korunma kararının alınması için Kurum tarafından çocuğun Kuruma geldiği tarihten itibaren en geç beş gün içinde çocuk hâkimine müracaat edilir. Hâkim tarafından, üç gün içinde talep hakkında karar verilir. Hâkim, çocuğun bulunduğu yerin gizli tutulmasına ve gerektiğinde kişisel ilişkinin tesisine karar verebilir.

(2) Acil korunma kararı en fazla otuz günlük süre ile sınırlı olmak üzere verilebilir. Bu süre içinde Kurumca çocuk hakkında sosyal inceleme yapılır. Kurum, yaptığı inceleme sonucunda, tedbir kararı alınmasının gerekmediği sonucuna varırsa bu yöndeki görüşünü ve sağlayacağı hizmetleri hâkime bildirir. Çocuğun, ailesine teslim edilip edilmeyeceğine veya uygun görülün başkaca bir tedbire hâkim tarafından karar verilir.

(3) Kurum, çocuk hakkında tedbir kararı alınması gerektiği sonucuna varırsa hâkimden koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesini talep eder.

Madde 10: Bakım ve barınma kararlarının yerine getirilmesi - (1) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından, kendisine intikal eden olaylarda gerekli önlemler derhâl alınarak çocuk, resmî veya özel kuruluşlara yerleştirilir

Madde 13: Tedbir kararlarında usûl - (1) Bu Kanunun 7 nci maddesinin yedinci fıkrasında öngörülen durumlar hariç olmak üzere, suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklarla korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında duruşma yapılmaksızın tedbir kararı verilir. Ancak, hâkim zaruret gördüğü hâllerde duruşma yapabilir.

(2) Tedbir kararının verilmesinden önce yeterli idrak gücüne sahip olan çocuğun görüşü alınır, ilgililer dinlenebilir, çocuk hakkında sosyal inceleme raporu düzenlenmesi istenebilir.

Madde 14: Kanun yolu - (1) Bu Kanun hükümlerine göre, çocuk hâkimi tarafından alınan tedbir kararlarına karşı itiraz yolu açıktır. İtiraz, 4.12.2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun itiraza ilişkin hükümlerine göre en yakın çocuk mahkemesine yapılır.

Madde 31: Kolluğun çocuk birimi - (1) Çocuklarla ilgili kolluk görevi, öncelikle kolluğun çocuk birimleri tarafından yerine getirilir. [...]

(5) Çocuğun korunma ihtiyacı içinde bulunduğu bildirimi ya da tespiti veya hakkında acil korunma kararı almak için beklemenin, çocuğun yararına aykırı olacağını gösteren nedenlerin varlığı hâlinde kolluğun çocuk birimi, durumun gerektirdiği önlemleri almak suretiyle çocuğun güvenliğini sağlar ve mümkün olan en kısa sürede Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna teslim eder.

Madde 42: Uygulanacak hükümler - (1) Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde Ceza Muhakemesi Kanunu, Türk Medenî Kanunu, 18.6.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile 24.5.1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu hükümleri uygulanır. [...]

Madde 45: Kurumlar - (1) Bu Kanunun 5 inci maddesinde yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerden;

- a) (a) ve (e) bentlerinde yazılı danışmanlık ve barınma tedbirleri Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve yerel yönetimler,
- b) (b) bendinde yazılı eğitim tedbiri Milli Eğitim Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı,
- c) (c) bendinde yazılı bakım tedbiri Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu,
- d) (d) bendinde yazılı sağlık tedbiri Sağlık Bakanlığı, Tarafından yerine getirilir.

ÇOCUK KORUMA KANUNUNUN UYGULANMASINA İLİŞKİN USÛL VE ESASLAR HAKKINDA YÖNETMELİK-İLGİLİ MADDELER

Madde 4: Tanımlar – (1) Bu Yönetmeliğin uygulanmasında;

a) Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda,

1) Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlâkî, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu, [...]

ifade eder.

Madde 14: Cumhuriyet savcılığı çocuk bürosu – (1) Cumhuriyet başsavcılıklarında bir çocuk bürosu kurulur. Cumhuriyet başsavcısınca, bu büroda Kanunun 28 inci maddesinin birinci fıkrasında öngörülen nitelikleri haiz olanlar arasından yeterli sayıda Cumhuriyet savcısı görevlendirilir.

(2) Ayrıca, büroda görevli Cumhuriyet savcıları ile çalışmak, büro görevlerini Kanunun 4 üncü maddesine uygun olarak yerine getirmek üzere bir müdür ve yeterli sayıda zabıt kâatibi görevlendirilir.

Madde 15: Cumhuriyet savcılığı çocuk bürosunun görevleri – (1) Çocuk bürosunun görevleri şunlardır: [...]

b) Çocuklar hakkında tedbir alınması gereken durumlarda, gecikmeksizin tedbir alınmasını sağlamak, c) Korunma ihtiyacı olan, suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklardan yardıma, eğitime, işe, barınmaya ihtiyacı olan veya uyum güçlüğü çekenlere ihtiyaç duydukları destek hizmetlerini sağlamak üzere, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışmak, bu gibi durumları çocukları korumakla görevli Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna veya diğer kurum ve kuruluşlara bildirmek,

d) Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik hükümleri gereğince il veya ilçe koordinasyon makamları ile iş birliği içinde çalışmak,

e) Çocuk Koruma Kanununda ve diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmek.

(2) Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, bu görevler çocuk bürosunda görevli olmayan Cumhuriyet savcıları tarafından da yerine getirilebilir.

Madde 16: Kolluğun çocuk birimi – (1) Çocuklarla ilgili kolluk görevi, öncelikle kolluğun çocuk birimleri tarafından yerine getirilir.

(2) Kolluk bünyesinde çocuklarla ilgili işlemlerin yürütülmesi sırasında, bunların soruşturma nedeniyle kolluk biriminde bulunan yetişkinlerle karşılaşmalarının engellenmesi için gerekli tedbirler alınır.

- (3) Kolluğun çocuk birimi, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında işleme başlandığında durumu, derhal çocuğun veli veya vasisine ya da çocuğun bakımını üstlenen kimseye, baroya ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna, çocuk resmî veya özel bir kurumda kalyorsa ayrıca kurum temsilcisine bildirir. [...]
- (7) Korunma ihtiyacı içinde olan çocuğun bulunduğu bildirim, tespiti veya hakkında acil korunma kararı almak için beklemenin çocuğun yararına aykırı olacağını gösteren nedenlerin varlığı, çocuğun teslim edileceği veli, vasi, kanunî temsilcisi veya bakımını üstlenen kimselerin sosyal, ekonomik ve kültürel durumu ile yörenin örf ve âdetleri dikkate alınarak, çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım hakları ile yarar ve esenliğinin tehlikeye düşebileceğinin tespiti hâlinde; kolluğun çocuk birimi, durumun gerektirdiği önlemleri almak suretiyle çocuğun güvenliğini sağlar ve mümkün olan en kısa sürede Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna teslim eder. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, kolluk tarafından getirilen çocukların derhâl teslim alınabilmesi için gerekli önlemleri alır. Kolluğun çocuk birimi, suç mağduru olan korunma ihtiyacı içinde olan çocuklar hakkında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna teslim işlemini, Cumhuriyet savcısının talimatı doğrultusunda yapar.

AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI ÇOCUK HİZMETLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ REFAKATSİZ ÇOCUKLAR YÖNERGESİ - İLGİLİ MADDELER

Madde 1: Amaç - (1) Bu Yönergenin amacı sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuklara Genel Müdürlüğümüzce sunulacak hizmetlere ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

Madde 4: Tanımlar ve Kısaltmalar - (1) Bu Yönergede geçen;

- a) Acil korunma kararı: Çocuk Koruma Kanununun 9 uncu maddesinde tanımlanan korunma kararını, [...]
  - d) Bakım tedbir kararı: Çocuk Koruma Kanununun 5 inci Maddesinin 1 inci fıkrasının (c) bendinde tanımlanan tedbir kararını,
  - e) Başvuru sahibi: Uluslararası koruma talebinde bulunan ve henüz başvurusu hakkında son karar verilmemiş olan kişiyi, [...]
  - g) Birim: AFAD işbirliğinde geçici barınma merkezlerinde oluşturulan Genel Müdürlüğümüz bünyesinde hizmet veren kuruluşlara bağlı çocuk koruma birimini, [...]
  - h) Çocuk: Henüz on sekiz yaşını doldurmamış ve ergin olmamış kişiyi, [...]
  - i) Geçici barınma merkezi: Geçici koruma sağlanan yabancıların toplu olarak barınma ve iaşelerinin sağlanması amacıyla kurulan merkezleri, [...]
  - n) Kabul ve barınma merkezi: Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerinin beslenme, barınma, sağlık, sosyal ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından kurulan, Valiliklerce (Göç İdaresi İl Müdürlüğü) doğrudan işletilen veya kamu kurum ve kuruluşları, Türkiye Kızılay Derneği veya kamu yararına çalışan derneklerden göç alanında uzmanlığı bulunanlarla protokol yapılarak işlettirilen merkezleri,
  - o) Kuruluş: Çocuk Destek Merkezi, Çocuk Evi, Çocuk Yuvası, Yetiştirme Yurdu ve Çocuk Evleri Sitesini, [...]
  - p) Refakatsiz çocuk: Sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve adet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye'ye gelen veya Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuğu, [...]
  - s) Tedbir kararları: Çocuk Koruma Kanununun 5 inci maddesinde yer alan koruyucu destekleyici tedbir kararlarını, [...]
- ifade eder.

Madde 5: Esaslar - (1) Refakatsiz çocuğun da görüşü alınarak kendi uyruğundaki bir ailenin yanında bakımı sağlanabilir.

(2) Çocuğun görüşü ve yüksek yararı dikkate alınarak hakkında bakım tedbir kararı alınmış refakatsiz çocuklar koruyucu aile hizmetleri de dâhil olmak üzere öncelikli olarak aile yanında bakım hizmetlerinden yararlandırılır.

- (3) Kuruluş bakımına yönlendirilen refakatsiz çocukların bakımı öncelikle bu alanda ihtisaslaştırılan kuruluş veya birimlerde sağlanır.
- (4) Çocukların bilgi ve belgelerinde gizlilik esastır.

Madde 6: Tespit ve sevk işlemleri - (1) Ülkemiz sınırlarında bulunan yabancı uyruklu çocukların refakatsiz olup olmadığı İl Göç İdaresi Müdürlüğüne araştırılır, refakatsiz olduğu tespit edilenlerde çocuğun yüksek yararı gözetilerek aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulur:

- Refakatsiz çocuğun uluslararası koruma başvurusu, kayıt altına alınması, yabancı kimlik numarası verilmesi ve başvuru sahiplerine kayıt belgesi verilmesine ilişkin iş ve işlemler İl Göç İdaresi Müdürlüğüne yapılır.
- Geçici koruma statüsündeki refakatsiz çocuğun kayıt altına alınması ve geçici koruma kimlik belgesi verilmesine yönelik iş ve işlemler İl Göç İdaresi Müdürlüğüne yapılır.
- Yaşını ispatlayacak herhangi bir kimlik belgesi bulunmayan, fiziki gelişimi ile beyan ettiği yaşı uyumlu görülmeyen çocuklar için İl Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından yaş tespit raporu alınır. Yaş tespiti yapılacak yabancılara, işlemin amacı ve süreci hakkında bilgi verilir.
- Yaş tespiti istenen yabancılar, hakkında kesin rapor verinceye kadar fiziksel gelişimine uygun Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne oluşturulacak kabul ve barınma merkezinde barındırılır. [...]
- Refakatsiz çocuğun görüşü dikkate alınarak uygun kuruluşa veya birime, yetişkin akrabalarının veya koruyucu bir ailenin yanına yerleştirilir. ğ) On altı yaşını doldurmuş refakatsiz çocuklar uygun koşullar sağlandığında kabul ve barınma merkezlerinde de barındırılabilir. h) Mümkün olduğu ölçüde, çocukların yararı, yaşları ve olgunluk düzeyleri dikkate alınarak, kardeşler bir arada bulundurulur. Zorunlu olmadığı sürece barınma yerlerinde değişiklik yapılmaz. [...]

Madde 7: Çocukların kuruluşlara kabul işlemleri - (1) Refakatsiz çocukların kuruluşlara kabullerinde aşağıdaki hususlar gözetilir.

- Çocukların kuruluşaya yerleştirilmesine ilişkin talepler İl Göç İdaresi Müdürlüklerince İl Müdürlüklerine iletilir. İl Müdürlüklerince değerlendirme yapılarak çocuklar; yaş, cinsiyet ve durumlarına uygun kuruluşaya yerleştirilir. İlinde uygun kuruluş bulunmaması halinde refakatsiz çocuklar için oluşturulan kuruluşların bulunduğu İl Müdürlüklerine nakil işlemi İl Müdürlükleri arasında koordinasyon sağlanarak gerçekleştirilir.
- Çocukların nakil işlemleri İl Göç İdaresi Müdürlükleri bilgilendirilerek İl Müdürlüklerinin koordinasyonu ile gerçekleştirilir. Nakil edilen çocuklar hakkında ilgili mahkeme ve İl Göç İdaresi Müdürlüğüne bilgi verilir.

Madde 8: Geçici Koruma Sağlanan Çocuklar - (1) Geçici koruma sağlanan refakatsiz çocuklardan 0-12 yaş aralığındaki çocuklar kuruluşlara; 13-18 yaş aralığında öz bakımını yapabilen, engeli bulunmayan ve istismar mağduru olmayan çocuklar ise birimlere yönlendirilir.

- (2) Geçici barınma merkezleri dışında terk, buluntu ve benzeri sebeplerle bulunan çocukların kayıtları İl Göç İdaresi Müdürlüklerince incelenerek refakatsiz olup olmadığı tespit edilir. [...]
- (5) 0-12 yaş grubu refakatsiz çocuklar, yaş ve durumuna uygun kuruluşa yerleştirilir.
- (6) 13-18 yaş grubundaki refakatsiz çocuklardan zihinsel ve/veya fiziksel engeli, süregelen hastalığı, psikiyatrik bozukluğu olan çocuklar ile suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklar, Bakanlığımıza bağlı durumlarına uygun sosyal hizmet kuruluşlarına yerleştirilir.

Madde 10: Kuruluşlarda veya birimlerde çocuklara yönelik yürütülen işlemler

- (1) Kuruluşa veya birime kabulü yapılan çocuklara yönelik yürütülen işlemlerde aşağıdaki hususlar gözetilir. [...]
- l) Gönüllü geri dönüş talebi olan çocuklar İl Göç İdaresi Müdürlüğüne bildirilerek gönüllü geri dönüş süreci başlatılır.
- m) Gönüllü geri dönüş talebi olan çocuğun uluslararası koruma başvurusu yapılmışsa BMMYK'ya da bildirilir.
- n) Çocuğun menşe ülke veya hedef ülkede aile birleşimi talebi varsa ailenin izinin sürülmesi için çocuğun talebi İl Göç İdaresi Müdürlüğüne bildirilir.

4. BÖLÜM

ULUSLARARASI MEVZUAT, ESNEK HUKUK KURALLARI ve BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KOMİTE KARARLARI SEÇKİSİ

Bu bölümde, idari gözetime alternatif tedbirlerin Türkiye'nin de parçası olduğu uluslararası hukuk sistemindeki yerine dair uluslararası mevzuat ve esnek hukuk kurallarını düzenleyen önemli metinler yer almaktadır. Ayrıca Türkiye'nin de tarafı olduğu Birleşmiş Milletler sözleşmelerinin denetim organı olan Birleşmiş Milletler Komiteleri tarafından verilen ilgili kararlara dair bir seçkiyi de yine bu bölüm kapsamında paylaşıyoruz.¹

ULUSLARARASI MEVZUAT

Uluslararası mevzuat kapsamındaki idari gözetim ve alternatif tedbirlere ilişkin hukuki araçlara, bu tedbirlerin istisnasını oluşturduğu özgürlük ve güvenlik hakkı ile birlikte aşağıda yer verilmektedir.

Birleşmiş Milletler Mevzuatı

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948): Birleşmiş Milletler örgütünün kuruluşunu takiben uluslararası insan hakları hukukunun kurucu belgesi olarak anılan ve her ne kadar bağlayıcılığı bulunmasa da bağlayıcı uluslararası insan hakları sözleşmelerinin temelini oluşturan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını düzenleyen 3. maddesi ile keyfi tutulma yasağını düzenleyen 9. maddesi konumuz açısından önem arz etmektedir.

Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (1976²): Temel hak ve özgürlükleri düzenleyen ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi ile birlikte ikiz sözleşmelerden biri olarak anılan Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi ile açıklanan iradeyi, Türkiye dahil olmak üzere Sözleşme'ye Taraf Devletler için bağlayıcı bir taahhüde çevirmiştir. Sözleşme'nin özgürlük ve güvenlik hakkını düzenleyen 9. maddesi ve tutulanların haklarını düzenleyen 10. maddesinin 1. fıkrası bu açıdan özellikle önemlidir. Türkiye, Sözleşme'nin denetim organı olan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'ne bireysel başvuru hakkını da tanımış olup, Sözleşme, Türkiye'de 2003 yılında yürürlüğe girmiştir.

Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi (1954): Uluslararası mülteci hukuku ile mültecilerin haklarını düzenleyen temel sözleşme olan ve 1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesi, Türkiye'de alanı düzenleyen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu tarafından da dayanak metin olarak alınmıştır. Sözleşme'nin iltica ülkesinde düzensiz statüde bulunan mültecilere yönelik 31.madde düzenlemesi, getirdiği haklar ve yükümlülükler açısından önemlidir. Sözleşme'nin Türkçe tercümesi 5 Eylül 1961 tarihli ve 10898 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmış, onay belgeleri 30 Mart 1962 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne tevdi edilmiştir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi (1990): Bilindiği üzere, çocuklar dünya genelinde zorla yerinde edilen nüfus içinde önemli bir yere sahiptir. BMMYK verilerine göre, 2022

- 1 Konuya ilişkin daha fazla kaynak için Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan İngilizce dilindeki kaynakçaya [buradan](#) ulaşabilirsiniz.
- 2 Uluslararası mevzuat başlıklarının yanında yer alan tarihler, ilgili mevzuatın yürürlük tarihini ifade etmektedir.

yılında yerinden edilen nüfusun %40'ını çocuklar oluşturmaktadır.³ Bu sebeple, göç yönetimi bağlamında yapılan idari gözetim uygulamalarında çocuk haklarını korumak için özel bir çaba gösterilmesi gerektiği, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ile açıkça düzenlenmiş olup Sözleşme'nin 37. maddesi bu kapsamda son derece önemli bir çerçeve sunmakta, çocukların hukuksuz ve keyfi olarak tutulmalarını yasaklamaktadır. Sözleşme'nin çocuklarla ilgili her türlü işlemde çocuğun üstün yararının gözetilmesi ilkesini düzenleyen 3. maddesini ve mülteci çocukların korunmasını düzenleyen 22. maddesini de bu bağlamla birlikte düşünmek kritik bir önem taşımaktadır. Türkiye bakımından 1995 yılında yürürlüğe giren ÇHS'nin denetim organı olan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne bireysel başvuru hakkı da Türkiye tarafından tanınmış ve 2018 yılında yürürlüğe girmiştir.

Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme (2008): Türkiye'de 2009 yılında yürürlüğe giren Engelli Haklarına İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 14.maddesi, engelli bireylerin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını düzenlemektedir. Türkiye, Sözleşme'nin denetim organı Engelli Hakları Komitesi'ne bireysel başvuru hakkını da 2015 yılında tanımıştır.

Avrupa Konseyi Mevzuatı

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1953): Türkiye dahil olmak üzere Avrupa Konseyi üyesi ülkeler tarafından akdedilen bölgesel bir sözleşme niteliğinde olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Sözleşme'nin denetim organı Taraf Devletler için bağlayıcı yargı kararları verme yetkisini haiz Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi olduğundan, özgürlük ve güvenlik hakkının korunması açısından özel bir önem taşımaktadır. AİHS Madde 5(1)(f), tutulmanın hukuka uygun olarak addedileceği istisnai durumu düzenlemektedir. AİHS Türkiye'de 1954 yılında yürürlüğe girmiştir.

3 [Birleşmiş Milletler Küresel Trendler 2022 Raporu](#), s.3

<p>İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi</p>	<p>Madde 3: Herkesin yaşama hakkı ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı vardır.</p> <p>Madde 9: Hiç kimse keyfi olarak tutuklanamaz, gözetim altına alınamaz veya sürgün edilemez.</p>
<p>BM Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme</p>	<p>Madde 9: 1. Herkesin kişi özgürlüğü ve güvenlik hakkı vardır. Hiç kimse keyfi olarak tutuklanamaz veya gözetim altına alınamaz. Hiç kimse kanunun tayin ettiği sebeplere ve usule uygun olmaksızın özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.</p> <p>2. Tutuklanan herkese, tutuklandığı anda, tutuklanma nedenleri ve hakkında ileri sürülen iddialar derhal bildirilecektir.</p> <p>3. Bir suç işlediği iddiasıyla tutuklanan ya da gözetim altına alınan herkes, derhal bir yargıcın ya da yasalarla yargı erkini kullanmaya yetkili kılınmış bir başka resmi görevlinin önüne çıkarılacak ve uygun bir süre içinde yargılanma ya da salıverilme hakkına sahip olacaktır. Yargılanmayı bekleyen kişilerin gözaltında tutulmaları genel kural olmayacaktır; ancak, salıverme, sanığın duruşmalarda, adli takibatın diğer safhalarında ve gerekli hallerde hükmün infazında hazır bulunması için güvencelere bağlanabilir.</p> <p>4. Tutuklanma ya da gözetim yoluyla özgürlüğünden yoksun bırakılan herkesin, mahkemenin gecikmeksizin gözetimin yasal olması konusunda karar vermesini ve gözetimin yasal olmaması halinde, salıverilmesini kararlaştırması için mahkemeye başvurma hakkı vardır.</p> <p>5. Yasal olmayan bir tutuklama ya da gözetim işleminin mağdur olan herkesin, icrası kabil zorunlu tazminat hakkı olacaktır.</p> <p>Madde 10: 1. Özgürlüğünden yoksun bırakılan herkes, insani muamele ve insanın doğuştan sahip olduğu insanlık onuruna saygı görme hakkına sahiptir.</p>

<p>BM Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi</p>	<p>Madde 31: 1. Taraf Devletler, hayatlarının veya özgürlüklerinin, madde 1’de gösterilen şekilde tehdit altında bulunduğu bir ülkeden doğruca gelerek izinsizce kendi topraklarına giren veya bu topraklarda bulunan mültecilere, gecikmeden yetkili makamlara başvurarak yasadışı girişlerinin veya bulunuşlarının geçerli nedenlerini göstermeleri koşuluyla, yasadışı yollardan girişleri veya bulunuşlarından dolayı ceza vermeyeceklerdir.</p> <p>2. Taraf Devletler, bu mültecilerin hareketlerine gerekli olanların dışında kısıtlama uygulamayacaklardır ve bu kısıtlamalar ancak ülkedeki statüleri belirleninceye veya bir başka ülkeye kabulleri sağlanıncaya kadar uygulanacaktır. Taraf Devletler, bu mültecilerin diğer bir ülkeye kabullerini sağlamak için makul bir süre ve gerekli bütün kolaylıkları sağlarlar.</p>
<p>BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme</p>	<p>Madde 37: Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tabi tutulmayacaktır. On sekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir. 2. Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünü- lüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır. 3. Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insan- cıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri göz önünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır. 4. Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verilmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

<p>BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme</p>	<p>Madde 14: Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı</p> <p>1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında aşağıdaki haklardan yararlanmasını sağlar: (a) Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından yararlanma; (b) Özgürlüklerinden hukuka aykırı veya keyfi bir şekilde mahrum bırakılmamaları, özgürlüğün kısıtlandığı hallerin hukuka dayalı olması ve engelliliğin, hiçbir koşulda özgürlüğün kısıtlanmasının gerekçesi olarak gösterilmemesi. 2. Taraf Devletler engelli kişiler eğer herhangi bir süreç sonunda özgürlüklerinden mahrum edildiyse; bunun diğer bireylerle eşit koşullar altında yapılmasını; engellilerin uluslararası insan hakları hukukuna uygun olarak güvencelere sahip olmasını ve makul düzenlemeye ilişkin hükümler dahil olmak üzere Sözleşme'nin hedefleri ve ilkeleriyle uyumlu muamele görmesini sağlar.</p>
<p>Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi</p>	<p>Madde 5: Özgürlük ve Güvenlik Hakkı</p> <p>1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılmaz:</p> <p>[...] f) Kişinin, usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması.</p>

ESNEK HUKUK KURALLARI⁴

Her ne kadar devletler üzerinden doğrudan bağlayıcı olmasalar da, Türkiye'nin de parçası olduğu uluslararası mekanizmaların görüşlerini ve tavsiye niteliğindeki kararlarını içermeleri açısından çok önemli yok gösterici metinler olan esnek hukuk kuralları araçlarına çalışmamızda yer verilmiştir.

Birleşmiş Milletler Kaynakları Seçkisi

Birleşmiş Milletler (BM) kaynakları seçkisi kapsamında; ilgili BM Genel Kurul kararlarına, BM sözleşme organlarının genel yorumlarına, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Yürütme Kurulu (ExCom) kararlarına, BM Keyfi Gözetim Çalışma Grubu kararlarına, Göçmenlerin İnsan Hakları Özel Raportörü ve İşkence, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ya da Ceza Özel Raportörü raporları yer almaktadır.

4 Bu kısımda yer alan derlemedeki kaynaklara ve daha fazlasına Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'nın 9 Ekim 2015 tarihli "[Sığınmacıların ve geri dönüş prosedürlerindeki kişilerin gözetiminin alternatifleri \(Alternatives to detention for asylum seekers and people in return procedures\)](#)" başlıklı yayını ile BMMYK'nın 2018 tarihli "[Compilation of International Human Rights Law and Standards on Immigration Detention \(Göç Bağlamında Gözetime Dair Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve Standartlar Derlemesi\)](#)" yayını üzerinden ulaşabilirsiniz.

BM Genel Kurulu**BM Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç için Küresel Mutabakatı (2018)****Hedef 13. Göçmenlerin gözetim altına alınmasının son çare tedbiri olarak kullanılması ve alternatif seçenekler üzerinde çalışılması**

29. Devletler uluslararası göç çerçevesinde göçmenlerin gözetim altına alınmasının kanuna uygun olduğunu, keyfi olmadığını, ihtiyaçtan kaynaklandığını, orantılı olduğunu ve bireysel olarak değerlendirildiğini, gözetimin giriş ve transit geçiş anında veya geri dönüş işlemleri esnasında gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmaksızın ve gözetimin meydana geldiği yerin türü dikkate alınmaksızın yetkili makamlar tarafından en kısa zaman zarfında yapıldığını teminat altına almayı taahhüt ederler. Ayrıca özgürlükten mahrum bırakmayı içermeyen gözetime alternatif seçeneklerin uluslararası hukuk ile bağlantılı olmasına öncelik vermeyi ve gözetimi sadece son çare olarak kullanarak göçmenlerin gözetim altına alınmasında insan hakları temelli bir yaklaşımı benimseyeceklerini taahhüt ederler.

Bu taahhüdü hayata geçirmek amacıyla, aşağıdaki eylemlerden faydalanacaklardır:

- a) Göçmenlerin gözetim altına alınmasının bir son çare tedbiri olarak görülmesi, insan hakları ihlallerinin gerçekleşmemesinin sağlanması ve Devletlerin özellikle aileler ve çocuklar söz konusu olduğunda özgürlükten yoksun bırakmayı içermeyen tedbirleri ve toplum temelli hizmet düzenlemelerini destekleyerek gözetime alternatif seçenekleri teşvik etmesi, uygulaması ve genişletmesinin sağlanması, göçmenlerin gözetiminde bağımsız denetimler geliştirmek için ilgili mevcut insan hakları mekanizmalarının kullanılması
- b) Devletler arasında ve Devletler ile ilgili paydaşlar arasında başarılı uygulamalara yönelik düzenli paylaşımların kolaylaştırılması ve girişimlerin geliştirilmesi yolu dâhil uluslararası göç çerçevesinde gözetime insan hakları temelli alternatiflerde iyi uygulamaları yaymak için kapsamlı bir veri tabanının oluşturulması
- c) Uluslararası hukuk uyarınca göçmenlerin keyfi olarak gözetim altına alınmadığından, gözetim kararlarının kanuna uygun, orantılı, meşru gerekçeler ile münferit olarak hukukun gereğini ve hukuki güvencelerin tam olarak yerine getirilerek alındığından ve gözetimin göçmenler için caydırıcı veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı bir muamele biçimi olarak kullanılmasının teşvik edilmediğinden emin olarak göçmenlerin gözetim altına alınması ile ilgili ilgili mevzuatın, politikaların ve uygulamaların gözden geçirilmesi ve tekrar düzeltilmesi
- d) Göçmenlerin hukuki danışmanlığa ve yetkin, bağımsız bir avukat yardımına ücretsiz ve uygun fiyata ulaşmalarının ve ayrıca gözetim emrine ilişkin bilgilendirmeye ve düzenli gözden geçirme hakkına erişmelerinin kolaylaştırılması yolu dâhil gözetim altındaki veya gözetim altına alınabilecek transit ve hedef ülkelerdeki tüm göçmenlerin adalete erişimlerinin sağlanması
- e) Gözetim altındaki tüm göçmenlerin gözetim gerekçeleri hakkında bilgilendirildiğinden emin olunması ve uluslararası hukuk ile hukukun gereği güvenceler ile uyumlu olacak şekilde ilgili konsolosluk ve diplomatik temsilcilikler ile gecikmeksizin, yasal temsilciler ve aile üyeleri ile iletişime geçme dâhil haklarından yararlanmasının kolaylaştırılması

- f) Uluslararası insan hakları hukuku ile uyumlu olacak şekilde gözetimin hukukun gereği olarak orantılı ve mümkün olan en kısa süre için geçerli olduğu, fiziksel ve ruhsal bütünlüğü güvenceye aldığı ve asgari düzeyde yiyecek, temel sağlık hizmeti, yasal yönlendirme ve yardım, bilgi ve iletişim ve ayrıca yeterli barınmanın sağlandığı garanti edilerek, gözetimin göçmenler üzerindeki olumsuz ve muhtemel kalıcı etkilerinin azaltılması
- g) Göçmenlerin gözetim altına alınmasını usulüne uygun olarak icra etmekle yükümlü tüm devlet yetkililerinin ve özel aktörlerin; gözetimi insan hakları ile tutarlı bir biçimde yapmasının ve uluslararası göç bağlamında ayrımcılık yapmama, keyfi tutuklama ve gözetimin önüne geçilmesi konularında eğitilmiş olmasının ve insan haklarının ihlal ve suistimal edilmesi durumunda sorumlu tutulmasının sağlanması
- h) Çocukların göçmen statülerine bakılmaksızın; özgürlükten yoksun bırakılmayı içermeyen bağlamlarda gözetime alternatif geçerli seçeneklerin uygunluğunu ve erişilebilirliğini sağlayarak, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimlerini sağlayacak ve onların aile yaşamı ve aile birleşimi hakkına saygı duyan toplum temelli hizmet düzenlemelerini destekleyerek ve uluslararası göç bağlamında çocuk gözetimi uygulamasına son vermek için çalışarak daima çocuğun haklarının ve yüksek yararının korunması ve saygı duyulması

BM Genel Kurul Kararı: Mülteciler ve Göçmenler için New York Deklarasyonu (K.T. 19 Eylül 2016, No. A/Res/71/1)

33. Devletler idari gözetim yerine idari gözetime alternatifleri uygulamayı taahhüt ederler. Dahası, gözetimin göçmen statüsünü tespit etmek için kabul edilmesi nadiren ve yalnızca çocuğun yüksek yararına uygun olduğunda, sadece son çare tedbiri olarak, en az kısıtlayıcı şekilde, mümkün olan en kısa süre için, insan haklarına saygılı koşullarda ve çocuğun yüksek yararını birincil önemde dikkate alarak uygulayacak ve bu uygulamayı bitirmek için çalışacaklardır.

BM Genel Kurul Kararı: Göçmenlerin korunması (K.T. 3 Nisan 2013, No. A/Res/67/172)

4. [...] (a) Tüm Devletler göçmenlerin insan hakları ile doğuştan sahip oldukları insanlık onurlarına saygı duymaya, keyfi tutuklama ile gözetime son vermeye ve gerekli olduğunda, düzensiz göçmenlerin aşırı uzun süreli gözetim altında tutulmasından kaçınmak için gözetim sürelerini gözden geçirmeye ve uygulanabilir olduğunda idari gözetime alternatif tedbirleri kabul etmeye davet edilmektedir... (d) Bazı Devletlerin belgesiz göçmenlere ilişkin olarak tüm Devletler tarafından değerlendirilmeye değer idari gözetime alternatif tedbirlere dair başarılı uygulamaları takdirle not edilmektedir...

Hapis Dışı Tedbirlere İlişkin Birleşmiş Milletler Asgari Standartları (Tokyo Kuralları) (K.T. 14 Aralık 1991, No. A/Res/45/110)

1.1. Mevcut Asgari Standart Kuralları, gözetim dışı tedbirlerin teşviki amacıyla bir temel prensipler seti ve hapis harici alternatiflerin öznesi olan kişilere yönelik asgari güvenceleri ortaya koymaktadır.

Kadın Mahpuslara Yönelik Muamele ve Kadın Failer için Gözetimsiz Önlemler Kuralları (Bangkok Kuralları) (K.T. 6 Ekim 2010, No. A(C.3/65/L.5)

Bangkok Kuralları (yukarıdaki) Tokyo Kurallarını ceza yargılaması sistemine dahil kadınlara yönelik spesifik standartları açıklayarak tamamlamaktadır. 3.Bölüm tutuklu yargılama ve mahkûmiyet sonrası cezayı kapsayan gözetimsiz tedbirlere odaklanmaktadır. Kurallar bilhassa olaya dahil çocukların yüksek yararının her zaman dikkate alınmasının ve ceza yargılamasına konu koruma ihtiyacı bulunan kadınlar ve kız çocukları ile insan ticareti mağdurları dahil olmak üzere belirli grupların özel kırılganlıkları ve durumlarına uygun davranılmasının gereğini düzenlemektedir. Kural 64, 65 ve 66 vasıtasıyla "hamile kadınlara ve bağımlı çocukları olan kadınlara", genç kadın faillere" ve "yabancı uyruklulara" odaklanmaktadır.

Kural 57

[...] Birçok kadın failin geçmişteki mağduriyeti ve bakım veren pozisyonundaki sorumlulukları dikkate alınarak, Üye Devletlerin hukuk sistemleri bünyesinde toplumsal cinsiyet odaklı çeşitli tedbirler ve tutuklu yargılama ile ceza alternatifleri geliştirilmelidir.

Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Gençlerin Korunmasına Dair BM Kuralları (K.T. 14 Aralık 1990, No. A/Res/45/113)

17. Tutuklama ya da yargılama öncesi dönemde gözetim altına tutulan gençler masumiyet karinesinden yararlanmalı ve kendilerine buna göre muamele edilmelidir. Duruşma öncesi gözetimden olabildiğince kaçınılmalı ve gözetim istisnai durumlarla sınırlı olmalıdır. Bu nedenle, alternatif tedbirlerin uygulanması için tüm çabalar gösterilmelidir. [...]

BM Sözleşme Organlarının Genel Yorumları**BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum No.35, Madde 9, Kişi özgürlüğü ve güvenliği** (K.T. 30 Ekim 2014, No.CCPR/C/GC/35)

18. Göç kontrolü prosedürleri kapsamında gözetim tek başına keyfi değildir, ancak gözetim makul, gerekli ve durumun koşulları ışığında orantılı olmalı ve zaman içinde aşırı hale gelebileceğinden yeniden değerlendirmeye tabi tutularak meşrulaştırılmalıdır. Bir Taraf Devletin topraklarına yasa dışı şekilde giriş yapan sığınmacılar şüphe bulunması halinde kısa bir süre için girişlerini belgelemek, iddialarını kayıt altına alan ve kimlik tespiti amacıyla gözetim altına alınabilirler. İddiaları değerlendirilirken, bireysel kaçma şüphesi, başkalarına karşı suç işleme tehlikesi ya da ulusal güvenliğe karşı eylemde bulunma riski gibi kişiye özgü spesifik gerekçeler olmaksızın tutulmaya devam edilmeleri halinde gözetim keyfi olacaktır. Karar, ilgili faktörler her bir vaka için ayrı ayrı değerlendirilerek verilmeli, geniş bir kategoriye yönelik emredici hükümlere dayanmamalı, aynı amaçlara yönelik bildirim yükümlülüğü, teminat ya da kaçmayı engelleyecek diğer durumlar gibi daha hafif tedbirleri dikkate almalıdır ve periyodik yeniden değerlendirme ile yargısal denetime tabi olmalıdır. [...] Çocuklar mümkün olan en kısa süre ile son çare olmadığı sürece özgürlüklerinden yoksun bırakılmamalı, gözetimin süresi ve koşullarında yüksek yararları en birincil öncelikte dikkate alınmalı ve ayrıca refakatsiz çocukların bakım ihtiyacı ile aşırı derecedeki kırılganlıkları nazara alınmalıdır.

[Tüm Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunması Komitesi, Genel Yorum No. 5, Göçmenlerin keyfi gözetime karşı özgürlük ve güvenlik hakkı ile bağlantılı diğer insan hakları](#) (K.T. 23 Eylül 2021, No. CMW/C/GC/5)

16. Keyfi gözetim yasağı mutlakdır; uluslararası teamül hukukunun sınırlanamaz bir kuralı, ya da bir *jus cogens* normdur... Göç bağlamındaki herhangi bir gözetim bu nedenle meşru bir Devlet amacı gütmeli, ulusal hukukta tanımlanmış olmalı, her zaman son çare olarak istisnai bir tedbir şeklinde uygulanmalı, gereklilik ve orantılılık kriterleri ile uyumlu olmalı, kapsam ve süre yönünden sınırlı olmalı, sadece daha hafif alternatifler değerlendirilip meşru amaca ulaşmakta yetersiz bulunursa kullanılmalı, ve periyodik yeniden değerlendirme ile yargısal denetime tabi olmalıdır...

[Tüm Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunması Komitesi ve Çocuk Hakları Komitesi Ortak Genel Yorumu No. 3](#) (K.T. 16 Kasım 2017, No: CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/22)

30. ...çocuğun yüksek yararı; bir çocuğun ülkeye girişi, ülkede bulunması ya da geri gönderilmesi, yerleştirilmesi ya da bakımı veya göçmen statüsüne bağlı olarak bir ebeveyninin gözetim altına alınması ya da sınır dışı edilmesi ile ilgili herhangi bir idari ya da yargısal kararın ayrılmaz bir parçası olarak bireysel prosedürlerde açıkça sağlanmalıdır.

[Tüm Göçmen İşçiler ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunması Komitesi ve Çocuk Hakları Komitesi Ortak Genel Yorumu No. 4](#) (K.T. 16 Kasım 2017, No: CMW/C/GC/4-CRC/C/GC/23)

5. Çocuk Hakları Komitesi herhangi bir çocuğun kendisinin ya da ailesinin göçmen statüsü nedeniyle gözetim altında tutulmasının bir çocuk hakları ihlali olduğunu ve çocuğun yüksek yararı ilkesine aykırı olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda, her iki Komite de çocukların kendilerinin ya da ailelerinin göçmen statülerinden dolayı asla gözetim altına alınmalarını gerektiğini ve Devletlerin süratle ve tamamıyla çocukların göç ile bağlantılı gözetimlerini kesmesi ve ortadan kaldırması gerektiğini tekrar kabul etmektedir. Çocukların göç ile bağlantılı olarak herhangi bir gözetimi yasa ile yasaklanmalı ve bu yasak pratikte tümüyle uygulanmalıdır.

[BM Çocuk Hakları Komitesi, Genel Yorum No. 6, Menşé Ülkeleri Dışında Bulunan Refakatsiz ve Ayrı Düşmüş Çocuklara Yönelik Muamele](#) (K.T. 1 Eylül 2005, No. CRC/GC/2005/6)

61. Sözleşme'nin 37.maddesi ve çocuğun yüksek yararı ilkesinin uygulaması kapsamında refakatsiz ya da ayrı düşmüş çocuklar genel bir kural olarak gözetim altına alınmamalıdır. Gözetim, yalnızca çocuğun refakatsiz ya da ayrı düşmüş olması ya da göçmen veya ikamet statülerine bağlı olarak veya bu statülerin yokluğuna bağlılık temelinde meşru kılınamaz. Gözetimin istisnai olarak meşru olduğu diğer durumlarda, gözetim, Sözleşme madde 37(b) hükmü uyarınca ilgili ülke hukukuna uygun olmalıdır ve sadece uygun olan en kısa süre için son çare olarak kullanılmalıdır. Sonuç olarak, refakatsiz ve ayrı düşmüş çocukların derhal saliverilmesi ve diğer formlardaki uygun barınma yerlerine yerleşimlerinin sağlanması için ilgili prosedürlerin hızlandırılması dahil tüm çabalar gösterilmelidir.

BMMYK Yürütme Kurulu (ExCom)**ExCom Kararları No. 85 (XLIX)**, K.T. 9 Ekim 1998

(dd) Birçok ülkenin rutin olarak sığınmacıları (çocuklar dahil), BMMYK'ya ve gözetim statülerinin düzenli olarak gözden geçirilmesi için adil prosedürlere yeterli erişim imkanı sağlamadan gereksiz şekilde uzun sürelerle keyfi şekilde gözetim altına almaya devam etmesinden, bu tür gözetim pratiklerinin mevcut insan hakları standartları ile uyumlu olmadığını ve Devletleri gözetime alternatif tüm öngörülebilir tedbirleri aktif şekilde keşfetmeleri için uyardığını not ederek üzüntü duymaktadır.

ExCom Kararları No. 44 (XXXVII), K.T. 13 Ekim 1986

(B) ... gözetimden normalde kaçınılmalıdır. Gerekliyse, gözetime sadece yasa ile düzenlendiği durumlarda kimlik tespiti için, mültecilik statüsü ya da iltica iddialarının dayanağına konu hususları belirlemek için, iltica talep etmeyi planladıkları Devlet yetkililerini yanlış yönlendirmek amacıyla mültecilerin ya da sığınmacıların seyahat ve/veya kimliklerine dair belgeleri yok ettikleri ya da sahte belge kullandıkları durumlar için veya ulusal güvenliği ya da kamu düzenini korumak için başvurulabilir.

BM Keyfi Gözetim Çalışma Grubu

Keyfi Gözetim Çalışma Grubu Raporu: Göçmenlerin Özgürlükten Yoksun Bırakılması Üzerine Gözden Geçirilmiş 5 sayılı Mütalaa (R.T. 2 Temmuz 2018, No. A/HRC/39/45)

8. Keyfi idari gözetim yasağı mutlak; yani, olağan uluslararası hukukun yok sayılamaz bir normu, bir buyruk kuraldır. Keyfi idari gözetim hiçbir zaman ulusal olağanüstü hal, kamu güvenliğinin sağlanması ya da büyük göçmen ya da sığınmacı hareketleri gibi faktörlere bağlı nedenlerle dahi gerekçelendirilemez. Bu kural, bir Devletin hem ülkesel yargı yetkisine hem de etkili kontrolüne uzanır.

12. Göç bağlamında her türden idari gözetim ya da gözaltı son çare niteliğinde istisnai bir tedbir olarak en kısa süreyle ve ancak ülkeye girişin belgelendirilmesi ve başvuruların kaydedilmesi ya da şüphe duyulması halinde ön kimlik doğrulama işlemi gibi meşru bir maksatla gerekçelendirildiği takdirde uygulanmalıdır.

14. Göç kovuşturmaları esnasında idari gözetim, bireysel vakaya özgü koşullar ışığında makul, gerekli ve orantılı kabul edilebilir. Bu türden idari gözetime ancak en kısa süreyle izin verilir; ceza nitelikte olmamalıdır ve süresi uzadığı takdirde düzenli aralıklarla denetlenmelidir.

Keyfi Gözetim Çalışma Grubu Raporu: Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Kişilerin Mahkemeye Başvurma Hakkına Dair Başvuru Yolları ve Prosedürleri Hakkında Birleşmiş Milletler Temel Prensipleri ve Kılavuz İlkeleri (Yayım Tarihi: 6 Temmuz 2015, No. A/HRC/30/37)

Kılavuz İlke 15-Gözden geçirmenin standartları

85. Gözetimin keyfililiğini ve hukukliliğini incelerken, mahkeme ... (c) ...Tokyo Kuralları ve ... Bangkok Kuralları uyarınca gözetim dışı alternatif tedbirler dahil olmak üzere gözetime alternatif tedbirlerin değerlendirilip değerlendirilmediğini incelemek ve açıklamak ... ile yetkilidir.

Kılavuz İlke 21- Göçmen statülerinden bağımsız olarak göçmenler, sığınmacılar, mülteciler ve vatansız kişiler dahil olmak üzere vatandaşı olmayanlar için belirli tedbirler

108. Göçmen statülerinden bağımsız olarak göçmenler, sığınmacılar, mülteciler ve vatansız kişiler dahil olmak üzere vatandaşı olmayanların özgürlüklerine yönelik kısıtlamalar bir son çare tedbiri olmalı, gerekli ve orantılı olmalı ve daha az kısıtlayıcı tedbirler değerlendirilip meşru amaç için yetersiz olduğu anlaşılmalıdır.

Keyfi Gözetim Çalışma Grubu Raporu (R.T. 18 Ocak 2010, No. A/HRC/13/30)

60. Çocukların, bilhassa da refakatsiz çocukların gözetimi daha fazla meşru gerekçe sunulmasını gerektirmektedir. Gözetime alternatif tedbirlerin uygulanabilirliği düşünüldüğünde, bir refakatsiz çocuğun gözetiminin, gözetimin ancak son çare olarak uygulanabileceğini öngören Çocuk Hakları Sözleşmesi madde 37(b) bent 2 ile uyumlu olduğunun düşünülmesi zordur.

Keyfi Gözetim Çalışma Grubu Raporu (R.T. 16 Şubat 2009, No. A/HRC/10/21)

75. Çalışma Grubu, gözetimin son çare olarak uygulanması gerektiğini ve mümkün olan en kısa süre için meşru olacağını, alternatif tedbirlerin mümkün olan her durumda uygulanması gerektiğini ve bu hususlarının tamamının bilhassa özgürlüğünden yoksun bırakılan sığınmacılar, mülteciler ve düzensiz göçmenlere ilişkin olduğunu tekrarlama ihtiyacı duymaktadır. Dahası, Çalışma Grubu düzensiz durumdaki göçmenlerin suçlu olarak nitelenmemesi ve muamele görmemesi gerektiğini ve kendilerine yalnızca ulusal güvenlik perspektifinden yaklaşılması gerektiğini değerlendirmektedir.

Keyfi Gözetim Çalışma Grubu Raporu (R.T. 10 Ocak 2008, No. A/HRC/7/4)

Çalışma grubu (düzensiz) göçmenlerin ve sığınmacıların gözetimine dair birkaç gözlem çıktısı tespit etmektedir. Çalışma Grubu Devletlerin, yabancıların yararlanabileceği idari gözetime alternatif tedbirleri değerlendirme yükümlülüklerini hatırlatır.

53. Çalışma Grubu, Devletlerin, yabancıların Çalışma Grubu tarafından göçmenlerin ve sığınmacıların durumu hakkındaki hukuki görüşü kapsamında geliştirilen Güvence 13 uyarınca yararlanabileceği idari gözetime alternatif tedbirleri değerlendirme yükümlülüklerini hatırlatır...

80. Sığınmacıların ve düzensiz göçmenlerin gözetimine ilişkin olarak Çalışma Grubu Devletlere şu tavsiyelerde bulunmaktadır:

[...] (b) Çalışma Grubu Devletlerden sığınmacıların ve düzensiz göçmenlerin gözetimine sadece son çare olması halinde başvurmalarını istemekte ve onları denetimli salıverme, teminat ile salıverme, sabit ikamet ya da yetkililere düzenli bildirimde bulunma gibi alternatif tedbirleri keşfetmeleri için teşvik etmektedir.

Keyfi Gözetim Çalışma Grubu Raporu (R.T. 18 Aralık 1998, No. E/CN.4/1999/63)

İnsan Hakları Komitesi, Çalışma Grubundan raporlarda, sığınmacılara ve göçmenlere yönelik keyfi gözetim iddialarının dikkate alınmasını talep etmiştir. Bunu gerçekleştirebilmek için Çalışma Grubu, yabancının birtakım ya da tüm güvencelerden yararlanıp yararlanamayacağı üzerinden gözetimin keyfilikliğini tespit etmeye yardımcı olacak bazı kılavuz ilkeler ve 14 güvence belirlemiştir. Garanti 13 gözetime alternatif tedbirlere işaret etmektedir:

Güvence 13: Yabancının gözetime alternatif tedbirlerden yararlanma imkânı

Göçmenlerin İnsan Hakları Özel Raportörü

Özel Raportör François Crepeau'nun Raporu, Bölgesel çalışma: Avrupa Birliği'nin dış sınırlarının yönetimi ve göçmenlerin insan haklarına etkisi (R.T. 24 Nisan 2013, No. A/HRC/23/46)

48. Elbette not edilmelidir ki, aslında Dönüş Yönergesi gözetimin bir son çare tedbiri olarak uygulanmasını şart koşmaktadır. Ancak uygulamada, birkaç gözetime alternatif tedbirin Avrupa Birliği tarafından kurumsal olarak ya da Avrupa Birliği ülkeleri tarafından bireysel olarak keşfedildiği görülmektedir. Ziyaret edilen ülkelerde Özel Raportör, çocuklar dahil olmak üzere geniş ölçekte hazır ve uygulanabilir gözetime alternatiflerin neredeyse hiç mevcut olmadığına tanıklık etmiştir.

Genel tavsiyeler:

[...] **92.** Uygulanabilir gözetim alternatiflerini teşvik etmek ve gözetim merkezlerinin genişleme ağını desteklemek suretiyle daha fazla gözetimin bir göç kontrol mekanizması olarak kullanılmasındaki ısrara son verilmesi. Gözetim her zaman bir son çare tedbiri olmalıdır ve çocuklar hiçbir zaman gözetim altına alınmamalıdır.

Özel Raportör François Crepeau'nun Raporu (R.T. 2 Nisan 2012, No. A/HRC/20/24)

48. [...] Araştırmalar, insanlar uygun bir süpervizyon ve destek sağlanarak serbest bırakıldığında yüzde 90 oranında uyum sağlama ve iş birliği oranlarına ulaştığını bulmuştur. Alternatiflerin ayrıca gözetime göre, yalnızca masraflar itibarıyla değil, ek olarak gözetime eşlik eden sağlık hizmetlerinin etkisi, entegrasyon problemleri ve diğer sosyal sorunlar gibi uzun dönem masrafları nedeniyle daha ucuz olduğu kanıtlanmıştır.

53. Özel Raportörün görüşüne göre, gözetime başvurmadan önce alternatif yükümlülükleri (gözetim dışı tedbirler) değerlendirme yükümlülüğü yasa ile düzenlenmelidir. Gözetim yerine gözetim dışı tedbirlerin sistematik olarak uygulanmasının sağlanması için yargıçlar ve polis, sınır ve göç memurları gibi diğer Devlet görevlileri için detaylı rehberler ve uygun eğitimler geliştirilmelidir. Gözetim dışı tedbirler yasal denetime tabi olmalı ve gözetim dışı tedbirlere konu göçmenlerin hukuki danışmanlığa erişimi olmalıdır. Gözetime alternatifler değerlendirilirken, Devletler bireysel koşulların tamamını ve hamile kadınlar, çocuklar, insan ticareti mağdurları, işkence mağdurları, yaşlılar ve engelliler dahil belirli hassasiyetleri dikkate almak zorundadır.

Bireysel vakada mümkün olan en az müdahaleci ve kısıtlayıcı tedbirin uygulanması gerekir. Yasal düzenlemeler en az kısıtlayıcıdan en kısıtlayıcıya doğru değişken tedbirleri düzenlemeli, her bir tedbir için orantılılık ve gereklilik analizine olanak tanımalıdır. Bazı gözetim dışı tedbirler öyle kısıtlayıcı olabilmektedir ki, tek başlarına ya da diğer tedbirlerle birlikte gözetime alternatif olmak yerine gözetimin alternatif formlarını oluşturmaktadır. Tedbirin gözetime eş değer olup olmadığı değerlendirilirken, kısıtlamaların kümülatif etkisi ile her birinin derecesi ve yoğunluğu da ayrıca irdelenmelidir.

56. Gözetime alternatifler, "sığınmacıların, mültecilerin ve göçmenlerin, göçmen statüleri değerlendirilirken ya da sınır dışı için bekletilirken veya ülkeden geri gönderilirken toplumda hareket özgürlüğü ile var olabilmelerine yönelik her tür yasa, politika veya uygulama" olarak tanımlanabilir [Uluslararası Gözetim Koalisyonu, Ekim 2015 s.2]."

Paragraf 57 ile 65 arası farklı gözetime alternatif türlerini açıklamaktadır:

57. Yetkili mercilere kayıt

58. Belgelerin emanete bırakılması

59. Teminat, taahhüt senedi ya da kefil/garantör ile salıverilme

60. Devlet görevlilerine periyodik bildirim

61. Vaka yönetimi/süpervizyon ile salıverme

62. Sabit ikametgâh

63. Elektronik izleme

64. Ev yasağı / evde tutulma

65. Gönüllü geri dönüş programları

Paragraf 66 gözetime alternatiflerin başarılı olması için Devletlerin saygı duyması gereken güvenceleri önermektedir: tedbir hakkında net bilgiler sağlamak ve hukuki tavsiyeye erişim; kimlik belgelerinin verilmesi, yeterli yaşam standardının sağlanması ve iş piyasasına erişimin değerlendirilmesi; barınmaya, temel refaha ve sağlığa erişimi kısıtlayan politikalardan uzak durulması.

68. Göç kaynaklı gözetim hiçbir zaman zorunlu ya da otomatik olmamalıdır. Uluslararası insan hakları standartları uyarınca, gözetim bir son çare tedbiri olup yalnızca mümkün olan en kısa süre için ve daha az kısıtlayıcı bir tedbir uygun olmadığında söz konusu olmalıdır. Hükümetler ulusal hukukta özgürlük yanlısı bir karineyi kurma, öncelikle gözetim dışı alternatifleri değerlendirme, bireysel bir değerlendirilme ve en az müdahaleci ve kısıtlayıcı tedbiri seçme yükümlülüğü altındadır.

İşkence, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ya da Ceza Özel Raportörü

Juan E. Mendez'in Raporu (R.T. 5 Mart 2015, No. A/HRC/28/68)

85. Özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların hassasiyeti ve politika reformları uyarınca Özel Raportör tüm Devletleri:

(m) Göç kaynaklı gözetimin, düzensiz girişler ya da düzensiz bulunma dahil olmak üzere göçmen çocuklar için hiçbir zaman bir yaptırım ya da ceza aracı olarak kullanılmamasını sağlamaya ve çocuğun bakımı ile esenliğini teşvik eden gözetime alternatif tedbirleri uygulamaya davet etmektedir.

Avrupa Konseyi Kaynakları Seçkisi**Bakanlar Komitesi****Zorla Göndermeler Hakkında Yirmi Kılavuz İlke** (K.T. 4 Mayıs 2015)**Kılavuz İlke 6.** Gözetim kararı verilebilecek durumlar

1. Bir kişi özgürlüğünden ancak bir sınır dışı kararının icrası için gerekli görüldüğünde, bu durum kanuni bir düzenlemeye dayanıyorsa ve her bir vaka için özgürlükten yoksun bırakmanın gerekliliği dikkatli bir incelemeye tabi tutulduktan sonra ev sahibi ülkenin yetkililerinin süpervizyon sistemleri, yetkililere düzenli bildirim yükümlülüğü, teminat ya da diğer garanti sistemleri gibi gözetim dışı tedbirler ile sınır dışı kararına riayet edilmesinin mümkün olmadığı sonucuna vardığı hallerde yoksun bırakılabilir.

Sığınmacıların Gözetim Tedbirleri Hakkında Tavsiye Karar No. 5 (2003) (K.T. 16 Nisan 2003)

6. Gözetim tedbirine başvurmadan önce bireysel durum için öngörülebilir alternatif ve gözetim dışı tedbirler değerlendirilmelidir.

Aşırı Kalabalık Hapishaneler ve Hapishane Nüfus Enflasyonu Hakkında Tavsiye Karar No. (99) 22 (K.T. 30 Eylül 1999)

1. Özgürlükten yoksun bırakma bir ceza olarak ya da son çare tedbiri olarak algılanmalı ve bu nedenle yalnızca suçun ciddiyeti herhangi bir başka yaptırım ya da tedbiri açıkça yetersiz kıldığında başvurulmalıdır.

Parlamenteler Meclisi**Karar 2020 – Çocukların göçe dayalı idari gözetimine alternatifler** (K.T. 3 Ekim 2014)

9. [...] Meclis bu nedenle Devletleri: [...]

9.7. çocuğun yüksek yararını karşılayan gözetime alternatif tedbirleri kabul etmeye ve göç statüleri değerlendirilirken çocukların gözetim-dışı, toplum temelli bağlamlarda aile üyeleri ve/veya vasileri ile kalmalarına izin vermeye;

9.8. göçmen çocukların gözetimine alternatifler geliştirmek için gerekli kaynakları sağlamaya;

9.9. "Çocuk-duyarlı Toplum Değerlendirmesi ve Yerleştirmesi (CCAP) Modeli" kullanarak çocuklara ve ailelerine yönelik gözetim dışı, toplum temelli alternatifler geliştirmeyi ve uygulamayı aramaya,

9.10. polis, savcılar ve yargıçlar dahil tüm kamu personelinin göç ile ilişkin konularda, çocukların haklarına ve gözetim dışı alternatiflere vurgu yapılarak uluslararası insan hakları standartlarına dair farkındalığını artırmaya,

9.11. tüm üye Devletlerde göçmen çocukların gözetimine alternatiflere dair en iyi uygulama örneklerini paylaşmaya,

9.12. üye Devletlerin hükümetleri, Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler kuruluşları, hükümetler arası örgütler ve sivil toplum kuruluşları arasında, çocukların göç kaynaklı gözetimini bitirmek ve çocuklar ile aileleri için gözetim dışı, toplum temelli gözetim alternatiflerini uygulamak için iş birliğini teşvik etmeye davet etmektedir.

Karar 1707(2010) - Avrupa'daki sığınmacıların ve düzensiz göçmenlerin gözetimi

3.Gözetimin son çare olarak kullanılması gerektiği evrensel bir kabul görmüşken, gözetim artan şekilde ilk tepki şeklinde ve caydırıcı olarak kullanılmaktadır. Bu, gereksiz ve kitlesel gözetime yol açmaktadır. Parlamenter Meclis gözetimin bu denli aşırı kullanımı ve yalnızca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İşkencenin Önlenmesi Komitesi (CPT), İnsan Hakları Kom. serisi ve Göç, Mülteciler ve Nüfus Komitesi gibi Avrupa Konseyi denetim organları tarafından değil ayrıca diğer uluslararası ve ulusal örgütlerin de düzenli olarak altını çizdiği üzere bunun sonucundan kaynaklanan uzun bir liste halindeki ciddi sorunlar nedeniyle endişe duymaktadır.

6. Meclis bilhassa düzensiz göçmenlerden ayrılmalıları gereken sığınmacıların gözetimi konusunda endişe duymaktadır. Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi kapsamında hareket özgürlüklerinin kısıtlanmasına yönelik yalnızca belirli ve dar istisnalar yer almaktadır. Sözleşmeye göre sığınmacılar yalnızca iltica talep ettikleri için ya da iltica talep ettikleri ülkeye düzensiz giriş yaptıkları ya da ülkede düzensiz buldukları için gözetim altına alınmamalıdır.

9...Meclis, ...Avrupa Konseyi üyesi ülkeleri uluslararası insan hakları ve mülteci hukuku kapsamındaki yükümlülüklerini tümüyle uymaya davet etmekte ve onları: 9.1. sığınmacıların ve düzensiz göçmenlerin idari gözetiminin hukuka uygun olabileceği durumları düzenleyen 10 kılavuz ilkeyi takip etmeye teşvik etmektedir. Bu ilkeler şu hususları garanti altına almayı amaçlar: 9.1.1. sığınmacıların ve düzensiz göçmenlerin gözetimi istisnai olmalıdır ve sadece tüm diğer alternatifler değerlendirildikten ve başka etkili bir alternatif bulunmadığı sonucuna varıldıktan sonra kullanılmalıdır; 9.1.2. sığınmacılar ve düzensiz göçmenlerin gözetimi birbirinden ayrılmalı, sığınmacılar izinsiz giriş ya da bulunmadan dolayı cezalandırılmaktan korunmalıdır...

Birleşmiş Milletler Komite Kararları Seçkisi

- Norveç'ten sığınma talep eden Afganistan uyruklu ailenin Norveç göç makamları tarafından henüz 1,5 yaşlarındaki oğullarıyla birlikte 76 gün boyunca idari gözetim altında tutulmasının BM Medeni ve Siyasi Hakları Sözleşmesi'nin çocukların haklarını düzenleyen 24. maddesini ihlal ettiğine dair karar için bkz. **BM İnsan Hakları Komitesi, Imran Ali ve Bakhtaware Ali/ Norveç kararı (Başvuru No: 2926/2017, Karar Tarihi: 14 Temmuz 2022)**⁵.

5 Karara dair detaylara, Mülteci Hakları Merkezi tarafından hazırlanarak aylık düzende yayımlanan [SİGINMA HUKUKU BÜLTENİ NİSAN SAYISI](#) üzerinden ulaşabilirsiniz.

- Sınır dışı etme amacıyla idari gözetim altında tutulan dört çocuk hakkında yüksek yarar değerlendirmesi yapılmaması ve idari gözetime alternatiflerin değerlendirilmemesi gibi nedenlerle BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin çocukların keyfi olarak özgürlüklerinden yoksun bırakılmasını yasaklayan 37. maddesinin tek başına ve çocuğun yüksek yararı ilkesini düzenleyen 3.madde ile bağlantılı olarak ihlal edildiğinin tespitine ilişkin karar için bkz. **BM Çocuk Hakları Komitesi, E.H. ve diğerleri/Belçika kararı (Başvuru No: 55/2018, Karar Tarihi: 3 Şubat 2022)**⁶.
- Sınır dışı etme amacıyla sınır dışının icrası öncesindeki idari gözetimin, BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 9.maddesi kapsamına girecek bir özgürlükten yoksun bırakma teşkil ettiğine dair kararlar için bkz. **BM İnsan Hakları Komitesi, Hammel/Madagaskar kararı (Başvuru No: 155/1983, Karar Tarihi: 3 Nisan 1987); BM İnsan Hakları Komitesi, V.M.R.B./Kanada kararı (Başvuru No: 236/1987, Kabul Edilebilirlik Karar Tarihi: 18 Temmuz 1988).**
- İdari gözetimin hukuka uygunluğunun uluslararası hukuk ve bilhassa da BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin maddeleri nezdinde teyit edilmesi gerektiğine dair karar için bkz. **BM İnsan Hakları Komitesi, Baban ve diğerleri/Avustralya (Başvuru No: 1014/2001, Karar Tarihi: 6 Ağustos 2003).**
- İdari gözetimin keyfiyeti hususundaki "keyfiyet" kavramının hukuka aykırılık ile eş değer olmadığı ve uygun olmama, adaletsiz olma ve öngörülebilir olmama hususlarını da içerecek şekilde geniş bir yoruma tabi olması gerektiği hakkındaki karar için bkz. **BM İnsan Hakları Komitesi, Alphen/Hollanda (Başvuru No: 305/1988, Karar Tarihi: 15 Ağustos 1990).**
- Devletlerin, göçmenlerin idari gözetimi hususunda "bir insanı idari gözetim altında tutmak için verilen her kararın periyodik denetlemeye açık olması" ve "idari gözetimin Devletin uygun bir gerekçe sunmadığı durumlarda devam etmemesi gerektiği" yönünde yükümlülükleri olduğunu vurgulayan karar için bkz. **BM İnsan Hakları Komitesi, A/Avustralya (Başvuru No: 560/1993, Karar Tarihi: 30 Nisan 1997).**
- İdari gözetime bağlı ciddi sağlık sorunları bulunması halinde, idari gözetimin sonlandırılması gerektiğine, aksinin BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin işkençe, insanlık dışı ve zalimane muameleyi yasaklayan 7. maddesine aykırı olacağına dair karar için bkz. **BM İnsan Hakları Komitesi, Bay C/Avustralya kararı (Başvuru No: 900/1999, Karar Tarihi: 28 Ekim 2002).**
- Göç prosedürleri kapsamındaki idari gözetimin devamına yönelik etkili bir itiraz mekanizması bulunmaması durumunda idari gözetimin keyfi olacağına dair BM İnsan Hakları Komitesi kararları için bkz. **Bay C/Avustralya kararı (Başvuru No: 900/1999, Karar Tarihi: 28 Ekim 2002); Baban ve diğerleri/Avustralya (Başvuru No: 1014/2001, Karar Tarihi: 6 Ağustos 2003); Shafiq/Avustralya (Başvuru No: 1324/2004, Karar Tarihi: 31 Ekim 2006); Bakhtiyari/Avustralya (Başvuru**

6 BM Çocuk Hakları Komitesi nezdinde ayrıca İspanya aleyhine yapılan ve göçmenlere yönelik bir idari gözetim merkezinde yetişkinlerle tutulan refakatsiz bir çocuğun ihlal iddialarını konu alan 175/2022 no'lu başvuru, Çek Cumhuriyeti aleyhine yapılan ve sığınmacılara yönelik açık kabul merkezi yerine göçmenlere yönelik idari gözetim merkezinde tutulan çocuğun ihlal iddialarını konu alan 193/2022 no'lu başvuru ve İsviçre aleyhine yapılan dört çocuklu bir ailenin idari gözetiminin çocukların haklarını ihlal ettiğine dayalı 217/2023 no'lu başvuru derdesttir.

No: 1069/2002, Karar Tarihi: 28 Ekim 2003); D. ve E. ile çocukları/Avustralya (Başvuru No: 1050/2002, Karar Tarihi: 11 Temmuz 2006); Nasir/Avustralya (Başvuru No: 2229/2012, Karar Tarihi: 29 Mart 2016); F.J. ve diğerleri/Avustralya (Başvuru No: 2233/2013, Karar Tarihi: 22 Mart 2016).

- Somut olayda, aynı amaca ulaşmak için Devletin göç politikaları ile uyumlu, bildirim yükümlülüğü, teminat vb. tedbirler gibi daha hafif müdahale içeren tedbirler bulunmadığına dair argüman sunamamasının BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin özgürlük ve güvenlik hakkını düzenleyen 9.maddesini ihlal ettiği hususundaki BM İnsan Hakları Komitesi kararları için bkz. **Baban ve diğerleri/Avustralya (Başvuru No: 1014/2001, Karar Tarihi: 6 Ağustos 2003); Bay C/Avustralya kararı (Başvuru No: 900/1999, Karar Tarihi: 28 Ekim 2002); Kwok/Avustralya (Başvuru No: 1442/2005, Karar Tarihi: 23 Ekim 2009).**

5. BÖLÜM

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARI SEÇKİSİ

Bu bölümde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) idari gözetim ve idari gözetime alternatifler bağlamında verdiği kararlardan bir seçki yer almaktadır.

İlk olarak hassas durumdaki kişilerin idari gözetimine dair AİHM tarafından verilen kararları dikkatinize getirdik. Bu kapsamda refakatsiz çocukların, çocuklu ailelerin, çocuklarına eşlik eden yalnız ebeveynlerin, hamile kadınların, fiziksel ve/veya ruhsal sağlık sorunu bulunan kişilerin, engelli kişilerin ve LGBTI+ kişilerin idari gözetim altına alınmalarını ele alan kararları derledik. Aşağıda künyelerini ve önemli kısımlarının doğrudan alıntılarını bulabileceğiniz kararların Derneğimizce yapılan özet çevirilerinin yer aldığı "Hassas Durumdaki Kişilerin İdari Gözetimine Dair AİHM Kararları Derlemesi" başlıklı yayınımıza [buradan](#) ulaşabilirsiniz.

İkinci olarak da Mahkeme'nin idari gözetim bağlamında tutulma koşulları yönünden AİHS Madde 3 ve özgürlük ve güvenlik hakkı yönünden AİHS Madde 5 kapsamında yaptığı hukuka uygunluk denetimini örnekleyen kararları dikkatinize getirdik. Mahkeme'nin AİHS Madde 5 kapsamında yaptığı hukuka uygunluk denetimi pek çok ilke ve kriterin bir arada kullanıldığı çok katmanlı bir denetim olarak karşımıza çıkmaktadır. Özgürlükten yoksun bırakma kavramını, yasallık şartını ve iyi niyet ilkesi, makul ölçüde gerekli süre, gerekli özen ve gerçekçi bir sınır dışı ihtimali gibi çeşitli keyfilik denetimi araçlarının Mahkeme tarafından nasıl yorumladığını gösteren çeşitli kararları künyeleri ve kilit paragraflarının doğrudan alıntılarıyla dikkatinize getiriyoruz. Bu ikinci başlık altında yer verdiğimiz kararların Derneğimizce yapılan özet çevirilerinin yer aldığı "AİHM İçtihadında İdari Gözetimin Hukuka Uygunluk Denetimi" başlıklı yayınımıza [buradan](#) ulaşabilirsiniz.

HASSAS DURUMDAKİ KİŞİLERİN İDARİ GÖZETİMİNE İLİŞKİN AİHM KARARLARI SEÇKİSİ

REFAKATSİZ ÇOCUKLAR

RAHİMİ / YUNANİSTAN

Başvuru No: 8687/08

K.T. 5.4.2011

Kararın MÜLTECİ-DER tarafından hazırlanan [Türkçe](#) çevirisi mevcuttur.

AİHS Madde 3 kapsamındaki değerlendirme:

“Çocuk göçmenlere ilişkin devlet yükümlülükleri, çocuğun refakatsiz olup olmamasına göre farklılaşabilir.” (Para 63)

“Başvurucunun durumunun ayırıcı niteliği, yaşının küçüklüğü ve bilmediği bir ülkede refakatsiz ve tek başına düzensiz durumda olması gibi faktörlerdir. Mahkeme’ye göre 3. maddenin sağladığı mutlak koruma da hesaba katılarak, somut davada bu faktörler belirleyici olmalı ve başvurunun ‘yasal kalış hakkı bulunmayan bir yabancı’ statüsüne baskın gelmelidir. Başvurucu şüphesiz ki toplumdaki en kırılgan kişiler kategorisindeydi ve 3. maddeden kaynaklanan pozitif yükümlülükler kapsamında yeterli önlemler alınarak korunması ve bakımı Yunanistan Devletinin sorumluluğundaydı.” (Para. 87)

AİHS Madde 5(1) kapsamındaki değerlendirme:

“Bununla beraber, mevcut davada başvurunun idari gözetime alınması kararı 3386/2005 sayılı yasanın 76. maddesinin otomatik olarak uygulanmasının sonucu olmuş, başvurunun hususi durumu yani refakatsiz çocuk olması incelenmemiştir. Bu noktada Mahkeme, 20 Kasım 1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesinin 3. maddesinde, çocuğun üstün yararının çocuğu ilgilendiren her kararda, başka kurumlar için olduğu gibi idari merciler için de en önemli husus olması gerektiğinin belirtildiğini kaydeder. Dahası, aynı sözleşmenin 37. maddesi, bir çocuğun gözetim altına alınmasının ancak bir son çare tedbiri olabileceğini belirtir... Son olarak Mahkeme, Sözleşme’nin 8. maddesi ve aile hayatının korunması hakkındaki içtihadı bağlamında, çocukları ilgilendiren her kararda, çocuğun üstün yararı diğer her husustan önce gelmelidir fikri etrafında artık geniş bir konsensüsün -uluslararası hukukta da dahil olmak üzere- var olduğunu daha önceden teslim ettiğini kaydeder [...]

Ancak mevcut davada, ulusal makamlar, başvurunun idari gözetimine karar verirken, reşit olmayan bir kişi olarak yüksek yararı sorununu hiçbir şekilde ele almamışlardır. Dahası, başvurunun Pagani idari gözetim merkezine yerleştirilmesinin son çare olup olmadığını ve sınır dışı edilmesini sağlamak için daha hafif başka bir tedbirin ikame edilip edilemeyeceğini dikkate almamışlardır. Mahkeme’nin görüşüne göre, bu

faktörler, yetkililerin idari gözetim tedbirini uygularken iyi niyetle hareket edip etmedikleri konusunda şüphe uyandırmaktadır.

Mahkeme'nin daha önce Sözleşme'nin 3. maddesi bağlamında tespit ettiği üzere, Paganı merkezindeki idari gözetim koşulları, özellikle barınma, hijyen ve altyapı bakımından, insan onurunun anlamını zedeleyecek kadar ciddidir. Yukarıda belirtilenler ışığında Mahkeme, başvuruçunun idari gözetiminin Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesi anlamında "hukuka uygun" olmadığı ve bu hükmün ihlal edildiği sonucuna varmıştır." (Para. 108-110)

MUBILANZILA MAYEKA VE KANIKI MITUNGA / BELÇİKA

Başvuru No: 13178/03

K.T. 12.10.2006

AİHS Madde 3 kapsamındaki değerlendirme:

"Mahkeme, sadece beş yaşında olan ikinci başvuruçunun yetişkinlerle aynı koşullarda tutulduğunu kaydeder. Ebeveynleri tarafından refakat edilmediği ve kendisine bakmakla görevli kimse bulunmadığı halde, başlangıçta yetişkinler için tasarlanmış bir merkezde tutulmuştur. Bu amaçla özel olarak görevlendirilmiş nitelikli personelden uygun danışmanlık ve eğitim yardımı almasını sağlamak için hiçbir önlem alınmamıştır. Bu durum iki ay boyunca sürmüştür." (Para. 50)

"İkinci başvuruçunun durumu; çok küçük yaşta olması, yabancı bir ülkede yasadışı bir göçmen olması, ailesinden ayrı düşmüş olması ve bu nedenle fiilen kendi haline bırakılmış olmasıyla karakterizydi. Dolayısıyla son derece kırılğan bir durumdaydı. Sözleşme'nin 3. maddesinin sağladığı korumanın mutlak niteliği göz önünde bulundurulduğunda, bunun belirleyici faktör olduğunu ve ikinci başvuruçunun yasadışı göçmen statüsüne ilişkin değerlendirmelerden öncelikli olduğunu akılda tutmak önemlidir. Dolayısıyla, tartışmasız bir şekilde, Belçika Devletinin, Sözleşmenin 3. maddesi kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin bir parçası olarak bakım ve koruma sağlamak için hakkında yeterli tedbirleri almakla yükümlü olduğu başvuruçunu, toplumun son derece kırılğan üyeleri grubuna girmektedir." (Para. 55)

AİHS Madde 8 kapsamındaki değerlendirme:

"Mahkeme, şikâyetin ikinci başvuruçunun özel hayatı açısından da incelenebileceğini düşünmektedir. Mahkeme sık sık "özel hayat" ifadesinin geniş olduğunu ve kapsamlı bir tanıma elverişli olmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla, Mahkeme'ye göre özel hayat, bir kişinin fiziksel ve zihinsel bütünlüğünü de kapsamaktadır. Sözleşme'nin 8. maddesinin sağladığı güvence, her şeyden önce, her bireyin diğer insanlarla olan ilişkilerinde kişiliğinin dışarıdan müdahale olmaksızın gelişmesini sağlamayı amaçlamaktadır. [...] Bu bağlamda, ikinci başvuruçunun Belçika makamlarının gözetiminden kaçma riski bulunmadığından, yetişkinler için kapalı bir merkezde tutulması gereksizdi. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesi ile güvence altına alınan çocuğun yüksek yararına daha uygun olacak başka tedbirler alınabilirdi. Bu tedbirler arasında çocuğun uzmanlaşmış bir merkeze veya koruyucu ailelerin yanına yerleştirilmesi de yer almaktadır. Aslında, bu alternatifler ikinci başvuruçunun avukatı tarafından da önerilmiştir." (Para. 83)

ABDULLAHİ ELMİ VE AWEYS ABUBAKAR / MALTA

Başvuru No: 25794/13 ve 28151/13
K.T. 22.11.2016

AİHS Madde 3 kapsamındaki değerlendirme:

“Başvurucuların, ulusal prosedürler kapsamında da teyit edildiği üzere, idari gözetime alındıkları sırada ergin olmadıkları göz önüne alındığında bu kaygılar yeni bir boyut kazanmaktadır. Her ne kadar başvurucuların küçük çocuklar olmadığı doğru olsa da yine de çocuk tanımının kapsamına girmektedirler. Bu bağlamda, idari gözetim son çare olmalıdır ve mümkün olan en kısa süre ile sınırlandırılmalıdır. Yukarıda belirtildiği gibi, Mahkemenin içtihadına göre, sığınmacı çocuklara yönelik kabul koşulları, yaşlarına göre ayarlanmalıdır. Fakat somut vakada ergin olmayan başvurucuların bu amaç için özel olarak görevlendirilen nitelikli personelden uygun danışmanlık ve eğitim yardımı almalarını sağlayacak hiçbir önlem alınmamıştır. [bkz. yukarıda 50 numaralı paragrafta alıntılanan Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunga] Kendilerine, yaşlarına uygun herhangi bir eğlence olanağı da sağlanmamıştır. Ayrıca Mahkeme, başvurucuların, raporlarda da belgelendiği üzere [bkz. para. 86], tutuldukları merkezde gergin ve şiddet dolu bir atmosferin olduğu yönündeki iddialarını göz ardı edememektedir. Yaşlarına uygun herhangi bir destek mekanizmasının bulunmaması ve hukuki durumlarına ilişkin bilgi verilmemesi başvurucuların korkularını şiddetlendirmiş olmalıdır.” (Para. 111)

“Mahkeme, mevcut başvuruda yukarıda belirtilen koşulların yaklaşık sekiz aylık bir süre boyunca devam ettiğini ve bu süre zarfında yaş tespit prosedürünün sonucunu bekledikleri halde kendilerine yönelik herhangi bir özel düzenlemenin yapılmadığını gözlemlemektedir. Mahkeme, sığınmacıların, göç yollarında yaşadıkları ve daha önce yaşamaları muhtemel olan travmatik deneyimler nedeniyle bilhassa kırılğan durumda olduklarını yinelemektedir. Ayrıca, mevcut davada, sırasıyla on altı ve on yedi yaşında olan başvurucular, yaşları nedeniyle o dönemde idari gözetim altında tutulan diğer yetişkin sığınmacılardan çok daha kırılğan durumdaydılar. [...] Özgürlüğünden sekiz aylık bir müddet boyunca yoksun bırakılan başvurucular çocuk oldukları için, şikayetçi oldukları tutulma koşullarının kümülatif etkisi Sözleşmenin anlamı dahilinde aşağılayıcı muameleye tekabül etmektedir. Dolayısıyla Sözleşmenin 3. maddesi ihlal edilmiştir.” (Para. 113-115)

Madde 5(1) kapsamındaki değerlendirme:

“Bununla birlikte, başvuranların şikâyetinin odak noktası, o sırada reşit olmadıklarını iddia etmelerine (ve daha sonra reşit olmadıklarının tespit edilmesine) rağmen idari gözetim altına alınmış olmalarıdır. Mahkeme, göç bağlamında çocukların özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarının gerekliliğinin ulusal makamlar tarafından çok dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini yineler (bkz. Mahamed Jama, yukarıda anılan, § 147). Malta bağlamında, bir kişinin reşit olmadığı tespit edildiğinde, bu kişinin artık idari gözetim altında tutulmaması ve hapsedme içermeyen bir tesise yerleştirilmesi ve çocukların idari gözetiminin, kimliklerinin ve sağlık durumlarının belirlenmesi için kesinlikle gerekli olandan daha uzun sürmemesi olumludur (bkz. yukarıdaki 31 ve 36. paragraflar). Bununla birlikte, diğer hususların yanı sıra, yaş tespitinin makul olmayan bir sürede tamamlanması nedeniyle Devletin iyi niyetine ilişkin bir sorun or-

taya çıkabilir, ki gerçekten de, birkaç aylık bir gecikme, resmi bir tespit yapılana kadar bir bireyin reşit olmasıyla sonuçlanabilir. (a.g.e.) (para. 144)

“Sonuç olarak, tutulmanın, tutulma sebebiyle -ki burada ülke topraklarına yasal olmayan girişi engellemek ve başvuru sahiplerinin iltica taleplerini gerekli yaş tespiti ile birlikte işleme almaktır- yakından bağlantılı olduğu kabul edilse bile somut olaydaki gecikmeler, özellikle de başvuru sahiplerinin yaşları belirlendikten sonraki gecikmeler, ulusal makamların iyi niyeti konusunda ciddi şüpheler uyandırmaktadır. Ki bu durum (yukarıda 124. paragrafta 5 § 4 maddesinin ihlal edildiğinin tespit edilmesiyle gösterildiği üzere) başvuru sahiplerinin herhangi bir usuli güvenceye erişimlerinin olmaması ve yetkili makamların hiçbir aşamada başvuru sahiplerinin idari gözetim altına alınmalarının -başka alternatifler mümkün olmadığı için- bir son çare uygulaması olup olmadığını araştırmaları ile daha da vahim bir hal almıştır (bkz. Popov, § 119).

Ayrıca, idari gözetim yeri ve koşullarıyla ilgili olarak, Mahkeme, başvuru sahiplerinin reşit olmadıkları halde sekiz ay boyunca maruz kaldıkları durumun Sözleşme’nin 3. maddesini ihlal ettiğini zaten tespit etmiştir.

Sonuç olarak, yukarıda belirtilenleri göz önünde bulunduran Mahkeme, mevcut davada başvuru sahiplerinin idari gözetim halinin AİHS Madde 5(1)’e uygun olmadığı kanaatinde. Dolayısıyla, söz konusu hüküm ihlal edilmiştir.” (Para. 146-148)

MOHAMAD/YUNANİSTAN

Başvuru No: 70586/11

K.T. 11.12.2014

Kararın MÜLTECİ-DER tarafından hazırlanan [Türkçe](#) çevirisi mevcuttur.

AİHS Madde 5(1) kapsamındaki değerlendirme:

“Başvuru sahibinin yürürlükteki mevzuata uygun olarak küçükler için uygun bir bakım tesisine yerleştirilmemiş olmasının yanı sıra, reşit olmadığı dönemde sınır dışı edilmesinin imkânsızlığı ve reşit olduktan sonra ise yetkililerin bu yönde herhangi bir adım atmamış olması göz önüne alındığında, Mahkeme, başvuru sahibinin idari gözetiminin Sözleşme’nin 5 § 1 (f) maddesi anlamında “hukuka uygun” olmadığı ve bu dolayısıyla bu hükmün ihlal edildiği sonucuna varmıştır.” (Para. 86)

MOUSTAHI /FRANSA

Başvuru No: 9347/14

K.T. 25.06.2020

AİHS Madde 3 kapsamındaki değerlendirme:

“Mahkeme, bir Devletin göç yönetimi bağlamında küçük çocukları bir yetişkine emanet etmesinin, çocukların menfaatleri açısından özellikle önemli bir karar olduğunu düşünmektedir; bu tür bir bağlanma, idari gözetim altına alınmaları ve daha sonra üçüncü bir Devlete gönderilmeleri ihtimalini doğurduğundan, Fransız hukuku açısından daha da önemlidir. Bu nedenle Mahkeme, çocukları bağlamak istedikleri yetişkinle birleştiren bağların niteliğini mümkün olduğunca belirlemenin ulusal makamlara ait olduğu konusunda Fransız Danıştay (yukarıdaki 23. paragraf) ile hemfikir. Hiçbir kimlik belgesinin bu tür bağların varlığını kesin olarak tespit etmeyi mümkün kılmadığı durumlarda ulusal makamlar, çocukların üzerlerinde yetkisi olmayan bir ki-

şiy emanet edilmesi riskinden mümkün mertebe kaçınmak adına özellikle ihtiyatlı olmalıdırlar.” (Para 61)

“Mahkeme ayrıca, üçüncü taraf müdahillerin, Mayotte’de küçüklerin keyfi olarak tanımadıkları yetişkinlerle ilişkilendirilmeleri ve böylece alıkonulup Komorlar’a geri gönderilmeleri yönünde bir uygulama olduğuna dair mutabık gözlemlerini de not etmektedir. Bu noktada, bir istisna dışında, ikinci ve üçüncü başvuranlarla aynı gün ve aynı tekneyle geri gönderilen kırk üç çocuktan hiçbirinin, ilişkilendirildikleri yetişkinle aynı soyadı taşımadığına dikkat çekmektedir. Ayrıca, ulusal hukukun, Fransız topraklarına girişleri reddedilen refakatsiz yabancı çocuklara yardımcı olmak üzere geçici bir yönetici atanmasını öngördüğünü kaydetmektedir.” (Para. 62)

“[...] M.A.’nın çocuklara refakat ettiği yönündeki beyanının doğru olduğu varsayılsa bile, Mahkeme, ulusal makamların, ilgili kişilerin farklı soyadlarına sahip olmalarına rağmen, çocukları M.A.’ya teslim etmeden ve idari gözetim altına almadan önce bu iddianın gerçekliğini tespit etmek için hiçbir adım atmadıklarını kaydeder. Daha spesifik olarak, ne M.A.’nın kimlik doğrulama tutanağında ne de idari sorgulama tutanağında M.A.’nın çocuklarla arasında bir bağ olduğunu iddia ettiğine dair bir ifade geçmektedir; bu tutanaklardan, kendisine bu yönde en ufak bir soru dahi sorulmadığı görülmektedir. Aynı şekilde, sonrasında da birinci başvurucu, çocuklarının gözetim altında tutulduğu yere elinde doğum belgeleri ile geldiği ve babaları olduğunu belirttiği halde Komorlar’a geri gönderilmelerinden önce ikinci ve üçüncü başvurucular ile M.A. arasındaki bağları gerçekliğini tespit etmek için hiçbir adım atılmamıştır. Mahkeme ayrıyetten Hükümet’in, bu tür bir bağa yetkililer önünde resmi olarak itiraz etmenin, çocukların emanet edildiği üçüncü tarafa ait olduğu yönündeki savını da ikna edici bulmamıştır.” (Para 63)

“Bu olgular ışığında ve üçüncü taraf müdahillerin bu husustaki oybirliğiyle yaptıkları gözlemleri ışığında, Mahkeme sadece ikinci ve üçüncü başvurucuların refakatsiz çocuklar olduğunu değil, aynı zamanda M.A. ile ilişkilendirilmelerinin de keyfi olduğunu düşünmektedir. Mahkeme, çocukların M.A. ile yüksek yararlarını korumak amacıyla değil, Komorlar’a hızlı bir şekilde sınır dışı edilmelerini sağlamak amacıyla ilişkilendirildiklerine ikna olmuştur. Bu son bulgu tek başına Sözleşme’nin 3. maddesinin ihlaline yol açmasa da Mahkeme’nin başvurucular tarafından dile getirilen diğer şikayetleri incelerken göz önünde bulundurması gereken bir faktördür.” (Para. 64)

“Mahkeme, ikinci ve üçüncü başvurucuların tutulma koşullarının, kendileriyle aynı zamanda yakalanan yetişkinlerle aynı olduğunu gözlemlemektedir. Gerçek şu ki çocuklar, aile üyelerinden ayrı olarak, bir polis karakolunun sınırları içinde kurulan geçici bir gözetim merkezinde tutulmuşlardır. Kendileriyle hiçbir bağlantısı olmayan ve keyfi olarak ilişkilendirildikleri M.A. dışında, onlarla ilgilenmesi için hiçbir yetişkin görevlendirilmemiştir. Çocukların yaşları ve kendi başlarının çaresine bakmak zorunda bırakıldıkları gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, bu bulgular, Mahkeme’nin, gözetim süreleri ne olursa olsun, bu durumun onlarda stres ve endişe yaratmış olabileceği ve psikolojileri üzerinde özellikle travmatik sonuçlar doğurabileceği sonucuna varması için yeterlidir.” (Para. 66)

AİHS Madde 5(4) kapsamındaki değerlendirme:

“Mevcut davada Mahkeme, ikinci ve üçüncü başvurucuların idari gözetim altına alınmalarını veya sınır dışı edilmelerini öngören bir kararın öznesi olmadıklarını, sa-

dece M.A. ile ilgili sınır dışı kararında isimlerinin geçtiğini belirtmektedir. Bu koşullar altında, Mahkeme, bilinmeyen bir üçüncü şahsın refakatindeki çocukların, bu üçüncü şahsa sağlanan itiraz yolunu kullanmalarına izin vermeyen hukuki bir boşluğa düşükleri sonucuna varmaktadır. Mahkeme ayrıca, yukarıda belirtilen davalardan farklı olarak, mevcut davada çocukların, yerel mahkemeler önünde kendileri adına hareket etme yetkisine sahip olan ve mutlaka onların yüksek yararlarını gözeten üçüncü bir şahsın refakatinde alıkonulmadıklarını değerlendirmektedir. Bu nedenle Mahkeme, çocukların durumunun, tanımadıkları üçüncü bir tarafça yapılacak olan varsayımsal bir başvuru vesilesiyle yerel mahkemeler tarafından incelenmesinin, Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinin gerekliliklerini karşılayabileceğini kabul edemez. Bu nedenle Mahkeme, ikinci ve üçüncü başvuruculara, idari gözetimlerinin hukuka uygunluğunun gözden geçirilmesi için herhangi bir başvuru yolu sunulmadığından, bu maddenin gerektirdiği korumanın sağlanmadığı kanaatindedir. [...] Dolayısıyla, ikinci ve üçüncü başvurucular bakımından Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi ihlal edilmiştir." (para. 103&104)

ÇOCUKLU AİLELER

G.B. VE DİĞERLERİ / TÜRKİYE

Başvuru No: 4633/15

K.T. 17.10.2019

AİHS Madde 5(1) kapsamındaki değerlendirme:

"[...] Mahkeme, ayrıca, Avrupa Konseyi gibi çeşitli uluslararası organların, gittikçe artan bir şekilde, Devletlere göçmen çocukların tutulmalarını hızlı bir şekilde ve tamamen durdurma veya yok etme çağrısında bulduklarını belirtmektedir (bkz. yukarıda 67-79. paragraflar). Mahkeme, geri gönderme merkezinde, ebeveynlerinin yanında bir çocuğun bulunmasının Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesiyle bağdaşabilmesi için, son çare olarak alınan bu tür bir önlemin, ancak ulusal makamlarca söz konusu kişilerin özgürlüğünü daha az kısıtlayan başka bir önlemin uygulanamayacağını doğrulanmasının ardından alınmış olması gerektiğine karar vermiştir." (Para. 151)

AİHS Madde 5(4) kapsamındaki değerlendirme:

"Mahkeme, ayrıca, uluslararası hukukta göçmenlerin idari gözetim altında tutulmasına alternatif teşkil edecek tedbirlerin alınmasına ilişkin hareketin sadece çocukları değil ebeveynlerini de kapsadığını kaydetmektedir. Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesinin İstisari Görüşünde ve Çocuk Hakları Komitesi ile Göçmen İşçiler Komitesinin müşterek genel yorumunda "çocuğun yüksek yararı ailenin bir arada kalmasını gerektiriyorsa, çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılmamasıyla ilgili mecburiyetin çocuğun ebeveynlerini de kapsadığı ve yetkili makamlarca bütün aile için hürriyeti kısıtlayıcı olmayan çözümlerin tercih edilmesini gerektirdiği" belirtilmiştir (bk. yukarıda sırasıyla 79 ve 70. paragraflar). AKPM, 2020 Önergesinde benzer şekilde, Üye Devletlere, çocuğun yüksek yararının gözetilmesi açısından ve çocukların, göçmenlik durumu değerlendirilirken, özgürlüklerinin kısıtlanmadığı toplum temelli bağlamlarda, aile üyeleriyle birlikte kalmalarını sağlayacak şekilde, tutulmaya alternatif tedbirler alınması konusunda çağrıda bulunmuştur. Ek olarak, BM Göçmenlerin İnsan Hakları Özel Raportörü, Devletlerin, yanlarında çocukları bulunan göçmenlerin tutulmalarının gerekli olup olmadığına dair yapılacak değerlendirmede dikkatli olmaları gerektiğini vurgulamaktadır (bk. yukarıda, sırasıyla 72 ve 69. paragraflar). Mahkeme, Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamındaki tartışmaların bir parçası da olsa, çocuğun yüksek yararının ailenin bir arada tutulmasıyla sınırlandırılmayacağını ve yanlarında çocukları bulunan ailelerin tutulmalarının mümkün olduğunca sınırlandırılmasını sağlayacak bütün gerekli adımların yetkili makamlarca atılması gerektiğini kabul etmiştir (bk. yukarıda anılan Popov, § 147)." (Para. 168)

AİHS Madde 3 kapsamındaki değerlendirme:

"Mahkeme, alıkonulmanın fiziksel koşullarının 3. maddeye uygunluğunu değerlendirirken, alıkonulma alanında bulunan kişisel alan, açık havada egzersiz yapma imkânı, doğal ışık veya havaya erişim, havalandırma ve temel sağlık ve hijyen gerekliliklerine uygunluk gibi faktörleri dikkate almaktadır...Mahkeme, özellikle CPT tarafından geliştirilen cezaevi standartlarının, açık havada egzersizden spesifik olarak bahsettiğini

ve istisnasız tüm mahkumların her gün en az bir saat açık havada egzersiz yapmasına izin verilmesini ve tercihen daha geniş bir hücre dışı faaliyet programının bir parçası olmasını mahkumların esenliğinin temel bir güvencesi olarak gördüğünü kaydeder.” (Para. 100)

POPOV / FRANSA

Başvuru No: 39472/07 ve 39474/07
K.T. 19.01.2012

AİHS Madde 3 kapsamındaki değerlendirme:

“Başvurucular ayrıca bu merkezde tutulmalarının (özellikle de yaşı daha büyük olan) çocuklarını strese maruz bıraktığını ileri sürmüşlerdir. Mahkeme, Hükümet gibi, başvuruçuların bu iddialarının herhangi bir kanıtla desteklenmediğini gözlemlemektedir. Öte yandan, binanın çocukların tutulması için uygun olmadığına ilişkin bulgular göz önüne alındığında Mahkeme, bu durumun çocukların gözünde endişe, psikolojik rahatsızlık ve ebeveyn imajında bozulma yarattığından şüphe duymamaktadır. Çocukların on beş gün boyunca yetişkinlerin bulunduğu ortamda, güçlü bir polis varlığıyla karşı karşıya biçimde ve kendilerini meşgul edecek herhangi bir faaliyet olmaksızın tutuldukları koşullar yaşlarına açıkça uygun değildi. Üç yaşında küçük bir kız çocuğu ve bir bebek olan iki çocuk, kendilerini, hapsedilmenin daha da şiddetlendirdiği özel bir kırılganlık durumunda bulmuşlardır. Bu yaşam koşulları, kaçınılmaz olarak, onlar için özellikle travmatik sonuçları olan bir stres ve endişe durumu yaratmıştır.” (Para. 101 & 102)

NIKOGHOSYAN VE DİĞERLERİ / POLONYA

Başvuru No: 14743/17
K.T. 3.3.2022

AİHS Madde 5(1) kapsamındaki değerlendirme:

“İkinci olarak, yerel mahkemeler ve daha sonra Hükümet, çocukların esenliğinin, ailenin birlikte alıkonulmuş olması, başka bir deyişle, çocukların ebeveynlerinden ayrılmamış olmasından ötürü korunduğu argümanına dayanmıştır. [...] Bu noktada Mahkeme, [...] çocuğun yüksek yararının ailenin bir arada tutulmasıyla sınırlı tutulamayacağını ve yetkililerin, çocuklu ailelerin özgürlüklerinden yoksun bırakılmasını mümkün olduğunca sınırlandırmak ve aile hayatı hakkını etkili bir şekilde korumak için gerekli tüm adımları atması gerektiği ilkesini yinelemektedir. [...]” (Para. 84)

“Mahkeme’nin bu konudaki yerleşik içtihadından, ilke olarak, küçük çocukların gözetli kurumlarında tutulmalarından kaçınılması gerektiği ve ilgili kurumlara yalnızca uygun koşullarda yerleştirilmelerinin -yetkililerin bu son çare tedbirine, özgürlüğü daha az kısıtlayıcı başka bir tedbirin uygulanamayacağını gerçekten doğruladıktan sonra başvurduklarını ve gerekli süratle hareket ettiklerini kanıtlamaları şartıyla- Sözleşme’ye uygun olabileceği ortaya çıkmaktadır.” (Para. 86)

“Yukarıda belirtilen hususlar, Mahkeme’nin, mevcut davanın özel koşullarında, hem yetişkin hem de çocuk başvuruçuların yaklaşık altı aylık bir süre boyunca tutulmalarının, başka bir alternatifin bulunmadığı bir son çare tedbiri olmadığı sonucuna varması için yeterlidir. [...] Mahkeme, reşit olmayanların tutulması gerçeğinin, yetkili-

lerin daha hızlı ve özenli davranmasını gerektirdiği görüşündedir. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesi ihlal edilmiştir." (Para. 88-89)

MİNASIAN VE DİĞERLERİ / MOLDOVA CUMHURİYETİ

Başvuru No: 26879/17

K.T. 17.01.2023

AİHS Madde 5(1) kapsamındaki değerlendirme:

"Mahkeme, ikinci, üçüncü ve dördüncü başvuruların, birinci başvuranın ülkeden sınır dışı edilmesine ilişkin BMA kararının veya idari gözetim altında tutulmasına ilişkin mahkeme kararlarının öznesi olmadıkları, yalnızca annelerine eşlik ettikleri yönündeki tespitine atıfta bulunmaktadır (bkz. yukarıdaki 32-35. paragraflar). Dolayısıyla, idari gözetimleri herhangi bir yasal dayanaktan yoksundur." (Para. 41)

AİHS Madde 5(4) kapsamındaki değerlendirme:

"Mahkeme, birinci başvurucunun idari gözetimine yerel mahkemeler önünde itiraz edebildiğini gözlemlemektedir (bkz. yukarıdaki 9. paragraf). Ancak, BMA kararında ikinci, üçüncü ve dördüncü başvuranlardan hiç bahsedilmediği ve mahkeme kararlarında sadece birinci başvurucunun durumunun incelendiği, çocuklarından sadece idari gözetimde kendisine eşlik eden kişiler olarak bahsedildiği tespitine (bkz. yukarıdaki 32-35. paragraflar) atıfta bulunmaktadır. İkinci, üçüncü ve dördüncü başvurucular, [...] idari gözetim altında tutulmalarının gerekçelerini belirten mahkeme kararlarının yokluğunda, idari gözetimlerine gerektiği gibi itiraz edememişlerdir. Dolayısıyla, bir aydan fazla bir süre boyunca etkili bir hukuk yolu olmaksızın hukuki bir belirsizlik içinde kalmışlardır. Başka bir deyişle, idari gözetim altında tutulmaları veya serbest bırakılmaları tamamen annelerinin hukuki durumuna bağlı kalmıştır. Dolayısıyla Mahkeme, ikinci, üçüncü ve dördüncü başvuruculara Sözleşme'nin gerektirdiği korumanın sağlanmadığını tespit etmektedir. [...] "(Para. 52-53)

[R.R. VE DİĞERLERİ / MACARİSTAN](#)

Başvuru No:36037/17

K.T. 2.3.2021

Kararın MÜLTECİ-DER tarafından hazırlanan [Türkçe](#) çevirisi mevcuttur.

AİHS Madde 3 kapsamındaki değerlendirme:

“Mahkeme’yi daha da endişelendiren husus, söz konusu tarihte, transit bölgede travma geçirmiş sığınmacılar için profesyonel psikolojik desteğin mevcut olmamasıdır. Mahkeme, başvuruçuların, ikinci başvuruçunun (başvuruçucu anne) Afganistan’da yaşadığı travma nedeniyle uzun süredir ruh sağlığı sorunları yaşadığı ve Sırbistan’da destek aldığı, ancak transit bölgede herhangi bir psikolojik veya psikiyatrik tedavi görmediği yönündeki iddialarını dikkate almaktadır. Hükümet, özellikle durumu yetkililerin dikkatine sunulmuş olan başvuruçucu annenin neden bir psikiyatrist tarafından muayene edilmediğini açıklamamıştır. [...]” (Para. 63)

FİZİKSEL VE/VEYA RUHSAL SAĞLIK SORUNU OLAN KİŞİLER

ABDİ MAHAMUD / MALTA

Başvuru No: 56796/13

K.T. 3.5.2016

AİHS Madde 5(1) kapsamındaki değerlendirme:

“Bilgilendirme eksikliği ve yetkililerin bu konuda aktif adımlar atmamasının yanı sıra, hassas durum değerlendirme prosedüründeki aşırı gecikmeler, hassas durumdaki kişileri idari gözetimden muaf tutma amacını kesinlikle boşa çıkarmakta ve Hükümetin iyi niyetine ilişkin ciddi soruları gündeme getirmektedir. Bahse konu prosedürün Malta’daki ayırım gözetmeyen idari gözetim politikasının sınırlı sayıdaki istisnalarından biri olduğu göz önüne alındığında, bu durum daha da endişe vericidir.” (Para. 134)

YOH-EKALE MWANJE / BELÇİKA

Başvuru No: 10486/10

K.T. 20.12.2011

AİHS Madde 3 kapsamındaki değerlendirme:

“Yukarıda belirtilenler ışığında Mahkeme, yetkililerin 1 Mart 2010 tarihinden önce başvurucunun sağlığını korumak ve sağlık durumunun kötüleşmesini önlemek için kendilerinden makul olarak beklenebilecek tüm tedbirleri almayarak gerekli özeni göstermedikleri kanaatindedir. Mahkeme’nin görüşüne göre, bu durum başvurucunun onurunu ihlal etmiş ve sınır dışı edilme ihtimalinden kaynaklanan sıkıntı durumuyla birleştiğinde, başvurucu için özellikle zor bir ızdırıp teşkil etmiş, tutulma halinin ve içinde bulunduğu durumun doğasında bulunan kaçınılmaz acı seviyesinin ötesine geçerek insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleye varmıştır.

Dolayısıyla, Sözleşme’nin 3. maddesi ihlal edilmiştir.” (Para. 98-99)

AİHS Madde 5(1) kapsamındaki değerlendirme:

“Mahkeme, idari gözetim için öngörülen yasal sürenin aşılmadığını kabul etmekle birlikte, başvurucunun; tam kimliğinin yetkililerce bilindiğini, yetkililer tarafından bilinen sabit bir adreste yaşadığını, OE tarafından her çağrıldığında geldiğini ve ülkedeki durumunu düzenli hale getirmek amacıyla evlilik beyanı ve tıbbi gerekçelerle geçici ikamet izni başvurusu gibi çeşitli adımlar attığını gözlemlemektedir. Ayrıca, başvurucu HIV pozitif olduğunu, idari gözetim altında tutulduğu süre boyunca sağlık durumunun kötüleştiğini ve serbest bırakılmış olsaydı, Aralık 2009’da aldığı acil tıbbi yardıma bağımlı olacağını belirtmiştir. Bu duruma rağmen, yetkililer, idari gözetimdeki kamu yararını korumak ve başvuruları yedi hafta daha tutmaktan kaçınmak için geçici ikamet izni gibi daha hafif bir tedbir düşünmemişlerdir.

Bu koşullar altında, Mahkeme, başvurucunun idari gözetimi ile Hükümet’in onu sınır dışı etme amacı arasındaki bağlantıyı görememektedir.

Dolayısıyla, Sözleşme’nin 5 § 1 (f) maddesi ihlal edilmiştir.” (Para. 124-125)

THIMOTHAWES / BELÇİKA

Başvuru No: 39061/11

K.T. 4.4.2017

AİHS Madde 5(1) kapsamındaki değerlendirme:

“Bu bağlamda Mahkeme, sığınmacıların özel ihtiyaçlarına ilişkin herhangi bir bireysel değerlendirme yapılmaksızın verilen genel veya otomatik idari gözetim kararlarının 5 § 1 f) maddesi kapsamında sorunlara yol açabileceğine daha önce hükmettiğini hatırlatır. Sonuç olarak Mahkeme, yetkili makamların, idari gözetim yerine daha az radikal başka bir tedbirin uygulanmasının mümkün olup olmadığını değerlendirmeleri gerektiğine hükmetmiştir. Bu gereklilik, ilgili kişilerin idari gözetim altında tutulmalarını engelleyen özel bir hassasiyete sahip olup olmadıklarını tespit etmeyi amaçlamaktadır.” (Para. 73)

HAMİLE VE/VEYA EMZİREN KADINLAR

H.M. ve Diğerleri / Macaristan

Başvuru No: 38967/17

K.T. 2.6.2022

AİHS Madde 3 kapsamındaki değerlendirme:

“İkinci başvurucuyla ilgili olarak, Mahkeme, yüksek riskli bir hamilelik geçirdiğini ve tekrarlayan komplikasyonlar yaşadığını tespit etmiştir. Başvurucu her ne kadar gerekli tıbbi desteği almış gibi görünse de (bkz. yukarıdaki 7. paragraf), Mahkeme, hamileliğin ileri safhaları boyunca maruz kaldığı hapsedilmenin doğasına içkin olan kısıtlamaların, hassasiyeti göz önüne alındığında, Sözleşme'nin 3. maddesini devreye sokmak için gereken ciddiyet eşliğine ulaşan endişe ve psikolojik ızdıraba sebep vermiş olması gerektiğini düşünmektedir (bkz. R.R. ve Diğerleri, yukarıda anılan, § 65). Dolayısıyla, ikinci başvurucu ve çocuk başvurucular bakımından Sözleşme'nin 3. maddesi ihlal edilmiştir.” (Para. 18-19)

ENGELLİ KİŞİLER

ASALYA / TÜRKİYE

Başvuru No: 43875/09

K.T. 15.04.2014

Kararın Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan [Türkçe](#) çevirisi mevcuttur.

AİHS Madde 3 kapsamındaki değerlendirme:

“Somut davada, başvurunu küçük düşürme veya aşağılama gibi mutlak bir niyetin bulunduğu dair herhangi bir delil mevcut değildir. Ancak, Mahkeme, başvuranın, her ne kadar kısa bir süre alıkonmuş olsa da medeni bir yaşamın gerektirdiği asgari şartlardan bazılarına uygun olmayan, yani yatakta uyuma ve yabancıların yardımına muhtaç kalmadan gerektiği kadar sıklıkla tuvalete gidebilme gibi ihtiyaçlara yanıt vermeyen koşullarda tutulmasının insan onuruyla bağdaşmadığı ve bu durumun tutulmasının keyfiliklerinden kaynaklanan manevi zararın daha da artmasına yol açtığı kanısındadır. [...] Bu durumda, Mahkeme, başvuranın, Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı olarak, aşağılayıcı muameleye maruz bırakıldığı sonucuna varmıştır. [...] Dolayısıyla, başvuranın 12-18 Ağustos 2009 tarihleri arasındaki tutulma koşulları sebebiyle Sözleşme'nin 3. maddesi ihlal edilmiştir.” (Para. 53-54)

LGBTİ+ KİŞİLER

O.M. / Macaristan

Başvuru No: 9912/15

K.T. 5.7.2016

AİHS Madde 5(1) kapsamındaki değerlendirme:

“Kırılgan bir grup teşkil eden sığınmacılar söz konusu olduğunda yetkili makamlar, sığınmacıları menşe ülkelerinden ayrılmaya zorlayan kötü koşulları yeniden üretmek adına gerekli özel ihtimamı göstermelidir. Somut olayda yetkili makamlar, başvuru gibi LGBTİ bir bireyin çoğunluğu eşcinsellere karşı kültürel ya da dini önyargıların hüküm sürdüğü ülkelerden gelen diğer gözetim altındaki kişiler arasında ne ölçüde güvende olacağını değerlendirmeyerek bu konuda gerekli özel ihtimamı göstermekte başarısız olmuştur. Yine yetkililerin kararları, İran’da cinsel azınlığa mensup bir birey olması nedeniyle hassas bir grubun üyesi olan başvuruçunun bireysel koşulları hakkında yeterli bir mülahaza içermemektedir.” (Para. 53)

İDARİ GÖZETİMİN HUKUKA UYGUNLUK DENETİMİNE İLİŞKİN AİHM KARARLARI SEÇKİSİ

AİHS MADDE 5(1) KAPSAMINDA GENEL İLKELER

CHAHAL / BİRLEŞİK KRALLIK

Başvuru No: 22414/93

K.T. 15.11.1996

"[...] AİHS Madde 5(1)(f), kişi hakkında sınır dışı edilmek üzere idari gözetim tedbirine başvurulduğu hallerde, bu tedbirin örneğin kişinin suç işlemesini veya kaçmasını önlemek gibi amaçlar bakımından makul ölçüde gerekli olmasını gerektirmez. Bu bağlamda Madde 5(1)(f), Madde 5(1)(c)'den farklı bir koruma derecesi sağlamaktadır. Gerçekten de Madde 5(1)(f) kapsamında tek aranan, kişinin idari gözetime sınır dışı edilmek üzere alınmasıdır. Bu nedenle, Madde 5(1)(f)'nin amaçları açısından, tutulma haline dayanak teşkil eden sınır dışı etme kararının ulusal hukuk veya Sözleşme hukuku kapsamında meşru olup olmadığı önemsizdir." (Para. 112)

SAADİ / BİRLEŞİK KRALLIK

Başvuru No. 13229/03

K.T. 29.01.2008

"Mahkemenin 5 § 1 maddesinin bentleri kapsamındaki içtihadı uyarınca, herhangi bir özgürlükten yoksun bırakma, (a)'dan (f)'ye kadar olan bentlerde belirtilen istisnalardan birinin kapsamına girmenin yanı sıra, yasaya uygun olmalıdır. "Yasayla öngörülen bir usulün" takip edilip edilmediği sorunu da dahil olmak üzere, özgürlükten yoksun bırakmanın "yasaya uygunluğu"nun söz konusu olduğu durumlarda, Sözleşme esas olarak ulusal hukuka atıfta bulunur ve ulusal hukukun maddi ve usuli kurallarına uyma yükümlülüğünü şart koşar. Ancak ulusal hukuka uygunluk yeterli değildir: Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi ayrıca herhangi bir özgürlükten yoksun bırakmanın bireyi keyfilikten koruma amacına uygun olmasını gerektirmektedir. [...] Keyfi hiçbir özgürlükten yoksun bırakmanın Sözleşme'nin 5 § 1 maddesiyle bağdaşmayacağı temel bir ilkedir ve 5 § 1 maddesindeki "keyfilik" kavramı ulusal hukuka aykırılığın ötesine uzanır, nitekim iç hukuk anlamında yasaya uygun bir özgürlükten yoksun bırakma yine de keyfi ve dolayısıyla Sözleşme'ye aykırı olabilir." (Para. 67)

"Mahkeme, yetkililerin ne tür davranışlarının 5 § 1 maddesinin amaçları doğrultusunda "keyfilik" teşkil edebileceğine ilişkin genel bir tanımlama yapmamış olmakla birlikte, dava bazında birtakım temel ilkeler geliştirilmiştir. Ayrıca, 5. madde bağlamında keyfilik kavramının, ilgili özgürlükten yoksun bırakma türüne bağlı olarak belirli bir ölçüde değiştiği de içtihattan açıkça anlaşılmaktadır." (Para. 68)

“O halde, keyfi olarak nitelenmemesi için, böyle bir idari gözetim işlemi, iyi niyetle gerçekleştirilmeli, kişinin ülkeye izinsiz girişini önleme amacıyla yakından bağlantılı olmalı, “tedbirin adli suçlar işlemiş kişiler için değil, kendi ülkesinden çoğunlukla can korkusu duyarak kaçmış yabancılar için geçerli olduğu” göz önünde tutularak, yeri ve koşulları elverişli olmalı [...] ve güdülen amacın makul surette gerektirdiği süreyi aşmamalıdır.” (Para. 74)

V.M. / BİRLEŞİK KRALLIK

Başvuru No. 49734/12

K.T. 1.9.2016

“Mahkeme, idari gözetimin, amacıyla yakından bağlantılı olup olmadığını belirlerken, 5 § 1 (f) maddesi kapsamında “gereklilik” şartı bulunmadığını defalarca belirtmiştir. Ancak, hassas durumdaki bireyler söz konusu olduğunda, yetkililerin en azından “daha hafif tedbirleri” dikkate almaları gerektiğini kabul etmiştir. [...] Çocuklar söz konusu olduğunda, Mahkeme bir adım daha ileri gitmiş ve idari gözetimin “son çare” olması gerektiğine karar vermiştir...” (Para. 94)

AİHS MADDE 5 ANLAMINDA ÖZGÜRLÜKTEN YOKSUN BIRAKMA KAVRAMI

AMUUR / FRANSA

Başvuru No. 19776/92

K.T. 25.6.1996

Kararın MÜLTECİ-DER tarafından hazırlanan [Türkçe](#) çevirisi mevcuttur.

“AİHS Madde 5(1) kişinin fiziksel özgürlüğünü ele almaktadır ve maddenin amacı hiç kimsenin bu özgürlüğünden keyfi bir şekilde yoksun bırakılmamasını garanti altına almaktır. Öte yandan bu hüküm salt hareket özgürlüğünün sınırlanması ile de ilgili değildir. Bu türden sınırlamalar 4 No’lu Ek Protokol’ün 2. maddesine düzenlenmektedir. Bir kişinin 5. madde kapsamında “özgürlüğünden yoksun bırakılıp bırakılmadığının” belirlenmesi açısından temel hareket noktası, o kişinin somut durumudur. Ayrıca söz konusu tedbirin tipi, süresi, etkileri, tedbirin uygulanma şekli gibi tüm diğer ölçütlerin dikkate alınması gerekmektedir. Özgürlükten yoksun bırakma ile özgürlüğün sınırlanması arasındaki fark, esasa ilişkin olmayıp bir derece yahut yoğunluk farkıdır. (bkz. Guzzardi / İtalya, 6 Kasım 1980, Seri A, No:39, s.33, para.92).” (Para. 42)

ABDOLKHANI VE KARİMNİA / TÜRKİYE

Başvuru No: 30471/08

K.T. 22.9.2009

Kararın Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan [Türkçe](#) çevirisi mevcuttur.

“AİHM, Hükümetin, başvuranların AİHS’nin 5. maddesi bağlamında özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları iddialarına itiraz etmediğini kaydeder. AİHM, AİHS’nin 5/1 maddesinin özgürlük hakkını düzenlerken, şahsın fiziksel özgürlüğünü öngördüğünü ve amacın hiç kimsenin bu özgürlüğünden keyfi bir şekilde mahrum bırakılmamasını güvence altına almak olduğunu hatırlatır. Bir kimsenin AİHS’nin 5. maddesi bağlamın-

da özgürlüğünden mahrum bırakılıp bırakılmadığının tespiti için başlangıç noktası, şahsın somut durumu olmalı ve şikâyet konusu işlemin tipi, süresi, etkileri ve uygulanış şekli gibi ölçütlerin tamamı dikkate alınmalıdır.” (Para. 125)

“AİHM ayrıca başvuruların Hasköy Emniyet Müdürlüğü ya da Kırklareli Yabancı Kabul ve Barınma Merkezi’nden çıkmalarına izin verilmediğini gözlemlemektedir. Ayrıca, başvurular, ancak makamlara noterden onaylı vekâletname ibraz edebildikleri takdirde bir avukatla görüşebilmektedirler. Bununla beraber, BMMYK’nın başvurulara erişimi İçişleri Bakanlığı’nın iznine tâbidir. Bu unsurlar ışığında AİHM Hükümetin sunduğu ve aslında bir ceza kovuşturması kapsamında tutukluluk halini tarif eden “tutukluluk” tanımını kabul etmemektedir. AİHM’ye göre başvuruların yukarıda bahsedilen tesislerde tutulması, şahıslara idari merciler tarafından uygulanan kısıtlamalar nedeniyle, iç hukuktaki sınıflandırmanın niteliğine karşın “özgürlükten mahrum bırakma”ya tekabül etmektedir. Bu nedenle AİHM, başvuruların özgürlüklerinden mahrum bırakıldıklarına hükmetmektedir.” (Para. 127)

Z.A. VE DİĞERLERİ / RUSYA

Başvuru Numaraları: 61411/15, 61420/15, 61427/15 ve 3028/16
K.T. 21.11.2019

“Yabancıların havaalanı transit bölgelerinde ve göçmenlerin kimlik tespiti ve kayıt altına alınmasına yönelik kabul merkezlerinde tutulması bağlamında hareket özgürlüğünün kısıtlanması ile özgürlükten yoksun bırakma arasındaki ayrımı belirlerken Mahkeme tarafından dikkate alınan faktörler şu şekilde özetlenebilir: i) başvurucuların bireysel durumları ve seçenekleri, ii) somut ülkedeki mevcut hukuki rejim ve bu rejimin amacı, iii) özellikle de amaç ve işlemleri bekleyen başvurucuların yararlanacakları usul güvenceleri ışığında ilgili süreler ve iv) başvuruculara uygulanan ya da başvurucuların maruz kaldıkları fiili kısıtlamaların mahiyeti ve derecesi. [...]” (Para. 138)

J.A. VE DİĞERLERİ / İTALYA

Başvuru No. 21329/18
K.T. 30.3.2023

“Bununla birlikte, mevcut davanın koşullarında, göçmenlerin Lampedusa kontrol noktasının kapalı alanını yasal olarak terk etmelerinin mümkün olmaması, yukarıda açıklanan durumlardan hiçbirine girmemektedir. Başvurucuların hareket özgürlüğüne getirilen kısıtlama, hele ki kriz merkezinde kalış sürelerinin azami süresinin herhangi bir kanun veya yönetmelikle belirlenmediği ve buna ek olarak, kalışlarının madde koşullarının insanlık dışı ve aşağılayıcı olduğu düşünüldüğünde (bkz. yukarıdaki 67. paragraf), Sözleşme’nin 5. maddesi anlamında açıkça özgürlükten mahrum bırakma anlamına gelmektedir.” (Para. 94)

YASALLIK ŞARTI**AMUUR / FRANSA**

Başvuru No. 19776/92

K.T. 25.6.1996

Kararın MÜLTECİ-DER tarafından hazırlanan [Türkçe](#) çevirisi mevcuttur.

"[...] Bir özgürlükten yoksun bırakmanın ulusal hukukla uygunluk içinde olma ölçütünü yerine getirip getirmediğinin belirlenmesi için Mahkeme'nin sadece ilgili alanda yürürlükte olan mesele konusu yasal hükmü değil ayrıca ilgili kişilere uygulanabilir olan diğer hukuk kurallarının kalitesini de incelemesi gerekmektedir. Bu bağlamda kalite bir yasal hükmün, özellikle de yabancı sığınma başvurusunda bulunan kişi açısından, özgürlükten yoksun bırakmaya imkan verdiği bir durumda, tüm keyfiyet risklerinden kaçınılmasına imkan vermek üzere, yeterli şekilde ulaşılabilir ve kesin olmayı gerektirmektedir. Bu özellikler, özellikle de temel hakların korunması ile Devletlerin göçmen politikalarının bağdaştırılmasına yönelik ihtiyaç ışığında, özellikle de havalimanlarındaki sığınma başvurusunda bulunan kişiler açısından temel önem arz etmektedir." (Para. 50)

"[...] Davaya ilişkin olaylar zamanında anılı metinlerin hiçbirisi olağan mahkemelerin yabancıların tutulma koşullarına dair denetim yapmasına veya yabancıların tutuldukları süreler açısından idari makamlara bir sınırlama getirmesine izin vermemektedir. Söz konusu düzenlemeler hukuki, insancıl veya sosyal yardım sağlamadıkları gibi başvurucular gibi sığınma başvurusunda bulunan kişilerin yukarıda belirtilen yardımlara erişebilmek amacıyla gerekli girişimlerde bulunabilmesine yönelik usul kuralları veya zaman sınırlamaları içermemektedir.

Olay tarihinde yürürlükte olan Fransız Hukuk kuralları, işbu davada uygulandığı haliyle, başvurucuların özgürlük hakkını yeterince garanti altına almamıştır. Bu nedenle bir madde 5 paragraf 1 (mad.5/1) ihlali tespit edilmiştir." (Para. 53-54)

ABDOLKHANI VE KARİMNİA / TÜRKİYE

Başvuru No: 30471/08

K.T. 22.9.2009

Kararın Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan [Türkçe](#) çevirisi mevcuttur.

"AİHM, davalı Hükümet tarafından yukarıda atıfta bulunulan yasal hükümlerin, geçerli seyahat belgelerine sahip olmayan ve sınır dışı edilemeyen yabancıların İçişleri Bakanlığı tarafından tayin edilen yerlerde kalmaları zorunluluğunu öngördüğünü gözlemlemiştir. Söz konusu hükümler, sınır dışı işlemleri kapsamında özgürlükten yoksun bırakmayı kastetmemektedir. Türkiye'de belli grup yabancıların tutukluluklarına değil ikametlerine ilişkindir. Ayrıca, sınır dışı etme amacıyla tutukluluk kararı verme ve tutukluluk süresini uzatma yönündeki şartlara ilişkin detay sunmamakta veya böyle bir tutukluluk için süre koymamaktadır. Bu nedenle, AİHM, başvuranların 23 ve 30 Haziran 2008 tarihleri arasındaki tutukluluğunun yeterli yasal dayanağı olmadığı kararını vermiştir." (Para. 133)

"Özetle, sınır dışı amacıyla tutukluluk kararı verme ve tutukluluk süresini uzatma ve böyle bir tutukluluk için süre koymaya ilişkin usulü belirleyen açık yasal hükümlerle-

rin yokluğunda, başvuranların maruz kaldığı özgürlükten yoksun bırakma, keyfilige karşı yeterince korunmamıştır. ... Ulusal sistem başvuranları keyfi tutuklamaya karşı koruyamamıştır ve dolayısıyla tutuklulukları AİHS'nin 5. maddesi açısından "yasaya uygun" olarak değerlendirilemez. AİHM, AİHS'nin 5/1 maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir." (Para. 135)

RIAD VE İDİAB / BELÇİKA

Başvuru Numaraları: 29787/03 ve 29810/03
K.T. 24.1.2008

"Mahkeme, bir kişinin o bölgede belirsiz ve öngörülemez bir süre boyunca, belirli bir yasal hükme veya geçerli bir mahkeme kararına dayanmaksızın ve hukuki desteğe erişimi zorlaştıran irtibat güçlükleri nedeniyle sınırlı yargısal denetim olanaklarıyla tutulmasının, Sözleşme'de zımni olarak yer alan ve hukukun üstünlüğü ilkesiyle yönetilen bir Devletin temel unsurlarından biri olan hukuki belirlilik ilkesine başlı başına aykırı olduğunu düşünmektedir." (Para. 78)

RUSU / AVUSTURYA

Başvuru No: 34082/02
K.T. 2.10.2008

"Dava koşullarında, başvuruçunun Avusturya'ya yasadışı yollardan girmiş olması, muamelelerden kaçmaya çalışacağı sonucuna varmak için bir dayanak oluşturmaktadır. Geçim sıkıntısı çekmesi de konuyla ilgili bir husus değildir. Mahkeme, bir bireyi idari gözetim altına almanın ciddi bir tedbir olduğunu yinelemektedir, öyle ki -öngörülen amaca ulaşmak için idari gözetimin gerekli olmasının arandığı bir bağlamda - diğer daha hafif tedbirler değerlendirildikten ve fakat [...] iyetersiz oldukları tespit edildikten sonra son çare olarak başvurulduğu gösterilmediği sürece idari gözetim, keyfi olacaktır." (Para. 58)

NABİL VE DİĞERLERİ / MACARİSTAN

Başvuru No. 62116/12
K.T. 22.9.2015

"Mahkeme'ye göre, 3 Mart 2012'deki uzatmaya kadar geçen süre, iç hukukun ilgili kurallarına uygunluk açısından ciddi bir hukuka uygunluk sorunu ortaya çıkarmaktadır. Göç Yasası'nın 54(1)(b), 54(2) ve 54(6)(b) maddeleri ve davanın koşulları birlikte okunduğunda başvuruçuların idari gözetim süresinin geçerli bir şekilde uzatılabilmesi için yerel makamların, sınır dışı işlemlerinin uygulanmasının başvuruçular tarafından gerçekten engellendiğini; alternatif, daha hafif tedbirlerin uygulanabilir olmadığını ve sınır dışı işleminin nihayetinde gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğini doğrulamaları gerekmektedir.

Başvuruçuların devam eden idari gözetimleri, bu kriterler yerine, esasen Csongrád İlçe Emniyet Müdürlüğü'nün ilk idari gözetim kararında yer alan gerekçelere, yani başvuruçuların sınır dışı edilmelerini engelleme riskine dayandırılmıştır. Ancak, başvuruçuların gerçekten kaçma riski taşıdıklarını gösteren çok az gerekçe sunulmuştur.

Dahası, bu kararların hiçbirinde alternatif tedbirler imkanı ya da devam eden iltica prosedürünün etkisi ele alınmamıştır. [...]

Mahkeme'ye göre, 8 Kasım 2011 ve 1 Şubat 2012 tarihleri arasında verilen kararların gerekçelerinden, yerel mahkemelerin, davanın özel koşullarını ve başvuruçuların durumunu göz önünde bulundurarak, idari gözetimin uzatılması için ulusal hukukta öngörülen şartların yerine getirilip getirilmediğini usulüne uygun biçimde değerlendirdikleri anlaşılmamaktadır." (Para. 40-42)

J.N. / BİRLEŞİK KRALLIK

Başvuru No. 37289/12

K.T. 19.5.2016

"[...] keyfiliğe karşı güvenceler" olarak da adlandırılan "hukukun kalitesi"ne ilişkin bu değerlendirmeye ilgili faktörler arasında, idari gözetim kararı verilmesi, idari gözetim süresinin uzatılması ve idari gözetim süresinin sınırlandırılmasına ilişkin açık hükümlerin varlığı ve başvuruçuların devam eden idari gözetimin "hukuka uygunluğuna" ve "süresine" itiraz edebileceği etkili bir hukuk yolunun varlığı yer almaktadır." (Para. 77)

"Mahkeme, Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesinin, sınır dışı etme amacıyla idari gözetim için azami süreler şart koşmadığına net bir şekilde hükmetmiş ve sınır dışı işlemlerin uzunluğunun, idari gözetimin hukuka uygunluğunu etkileyip etkilemeyeceği sorusunun yalnızca her davanın özel koşullarına bağlı olacağını belirtmiştir..." (Para. 83)

"[...] Süre sınırlamalarının varlığının veya yokluğunun, Mahkeme'nin ulusal hukukun "yeterince erişilebilir, kesin ve öngörülebilir" olup olmadığına (başka bir deyişle, "keyfiliğe karşı yeterli usuli güvencelerin" mevcut olup olmadığına) ilişkin genel değerlendirmesinde dikkate alabileceği bir dizi faktörden biri olduğu açıktır. Ancak, bunlar tek başlarına Madde 5 § 1(f)'nin gerekliliklerine uyulmasını sağlamak için ne gerekli ne de yeterlidir. [...]" (Para. 90)

"Süre sınırlamalarında olduğu gibi, yukarıda belirtilen içtihadattan, 5 § 1 (f) maddesinin, idari gözetimin otomatik olarak yargı denetimine tabi tutulmasını gerektirmediği açıktır; ancak Mahkeme, iç hukukun keyfiliğe karşı yeterli usuli güvenceler sağlayıp sağlamadığına ilişkin genel değerlendirmesinde mevcut herhangi bir hukuk yolunun etkililiğini dikkate alabilir. [...]" (Para. 94)

L.M. VE DİĞERLERİ / RUSYA

Başvuru Numaraları: 40081/14 40088/14 ve 40127/14

K.T. 15.10.2015

Kararın Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan [Türkçe](#) çevirisi mevcuttur.

"Mahkeme, Rus hukuku kapsamında, başvuruçuların sınır dışı edilmeyi beklerken idari gözetim altında tutulmalarının yargısal incelemesi için dava açmalarına izin verebilecek hiçbir hüküm bulunmadığını ve idari gözetimin düzenli aralıklarla otomatik olarak incelenmediğini yinelemektedir. [...] Sonuç olarak, yukarıda belirtildiği üzere, 27 Mayıs 2014 tarihinden bu yana sınır dışı edilmeye yönelik gerçek bir işlem yapılmamış olmasına rağmen, başvuruçular, herhangi bir süre sınırı belirtilmeksizin veya hukuka uygunluk incelemesi imkanı verilmeksizin idari gözetim altında kalmaya devam etmektedir." (Para. 149)

Z.A. VE DİĞERLERİ / RUSYA

Başvuru Numaraları: 61411/15, 61420/15, 61427/15 ve 3028/16,
K.T. 21.11.2019

“Mahkeme, başvurucuların ve BMMYK’nın, başvurucuların Şeremetyevo Havaalanı’nın transit bölgesinde tutulmalarının herhangi bir yasal dayanağı olmadığına ilişkin iddialarını not etmektedir. [...] Uygulanabilir iç hukuku inceledikten sonra (bkz. yukarıdaki 97-100. paragraflar), Mahkeme, başvurucuların özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarını haklı çıkarabilecek herhangi bir Rus hukuku hükmüne rastlamamıştır. Buna göre, mevcut davada, başvurucuların idari gözetimi için kesin olarak tanımlanmış bir yasal dayanak bulunmadığı sonucuna varmıştır.

Bu durum, Sözleşme’nin 5 § 1 maddesinin ihlal edildiğini tespit etmek için tek başına yeterli olacaktır. Bununla birlikte, Mahkeme, mevcut davada başvurucuların durumlarını daha da kötüleştiren aşağıdaki ek faktörlere de işaret edecektir...” (para. 164-165)

İYİ NİYET İLKESİ**ÇONKA / BELÇİKA**

Başvuru No: 51564/99
K.T. 5.2.2002

“Mahkeme, 5 § 1 maddesinde güvence altına alınan özgürlük hakkına ilişkin istisnalar listesinin tüketici (*exhaustive*) olduğunu ve bu istisnaların yalnızca dar bir şekilde yorumlanmasının söz konusu hükmün amacıyla bağdaşacağını yineler. [...] Mahkeme’ye göre bu gereklilik, başvuruculara gönderilenler gibi bildirimlerin güvenilirliğine de -muhatapların ülkede yasal olarak bulunup bulunmadıklarına bakılmaksızın- yansıtılmalıdır. Sonuç olarak, vize ihlali yapan kişiler söz konusu olduğunda dahi, yetkililerin, yabancıların özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarını kolaylaştırmak amacıyla, onları bir bildirim amacı konusunda yanıltarak, sınır dışı edilmelerine yönelik planlı bir operasyonun etkinliğini kolaylaştırmak veya artırmak için aldıkları bilinçli bir karar, 5. maddeyle uyumlu değildir.” (Para. 42)

SUSO MUSA / MALTA

Başvuru No: 42337/12
K.T. 23.7.2013

“Bununla birlikte, Mahkeme, başvurucunun idari gözetiminin keyfi olup olmadığını incelemelidir. Mahkeme, yerel makamların, gönüllü geri dönüş prosedürünün atlanması ve Hükümet’in bireysel değerlendirme gerektirmediğini düşündüğü genel idari gözetim kararları gibi bir dizi garip uygulamasına dikkat çekmektedir (bkz. yukarıdaki 79. paragraf). Sonucusu ile ilgili olarak, Mahkeme, Hükümet tarafından yoğun bir şekilde atıfta bulunulan (Avrupa Konseyi) Bakanlar Komitesi’nin sığınmacıların idari gözetim altına alınmasına ilişkin tedbirler konulu ve (2003)5 sayılı Tavsiye Kararında da “sığınmacıların idari gözetim altına alınmasına ilişkin tedbirlerin ancak her bir vakada gerekliliğinin dikkatli bir şekilde incelenmesinden sonra uygulanması gerektiğinden”

yana görüş belirttiğini belirtmektedir. Bu uygulamalar ışığında Mahkeme, Hükümet'in (belirli hassas kategoriler hariç) azami süresi on sekiz ay olan genel bir idari gözetim politikası uygulamadaki iyi niyetine ilişkin çekincelere sahiptir." (Para. 100)

YER VE KOŞULLARIN UYGUNLUĞU

RIAD VE İDİAB / BELÇİKA

Başvuru Numaraları: 29787/03 ve 29810/03
K.T. 24.1.2008

"Mahkeme ayrıca, içtihadına göre, dayanılan özgürlükten yoksun bırakma gerekçesi ile tutulma yeri ve koşulları arasında bir ilişki olması gerektiğini yineler. [...] Bu bağlamda Mahkeme, [...] transit bölgenin, sadece "birkaç günü" aşmayan bir kalış için uygun görünen "INADS Merkezi" dışında, uygun bir kalış yeri olmadığını açık olduğunu kaydeder. [...] Bununla birlikte, başvuruçular 3 Şubat 2003 tarihinden itibaren herhangi bir insani ya da sosyal destek olmaksızın, transit bölgede kendi başlarına bırakılmışlardır." (Para. 77)

MAKUL ÖLÇÜDE GEREKLİ SÜRE

CHAHAL / BİRLEŞİK KRALLIK

Başvuru No: 22414/93,
K.T. 15.11.1996

"Ancak Mahkeme, 5. madde kapsamındaki herhangi bir özgürlükten yoksun bırakmanın, yalnızca sınır dışı etme işlemleri devam ettiği sürece meşru görülebileceğini hatırlatır. Bu tür işlemlerin gerekli özen gösterilerek yürütülmemesi halinde, özgürlükten yoksun bırakma Madde 5(1)(f) uyarınca izin verilebilir olmaktan çıkacaktır... Bu nedenle, sınır dışı etme işlemlerinin süresinin aşırı uzun olup olmadığını belirlenmesi gerekmektedir." (Para. 113)

"Başvuruçucu Chahal'ın durumu, Mahkeme'nin 3. madde kapsamındaki değerlendirmelerinde de gözlemlendiği üzere, son derece önemli ve ciddi hususları içermektedir. Bu türden kararların ilgili bütün hususlar ve deliller göz önünde bulundurulmaksızın acele biçimde verilmesi ne bireysel başvuruçunun ne de adalet yönetimi noktasında genel kamu menfaatinin yararınadır. Bu arka plan ile başvuruçucu için neyin mevzu bahis olduğu ve başvuruçunun, ileri sürdüğü iddialarının mahkemelerce etraflıca incelenmesine ilişkin yararı göz önüne alınırsa, şikâyete konu sürelerin hiçbirisi gerek tek başlarına gerekse birlikte ele alındıklarında aşırı uzun olarak değerlendirilemez. Dolayısıyla ortada sınır dışı muamelelerinin gerekli özen çerçevesinde yürütülmemesinden kaynaklı bir Madde 5(1)(f) ihlali söz konusu değildir." (Para. 117)

GEREKLİ ÖZEN & GERÇEKÇİ BİR SINIR DIŞI İHTİMALİ KRİTERİ**LOULED MASSOUD / MALTA**

Başvuru No: 24340/08

K.T. 27.7.2010

“Mahkeme, kişinin hayatını tehlikeye atmadan deniz yoluyla kaçmasının pek mümkün olmadığı ve hava yoluyla kaçışın da sıkı kontrollere tabi tutulduğu Malta gibi küçük bir ada ülkesinde ve başvurunun yakın zamanda sınır dışı edilmesi ihtimalinin yokluğunda, yetkili makamların elinde sınır dışı sürecini garanti altına almak adına uzun süreli idari gözetim dışında başka alternatiflerin bulunmadığını kavramakta zorlanmaktadır.

Yukarıda belirtilenler ışığında, Mahkeme'nin, başvurunun sınır dışı edilme ihtimalinin gerçekçi olmaması ve yerel makamların işlemleri gerekli özenle yürütmemesi nedeniyle, idari gözetim gerekçelerinin idari gözetim süresinin tamamı boyunca, yani iltica talebinin reddedilmesinin ardından on sekiz aydan fazla bir süre boyunca, geçerli kalıp kalmadığı konusunda ciddi şüpheleri bulunmaktadır.” (Para. 68-69)

AMİE VE DİĞERLERİ / BULGARİSTAN

Başvuru No:58149/08

K.T. 12.2.2013

“Görünüşe göre bu süre zarfında yetkililerin attığı tek adım Sofya'daki Lübnan Büyükelçiliğine dört kez yazı yazarak başvurucu için bir seyahat belgesi düzenlenmesini talep etmek olmuştur. Bulgar makamlarının böyle bir belgenin verilmesini zorunlu kılamayacağı doğrudur. Ancak konuyu aktif bir şekilde takip ettiklerine ya da belgenin teslimini hızlandırmak amacıyla Lübnanlı yetkililerle müzakerelere girişmeye çalıştıklarına dair hiçbir gösterge bulunmamaktadır. Ayrıca Hükümet, birinci başvurunun üçüncü bir ülkeye kabul edilmesini sağlamak için çaba sarf edildiğine dair kanıt da sunmamıştır. Her ne kadar başvurucudan böyle bir ülkeyi belirtmesi istenmişse de Bulgar makamlarının üçüncü ülke seçeneği araştırmak için herhangi bir adım attıkları yönünde bir emare mevcut değildir. Mahkeme, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin de belirttiği gibi, mülteciler -ve özellikle de vatansız olanlar- hakkında alınan sınır dışı etme kararlarının icrasının mültecilerin gönderilebilecekleri hazır bir ülke olması nedeniyle hatırı sayılır bir zorluk içerebileceğinin ve hatta imkansız olabileceğinin farkındadır. Bununla birlikte, eğer yetkililer (mevcut davada olması gerektiği gibi) bu zorlukların farkındaysa, sınır dışı edilmenin gerçekçi bir olasılık olup olmadığını ve bu doğrultuda, sınır dışı etme amacıyla idari gözetimin başlangıçtan itibaren ya da süreç boyunca meşru olup olmadığını değerlendirmek durumundadır.” (Para. 77)

SUSO MUSA / MALTA

Başvuru No: 42337/12

K.T. 23.7.2013

“Mahkeme, 5 § 1 (f) maddesi kapsamında idari gözetimin yalnızca sınır dışı işlemleri devam ettiği sürece meşru olacağını yineler. Söz konusu işlemlerin gereken özenle

yürütülmemesi halinde, idari gözetim 5 § 1 (f) maddesi kapsamında izin verilebilir olmaktan çıkacaktır. [...] Bununla birlikte, Hükümet, başvurunun sınır dışı sürecinin, aleyhinde devam eden ceza yargılamaları nedeniyle durduğunu ve bu yargılamalar nedeniyle yetkililerin kendisini sınır dışı edemediğini kabul etmiştir. ... Bu yargılamaların ne zaman sona erdiği belli değildir; ancak, başvurucuyu sınır dışı etmeye ilişkin girişimler ancak Ocak 2013'te başlatılmıştır. Sonuç olarak, 2 Nisan 2012 ile Ocak 2013 arasındaki on aylık idari gözetim süresinin sınır dışı etme amaçlı olduğu söylenemez. Sonraki iki ayla ilgili olarak da, Hükümet, Sierra Leone Konsolosu ile yapılan -ve sonucunda başvurunun oraya gönderilemeyeceğini anladıkları- bir görüşme dışında, yetkililer tarafından atılan herhangi bir adım belirtmemiştir. Bununla birlikte, Mahkeme, yetkililerin 11 Şubat 2013'ten beri sınır dışı edilme ihtimalinin olmadığını bilmelerine rağmen, başvurunun Mart 2013'e kadar idari gözetim altında kaldığını not etmektedir." (Para. 104)

L.M. VE DİĞERLERİ / RUSYA

Başvuru Numaraları: 40081/14 40088/14 ve 40127/14,
K.T. 15.10.2015

Kararın Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan [Türkçe](#) çevirisi mevcuttur.

"Ancak, Kaluga Bölge Mahkemesi'ne sunulan itiraz dilekçelerinde başvuru, ilgili Rus kaynaklarına atıfta bulunarak, Suriye'ye sınır dışı edilmelerinin mümkün olmadığını açıkça belirtmişlerdir. [...] Bölge Mahkemesi, 27 Mayıs 2014 tarihinde, sınır dışı edilme ihtimaline ilişkin argümanları ele almadan, sınır dışı etme ve idari gözetim kararlarını onamıştır. ... Buna göre, mevcut davanın koşullarında Mahkeme (AİHM), 27 Mayıs 2014 tarihinden sonra başvuru sahiplerinin "sınır dışı etme veya iade etme amacıyla haklarında işlem yapılan" kişiler olduklarının söylenemeyeceği sonucuna varmaktadır. Dolayısıyla, bu tarihten sonra gerçekleştirilen idari gözetimleri, özgürlük hakkına ilişkin Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesinde belirtilen istisna kapsamında cevaz verilebilir değildir." (Para. 148)

J.N. / BİRLEŞİK KRALLIK

Başvuru No. 37289/12
K.T. 19.5.2016

"[...] başvurunun, gönüllü geri dönüş konusunda yetkililerle işbirliği yapmayı defalarca reddettiği doğru olmakla birlikte, Mahkeme, bu durumun, ne kadar uzun olursa olsun, herhangi bir idari gözetim süresini haklı kılacak bir "koz" olarak görülemeyeceğini düşünmektedir. [...]" (Para. 106)

"[...] Mahkeme, başvurunun daha önce suç işlemiş olmasının, tekrar suç işlemeye riskinin ve kaçma şüphesinin, sınır dışı etme amacıyla idari gözetimine devam edilmesinin "makul olarak gerekli" olup olmadığına karar verirken değerlendirilmesi gereken faktörler olduğunu kabul etmektedir. Bununla birlikte, [...] başvurunun 21 Mart 2005'ten beri idari gözetim altında tutulduğu gerçeği karşısında ... Mahkeme, sınır dışı edilmesinin "gerekli özenle" takip edildiğinin söylenemeyeceği görüşündedir." (Para. 107)

V.M. / BİRLEŞİK KRALLIK

Başvuru No:49734/12
K.T. 1.9.2016

“Son olarak, idari gözetim süresinin izlenen amaç için makul olarak gerekli olan süreyi aşip aşmadığını belirlerken, Mahkeme yetkililerin “gerekli özenle” hareket edip etmediklerini sormalıdır. Başvurucunun idari gözetim altında tutulduğu sırada ruh sağlığının kötüleştiği göz önüne alındığında, mümkün olan en kısa süre ile idari gözetim altında tutulmasını sağlamak için yetkililere “gerekli özenle” hareket etme yükümlülüğü yüklenmiştir.” (Para. 96)

AL HUSİN / BOSNA HERSEK (NO.2)

Başvuru No: 10112/16
K.T. 25.6.2019

“Yukarıda belirtildiği üzere (bkz. 17 ve 100. paragraflar), 3. madde başvurusunun Suriye’ye gönderilmesini engellemiştir. Mahkeme, belirli bir ülkeye sınır dışı edilmenin önünde engeller olduğu, ancak diğer varış noktalarının prensipte mümkün olduğu durumlarda, yetkililerin üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilmeyi organize etmek için aktif çabalarını beklerken idari gözetim altında tutulmanın 5 § 1 (f) maddesi kapsamına girebileceğini yineler. [...] Bu bağlamda, Mahkeme, Eylül 2012’den itibaren yerel makamların başvurucağı kabul etmeye istekli başka bir Devlet aramaya başladığını kaydeder (bkz. yukarıdaki 50. paragraf). Mahkeme ayrıca, o tarihten başvurusunun önleyici tedbir kapsamında serbest bırakıldığı 17 Şubat 2016 tarihine kadar, yetkililerin kırk üç ülkeye temasa geçtiğini de kaydeder. [...] Ancak, Ağustos 2014’e kadar otuz sekiz ülke başvurucağı kabul etmeyi reddetmiştir. [...] Mahkeme, en geç o tarihten itibaren, başvurucağı güvenli bir üçüncü ülkeye götürme girişimlerinin başarısızlığa uğrayacağını yetkililer tarafından anlaşılması gerektiği kanaatindedir.” (Para. 104)

FEİL AZOO / MALTA

Başvuru No: 6865/19
K.T. 11.3.2021

“[...] Mevcut davada, başvurucağı yaklaşık on dört ay boyunca sınır dışı edilmek üzere gözaltında tutulmuştur. Dolayısıyla mesele, yetkililerin bu süre zarfında kendisini sınır dışı etme çabalarında yeterince özenli olup olmadıklarıdır.” (Para. 106)

“İlk olarak, bu süre zarfında yerel mahkemeler önünde herhangi bir yasal itirazın bulunmadığı ve sınır dışı etme kararının derhal icra edilebilir olduğu, dolayısıyla mevcut davadaki gecikmenin herhangi bir yasal itirazın karara bağlanmasını bekleme ihtiyacından kaynaklanmadığı belirtilmelidir. [...]” (Para. 107)

“İkinci olarak, Mahkeme, söz konusu on dört ay boyunca yetkililer tarafından atılan tek belirgin adımın, başvurucağı için bir seyahat belgesi düzenlenmesine ilişkin ilk talebin ardından Nijeryalı yetkililere bir kez yazmak olduğunu gözlemlemektedir. Bu durum, Nijeryalı yetkililerin bu süre zarfında başvurucağı bir kez ziyaret etmelerine yol açmış ve sonuç olarak başvurusunun kimliğinden emin olamamışlardır. [...] Her ne kadar Malta makamları böyle bir belgenin verilmesini zorlayamayacak olsa da Mah-

keme, [...] bu süre zarfında konuyu aktif bir şekilde takip ettiklerine veya belgenin verilmesini hızlandırmak amacıyla Nijerya makamlarıyla ilgili müzakerelere girmeye çalıştıklarına dair bir gösterge bulunmadığını düşünmektedir... On dört ay boyunca tek bir sözlü nota ile, yetkililerin başvuruca sınırdışı etmek amacıyla aktif ve özenli adımlar attığı düşünülemez. [...]” (Para. 108)

AİHS MADDE 5(2)

RUSU / AVUSTURYA

Başvuru No: 34082/02

K.T. 2.10.2008

“Mahkeme, 5. maddenin 2. ve 4. paragrafları arasında yakın bir bağlantı olduğunu yineler. Özgürlüğünden yoksun bırakılmasının hukuka uygunluğunun hızlı bir şekilde karara bağlanması için itiraz yollarına başvurma hakkına sahip olan bir kimse, özgürlüğünden mahrum bırakılmasına dayanak teşkil eden sebepler hakkında hızlı ve yeterli bir şekilde bilgilendirilmediği sürece bu hakkını etkili bir şekilde kullanamaz. [...]” (Para. 41)

“Yukarıdaki değerlendirmelerden, başvuruca yakalandığı gün, yani 25 Şubat 2002 tarihinde verilen bilginin, olayları tam doğru şekilde yansıtmadığı ve yakalanmasının ve idari gözetime alınmasının yasal dayanağı konusunda yanlış olduğu ve dolayısıyla Sözleşme’nin 5 § 2 maddesinin amacı bakımından yetersiz olduğu sonucu çıkmaktadır. Dolayısıyla başvuruca, o tarihte, Bağımsız İdari Heyet önünde itirazda bulunabilecek bir durumda değildi.” (Para. 42)

“Başvuruca, ancak on gün sonra, 7 Mart 2002 tarihinde, idari gözetiminin gerçek sebepleri ve doğru yasal dayanakları hakkında bilgilendirilmiştir. ...Ancak, aradan geçen on günlük süre göz önüne alındığında, başvuruca Sözleşme’nin 5 § 2 maddesinin gerektirdiği şekilde “derhal” bilgilendirildiği söylenemez (bkz. örneğin, 76 saatlik bir gecikmenin, yakalama nedenlerinin “derhal” bildirilmesi gerekliliğiyle bağdaşmadığının tespit edildiği Saadi / Birleşik Krallık [BD], no. 13229/03, § 84, AİHM 2008)” (Para. 43)

6. BÖLÜM

BAŞVURU KAYNAKLARI

İdari gözetime alternatif yükümlülükler konusu her ne kadar ulusal mevzuatımıza 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda 2019 yılında yapılan değişiklik (Madde 57/A) ve 2022 yılında yürürlüğe giren İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Yönetmelik ile girmiş olsa da uluslararası hukukta konunun temeli çok daha eski tarihlere dayanmaktadır. Üçüncü Bölümde, ilgili ulusal mevzuat hükümlerine detaylıca yer verilmiş, Dördüncü Bölümde ise uluslararası mevzuat kapsamında bağlayıcı ve esnek hukuk kuralları tarafımızca derlenerek paylaşılmıştı. Yine Dördüncü Bölüm ve Beşinci Bölüm kapsamında ilgili Birleşmiş Milletler Komiteleri ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları özetlenmişti. Tüm bu arka plan, bizlere, temel bir insan hakkı olan özgürlük ve güvenlik hakkını idari bir karar ile sınırlandıran idari gözetim tedbirine alternatif olan ve bu Rehberin konusunu oluşturan yükümlülüklerin öneminin, gün geçtikçe daha geniş bir alanda yankılandığını göstermektedir.

Kitabımızın bu bölümünde, idari gözetime alternatif yükümlülükler alanında üretilen çeşitli ulusal ve uluslararası kaynakları sizler için derledik. Aşağıdaki seçki gerek sivil toplum kuruluşları gerekse de Avrupa Konseyi ile Birleşmiş Milletler kurumları tarafından üretilen çeşitli güncel rehberler, politika belgeleri, inceleme yazıları gibi kaynakları içermekte olup, alandaki çalışmalarını derinleştirmek ve pratik bilgilere erişmek isteyen hak savunucularını desteklemeyi ümit etmektedir.

Tarih sıralamasına göre düzenlediğimiz seçkimizde kaynaklara ulaşabileceğiniz bağlantılara da yer verdik. Uluslararası kaynakların mevcut olduğu takdirde Türkçe tercümelerinin bağlantılarını paylaştık. İlaveten konuya dair mevcut bireysel öğrenme modüllerine de bu bölümde yer alan son tabloda ulaşabilirsiniz.

TÜRKİYE'DE YAYIMLANAN KAYNAKLARDAN BİR SEÇKİ

Başlık	Kurum/Yazar	Tarih
AİHM İçtihadında İdari Gözetimin Hukuka Uygunluk Denetimi	Mülteci Hakları Merkezi	2024
Hassas Durumdaki Kişilerin İdari Gözetimine Dair AİHM Kararları Derlemesi	Mülteci Hakları Merkezi	2023
Mülteci Hukuku Karar Bankası (Sulh Ceza Hakimliği kararları)	Mülteci Hakları Merkezi	2023
Karar Bankası (Sulh Ceza Hakimliği kararları)	Mültecilerle Dayanışma Derneği	2023
Türkiye'de İdari Gözetim Düzenleme ve Uygulamalarına İlişkin Genel bir Hukuki Değerlendirme	Mültecilerle Dayanışma Derneği, Dr. Neva Övünç Öztürk, Doç. Dr. K. Burak Öztürk	2023
Adli Yardım Alanında Çalışan Avukatlar İçin Mülteci Hukuku Rehberi	İzmir Barosu	2023
Sığınma Hukuku Bülteni-Kasım 2022 sayısı (İdari Gözetime Alternatif Yükümlülüklerle İlişkin Yönetmelik hakkındaki inceleme yazımız)	Mülteci Hakları Merkezi	2022
8 Soruda İdari Gözetime Alternatif Yükümlülükler	Hayata Destek Derneği	2022
Ulusal ve Uluslararası Normlar Işığında İdari Gözetim	Uluslararası Mülteci Hakları Derneği	2022
Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamında İdari Gözetime Alternatif Yöntemlerin Değerlendirilmesi	Mültecilerle Dayanışma Derneği	2020
Uluslararası Hukuk ve Karşılaştırmalı Hukukta İdari Gözetime Alternatif Tedbirler	Doç. Dr. Meltem İneli Çiğer	2020
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda Aralık 2019'da Yapılan Bazı Değişikliklerin Değerlendirilmesi	Doç. Dr. Meltem İneli Çiğer	2020

YUKK Değişiklikleri Hakkında Ortak Değerlendirme	Antalya Barosu İnsan Hakları Merkezi, Dünya Evimiz Derneği, Uluslararası Dayanışma Derneği, Göç Araştırmaları Derneği (GAR), Göçmen Dayanışma Derneği, Hak İnisiyatifi Derneği, Halkların Dayanışma Köprüsü Derneği, İltica ve Göç Araştırmaları Derneği (İGAM), İnsan Hakları Derneği (İHD), İnsan Hakları Gündemi Derneği (İHGD), İzmir'de Suriyeli Mültecilerle Dayanışma Derneği, Kaos GL, Kırkayak Kültür, Medya ve Mülteci Hakları Derneği, Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-der), Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, Van Barosu, Yurtaşlık Derneği, Yuva Derneği	2019
6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Taslağı İncelemesi	Uluslararası Mülteci Hakları Derneği	2019

ULUSLARARASI KAYNAK SEÇKİSİ

Başlık	Kurum/Yazar	Tarih	Dil
Factsheet – Unaccompanied Migrant Minors in Detention [Bilgi Notu - Gözetim Altındaki Refakatsiz Göçmen Çocuklar]	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi	2024	İngilizce
End Immigration Detention of Children [Çocukların İdari Gözetimini Sonlandırın]	UN Task Force on Children Deprived of Liberty [Birleşmiş Milletler Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocuklara Dair Görev Gücü]	2024	İngilizce
Administrative Detention of Migrants and Asylum Seekers: Guide for Practitioners [Göçmenlerin ve Sığınmacıların İdari Gözetimi: Uygulayıcılar için Rehber]	Avrupa Konseyi	2023	İngilizce
Alternatives to Immigration Detention in Contexts with Transit Migration [Transit Göç Bağlamlarında İdari Gözetim Alternatifler]	International Detention Coalition (IDC) [Uluslararası İdari Gözetim Koalisyonu]	2023	İngilizce
Factsheet – Accompanied Migrant Minors in Detention [Bilgi Notu – Birinin Refakati Altındaki Göçmen Çocukların İdari Gözetimi]	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi	2023	İngilizce
Factsheet – Migrants in Detention [Bilgi Notu – İdari Gözetim Altındaki Göçmenler]	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi	2023	İngilizce
Information Note on International Standards on Alternatives to Detention (ATDs) and Immigration Detention [İdari Gözetim Alternatifler ve Göçmenlerin Gözetimi Hakkında Bilgi Notu]	Uluslararası Göç Örgütü	2023	İngilizce

Karşılaştırmalı İdari Gözetime Alternatifler Raporu: Avusturya, Birleşik Krallık, Hollanda, Kanada Uygulama Örnekleri	Avrupa Konseyi	2022	Türkçe
İdari Gözetime Alternatifler El Kitabı <i>There are Alternatives Handbook</i>	International Detention Coalition Türkçe tercüme: Mülteci Hakları Merkezi	2021 (Gözden geçirilmiş basım) 2018 (İlk basım)	Türkçe
IOM Road Map on Alternatives to Migration Detention [IOM Gözetime Alternatifler Yol Haritası]	Uluslararası Göç Örgütü (IOM)	2020	İngilizce
Beyond Detention 2014-2019: A Global Strategy to Support Governments to End the Detention of Asylum-seekers & Refugees – Final Progress Report [İdari Gözetimin Ötesi 2014-2019: Sığınmacıların ve Mültecilerin İdari Gözetimini Sonlandırmak İçin Hükümetleri Desteklemeye Yönelik Küresel Strateji – Final Raporu]	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)	2020	İngilizce
Options for governments on open reception and alternatives to detention [Açık kabul merkezleri ve idari gözetime alternatiflere dair hükümetler için seçenekler]	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)	2020 (Gözden geçirilmiş basım) 2015 (İlk Basım)	İngilizce
Options for governments on open care arrangements and alternatives to detention for children and families [Çocuklar ve aileler için bakım düzenlemeleri ve idari gözetime alternatiflere dair hükümetlere yönelik seçenekler]	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)	2019 (Gözden geçirilmiş basım) 2015 (İlk Basım)	İngilizce
Beyond Detention Toolkit: Guiding Questions for the Assessment of Alternatives to Detention [Gözetimin Ötesi Elkitabı: Gözetime Alternatifler Değerlendirmesi İçin Rehber Sorular]	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)	2018	İngilizce

Alternatives to Immigration Detention of Children (Working Paper) [Çocukların İdari Gözetimine Alternatifler (Devam Eden Çalışma)]	UNICEF	2018	İngilizce
Compilation of International Human Rights Law and Standards on Immigration Detention [Göç Bağlamında İdari Gözetime Dair Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve Standartlar Derlemesi]	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)	2018	İngilizce
Factsheet – Immigration Detention [Bilgi Notu – Göçmenlerin İdari Gözetimi]	Avrupa İşken- cenin Önlen- mesi Komitesi (CPT)	2017	İngilizce
<i>İnsan Hakları ve Göç: Göç Bağlamında Etkin İdari Gözetim Alternatiflerinin Hukuki ve Uygulama Boyutu</i> Analysis of the Legal and Practical Aspects of Effective Alternatives to Detention in the Context of Migration	Avrupa Konseyi İnsan Hakları Yürütme Komitesi	2017	Türkçe
UNHCR's position regarding the detention of refugee and migrant children in the migration context [Mülteci ve göçmen çocukların göç bağlamında idari gözetimleri hakkında BMMYK'nın görüşü]	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)	2017	İngilizce
Stateless Persons in Detention: A tool for their identification and enhanced protection [İdari Gözetimdeki Vatansız Kişiler: Tespit ve Korumanın Güçlendirilmesine yönelik Kılavuz]	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)	2017	İngilizce
Hassasiyet Tarama Aracı, Hassasiyetin Tespiti ve Ele Alınması: İltica ve Göç Sistemlerine Yönelik Bir Araç <i>Vulnerability Screening Tool, Identifying and Addressing Vulnerability: A Tool for Asylum and Migration Systems</i>	BMMYK ve IDC Türkçe tercüme: Mülteci-Der	2016	Türkçe
Alternatives to Detention [İdari Gözetime Alternatifler]	BMMYK Yürütme Komitesi (ExCom)	2015	İngilizce

Protecting Stateless Persons from Arbitrary Detention: A Regional Toolkit for Practitioners [Vatansız Kişilerin Keyfi İdari Gözetimden Korunması: Uygulayıcılar İçin Bölgesel Bir Araç Seti]	European Network on Statelessness	2015	İngilizce
Monitoring Immigration Detention Practical Manual [Göçmenlerin İdari Gözetiminin İzlenmesi Uygulama Kılavuzu]	BMMYK, IDC, Association for the Prevention of Torture (APT)	2014	İngilizce
Beyond Detention: A Global Strategy to support governments to end the detention of asylum-seeker and refugees, 2014-2019 [İdari Gözetimin Ötesi: Sığınmacıların ve mültecilerin idari gözetimini sonlandırmak için hükümetleri desteklemeye yönelik küresel bir strateji]	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)	2014	İngilizce
A Thematic Compilation of Executive Committee Conclusions [Yürütme Komitesi Kararlarının Tematik Derlemesi]	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)	2014 (Yedinci basım)	İngilizce
Updated Practitioners Guide on Migration and International Human Rights Law, Practitioners Guide No. 6, Chapter 4 (Migrants in detention) [Göç ve Uluslararası İnsan Hakları Hukukuna İlişkin Güncellenmiş Uygulayıcı Rehberi]	International Commission of Jurists (ICJ)	2014	İngilizce
Captured Childhood [Esaret Altında Çocukluk]	International Detention Coalition (IDC)	2012	İngilizce

Detention Guidelines: Guidelines on the Applicable Criteria and Standards relating to the Detention of Asylum-Seekers and Alternatives to Detention [İdari Gözetim Kılavuz İlkeleri: Sığınmacıların İdari Gözetim Altına Alınmasına ve İdari Gözetimin Alternatiflerine İlişkin Geçerli Kriterler ve Standartlar Hakkında Kılavuz İlkeler]	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)	2012	İngilizce
Legal framework and standards relating to the detention of refugees, asylum seekers and migrants: A Guide [Mültecilerin, sığınmacıların ve göçmenlerin idari gözetimine ilişkin hukuki çerçeve ve standartlar: Bir Rehber]	International Detention Coalition (IDC)	2011	İngilizce

İDARİ GÖZETİM VE ALTERNATİFLERE İLİŞKİN BİREYSEL ÖĞRENME MODÜLLERİ

Başlık	Kurum	Dil seçenekleri	Açıklama
Göç ile Bağlantılı Gözetim Alternatifleri <i>Alternatives to Immigration Detention</i>	Avrupa Konseyi	Türkçe, İngilizce, Fransızca, Boşnakça, Almanca, Makedonca, Karadağca, Rusça, İspanyolca, Arnavutça, Sırpça	Avrupa Konseyi'nin Hukukçular için İnsan Hakları Eğitimi Programı (HELP-Human Rights Education for Legal Professionals) kapsamındaki çevrimiçi kursa, aşağıdaki internet sitesine ücretsiz olarak kayıt olduktan sonra yine aynı link üzerinden ulaşabilirsiniz: Alternatives to Immigration Detention Council of Europe HELP (coe.int)
Alternatives to Detention Self-study Modules [İdari Gözetim Alternatifleri Bireysel Öğrenme Modülleri]	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)	İngilizce	BMMYK'nın İngilizce dilindeki modüllerine aşağıdaki bağlantılar üzerinden ulaşılabilir, modüllerin pdf formatlarını indirebilirsiniz: Modül 1 - Gözetim Alternatiflerinin Tanımı ve Mantığı Modül 2- Gözetim Alternatiflerinin Uluslararası Hukuki Çerçevesi Modül 2/2-Devletlerin gözetim alternatiflere saygı yükümlülüğü ile bağlantılı uluslararası ve bölgesel hukuk ile uygulamalar bilgi notu Modül 2/3- LGBTİ bireylerin gözetimine ilişkin uluslararası ve bölgesel hukuk ile uygulamalar bilgi notu Modül 3- Gözetim alternatiflerinde karar verme Modül 4- Gözetim alternatiflerinin uygulama modelleri Modül 5- Çocuklar için kayıt düzenlemeleri Modül 6- Gözetim Alternatifleri için Savunuculuk

<p>Immigration Detention Monitoring Self-study Modules [Göç Bağlamında İdari Gözetimin İzlenmesi Bireysel Öğrenme Modülleri]</p>	BMMYK	2018	<p>BMMYK'nın İngilizce dilindeki modüllerine aşağıdaki bağlantılar üzerinden ulaşılabilir, modüllerin pdf formatlarını indirebilirsiniz: Modül 1- Göç ile Bağlantılı Gözetimin İzlenmesine Giriş Modül 2- Göç ile Bağlantılı Gözetimin Bağlamı Modül 3- Göç ile Bağlantılı Gözetimin İzlenmesi Stratejisi Modül 4- Göç ile Bağlantılı Gözetimin İzlenmesi Ziyareti Modül 4/1- Gözetim Sahası İzleme Anketi Modül 4/2- Gözetim Altında Tutulan Kişi ile Görüşme Formu Modül 5- Göç ile Bağlantılı Gözetimin Standartları Modül 5/1- Göç ile Bağlantılı Gözetime Dair Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve Standartları Modül 6- İzleme Becerileri Modül 7/1- İzlemenin Etkileriyle Başa Çıkma Modül 7/2-Travmanın Etkileriyle Başa Çıkma Bilgi Notu</p>
<p>Fundamentals of Immigration Detention e-Learning Course [İdari Gözetimin Temelleri e-Öğrenim Kursu]</p>	BMMYK	İngilizce, Arapça, Fransızca, İspanyolca	<p><Fundamentals of Immigration Detention DisasterReady> bağlantısı üzerinden ücretsiz kayıt oluşturduktan sonra çevrimiçi kurs materyallerine yine ücretsiz olarak erişebilirsiniz.</p>

İltica ve İnsan Hakları <i>Asylum and Human Rights</i>	Avrupa Konseyi	Türkçe, İngilizce, Fransızca, Arapça, Boşnakça, Bulgarca, Almanca, Yunanca, Hırvatça, Macarca, Ermenice, İtalyanca, Letonca, Makedonca, Karadağca, Lehçe, Portekizce, Romence, Slovence, İspanyolca, Sırpça, Arnavutça, Ukraynaca	Avrupa Konseyi'nin Hukukçular için İnsan Hakları Eğitimi Programı (<i>HELP-Human Rights Education for Legal Professionals</i>) kapsamında 2021 yılında güncellenen kurs içeriğine şu linkten ulaşabilirsiniz: ASYL SL HELP Council of Europe HELP (coe.int)
Özgürlük ve Güvenlik Hakkı – Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 5 <i>Right to Liberty and Security – Article 5 of the European Convention of Human Rights</i>	Avrupa Konseyi	Türkçe, İngilizce, Romence, Rusça, Ukraynaca	Avrupa Konseyi'nin Hukukçular için İnsan Hakları Eğitimi Programı (<i>HELP-Human Rights Education for Legal Professionals</i>) kapsamındaki çevrimiçi kursa, aşağıdaki internet sitesine ücretsiz olarak kayıt olduktan sonra yine aynı link üzerinden ulaşabilirsiniz: Kurs: Right to Liberty and Security Council of Europe HELP (coe.int)
Mülteci ve Göçmen Çocuklar <i>Refugee and Migrant Children</i>	Avrupa Konseyi	Türkçe, İngilizce, Arapça, Azerice, Boşnakça, Bulgarca, Yunanca, Arapça, Hırvatça, Ermenice, İtalyanca, Makedonca, Karadağca, Lehçe, Portekizce, Romence, Slovakça, İspanyolca, Sırpça, Ukraynaca, Arnavutça	Kurs: Refugee and Migrant Children Council of Europe HELP (coe.int)

İdari Gözetim Altındaki Göçmen, Mülteci ve Sığınmacılar için Adalete Erişim “Sığınmacılar, Mülteciler ve Göçmenlerin Adalete Erişimine Destek” Projesi Modül 2	International Commission of Jurists (ICJ), European Council on Refugees and Exiles (ECRE), Mülteci Hakları Merkezi (MHM) ve Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-Der)	Türkçe	Mülteci Hakları Merkezi'nin internet sitesinde yer alan pdf formatında indirebileceğiniz modüle şu link ile doğrudan ulaşabilirsiniz: goc-ve-siginma-hukuku-egitimi-modul-2.pdf (mhd.org.tr)
Ending Child Detention [Çocukların İdari Gözetiminin Sonlandırılması]	International Detention Coalition (IDC)	İngilizce	Courses IDC Online Training Toolkit (idcoalition.org) internet sitesi üzerinden gerçekleştireceğiniz ücretsiz bir kayıt işlemi sonrası kurs içeriğine erişebilirsiniz.
Alternatives to Detention [İdari Gözetim Alternatifleri]	International Detention Coalition (IDC)	İngilizce	Courses IDC Online Training Toolkit (idcoalition.org) internet sitesi üzerinden gerçekleştireceğiniz ücretsiz bir kayıt işlemi sonrası kurs içeriğine erişebilirsiniz.
Case Management [Vaka Yönetimi]	International Detention Coalition (IDC)	İngilizce	Courses IDC Online Training Toolkit (idcoalition.org) internet sitesi üzerinden gerçekleştireceğiniz ücretsiz bir kayıt işlemi sonrası kurs içeriğine erişebilirsiniz.

ÖNEMLİ BAĞLANTILAR**RESMİ KURUMLAR****Göç İdaresi Genel Müdürlüğü**<https://www.goc.gov.tr>**Emniyet Genel Müdürlüğü**<https://www.egm.gov.tr>**Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)**<https://www.afad.gov.tr>**Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı**<https://www.aile.gov.tr>**Sağlık Bakanlığı**<https://www.saglik.gov.tr>**Adalet Bakanlığı**<https://www.adalet.gov.tr/>**ULUSLARARASI KURULUŞLAR****Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği**<https://www.unhcr.org/tr/>**Birleşmiş Milletler Göçmenlerin İnsan Hakları Özel Raportörü**<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Migration/SRMigrants/Pages/SRMigrantsIndex.aspx>**Birleşmiş Milletler Keyfi İdari Gözetim Çalışma Grubu**<https://www.ohchr.org/en/special-procedures/wg-arbitrary-detention>**Uluslararası Göç Örgütü Türkiye**<https://turkiye.iom.int/tr>**Avrupa Konseyi**<https://www.coe.int/>**Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komitesi (Council of Europe Committee for the Prevention of Torture [CPT])**<https://www.cpt.coe.int/en/web/cpt>

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri<https://www.coe.int/en/web/commissioner>**Avrupa Konseyi Göç ve Mülteciler Özel Temsilcisi**<https://www.coe.int/en/web/special-representative-secretary-general-migration-refugees>**Avrupa Konseyi HELP (Human Rights Education for Legal Professionals) Eğitim Platformu**<https://help.elearning.ext.coe.int>**Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi**<https://www.echr.coe.int/>**Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi - Tematik Arama**<https://ks.www.echr.coe.int/>**Uluslararası Hukukçular Komisyonu (International Commission of Jurists [ICJ])**<https://www.icj.org>**Jesuit Refugee Service Europe - Gözetime alternatifler sayfası**http://www.detention-in-europe.org/index.php?option=com_content&view=article&id=309&Itemid=262**ULUSLARARASI AĞLAR****ECRE (European Council on Refugees and Exiles)**<https://www.ecre.org>**ELENA (European Network of Asylum Lawyers)**<https://www.ecre.org/our-work/elena>**EMHRN Migration and Asylum WG**<https://euromedrights.org/theme/migration-refugees-and-asylum-seekers/>**International Detention Coalition (IDC)**<https://idccoalition.org/>**European Network on Statelessness (ENS)**<https://www.statelessness.eu/>**Southern Refugee Legal Aid Network (SRLAN)**<https://srlanetwork.wordpress.com>

PICUM (Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants)<http://picum.org/>**KARAR TARAMA****Mülteci Hakları Merkezi Karar Bankası**<https://multecihukuku.net/ictihat-veritabani/>**Mültecilerle Dayanışma Derneği Karar Bankası**<https://karar.multeci.org.tr>**Anayasa Mahkemesi Karar Bankası**<https://www.anayasa.gov.tr/tr/kararlar-bilgi-bankasi/>**Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihat Veri Tabanı**<https://hudoc.echr.coe.int/tur>**Birleşmiş Milletler Sözleşme Organları Veri Tabanı**<https://tbinternet.ohchr.org/>**SIĞINMA HUKUKU KAYNAK SAĞLAYICILAR****REFWORLD – Tematik gözetim sayfası**<http://www.refworld.org/detention.html>**EDAL (European Database on Asylum Law)**<http://www.asylumlawdatabase.eu/en>**European Country of Origin Information Network**<https://www.ecoi.net/>**Rights in Exile Programme**<http://www.refugelegalaidinformation.org/>

7. BÖLÜM

BELGE ÖRNEKLERİ

.... Valiliği
İl Göç İdaresi Müdürlüğü

Sayı:**Tarih:****Konu:** İdari Gözetim Kararı

KARAR
(İdari Gözetim)

Yabancıya İlişkin Bilgiler:

Adı	:	
Soyadı	:	
Baba Adı	:	
Doğum Tarihi	:	
Uyruğu	:	
Pasaport No	:	
Yabancı Kimlik No	:	
İletişim Dili	:	

Gerekçe:

Kamu Düzeni Açısından Tehdit

Karar:

Yukarıda açık kimliği yazılı yabancıнын, 6458 Sy. Kanununun; 54. maddesinin ... bendi/bentleri gereğince hakkında sınır dışı etme kararı alınmış olup, yabancı hakkında yukarıda belirtilen gerekçeler doğrultusunda 6458 sayılı Kanunun 57'nci maddesi kapsamında 6 ay süre ile idari gözetim kararı alınmıştır.

EK: Tebliğ formu**Refakatindekiler:**

Adı	Soyadı	Cinsiyeti	Uyruğu	Yakınlık
Derecesi				

.... Valiliği
İl Göç İdaresi Müdürlüğü
İdari Gözetim Kararı Tebliğ Formu (T3)

Yabancıya İlişkin Bilgiler:

Adı	:	
Soyadı	:	
Baba Adı	:	
Doğum Tarihi	:	
Uyruğu	:	
Pasaport No	:	
Yabancı Kimlik No	:	
İletişim Dili	:	

Karar ve Değerlendirmeye İlişkin Bilgiler:

Değerlendirmeyi Yapan Birim	
İdari Gözetim Kararı Sayısı ve Tarihi	

1.Sınır Dışı Etmek Üzere İdari Gözetim Kararı ve Süresi:

Aşğıda sayılan durum/durumlar kapsamında olanlar hakkında idari gözetim kararı alınır:

- o Kaçma ve kaybolma riski bulunanlar,
- o Türkiye'ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal edenler,
- o Sahte ya da asılsız belge kullananlar,
- o Kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayan,
- o kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar

Yukarıda işaretlenen durum/durumlar kapsamında olduğunuz tespit edildiğinden, 6458 sayılı Kanunun 57 inci maddesi uyarınca gerçekleştirilen değerlendirme neticesinde hakkınızda 6 (altı) ay süreli idari gözetim kararı alınmıştır. Bu nedenle sınır dışı edilmek üzere Geri Gönderme Merkezinde barındırılacaksınız.

Geri Gönderme Merkezindeki idari gözetim süreniz 6 (altı) ayı geçemez. Ancak bu süre, sınır dışı işlemlerinin işbirliği yapmamanız veya ülkenizle ilgili doğru bilgi ve

belgeleri vermemeniz sebebiyle tamamlanamaması halinde en fazla 6 (altı) ay daha uzatılabilir.

2. İdari Gözetim Kararına Karşı Sulh Ceza Hakimine İtiraz:

İdari gözetim kararına karşı mahkemeye başvuruda bulunmanız halinde varsa kendi avukatınız tarafından temsil edilebilirsiniz. Dilemeniz halinde ücretini kendiniz karşılamamız koşuluyla, ilgili birim tarafından da size bir avukat temin edilebilecektir.

- Şahsınız veya yasal temsilciniz ya da avukatınız tarafından, idari gözetim kararına karşı Sulh Ceza Hakimine başvurabilir.
- Başvurunuz idari gözetimi durdurmaz.
- İtiraz dilekçesinin idareye verilmesi halinde, dilekçe yetkili sulh ceza hakimliğine derhal ulaştırılır.
- Sulh Ceza Hakimi İncelemeyi 5 (beş) gün içinde sonuçlandırır.
- Sulh Ceza Hakiminin kararı kesindir.
- Şahsınız veya yasal temsilciniz ya da avukatınız tarafından, idari gözetim şartlarının ortadan kalktığı veya değiştiği gerekçesiyle yeniden sulh ceza hakimine başvurulabilir.

3. Hukuki Yardım:

İdari gözetim işlemine karşı yargı yoluna başvurmanız durumunda avukatlık ücretini karşılama imkanınız yoksa, talep etmeniz halinde ..... Barosu ile iletişim sağlanacaktır. Akabinde Baro tarafından Avukatlık Kanunu hükümlerince tarafınıza avukatlık hizmeti sağlanabilir.

4. Geri Gönderme Merkezinde Konaklama, Haklar ve Yükümlülükler:

GGM’de kalacağınız süre içerisinde iase ve ibate masraflarınız Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından karşılanacaktır. GGM’deki sorumluluklarınız ve haklarınıza ilişkin ilave bilgiyi GGM yetkililerinden öğrenebilirsiniz.

Bu belge, bir nüshası avukatna/yabancıya/yasal temsilcisine verilmek üzere iki nüsha olarak hazırlanmış olup, hakkında idari gözetim kararı alınan yukarıda açık kimliği yazılı yabancıya kendi dilinde/anladığı dilde yazılı olarak tebliğ edilmiş ve imza altına alınarak bir sureti tebellüğ edene verilmiştir.

.././202.

Tebliğ Eden
Eden

Tercüman

Tebellüğ

TEBLİGAT**(Sınır Dışı Etme ve İdari Gözetim Kararı Alınanlar İçin)****Yabancıya İlişkin Bilgiler:****Adı:****Soyadı:****Baba Adı:****Doğum Tarihi:****Uyruğu:****İkamet Numarası:****Yabancı Kimlik No:****İletişim Dili:****Karar ve Değerlendirmeye İlişkin:****Sınır Dışı etme Kararı Tarihi ve Sayısı:****Değerlendirmeyi Yapan Birim:****İdari Gözetim Kararı Tarihi ve Sayısı:****1.Sınır Dışı Etme Kararı***Aşağıda sayılanlar hakkında sınır dışı etme kararı alınır:*

- 5237 sayılı Kanununun 59 uncu maddesi kapsamında sınır dışı edilmesi gerektiği değerlendirilenler (m.5471-a),
- Terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi olanlar (m.54/1-b),
- Çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar (m.54/1-b),
- Türkiye'ye giriş, vize ve ikamet izinleri için yapılan işlemlerde gerçek dışı bilgi ve sahte belge kullananlar (m.54/1-c),
- Türkiye'de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar (m.54/1-ç),
- Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar (m.54/1-d),
- Vize veya vize muafiyeti süresini on günden fazla aşanlar veya vizesi iptal edilenler (m.54/1-e),
- İkamet izinleri iptal edilenler (m.54/1-f),
- İkamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenler (m.54/1-g),
- Çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler (m.54-1-ğ),
- Türkiye'ye yasal giriş veya Türkiye'den yasal çıkış hükümlerini ihlal edenler (m.54/1-h),
- Hakkında Türkiye'ye yasal giriş yasağı bulunmasına rağmen Türkiye'ye geldiği tespit edilenler (m.54/1-ı),
- Uluslararası koruma başvurusu reddedilenler, uluslararası korumadan hariç tutulanlar, uluslararası koruma başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilenler, uluslararası koruma başvurusunu geri çekenler, uluslararası koruma başvurusu geri çekilmiş sayılanlar, uluslararası koruma statüleri sona eren veya iptal edilenlerden haklarında verilen son karardan sonra 6458 Sayılı Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunmayanlar (m.54/1-i),
- İkamet izni uzatma başvuruları reddedilenlerden, on gün içinde Türkiye'den çıkış yapmayanlar (m.54/1-j),

15.Uluslararası koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi olup ülke güvenliği için tehlike oluşturduğuna dair ciddi emareler bulunanlar (m.54/2),

16. Uluslararası koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi olup kamu düzeni açısından tehlike oluşturan bir suçtan kesin hüküm giyenler (m.54/2).

Yukarıda belirtilen (13) nolu durum/durumlar kapsamında olduğunuz tespit edildiğinden, 6458 sayılı kanunun 54'üncü maddesi uyarınca gerçekleştirilen değerlendirme neticesinde, Valiliğimizce hakkınızda sınır dışı etme kararı alınmıştır.

Sınır dışı etme kararı sebebiyle varsa ikamet izniniz veya vizeniz iptal edilmiştir.

2. Sınır Dışı Etme Kararına Karşın Yargı Yoluna Başvuru

- Şahsınız veya yasal temsilciniz ya da avukatınız, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden on beş gün içinde idare mahkemesine başvurabilir.
- Mahkemeye başvuran kişi, sınır dışı etme kararını veren makama da başvurusunu bildirir.
- Mahkemeye yapılan başvurular on beş gün içinde sonuçlandırılır.
- Mahkemenin vermiş olduğu karar kesindir.
- 15 günlük dava açma süresi içinde veya yargı yoluna başvurulması halinde yargılama sonuçlanıncaya kadar sınır dışı etme işleminiz durdurulur. Ancak sınır dışı etme işlemine karşı yazılı olarak dava açma hakkınızdan feragat etmeniz durumunda 15 günlük süre beklenmez.

2.1 Hukuki Yardım

Sınır dışı etme işlemine karşı mahkemeye başvuruda bulunmanız halinde varsa kendi avukatınız tarafından temsil edilebilirsiniz. Dilemeniz halinde, ücretini kendiniz karşılamamız koşuluyla, ilgili birim tarafından da size bir avukat temin edilebilecektir.

3. Sınır Dışı Etmek Üzere İdari Gözetim ve Süresi

1. Kaçma riski bulunanlar,
2. Kaybolma riski bulunanlar,
3. Türkiye'ye giriş kurallarını ihlal edenler,
4. Türkiye'den çıkış kurallarını ihlal edenler,
5. Sahte belge kullananlar,
6. Asılsız belge kullananlar,
7. Kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayanlar,
8. Kamu düzeni açısından tehdit oluşturanlar,
9. Kamu güvenliği açısından tehdit oluşturanlar,
10. Kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar hakkında idari gözetim kararı alınır.

6458 sayılı Kanunun 57'inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca yukarıda belirtilen (...) nolu durum kapsamında olduğunuz için tarafınıza Türkiye'ye terk için süre tanınmamış olup hakkınızda idari gözetim kararı alınmıştır. Bu nedenle Geri Gönderme Merkezinde (GGM) tutulmanız gerekmektedir.

GGM'deki idari gözetim süreniz altı ayı geçemez. Anca bu süre, sınır dışı etme işlemlerinin, iş birliği yapmamanız veya ülkeniz ile ilgili doğru bilgi ya da belgeleri vermemeniz nedeniyle tamamlanamaması halinde, en fazla altı ay daha uzatılabilir. Vereceğiniz bilgilerin niteliği, GGM'de kalış süresini kısaltabilecektir.

4. İdari Gözetim Kararına Karşın Sulh Ceza Hakimine İtiraz

- Şahsınız veya yasal temsilciniz ya da avukatınız tarafından, İdari gözetim kararına karşı sulh ceza hakimine başvurabilir.
- Başvurunuz idari gözetimi durdurmaz.
- Dilekçenin idareye verilmesi halinde, dilekçe yetkili sulh ceza hakimine derhal ulaştırılır.
- Sulh ceza hakimi incelemeyi beş gün içinde sonuçlandırır.
- Sulh ceza hakiminin kararı kesindir.
- Şahsınız veya yasal temsilciniz ya da avukatınız tarafından, idari gözetim şartlarının ortadan kalktığı veya değiştiği iddiasıyla yeniden sulh ceza hakimine başvurulabilir.

4.1. İdari Gözetim Kararına İtiraz Durumunda Hukuki Yardım

İdari gözetim işlemine karşı yargı yoluna başvurmanız durumunda, avukatlık ücretlerini karşılama imkanınız bulunmuyorsa, talebiniz halinde 19/03/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu hükümlerine göre avukatlık hizmeti sağlanır.

5.Geri Gönderme Merkezlerindeki Konaklama, Haklar ve Yükümlülükler

GGM'de kalacağınız süre içerisinde iâşe ve ibate masraflarınız Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından karşılanacaklardır. GGM'deki sorumluluklarınız ve haklarınıza ilişkin ilave bilgileri Merkez yönetiminden edinebilirsiniz.

İşbu metin, bir nüshası kendisine verilmek üzere iki nüsha hazırlanmış, hakkında sınır dışı etme kararı alınan yukarıda açık kimliği yazılı yabancıya anladığı dilde yazılı olarak tebliğ edilmiş ve imza atına alınmıştır.

Tebliğ Tarihi ve Saati

.. / .. / .... .. : ..

Tebliğ Eden Görevli

Hazırın

Tebellüğ Eden

(Yabancı/ Yasal Temsilci/ Avukatı)

Tercüman

Refakatindekiler

T.C.

..... VALİLİĞİ

İl Göç İdaresi Müdürlüğü

Sayı: Dosya No:

Konu: İdari Gözetim Uzatma Kararı

KARAR

(İdari Gözetim Devam Kararı)

Yabancıya İlişkin Detaylar :
 Adı :
 Soyadı :
 Baba Adı :
 Doğum Tarihi :
 Uyuşu / İletişim Dili :
 Pasaport / İkamet No :
 Yabancı Kimlik No :
 Teslim Tarihi :
 Karar :

..... tarihinde Geri Gönderme Merkezimize teslim edilen yukarıda açık kimliği yazılı yabancı, 6458 sayılı kanunun 54/l –h bentleri uyarınca hakkında sınır dışı ve sınır dışı edilmek üzere idari gözetim kararı alınmış olup, 6458 sayılı Kanunun;

- o 57/4. Maddesinde “İdari gözetimi devamında zaruret olup olmadığı, valilik tarafından her ay düzenli olarak değerlendirilir. Gerek görüldüğünde, otuz günlük süre beklenilmez. İdari gözetimin devamında zaruret görülmeyen yabancılar için idari gözetim derhal sonlandırılır. Bu yabancılar, belli bir adreste ikamet etme, belirlenecek şekil ve sürelerde bildirimde bulunma gibi idari yükümlülükler.” hükmü doğrultusunda yapılan değerlendirme ve mezkur kanun 57. maddesince alınan idari gözetim kararının **sınır dışı işlemlerinde işbirliği yapmaması, kaçma ve kaybolma riski taşınması, Kamu düzeni veya kamu güvenliğini tehdit etmesi, nedenleriyle** 6458 sayılı kanunun 57. maddesi gereğince idari gözetim kararının **1 ay** süreyle devamına karar verilmiştir.

OLUR

Tarih
 Ad Soyad
 Vali a.
 İl Müdür Vekili

.../.../..... İl Göç Uzman Yardımcısı :

SALIVERME VE TEBLİĞ TEBELLÜĞ TUTANAĞI

İlgi : a) 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

b) Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün .... tarih ve ... sayılı yazısı.

İlimiz Geri Gönderme Merkezinde idari gözetim altında tutulan yabancılar ile ilgili olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yaptığı değerlendirme sonucunda;

Ekli listede isimleri belirtilen yabancıların 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 57nci maddesinin dördüncü fıkrasına istinaden sınır dışı kararları saklı kalmak kaydıyla idari gözetim kararlarının sonlandırılması talimatı alınmış olup;

Bu itibarla; ..... uyruklu, ... doğumlu, ... isimli yabancıya ... .. tarihinden geçerli olmak üzere **30 (otuz)** gün içinde ülkemizden çıkış yapması, verilen sürede çıkış yapmadığı takdirde 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 102/1-c maddesi uyarınca 1000 (bin) TL idari para cezası uygulanarak Müdürlüğümüz Geri Gönderme Merkezinde idari gözetim altına alınarak sınır dışı edileceği hususları tebliğ edilerek Müdürlüğümüz geri Gönderme Merkezimizden salıvermiş olup;

İş bu salıverme ve tebliğ tebellüğ tutanağı tarafımızdan tanzim edilerek altı birlikte imza altına alınmıştır.

tarih .. .. saat .. : ..

TEBLİĞ EDEN

HAZURUN

TUTANAĞI YAZAN

İl Göç İdaresi Müdürü a.

İl Göç Uzm. Yrd.

İl Göç Uzm. Yrd.

Düzensiz Göç Çalışma Grup Başkanı

TEBELLÜĞ EDİLEN ve SALIVERİLEN

TEBLİĞ TEBELLÜĞ VE SALIVERME BELGESİ

- İLGİ :a) İstanbul İl Göç İdaresinin ..... tarihli yazısı.
 b) İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün .../.../..... ve ..... sayılı yazısı.
 c) 04.04.2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
 d) 2015/17 sayılı Genelge

İlgi (a) sayılı yazı ile .../.../..... tarihinde sınır dışı edilmek üzere İstanbul İl Göç İdaresi tarafından sevk edilerek ..... İl Göç İdaresi Müdürlüğü Geri Gönderme Merkezimize teslim edilen ..... uyruklu ..... doğumlu ..... isimli şahıs sınır dışı işlemleri için bekletilmekte iken ..... tarihinde vermiş olduğu dilekçe ile uluslararası koruma başvuru sahibi statüsüne müracaatta bulunmuş ve .....-...-... ..... numaralı müracaatları İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne gönderilmiş; alınan ilgi (b)sayılı yazı ile şahsın ..... ilinde işlemlerine devam etmeleri uygun görüldüğünden ilgi (c) sayılı kanun gereği gerekli tebligatın yapılarak 15 gün içerisinde işlemlerini başlatmak üzere ..... İl Göç İdaresi Müdürlüğüne giderek müracaatta bulunması istenildiğinden; 7201 Sayılı Tebligat Kanununa göre Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin 1951 Tarihli Cenevre Sözleşmesinin 2. maddesi **“Her Mültecinin bulunduğu ülkeye karşı özellikle yasalara, yönetmelikler ve kamu düzeni için alınan önlemlere uymayı öngören yükümlülüklerin bulunduğu, “Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına uyanız gerektiği, uyulmaması halinde statünüze bakılmaksızın hakkınızda başka tedbirlerin alınabileceği”** ayrıca hakkınızda herhangi bir karar alındığında (..... Valiliğince) ayrıca tebliğ edileceği hususları şahsın yüzüne anladığı dilde (İngilizce) okunarak tebliğ edilmiş ve ilgi (c) sayılı kanuna istinaden **tebligat tarihinden itibaren (15) on beş gün zaman zarfında** ..... ilinde müracaat işlemlerini tamamlayarak, haftalık rutin imza çizelgesine imza atmak suretiyle ..... ilinde sabit bir adreste ikamet etmesi gerektiği, ilini izinsiz terk etmesi veya belirtilen ek mülakatlara gelmemesi durumunda hakkında V-71 semt-i meçhul tahdit kodu ile işlem yapılacağı ve başvurusunun geri çekilmiş sayılacağı **“Başvurunun Geri Çekilme”** kararına karşı Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonuna (10) gün, yetkili idare mahkemesine (30) gün içinde itiraz hakkının olduğu, itiraz süresi içinde itiraz etmediği takdirde ilgi (d) sayılı genelgenin 17.7 maddesi gereğince hakkında sınır dışı kararının alınıp, ülkeye giriş yasağının uygulanacağı tebliğ edilerek serbest bırakılmış olup, konu hakkında tanzim edilen tebliğ ve tebellüğ ve saliverme belgesi iki nüsha halinde düzenlenerek altı birlikte imza altına alınmış; bir nüsha şahsa elden teslim edilmiştir. .../.../..... Saat:

TEBLİĞ EDEN

HAZURUN

TERCÜMAN

TEBELLÜĞ EDEN